दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना

(आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ - २०८५/०८६)

(कार्यान्वयन योजना)

दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना
(कार्यान्वयन योजना)

गण्डकी प्रदेश सरकार

गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

पोखरा, नेपाल

कार्तिक, २०८२

दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना

(आर्थिक वर्ष २०८१/८२–२०८५/८६)

(कार्यान्वयन योजना)

गण्डकी प्रदेश सरकार

गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

पोखरा, नेपाल

कार्तिक, २०८२

प्रकाशकः

गण्डकी प्रदेश सरकार
गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
पोखरा, नेपाल
फोनः ०६१-४५११८८
इमेलः pppcgandaki@gmail.com
वेबसाइटः ppc.gandaki.gov.np

© प्रतिलिपि अधिकारः

गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
पोखरा, नेपाल

गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

मुख्यमन्त्री, माननीय सुरेन्द्रराज पाण्डे	- अध्यक्ष
माननीय डा. कृष्णचन्द्र देवकोटा	- उपाध्यक्ष
श्री डण्डुराज घिमिरे, प्रमुख सचिव, प्रदेश सरकार	- सदस्य (पदेन)
माननीय डा. योगेन्द्र राज रिजाल	- सदस्य
माननीय दुर्गा लामिछाने	- सदस्य
श्री इन्द्र प्रसाद बस्याल, सचिव, आर्थिक मामिला मन्त्रालय	- सदस्य (पदेन)
श्री ध्रुव गिरी	- सदस्य-सचिव

गण्डकी प्रदेश सरकार
गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
पोखरा, नेपाल

फोन नं.: ०६१-४५११८८

प.सं.:

च.नं.:

मन्तव्य

गण्डकी प्रदेश सरकार सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्था सुदृढ गर्दै जनअपेक्षाको सम्बोधनका लागि योजनावद्ध रूपमा अगाडि बढेको छ। प्रदेश सरकार सुशासन, विकास तथा समुन्नतिको लागि संरचनागत रूपान्तरण र व्यवस्थापकीय सुधारको दिशामा अग्रसर रहेको छ। गण्डकी प्रदेशको समग्र विकास प्रक्रियालाई व्यवस्थित रूपमा अगाडि बढाउन दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना (२०८१/८२–२०८५/८६) तर्जुमा गरी कार्यान्वयन चरणमा रहेको छ।

गण्डकी प्रदेशको दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाले **"आत्मनिर्भर र समुन्नत प्रदेश: सुखी प्रदेशवासी"** को सोचका साथ प्रदेश विकास तथा समुन्नतिको मार्गचित्र तयार गरेको छ। गण्डकी प्रदेश सरकार विगतका अनुभव, वर्तमानको आवश्यकता र विद्यमान स्रोत तथा सामर्थ्यलाई मध्यनजर गरी प्रदेश विकास तथा रूपान्तरणका दिशामा केन्द्रित रहेको छ। यसैगरी, प्रदेश सरकारले योजनाको सफल कार्यान्वयनका लागि तहगत सरकार, निजी क्षेत्र, सहकारी र विकास साझेदार संस्थाको योगदानलाई महत्त्व दिएको छ।

दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी र व्यावहारिक तुल्याउन कार्यान्वयन योजना तयार गरिएको छ। कार्यान्वयन योजनाले दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाले प्राविधिक र सैद्धान्तिक रूपमा निर्धारण गरेको लक्ष्य र सो प्राप्तिका लागि पहिचान गरेका कार्यक्रम तथा आयोजनालाई वार्षिक रूपमा गर्नुपर्ने क्रियाकलाप तथा सोका लागि आवश्यक स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण र प्रमुख जिम्मेवार निकाय पहिचान गरेको छ। यस योजनाको कार्यान्वयनमा प्रदेश सरकार र मातहतका मन्त्रालय तथा निकायको जिम्मेवारीका साथै तहगत सरकार, निजी क्षेत्र, सहकारी र विकास साझेदार संस्थाको जिम्मेवारी र उनिहरूसँगको सहकार्यमा कार्यन्वयन हुने आयोजना तथा क्रियाकलापको वार्षिक कार्ययोजना तयार गरिएको छ।

अन्तमा, दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाको सफल कार्यान्वयनमा यस योजना उपयोगी औजार हुने विश्वास लिएको छु। कार्यान्वयन योजनाले मार्गनिर्देश गरेको दिशामा जिम्मेवार निकाय तथा क्षेत्रले यथोचित भूमिका खेल्ने अपेक्षा गरेको छु। यस कार्यान्वयन योजना तयारीमा महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्नुहुने गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोगका पदाधिकारी तथा कर्मचारीलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु। साथै, तयारी प्रक्रियामा सहयोग पुर्याउने विषयगत मन्त्रालय प्रति हार्द्धिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु।

माननीय सुरेन्द्रराज पाण्डे
मुख्यमन्त्री, गण्डकी प्रदेश सरकार एवम्
अध्यक्ष, गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

गण्डकी प्रदेश सरकार

गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

पोखरा, नेपाल

फोन नं.: ०६१-४६११८८

प.सं.:

च.नं.:

मन्तव्य

नेपालको संविधानले निर्दिष्ट गरेको आकांक्षा पूरा गर्न योजनावद्ध विकास, नीतिगत स्थायित्त्व र संरचनागत सुधारका दिशामा गण्डकी प्रदेश सरकार अगाडि बढेको छ। आर्थिक तथा सामाजिक विकास, प्रशासनिक सुधार र नीतिगत स्थायित्त्वका सूचकहरूमा यस प्रदेशले उल्लेखनीय उपलब्धि हासिल गरेको छ। गण्डकी प्रदेशको समुन्नतिका लागि प्रदेश सरकारले दीर्घकालीन सोच २१००, दिगो विकास लक्ष्य, सोह्रौं योजना, नेपाल सरकारले गरेका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता, प्रदेशवासीको विकासको आकांक्षा र विद्यमान स्रोत तथा सामर्थ्य समेतलाई आत्मसात गरी दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना (२०८१/८२–२०८५/८६) तर्जुमा गरेको छ।

दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाले तय गरेको प्रदेश विकासको मार्गचित्र र सो मार्गचित्र अनुरूपको लक्ष्य हासिल गर्न कार्यान्वयन योजना तयार गरिएको छ। यस योजनाले आवधिक योजनाको कार्यान्वयनलाई व्यावहारिक र प्राविधिक रूपमा सरल, सहज र कार्यान्वयन योग्य तुल्याएको छ। कार्यान्वयन योजनामा वार्षिक रूपमा विषय क्षेत्रगत लक्ष्य, विद्यमान अवस्थाको संक्षिप्त चित्रण, आयोजना तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयनका लागि गर्नुपर्ने वार्षिक क्रियाकलाप, प्रमुख जिम्मेवार निकाय र स्रोतको प्रक्षेपणलाई समावेश गरिएको छ। यसैगरी, अन्तरसरकार, निजी क्षेत्र, सहकारी, विकास साझेदार संस्थासँगको समन्वय र सहकार्यमा कार्यान्वयन हुने आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न अवलम्बन गर्नुपर्ने रणनीति पहिल्याउन मद्दत गरेको छ।

विषयगत मन्त्रालय र सरोकारवाला निकायसँगको परामर्श तथा छलफलबाट तयार गरिएको यस कार्यान्वयन योजनाले दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाले लिएको लक्ष्य हासिल गर्न महत्त्वपूर्ण दस्तावेजका रूपमा रहने विश्वास लिएको छु। कार्यान्वयन योजना तयारी कार्यमा निरन्तर प्रोत्साहन र मार्गदर्शन प्रदान गर्नुहुने गण्डकी प्रदेश सरकारका मुख्यमन्त्री तथा गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोगका अध्यक्ष माननीय सुरेन्द्र राज पाण्डे प्रति हार्द्धिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु। यस कार्यमा महत्त्वपूर्ण योगदान पुर्याउनु हुने गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोगका सदस्यद्वय डा. योगेन्द्र राज रिजाल र दुर्गा लामिछाने प्रति विशेष हार्द्धिक धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु। यसैगरी, यस कार्यान्वयन योजना तर्जुमाका क्रममा सहयोग, समन्वय र सहजीकरण गर्नुहुने गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, विषयगत मन्त्रालयका सचिव एवम् कर्मचारी प्रति हार्द्धिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु।

डा. कृष्णचन्द्र देवकोटा
उपाध्यक्ष
गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

विषय सूची

परिच्छेद १ : परिचय **१**

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ विकासको विद्यमान प्रवृत्ति १

१.३ प्रमुख सवाल तथा चुनौती २

१.४ कार्यान्वयन योजनाको आवश्यकता ३

१.५ कार्यान्वयन योजना र पञ्चवर्षीय योजनाबिचको अन्तरसम्बन्ध ३

१.६ दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति ४

१.७ प्रादेशिक विकास तथा रूपान्तरणका प्रमुख क्षेत्र ४

१.८ समष्टिगत वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य ५

१.९ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृति विश्लेषण ६

१.१० स्रोत प्रक्षेपण ६

परिच्छेद २ : सुदृढ प्रादेशिक अर्थतन्त्र निर्माण **७**

२.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य ७

२.२ विद्यमान प्रवृत्तिको समीक्षा ८

२.३ लगानी तथा स्रोत प्रक्षेपण ९

२.४ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका १२

२.५ स्रोत प्रक्षेपण १५

परिच्छेद ३ : प्रभावकारी आर्थिक नीति तथा स्रोत व्यवस्थापन **१६**

३.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य १६

३.२ विद्यमान प्रवृत्तिको समीक्षा १६

३.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका १८

३.४ स्रोत प्रक्षेपण २३

परिच्छेद ४ : व्यावसायिक कृषि तथा आत्मनिर्भरता **२४**

४.१ कृषि २४

४.२ पशुपन्छी तथा मत्स्यपालन ३०

४.३ पशुपन्छी तथा मत्स्यपालन ३१

४.४ खाद्य सुरक्षा ३५

४.५ भूमि व्यवस्थापन ३६

४.६ सहकारी ३८

परिच्छेद ५: दिगो वन व्यवस्थापन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण **४१**

५.१ दिगो वन व्यवस्थापन ४१

५.२ जैविक विविधता संरक्षण ४४

५.३ जलाधार व्यवस्थापन ४७

परिच्छेद ६ : बजारमुखी उत्पादन एवम् दिगो पर्यटन **५१**

६.१ उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति ५१

६.२ पर्यटन तथा सम्पदा ५६

परिच्छेद ७ : सर्वसुलभ स्वास्थ्य तथा जनसाङ्ख्यिक लाभ **६५**

७.१ जनस्वास्थ्य तथा पोषण ६५
७.२ जनसङ्ख्या तथा बसाइँसराइ व्यवस्थापन ७२
परिच्छेद ८ : शिक्षित, सुसंस्कृत तथा सिपयुक्त मानव पुँजी निर्माण ७६
८.१ गुणस्तरीय शिक्षा ७६
८.२ युवा तथा खेलकुद ८४
८.३ कला, भाषा, सम्पदा र साहित्य ८७
परिच्छेद ९ : दिगो तथा उत्थानशील पूर्वाधार ९३
९.१ सडक तथा यातायात पूर्वाधार ९३
९.२ यातायात व्यवस्थापन ९७
९.३ भवन, आवास, बस्ती तथा सहरी विकास १०१
९.४ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि १०३
परिच्छेद १० : स्वच्छ ऊर्जा, जलस्रोत तथा खानेपानी १०६
१०.१ जलस्रोत तथा ऊर्जा १०६
१०.२ सिँचाइ तथा नदी नियन्त्रण १०९
१०.३ खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता ११२
परिच्छेद ११: मर्यादित श्रम, उत्पादनशील रोजगारी तथा सामाजिक संरक्षण ११६
११.१ श्रम तथा रोजगारी ११६
११.२ गरिबी निवारण तथा सामाजिक सुरक्षा ११८
परिच्छेद १२: सशक्त महिला, समावेशीकरण तथा समानता १२२
१२.१ लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तीकरण १२२
१२.२ सामाजिक समावेशीकरण १२५
परिच्छेद १३: सन्तुलित वातावरण र जलवायु तथा विपद् उत्थानशीलता १२९
१३.१ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन १२९
१३.२ जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकूलन १३२
१३.३ विपद् जोखिम व्यवस्थापन १३४
परिच्छेद १४ : सुदृढ शासन, सेवाप्रवाह र तहगत सम्बन्ध १३९
१४.१ शान्ति सुव्यवस्था र मानव अधिकार १३९
१४.२ सार्वजनिक सेवा प्रवाह १४२
१४.३ अन्तर सरकार समन्वय तथा सहकार्य १४४
परिच्छेद १५ : सुसूचित नीति, योजना तथा विकास व्यवस्थापन १४८
१५.१ तथ्याङ्क व्यवस्थापन १४८
१५.२ नीति तथा योजना तर्जुमा १५०
१५.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन १५२

शब्द संक्षेपीकरण

आ.व.	:	आर्थिक वर्ष
ऊ.ज.खा.म..	:	ऊर्जा, जलस्रोत तथा खानेपानी मन्त्रालय
कृ.भू.व्य.स.म.	:	कृषि, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय
कि.मि.	:	किलोमिटर
कि.वा.	:	किलोवाट
कि.वा.घ.	:	किलोवाट घण्टा
के.जी.	:	किलोग्राम
क्र.सं.	:	क्रम सङ्ख्या
क्यु. फिट	:	क्युविक फिट
प्र.ले.नि.का.	:	प्रदेश लेखा नियन्त्रण कार्यालय
दिविल	:	दिगो विकास लक्ष्य
ने.वि.प्रा.	:	नेपाल विद्युत प्राधिकरण
भौ.पू.वि.या.म.	:	भौतिक पूर्वाधार विकास तथा यातायात मन्त्रालय
मे.टन	:	मेट्रिक टन
मे.वा.	:	मेघावाट
रु.	:	रूपैयाँ
लि.	:	लिटर
व.कि.मि.	:	वर्ग किलोमिटर
वि.सं.	:	विक्रम संवत्
सा.वि.यु.खे.म.	:	सामाजिक विकास युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय
हे.	:	हेक्टर
CGAS	:	Computerized Government Accounting System
COPOMIS	:	Cooperative and Poverty Related Management Information System
GNI	:	Gross National Income
EDLVRS	:	Electronic Driver's License and Vehicle Registrations
EDL	:	Enhanced Driver License
FMIS	:	Financial Management Information System
GIOMS	:	Government Integrated Office Management System
ICT	:	Information Commuinication Technology
IPM	:	Integrated Pest Management
NAP	:	National Adaptation Plan
PHEOC	:	Provincial Health Emergency Operation Centers
PLMBIS	:	Provincial Line Ministry Budget Information System
PTMP	:	Provincial Transportation Master Plan
RMIS	:	Revenue Management Information System
SuTRA	:	Sub-National Treasury Regulatory Application
TMIS	:	Training Management Information System
TSA	:	Treasury Single Account
US $	:	United States Dollar
VRS	:	Vehicle registration system

परिच्छेद १ : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

गण्डकी प्रदेश सरकारको दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना (२०८१/८२-२०८५/८६) हाल कार्यान्वयन चरणमा रहेको छ। दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाले विगतको सिकाइ, प्रदेश विकासको विद्यमान अवस्था, स्रोत तथा सामर्थ, प्रदेशको विशिष्टता, प्रदेशवासीको आकाङ्क्षा र विकासको राष्ट्रिय लक्ष्यलाई आत्मसात गरेको छ। दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना नेपाल सरकारले तय गरेको दीर्घकालीन सोच २१००, दिगो विकास लक्ष्य, सोह्रौं योजना, नेपाल सरकारले अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा व्यक्त प्रतिवद्धताहरूको आलोकमा तयार गरिएको हो।

दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाले सोह्रौं योजना र विकासको राष्ट्रिय लक्ष्यसँग तादात्म्यता कायम हुने गरी **"आत्मनिर्भर र समुन्नत गण्डकी प्रदेश: सुखी प्रदेशवासी"** को सोच लिई सोहि अनुरूप लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति निर्धारण र रूपान्तरणका क्षेत्रहरू पहिचान गरेको छ। योजनाले कार्यान्वयनको प्रमुख आधारका रूपमा समन्वय, सहकार्य एवम् साझेदारीको सिद्धान्तलाई आत्मसात गरेको छ।

१.२ विकासको विद्यमान प्रवृत्ति

न्यून आर्थिक वृद्धि, मौलाउँदो गिग अर्थतन्त्र र पर्यावरणीय दुस्प्रभावका बिच बदलिँदो प्राथमिकता सहितको विश्वव्यापी विकासको परिदृष्य देखा परेको छ। करिव आधा दशकदेखि आर्थिक विकासका क्षेत्रमा देखिएका अवरोधहरूका बावजुद सन् २०२५ को पूर्वार्ध सम्म आइपुग्दा विश्वव्यापी अर्थतन्त्रमा सकारात्मक सङ्केतहरू देखिएका छन्। तथापि, विकासशील तथा कम आय भएका देशहरूले भने अझै पनि आर्थिक विकासको लय समात्न सकेका छैनन्। विश्वव्यापी आर्थिक सामाजिक विकासको प्रक्रियालाई मुख्य रूपमा महामारी, युद्ध र विकसित देशहरूले लिने नीतिले प्रभावित गर्ने गरेको छ। दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्ने दिशामा हालसम्म देखिएको विश्वव्यापी उपलब्धिको अवस्था हेर्दा प्रतिवद्धता बमोजिमको कार्यान्वयन फितलो हुन पुगेको महसुस हुन थालेको छ।

नेपाल सङ्घीय शासन व्यवस्थाको सुरूवातसँगै **"समृद्ध नेपाल: सुखी नेपाली"** को दीर्घकालीन सोचका साथ तयार गरेको विकासको मार्गचित्रमा केन्द्रित रहेको छ। नेपाल सरकार वि.सं. २०२६ मा विकासोन्मुख राष्ट्रमा स्तरोन्नति हुने, वि.स. २०८७ भित्र दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्ने र वि.सं. २१०० सम्ममा समुन्नत राष्ट्रको स्तरमा पुर्‍याइ मध्यम आय भएको राष्ट्रको स्तरमा पुग्ने राष्ट्रिय लक्ष्यलाई दृष्टिगत गरी समग्र विकास नीति अगाडि बढेको छ। नेपालको विकासको सोही राष्ट्रिय प्रतिवद्धता बमोजिम सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धिको सोचका साथ सोह्रौं योजना (२०८१/८२-२०८५/८६) तर्जुमा भइ कार्यान्वयनमा रहेको छ।

गण्डकी प्रदेश सरकार आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रको विकासमार्फत साझा समुन्नति हासिल गर्ने दिशामा केन्द्रित रहेको छ। तद अनुरूप शासन व्यवस्था र शासकीय क्रियाकलापमा नागरिकको सहज पहुँच र सहभागिता अभिवृद्धि हुनुका साथै प्रदेश सरकारप्रति नागरिकको अपनत्व स्थापित हुँदै गएको छ। सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा आशातित प्रगति हासिल गरिरहेको छ।

यो अवधीमा गण्डकी प्रदेशले विकासका महत्त्वपूर्ण सूचकहरूमा केहि उल्लेखनीय उपलब्धि हासिल गरेको छ। नेपालको वर्तमान आर्थिक वृद्धिदर ४.६१ प्रतिशत (आधारभूत मूल्यमा) रहेकोमा गण्डकी प्रदेशको आर्थिक वृद्धिदर ४.८८ रहेको छ। त्यसैगरी, नेपालको प्रतिव्यक्ति आय १५१७ अमेरिकी डलर रहेकोमा यस प्रदेशको १५७७ अमेरिकी डलर रहेको देखिन्छ। सामाजिक विकास तर्फ पाँच वर्ष मुनिको बाल मृत्युदर प्रति हजार जीवित जन्ममा

१९ जना, खानेपानीको सुविधाबाट लाभान्वित जनसङ्ख्या ९५.५, विद्युत्‌मा पहुँच प्राप्त जनसङ्ख्या ९९.५० प्रतिशत, इन्टरनेटमा पहुँच प्राप्त जनसङ्ख्या ७० प्रतिशत र सडक घनत्व ०.५९ प्रति वर्गकिलोमिटर रहेको छ।

प्रदेश सरकारले समग्र विकास प्रक्रियामा दिगो विकास लक्ष्यलाई स्थानीयकरण गर्न दिगो विकास लक्ष्य स्थानीयकरण मार्गचित्र: २०७९—२०८७ तयार गरेको छ। नेपालको सोह्रौं योजना र दिगो विकास लक्ष्यलाई आत्मसात गरी दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाले प्रादेशिक विकास तथा रूपान्तरणका १४ वटा प्रमुख क्षेत्र निर्धारण गरेको छ। यस योजनाले पर्यटन, कृषि, पूर्वाधार, जनशक्ति विकास र सुशासनलाई प्राथमिकतामा राखेको छ। प्रदेश सरकारले पर्यटनलाई आर्थिक विकासको प्रमुख आधारका रूपमा लिइ पोखरालाई पर्यटनको राजधानी घोषणा गरेको छ।

गण्डकी प्रदेश सरकारले प्रशासनिक सुधार, विकास व्यवस्थापन र जनसरोकारका विषयमा दुरगामी र महत्त्वपूर्ण कार्यहरू गरेको छ। प्रशासनिक सुधार अन्तरगत कार्यालय समायोजन र सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण जस्ता कार्यहरू अगाडि बढाएको छ। योजना अनुशासन कायम गरी विकास प्रक्रियालाई व्यवस्थित गर्न आयोजना बैङ्क प्रणालीलाई कार्यान्वयनमा ल्याएको छ। यसैगरी, राइड सेयरिङलाई व्यवस्थित गर्ने र स्थानीय मदिरा तथा गाँजा खेतीलाई कानुनी दायरामा ल्याइ व्यावसायिक गराउने विषयलाई अगाडि बढाएको छ। निजी तथा सहकारी क्षेत्रबाट कृषि, पर्यटन, उद्योग, वित्तीय सेवा, यातायात, शिक्षा तथा स्वास्थ्य र ऊर्जा क्षेत्रको उपलब्धि पनि सन्तोषजनक रहेको छ। यसैगरी, गण्डकी प्रदेश सरकारले प्रदेश र स्थानीय तहको साझेदारीमा ग्रामीण अर्थतन्त्र सवलीकरणका कार्यक्रम कार्यान्वयनमा रहेका छन्।

१.३ प्रमुख सवाल तथा चुनौती

दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाले पहिचान गरेका प्रमुख सवाल तथा चुनौतीलाई बुँदागत रूपमा देहाय बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छः

१. न्यून आर्थिक वृद्धि तथा साँघुरो वित्तीय आधार,
२. न्यून आन्तरिक तथा वैदेशिक लगानी,
३. उच्च आयात, न्यून निर्यात क्षमता तथा उच्च व्यापार घाटा,
४. निर्वाहमुखी अर्थतन्त्र - न्यून उत्पादकत्व, उच्च उत्पादन लागत तथा न्यून प्रतिस्पर्धी क्षमता,
५. औद्योगिक क्षेत्रको सङ्कुचन तथा आन्तरिक उत्पादनमा ह्रास,
६. रोजगारीको अवसरमा सङ्कुचन, वैदेशिक रोजगारीमा वृद्धि र बौद्धिक पलायन,
७. दिगो, गुणस्तरीय तथा उत्थानशील पूर्वाधारमा कमी,
८. सहरी पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधाको माग र आपूर्तिबिच खाडलमा वृद्धि,
९. वैज्ञानिक, जीवनउपयोगी, व्यावहारिक तथा गुणस्तरीय शिक्षाको कमी,
१०. कमजोर स्वास्थ्य प्रणाली र सेवाप्रवाह,
११. लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी नीति, अभ्यास र नतिजाबिच खाडल वृद्धि,
१२. कमजोर विनियोजन कुशलता, कार्यदक्षता तथा वित्तीय अनुशासन,
१३. सार्वजनिक खर्चको आवश्यकता र स्रोत परिचालन क्षमताबिचको गहिरो खाडल,
१४. कमजोर बजार प्रतिस्पर्धा, सिण्डिकेट प्रणाली र बिचौलियाको बढ्दो उपस्थिति,
१५. लैङ्गिक तथा सामाजिक हिंसाको स्वरूपमा परिवर्तन,

१६. आर्थिक-सामाजिक तथा सांस्कृतिक विभेद र परम्परागत सोचमा निरन्तरता,

१७. पर्यटन तथा औद्योगिक पूर्वाधार र प्रवर्द्धनको कमी,

१८. नीतिगत अस्थिरता र सुशासनमा ह्रास, कार्यान्वयनमा कमजोरी, समन्वय तथा व्यवस्थापकीय क्षमताको कमी,

१९. भ्रष्टचार दण्डहीनता र प्रशासनिक ढिलासुस्ती,

२०. जलवायु परिवर्तनको असर तथा वातावरणजन्य बहुप्रकोपमा वृद्धि,

२१. शासन, विकास र सेवाप्रवाहमा प्रभावकारिता नागरिकको स्वामित्व र अपनत्वमा कमी।

१.४ कार्यान्वयन योजनाको आवश्यकता

विगतका पञ्चवर्षीय योजनाको कार्यान्वयनमा देखिएका कठिनाइ र अनुभवहरूलाई आत्मसात गरी दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाको सफल कार्यान्वयनमा सहयोग पुऱ्याउन यो कार्यान्वयन योजना तयार गरिएको छ। योजनाको कार्यान्वयन प्रक्रियाको सरलीकरणका लागि कार्यान्वयन योजना उपयोगी हुन्छ। योजनामा राजनीतिक तथा सैद्धान्तिक दृष्टिकोणबाट तय गरिएको लक्ष्य सो प्राप्तिका लागि प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रमको व्यावहारिक सहजता पहिल्याउन कार्यान्वयन योजनाले मद्दत गर्ने विश्वास गरिएको छ। यसप्रकार यो कार्यान्वयन योजनाले दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी गराउन गर्नुपर्ने आवश्यक कार्य, जिम्मेवारी र स्रोत प्रक्षेपणलाई विशिष्ट रूपमा प्रस्तुत गरेको छ।

प्रदेश विकासको दीर्घकालीन सोच र दिगो विकास लक्ष्य स्थानीयकरणको मार्गचित्रले देखाएको मार्गमा प्रदेश विकासका गतिविधि केन्द्रित गर्न आवश्यक रहेको छ। यस कार्यान्वयन योजनाले वार्षिक लक्ष्य र सो प्राप्तिका लागि गर्नुपर्ने आवश्यक कार्यहरूको माध्यमबाट मध्यमकालीन खर्चसंरचना तयारी लगायत वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमालाई सहज र व्यवस्थित तुल्याउन मद्दत गर्दछ। साथै, कार्यान्वयन योजनाले योजना अनुशासन कायम गर्नुका साथै दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाको प्राथमिकताका क्षेत्रमा लगानी केन्द्रित गर्न दिशानिर्देश गर्दछ। यसले दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना कार्यान्वयनमा सरकार, निजी क्षेत्र, सहकारी क्षेत्र, समुदाय तथा विकास साझेदार संस्थालाई जिम्मेवार बनाउन समेत भूमिका खेल्ने विश्वास गरिएको छ। यसैगरी, पञ्चवर्षीय योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा सहयोग पुऱ्याउनुका साथै वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमको उपलब्धिको समीक्षा गरी लक्ष्य तथा कार्यक्रम संसोधन गर्न र आवश्यक रणनीति अवलम्बन गर्न सम्बन्धित निकायलाई सचेत गराउने विश्वास लिइएको छ।

१.५ कार्यान्वयन योजना र पञ्चवर्षीय योजनाबिचको अन्तरसम्बन्ध

कार्यान्वयन योजना दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाको समग्र विषयवस्तुका आधारमा तयार गरिएको छ। दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाले पाँच वर्षको समग्र विकास प्रयासलाई लक्ष्य, कार्यक्रम तथा आयोजनामार्फत निर्देशित गरेको सन्दर्भमा यस कार्यान्वयन योजनाले वार्षिक रूपमा प्राथमिकता, लक्ष्य, सो प्राप्तिका लागि गर्नुपर्ने कार्य र जिम्मेवार निकाय वा क्षेत्रलाई प्रस्तुत गरेको छ। यसले योजनाको हालसम्मको उपलब्धिको समीक्षा र लक्ष्य प्राप्तिका लागि गर्नपर्ने कार्य र अवलम्बन गर्नुपर्ने लगानीलाई समेटेको छ। कार्यान्वयन योजनालाई निर्देशित गर्ने दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति देहाय बमोजिम रहेको छ।

१.६ दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति

१.६.१ प्रादेशिक सोच

"आत्मनिर्भर र समुन्नत प्रदेशः सुखी प्रदेशवासी"

१.६.२ प्रादेशिक लक्ष्य

आत्मनिर्भरता, सामाजिक न्याय र समुन्नति हासिल गर्ने।

१.६.३ प्रादेशिक उद्देश्य

१. गुणस्तरीय पूर्वाधार र उत्पादन, रोजगारी तथा आय वृद्धि गर्नु;

२. मानव पुँजी निर्माण, विकासका लाभको समन्यायिक वितरण र सामाजिक न्याय स्थापित गर्नु;

३. गुणस्तरीय सार्वजनिक सेवाप्रवाह र सुशासन अभिवृद्धि गर्नु।

१.६.४ प्रादेशिक समष्टिगत रणनीति

१. उत्पादन तथा उत्पादकत्व र दिगो आर्थिक वृद्धि गर्ने;

२. मानव पुँजी निर्माण तथा न्यायपूर्ण समाजको स्थापना गर्ने;

३. दिगो तथा उत्थानशील पूर्वाधार विकास तथा अन्तर-आबद्धता अभिवृद्धि गर्ने;

४. हरित, कार्बन तटस्थ तथा जलवायु अनुकूलन कार्य र स्वच्छता अभिवृद्धि गर्ने;

५. विकास प्रक्रिया तथा नतिजामा लैङ्गिक समानता तथा समावेशिता कायम गर्ने;

६. नवीन ज्ञान तथा प्रविधिको अभ्यास र प्रतिस्पर्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने;

७. स्रोत परिचालन, सुशासन, अन्तरसम्बन्ध र साझेदारीलाई सबलीकरण तथा सुदृढीकरण गर्ने;

८. प्रदेश नीति, योजना तथा विकास नतिजालाई अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रमाणमा आधारित बनाउने।

१.७ प्रादेशिक विकास तथा रूपान्तरणका प्रमुख क्षेत्र

१. सुदृढ प्रादेशिक अर्थतन्त्र निर्माण;

२. प्रभावकारी आर्थिक नीति तथा स्रोत व्यवस्थापन;

३. व्यावसायिक कृषि तथा आत्मनिर्भरता;

४. दिगो वन व्यवस्थापन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण;

५. बजारमुखी उत्पादन र दिगो पर्यटन;

६. सर्वसुलभ स्वास्थ्य तथा जनसाङ्ख्यिक लाभ;

७. शिक्षित, सुसंस्कृत तथा सिपयुक्त मानव पुँजी निर्माण;

८. दिगो तथा उत्थानशील पूर्वाधार;

९. स्वच्छ ऊर्जा, जलस्रोत तथा खानेपानी;

१०. मर्यादित श्रम, उत्पादनशील रोजगारी तथा सामाजिक संरक्षण;

११. सशक्त महिला, सामाजिक समावेशीकरण तथा समानता;

१२. सन्तुलित वातावरण र जलवायु तथा विपद् उत्थानशीलता;

१३. सुदृढ शासन, सेवाप्रवाह र तहगत सम्बन्ध;

१४. सुसूचित नीति, योजना तथा विकास व्यवस्थापन।

१.८ समष्टिगत वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क.सं.	लक्ष्य, गन्तव्य र सूचक	एकाइ	आधार अवस्था			आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य		
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमानित)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
क.	**आत्मनिर्भरताका प्रादेशिक लक्ष्य**							
१.	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (आधारभूत मूल्यमा)	रु.दश लाखमा	५१८०००	५४८१६१	५५६०७८	५७३८५१	५९५००४	६९३८०३
२.	प्राथमिक क्षेत्रको अनुपात	प्रतिशत	२७	२६.४१	२५.७१	२४.८६	२४.०३	२३.२९
३.	द्वितीय क्षेत्रको अनुपात	प्रतिशत	१६.८	१६.७६	१७.१४	१७.५५	१७.९५	१८.३६
४.	तृतीय क्षेत्रको अनुपात	प्रतिशत	५६.२	५६.८०	५६.८३	५७.१३	५७.५९	५८.०२
५.	प्रतिव्यक्ति आय (GNI Per Capita in US $)	डलर	१५७०	१५७७ (यथार्थ)	१८२०	२०००	२३००	२५००
६.	जलविद्युत् उत्पादन (जडित क्षमता)	मेगावाट	८२१	९३३	१२००	१६००	१७००	२५००
ख.	**समुन्नतिका प्रादेशिक लक्ष्य**							
७.	वार्षिक आर्थिक वृद्धिदर (आधारभूत मूल्यमा)	प्रतिशत	३.७८	६.५९	८.०८	८.८५	९.५३	१०.३८
८.	गरिबीको दर	प्रतिशत	११	१०	९	८.६	८	७
९.	इन्टरनेटमा पहुँच प्राप्त जनसङ्ख्या	प्रतिशत	६५	६८	७२	७५	८०	८५
१०.	जन्मदाको अपेक्षित आयु	वर्ष	७२	७२.३	७२.५	७३	७४	७५
११.	मातृ मृत्युदर (प्रति लाख जीवित जन्ममा)	जना	१५०	१३५	१२५	१००	८५	७०
१२.	५ वर्ष मुनिको बाल मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	जना	२०	१९	१८	१८	१६	१५
१३.	पाँच वर्ष मुनिका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत	१६	१५	१४	११	९	७
१४.	साक्षरता दर (५ वर्षमाथि)	प्रतिशत	८२	८२.५	८३	८३.५	८४.५	८५
१५.	आधारभूत तह (१-८) को खुद भर्नादर	प्रतिशत	९६	९६.५	९६.८	९७	९७.५	९८
१६.	विद्युत्मा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत	९९.५५	९९.८	९९.९	१००	१००	[illegible]
ग.	**सुखी प्रदेशबासीका प्रादेशिक लक्ष्य**							
१७.	मानव विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.६१८	०.६३०	०.६६०	०.६७३	०.६८८	०.७०
१८.	सम्पत्तिमा आधारित जिनी गुणक	गुणक	०.२९	०.२९	०.२९	०.२८	०.२८	०.२७
१९.	बहुआयामिक गरिबीमा रहेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	९.५	९	८.२	७.०	६.३	६.०
२०.	श्रमशक्ति सहभागिता दर (१५ वर्षमाथि)	प्रतिशत	४१.५	४३	४५	४८	५२	५६
२१.	आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आबद्ध जनसङ्ख्या	प्रतिशत	३९	४३	४८	५२	५६	६०
२२.	रोजगारीमा औपचारिक क्षेत्रको हिस्सा	प्रतिशत	४४.१	४५	४८	५०	५५	६०
२३.	३० मिनेटसम्मको दुरीमा सडक यातायात पहुँच भएको परिवार	प्रतिशत	९९.३	९९.५	९९.७	१००	१००	१००
२६.	प्रति व्यक्ति विद्युत् खपत	किवाघ	२७०	२८०	२९०	३००	३५०	५००

१.९ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृति विश्लेषण

दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना कार्यान्वयनका चरणमा प्रथम आ.व. र दोस्रो आ.व. को वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाले निर्देशित गरेको दिशामा तर्जुमा गरिएको छ। प्रदेश सरकारले प्राथमिकता निर्धारण र तोकिएको समयमै आयोजना कार्यान्वयन हुने परिपाटी निर्माण गर्ने उद्देश्यका साथ आयोजना बैङ्कको अवधारणालाई कार्यान्वयनमा ल्याएको छ।

प्रदेश सरकारले प्रदेशबासीको विकासप्रतिको चाहना, प्रदेशको विशिष्ट आवश्यकता र सामर्थ्यलाई दृष्टिगत गरी स्रोत साधनको न्यायोचित परिचालनमा जोड दिएको छ। यसैगरी, आय, उत्पादन तथा रोजगारीमा वृद्धिलाई महत्त्व दिँदै दिगो तथा उत्थानशील पूर्वाधार निर्माण, सामाजिक विकास र समतामूलक समाजको स्थापना, सर्वसुलभ स्वास्थ्य र गुणस्तरीय शिक्षा, सन्तुलित क्षेत्रगत विकास र सुशासन प्रबर्द्धन, गुणस्तरीय सेवा प्रवाह र तहगत सम्बन्धलाई प्राथमिकताका रूपमा राखेको छ।

वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमले दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनामा समावेश भएका रूपान्तरणका प्रमुख क्षेत्रलाई मुख्य आधारका रूपमा लिएको छ। त्यसैगरी, वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमले उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा वृद्धि, रोजगारी सिर्जना, प्रदेशबासी नागरिकको हित अभिवृद्धि तथा प्रदेशको समग्र विकासलाई प्राथमिकता दिँदै सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रको सहभागितामार्फत लगानी प्रवर्द्धनमा जोड दिएको छ।

१.१० स्रोत प्रक्षेपण

दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना अवधिमा सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रबाट क्रमशः करिव ३७, ५७ र ६ प्रतिशत लगानी हुने प्रक्षेपण गरिएको छ। सोअनुसार योजना अवधिमा सार्वजनिक क्षेत्रबाट कुल रु. ४ खर्ब ४५ अर्ब ३७ करोड, निजी क्षेत्रबाट रु. ६ खर्ब ७५ अर्ब १४ करोड र सहकारी क्षेत्रबाट ७२ अर्ब १५ करोड लगानी हुने अनुमान गरिएको छ। समष्टिगत परिमाणात्मक लक्ष्य हासिल गर्न सार्वजनिक, निजी तथा सहकारी क्षेत्रको लगानी र योजनामा प्रक्षेपण गरिएको सार्वजनिक लगानीको वृद्धिदरसँग तादात्म्यता कायम हुनेगरी देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

(रू. दश लाखमा)

क्र.सं.	क्षेत्र	योजना अवधिका लागि प्रक्षेपित	लक्ष्य प्रासिका लागि आ.व. अनुसार प्रक्षेपित योगदान			
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	सार्वजनिक	४४५३७८	८३८९५	८९४८६	९४०११	९८८५५
२.	निजी	६७५१४५	१२७१७६	१३५६५१	१४२५१०	१४९८५३
३.	सहकारी	७२१५४	१३५९२	१४४९७	१५२३०	१६०१५
जम्मा		**११९२६७७**	**२२४६६२**	**२३९६३३**	**२५१७५१**	**२६४७२३**

स्रोतः दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना, २०८१

परिच्छेद २ : सुदृढ प्रादेशिक अर्थतन्त्र निर्माण

२.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

योजना अवधिको वार्षिक आर्थिक वृद्धिदर तथा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना र सार्वजनिक खर्चलाई यस शिर्षक अन्तरगत प्रस्तुत गरिएको छ।

क. आर्थिक वृद्धि

योजना अवधिको वार्षिक आर्थिक वृद्धिदर देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

(२०७९/८० को स्थिर मूल्यमा)

क्र.सं.	क्षेत्र	आधार वर्ष	२०८०/८१	दोस्रो योजनाको लक्ष्य					
		२०७९/८०	को अनुमान	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	औसत
१.	**प्राथमिक क्षेत्र**	**२.७**	**३.३**	**३.१४**	**३.६८**	**४.३१**	**५.०३**	**५.९०**	**४.३१**
१.१	कृषि, वन तथा मत्स्य	२.८	३.३	३.८६	४.५२	५.२९	६.१८	७.२४	५.२९
१.२	खानी तथा उत्खनन	१.१२	२.१९	२.५६	३.००	३.५१	४.१०	४.८०	३.५१
२.	**द्वितीय क्षेत्र**	**४.७**	**३.३**	**६.६९**	**८.९६**	**९.६८**	**१०.२५**	**११.३०**	**९.२४**
२.१	उत्पादनमूलक उद्योग	-२.०३	-१.४५	५.८०	६.७९	७.९४	९.२९	१०.८७	७.९४
२.२	विद्युत् तथा ग्याँस	२१.९७	१३.५२	१५.८२	१५.९०	१६.२०	१६.५०	१६.५०	१६.१८
२.३	पानी ढल व्यवस्थापन	३.३९	३.०६	३.५८	७.०३	७.५९	७.६८	८.८३	६.६४
२.४	निर्माण	-२.३२	-१.९६	६.१०	८.५०	९.००	९.३९	१०.३०	८.५३
३.	**सेवा क्षेत्र**	**३.९**	**५.३**	**५.८६**	**७.२३**	**७.५९**	**७.८५**	**८.४८**	**७.३५**
३.१	थोक तथा खुद्रा व्यापार	-२.७६	०.३	८.००	९.१८	९.७४	१०.३१	११.००	९.५९
३.२	यातायात तथा भण्डारण	२.६९	१२.२९	१२.००	१२.००	१२.००	१२.५०	१३.६०	१२.४१
३.३	होटेल तथा रेस्टुरेण्ट	१८.८३	२२.८४	२२.००	२२.००	२२.००	२२.००	२२.००	२२.०
३.४	सूचना तथा सञ्चार	५.३	५.७४	६.७२	४.६२	४.५१	४.४५	५.५६	५.१०
३.५	वित्तीय र बीमा क्रियाकलाप	५.९८	४.५५	५.३२	७.८२	८.१०	८.०९	८.३६	७.४४
३.६	घर जग्गा तथा बहाल	३.०१	३.९७	४.६४	४.४२	५.६१	६.२०	६.७९	५.४६
३.७	व्यावसायिक, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलाप	३.७	३.१३	३.६६	४.१२	४.०९	४.२६	४.४६	४.११
३.८	प्रशासनिक तथा सहयोगी क्रियाकलाप	४.९४	२.८९	३.३८	५.४५	५.१६	५.२२	५.२०	४.८१
३.९	सामान्य प्रशासन र रक्षा	५.०१	३.६४	४.२६	६.२१	६.७६	६.८६	६.९६	६.११
३.१०	शिक्षा	४.०४	२.७४	३.२१	७.६०	८.८०	९.६०	१०.५०	७.३६
३.११	स्वास्थ्य र सामाजिक कार्य	६.६४	४.९५	५.७९	८.५०	९.२०	९.८०	१०.५०	८.५८
३.१२	अन्य सामुदायिक सामाजिक र व्यक्तिगत सेवाका क्रियाकलाप	५.०२	४.०४	४.७३	५.८९	५.९८	६.०७	७.५०	५.९७
४.	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (आधारभूत मूल्यमा)	३.६९	४.२३	६.५९	८.०८	८.८५	९.५३	१०.३८	८.६०
५.	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादकको मूल्यमा)	३.३	४.५५	६.६०	८.१०	८.९०	९.६०	१०.४०	८.६०

स्रोतः दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना, २०८१

ख. कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना

कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचनाअनुसार योजनाको अन्तसम्म देहायको तालिकामा उल्लेख भए बमोजिम कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा प्राथमिक क्षेत्रको हिस्सा २३.२९ प्रतिशत, द्वितीय क्षेत्रको हिस्सा १८.३६ प्रतिशत र सेवा क्षेत्रको हिस्सा ५८.३५ प्रतिशत पुग्ने प्रक्षेपण गरिएको छ।

(प्रतिशत आ.व. २०७९/८० को स्थिर मूल्यमा)

क.सं.	क्षेत्र	आधार वर्ष २०७९/८०	२०८०/८१ को अनुमान	दोस्रो योजनाको लक्ष्य				
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	**प्राथमिक क्षेत्र**	**२६.१५**	**२६.४२**	**२६.४१**	**२५.७१**	**२४.८६**	**२४.०३**	**२३.२९**
१.१	कृषि, वन तथा मत्स्य	२५.४३	२५.७३	२५.७२	२५.०६	२४.२४	२३.४५	२२.७३
१.२	खानी तथा उत्खनन	०.७३	०.६९	०.६८	०.६५	०.६२	०.५९	०.५६
२.	**द्वितीय क्षेत्र**	**१७.२५**	**१६.७७**	**१६.७६**	**१७.१४**	**१७.५५**	**१७.९५**	**१८.३६**
२.१	उत्पादनमूलक उद्योग	३.२७	३.११	३.१०	३.०७	३.०४	३.०१	३.००
२.२	विद्युत् तथा ग्याँस	४.९४	५.३१	५.३१	५.७७	६.१९	६.६१	७.०३
२.३	पानी ढल व्यवस्थापन	०.४२	०.४०	०.४०	०.३९	०.३९	०.३८	०.३८
२.४	निर्माण	८.६३	७.९५	७.९५	७.९१	७.९४	७.९६	७.९५
३.	**सेवा क्षेत्र**	**५६.६०**	**५६.८०**	**५६.८३**	**५७.१३**	**५७.५९**	**५८.०२**	**५८.३५**
३.१	थोक तथा खुद्रा व्यापार	७.९२	७.५१	७.५१	७.६१	७.६९	७.७५	७.८१
३.२	यातायात तथा भण्डारण	५.३०	५.७४	५.७४	६.०३	६.२५	६.४३	६.६०
३.३	होटेल तथा रेस्टुरेण्ट	३.७९	४.६९	४.६९	५.३६	६.०६	६.७९	७.५६
३.४	सूचना तथा सञ्चार	२.३५	२.३३	२.३३	२.३४	२.२६	२.१७	२.०७
३.५	वित्तीय र बीमा क्रियाकलाप	६.३९	६.०६	६.०६	५.९९	५.९७	५.९३	५.८५
३.६	घर जग्गा तथा बहाल	४.८८	४.९७	४.९७	४.८८	४.७२	४.५८	४.४४
३.७	व्यावसायिक, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलाप	०.६५	०.६७	०.६७	०.६५	०.६३	०.६०	०.५७
३.८	प्रशासनिक तथा सहयोगी क्रियाकलाप	०.३१	०.३१	०.३१	०.३०	०.३०	०.२९	०.२७
३.९	सामान्य प्रशासन तथा रक्षा	१३.२१	१२.६४	१२.६४	१२.३७	१२.१५	११.९२	११.६३
३.१०	शिक्षा	८.८२	९.०२	९.०२	८.७४	८.७०	८.७०	८.७०
३.११	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	२.४३	२.३६	२.३६	२.३४	२.३५	२.३६	२.३६
३.१२	अन्य सामुदायिक सामाजिक र व्यक्तिगत सेवाका क्रियाकलाप	०.५४	०.५३	०.५३	०.५२	०.५१	०.५०	०.४८
जम्मा		१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००

स्रोतः दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना, २०८१

२.२ विद्यमान प्रवृत्तिको समीक्षा

कोभिड-१९ को आर्थिक सामाजिक दुष्प्रभाव र विश्वव्यापी रूपमा देखिएको आर्थिक संकुचनमा रहेको राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक अर्थतन्त्रमा सुधारहरू देखिएका छन्। गण्डकी प्रदेशको आर्थिक वृद्धिदर (आधारभूत मूल्यमा) आ.व. २०७९/८० मा ३.६९ प्रतिशत रहेकोमा आ.व. २०८१/८२ मा अनुमानित ४.८८ प्रतिशत रहेको छ। प्रतिव्यक्ति आय आ.व. २०७९/८० मा १ हजार ४ सय ९९ अमेरिकी डलर रहेकोमा हाल १ हजार ५ सय ७७ अमेरिकी डलर पुगेको छ।

गण्डकी प्रदेश सरकारले प्रादेशिक अर्थतन्त्रलाई सुदृढ गर्न आय, उत्पादन तथा रोजगारी वृद्धि र सन्तुलित क्षेत्रगत विकासलाई प्राथमिकतामा राखेको छ। प्रदेश सरकार आर्थिक समुन्नति र उदार लोकतन्त्रलाई संस्थागत गरी सङ्घीयताको लाभ आम नागरिकमा समन्यायिक तवरले वितरण गर्ने तर्फ अगाडि बढेको छ।

२.३ लगानी तथा स्रोत प्रक्षेपण

यस शिर्षक अन्तरगत योजना अवधिमा हुने कुल लगानीमा सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको हिस्सा र सार्वजनिक खर्च तथा सोको स्रोत सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

(क) सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको लगानी

योजना अवधिमा सार्वजनिक, निजी र सहकारी गरी तीनवटा क्षेत्रबाट क्रमश: करिव ३७, ५७ र ६ प्रतिशत लगानी हुने प्रक्षेपण गरिएको छ। सोअनुसार योजना अवधिमा सार्वजनिक क्षेत्रबाट कुल रु. ४ खर्ब ४५ अर्ब ३७ करोड, निजी क्षेत्रबाट रु. ६ खर्ब ७५ अर्ब १४ करोड र सहकारी क्षेत्रबाट ७२ अर्ब १५ करोड लगानी हुने अनुमान गरिएको छ। यस सम्बन्धी वार्षिक विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

(आर्थिक वर्ष २०७९/८० को स्थिर मूल्यमा)

(रु. दश लाखमा)

क्र.सं.	क्षेत्र	सार्वजनिक		निजी		सहकारी		जम्मा	
		प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम
१.	**प्राथमिक क्षेत्र**	**२०**	**३२२८९**	**७०**	**११२३०६**	**१०**	**१५४४०**	**१००**	**१६००३५**
१.१	कृषि, वन तथा मत्स्य	२०	३०८७९	७०	१०८०७७	१०	१५४४०	१००	**१५४३९६**
१.२	खानी तथा उत्खनन	२५	१४१०	७५	४२२९	०	०	१००	**५६३९**
२.	**द्वितीय क्षेत्र**	**६१**	**२०५५५१**	**३६**	**११९७८७**	**३**	**१०५१७**	**१००**	**३३५८५५**
२.१	उत्पादनमूलक उद्योग	१५	८०५८	८३	४४५९०	२	१०७५	१००	**५३७२३**
२.२	विद्युत् तथा ग्याँस	७०	८८६६१	२५	३१६६५	५	६३३३	१००	**१२६६५९**
२.३	पानी ढल व्यवस्थापन	७०	९५६४	२८	३८२६	२	२७३	१००	**१३६६३**
२.४	निर्माण	७०	९९२६७	२८	३९७०७	२	२८३६	१००	**१४१८१०**
३.	**सेवा क्षेत्र**	**३०**	**२०७५३९**	**६४**	**४४३०५२**	**७**	**४६१९८**	**१००**	**६९६७८९**
३.१	थोक तथा खुद्रा व्यापार	५	५२८४	९०	९५१०६	५	५२८४	१००	**१०५६७४**
३.२	यातायात तथा भण्डारण	५	२३६१	९०	४२४९०	५	२३६१	१००	**४७२१२**
३.३	होटेल तथा रेस्टुरेण्ट	५	८३७४	८०	१३३९८८	१५	२५१२३	१००	**१६७४८५**
३.४	सूचना तथा सञ्चार	२०	३८२६	७०	१३३९१	१०	१९१३	१००	**१९१३०**
३.५	वित्तीय तथा बीमा क्रियाकलाप	२०	३१५३०	७५	११८२३७	५	७८८३	१००	**१५७६५०**
३.६	घर जग्गा तथा बहाल	५	१०१५	९३	१८८३३	२	४०५	१००	**२०२५३**
३.७	व्यावसायिक, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलाप	६०	२५९७	४०	१७३१	०	०	१००	**४३२८**
३.८	प्रशासनिक तथा सहयोगी क्रियाकलाप	१००	१४०१	०	०	०	०	१००	**१४०१**
३.९	सामान्य प्रशासन तथा रक्षा	१००	६४६६१	०	०	०	०	१००	**६४६६१**
३.१०	शिक्षा	८३	६१४१८	१५	११९००	२	१४८०	१००	**७३९९८**

क्र.सं.	क्षेत्र	सार्वजनिक		निजी		सहकारी		जम्मा	
		प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम
३.११	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	८५	२३६३६	१०	२७८१	५	१३९०	१००	**२७८०७**
३.१२	अन्य सामुदायिक सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवाका क्रियाकलाप	२०	१४३८	७५	५३९४	५	३६०	१००	**७१९२**
	जम्मा	**३७**	**४४५३७८**	**५७**	**६७५१४५**	**६**	**७२१५४**	**१००**	**११९२६७७**

स्रोतः दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना, २०८१

(ख) सार्वजनिक खर्च तथा खर्च व्यहोर्ने स्रोत

योजना अवधिमा प्रदेश सरकारको कुल रु. १ खर्ब ८५ अर्ब ६१ करोड खर्च हुने अनुमान गरिएकोमा चालु खर्च रु. ६४ अर्ब २१ करोड (३४.६ प्रतिशत), पुँजीगत खर्च रु. १ खर्ब ८ अर्ब ३९ करोड (५८.४ प्रतिशत), वित्तीय व्यवस्था रु. १ अर्ब ६० करोड (०.९ प्रतिशत) र वित्तीय हस्तान्तरण रु. ११ अर्ब ३९ करोड (६.१ प्रतिशत) हुने अनुमान गरिएको छ। कुल खर्च व्यहोर्ने स्रोतमध्ये करबाट रु. २९ अर्ब ८६ करोड (१६.०९ प्रतिशत), अनुदानबाट रु. ७७ अर्ब ५१ करोड (४१.७६ प्रतिशत), अन्य राजस्वबाट (रोयल्टी बाँडफाँट लगायत) रु. १७ अर्ब ४४ करोड (९.४० प्रतिशत), विविध प्राप्तिबाट रु. १४ अर्ब ८१ करोड (७.९८ प्रतिशत) र आन्तरिक ऋणबाट प्राप्त हुने रु. ८ अर्ब ५० करोड (४.५८ प्रतिशत) गरी कुल रु. १ खर्ब ८५ अर्ब ६१ करोड प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ। सार्वजनिक खर्च तथा स्रोतको विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

सि. नं.	स्रोत	२०७९/८० को यथार्थ	२०८०/८१ को अनुमान	आगामी पाँच आ.व. को प्रक्षेपण (रु. दश लाखमा)					
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	जम्मा
क.	**व्यय अनुमान**	**२३६१४.९**	**२३००२.७**	**३२९७८.६**	**३४९६३.५**	**३७२९३.४**	**३९१७९.२**	**४११९८.०**	**१८५६१२.६**
१.	चालु खर्च	६४६२.०	७७१२.०	११११५०.१	१२१३८.६	१२९७१.१	१३६२७.०	१४३२९.१	६४२१५.८
२.	पुँजीगत खर्च	१५२६१.४	१३५७५.१	१९५१८.०	२०३८४.९	२१७०६.९	२२८०४.५	२३९७९.६	१०८३९३.९
३.	वित्तीय व्यवस्था	१८९१.५	०.०	३००.०	२९७.५	३१९.०	३३५.१	३५२.३	१६०३.९
४.	वित्तीय हस्तान्तरण	-	१७१५.७	२०१०.५	२१४२.५	२२९६.५	२४१२.६	२५३६.९	११३९८.९
ख.	**आय अनुमान**	**२५९९६.८**	**२८९३७.१**	**३२९७८.६**	**३४९६३.५**	**३७२९३.४**	**३९१७९.२**	**४११९८.०**	**१८५६१२.६**
१.	**कर**	**९१२९.९**	**१०२७२.८**	**११९६८.८**	**१२५५१.७**	**१३४५८.४**	**१४२७६.३**	**१५०८७.१**	**२९८६८.०**
१.१	कृषि आयमा कर	०.०	०.५	०.३	०.४	०.४	०.४	०.५	०.५
१.२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	७०४.५	११.०	१०१६.४	१०७३.८	१२०६.३	१३११.२	१४२५.३	१५९२.१
१.३	बाँडफाँटभई प्राप्त हुने मूल्य अभिवृद्धि कर	५४१४.६	७२४२.६	७६८९.०	८०९८.५	८६६४.८	९१६७.३	९६३४.८	१०२२२.६
१.४	बाँडफाँटभई प्राप्त हुने अन्त शुल्क	१९२७.७	१८१०.६	१९२२.२	१९६२.४	१९९५.५	२०३७.४	२०८०.२	९९९७.६
१.५	बाँडफाँटभई प्राप्त हुने सवारी साधन कर	१०८१.३	१२००.०	१३३१.४	१४०६.६	१५८०.२	१७४७.७	१९३३.०	७९९८.९
१.६	बाँडफाँटभई प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	१.४	५.०	७.०	७.४	८.३	९.१	१०.०	४१.८
१.७	बाँडफाँटभई प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०.३	३.०	२.३	२.४	२.७	२.९	३.१	१३.४
१.८	अन्य मनोरञ्जन कर	०.०	०.१	०.२	०.२	०.२	०.२	०.३	१.२
२.	**अनुदान**	**१२९२६.०**	**१३२६४.०**	**१३०८३.६**	**१४९६५.९**	**१५८५७.४**	**१६४७६.७**	**१७१३१.४**	**७७५१५.०**
२.१	समानीकरण अनुदान	६९३६.९	७६२२.५	७६३८.८	८१०१.७	८५८४.३	९०७३.६	९५९०.८	४२९८९.१

सि. नं.	स्रोत	२०७९/८० को यथार्थ	२०८०/८१ को अनुमान	आगामी पाँच आ.व. को प्रक्षेपण (रु. दश लाखमा)					
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	जम्मा
२.२	शसर्त अनुदान चालु	१८६०.६	२२१९.३	२१५९.४	३१४०.०	३३२७.०	३३२०.३	३३१३.७	१५२६०.४
२.३	शसर्त अनुदान पुँजीगत	३०९८.५	२७२२.२	१४३९.९	२०९३.३	२२१८.०	२२४४.६	२२७१.६	१०२६७.४
२.४	विशेष अनुदान चालु	०.०	९०.०	१३४.८	१४८.७	१५०.९	१६२.२	१७४.४	७७१.१
२.५	विशेष अनुदान पुँजीगत	४३०.०	६१०.०	५२०.७	५९२.६	६३४.६	६७९.६	७२७.९	३१५५.४
२.६	समपुरक अनुदान पुँजीगत	६००.०	०.०	११९०.०	८८९.६	९४२.६	९९६.३	१०५३.१	५०७१.६
३.	**अन्य राजस्व**	**१४३९.९**	**२३१६.२**	**२९११.४**	**३०७७.२**	**३४२४.३**	**३७७६.८**	**४२५५.२**	**१७४४४.९**
३.१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	८.१	१०.०	१६.८	१७.७	१९.९	२१.८	२३.८	१००.१
३.२	बाँडफाँट भई प्राप्त वन रोयल्टी	५३.७	६२.५	४३.२	४६.०	४८.७	५१.५	५४.५	२४३.९
३.३	बाँडफाँट भई प्राप्त खानी तथा खनिज सम्बन्धी रोयल्टी	२.३	०.८	४.८	५.६	६.०	६.५	६.८	२९.७
३.४	बाँडफाँट भई प्राप्त जलस्रोत सम्बन्धी रोयल्टी	०.०	०.०	०.१	०.२	०.४	०.४	०.५	१.६
३.५	बाँडफाँट भई प्राप्त विद्युत सम्बन्धी रोयल्टी	२५१.०	३२८.३	३८४.८	४०६.८	४३०.०	४८१.६	५३९.४	२२४२.६
३.६	बाँडफाँट भई प्राप्त दहत्तर बहत्तरको विक्रि बाट प्राप्त हुने आय	७०.६	२१४.६	२७२.३	२८७.८	३२३.२	३५२.०	३८३.३	१६१८.५
३.७	बाँडफाँट भई प्राप्त पर्वतारोहण बापतको रोयल्टी	११.२	९.२	४८.१	५०.८	५४.६	५८.९	६३.५	२७५.९
३.८	पर्यटन शुल्क	०.०	०.२	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.४
३.९	पदयात्रा शुल्क	०.४	१.०	०.२	०.२	०.२	०.३	०.३	१.२
३.१०	कृषि उत्पादनको विक्रिबाट प्राप्त रकम	१.०	१.०	१.०	१.१	१.२	१२.२	१२५.९	१४१.४
३.११	सरकारी सम्पत्तिको विक्रिबाट प्राप्त रकम	२.७	२.६	२.५	२.६	३.०	३.२	३.४	१४.७
३.१२	अन्य विक्रिबाट प्राप्त रकम	०.३	४.०	१.०	१.१	१.२	१.३	१.४	५.९
३.१३	विद्युत् सेवा शुल्क	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.१
३.१४	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्रि	०.०	१०.०	१.०	१.१	१.२	१.३	१.४	६.०
३.१५	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	१.४	१.३	१.५	१.६	१.८	२.०	२.२	९.०
३.१६	परीक्षा शुल्क	८.९	३५.०	१७०.०	१७९.५	२०१.८	२२२.१	२४३.९	१०१७.३
३.१७	यातायात क्षेत्रको आम्दानी	६१.०	१००.०	१५०.०	१५८.६	१७८.०	१९६.०	२१५.२	८९७.८
३.१८	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	३४७.८	५००.०	४५०.०	४७५.४	५३४.१	५८८.०	६३९.८	२६८७.३
३.१९	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	५३.९	८०.०	१९०.०	२००.७	२२५.५	२४८.३	२७२.६	११३७.१

सि. नं.	स्रोत	२०७९/८० को यथार्थ	२०८०/८१ को अनुमान	आगामी पाँच आ.व. को प्रक्षेपण (रु. दश लाखमा)					
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	जम्मा
३.२०	चालक अनुमति पत्र सवारी दर्ता किताब सम्बन्धी दस्तुर	४९२.२	६५०.०	८००.०	८४५.२	९४९.५	१०४०.६	११४०.६	४७७५.९
३.२१	जलस्रोत सम्बन्धी अन्य दस्तुर	०.०	०.५	०.४	०.४	०.५	०.५	०.६	२.४
३.२२	वन क्षेत्रको अन्य आय	०.२	२५०.०	२४२.२	२५५.९	२८७.५	३१६.५	३४७.५	१४४९.५
३.२३	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	०.०	०.२	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.६
३.२४	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	४६.१	३०.०	९८.०	१०३.५	११६.३	१२८.१	१४०.६	५८६.५
३.२५	धरौटी सदरस्याहा	०.२	५.०	०.३	०.३	०.४	०.४	०.४	१.७
३.२६	अन्य राजस्व	२६.७	२०.०	३३.०	३४.९	३९.२	४३.१	४७.३	१९७.५
४.	**विविध प्राप्ति**	**२५०१.०**	**३०८४.१**	**३३१४.८**	**२६६८.७**	**२८५३.४**	**२९४९.४**	**३०२४.३**	**१४८१०.५**
५.२६	बेरुजू	७५.०	८५८.०	३०५.५	३२२.७	३६२.४	३६२.४	३६२.४	१७१५.४
६.२६	निकासा फिर्ता	१६.९	१७.२	२८.३	२९.९	३३.६	३३.६	३३.६	१५९.०
७.२६	अनुदान फिर्ता	७३.८	७०.०	४८.२	५१.०	५७.३	५७.३	५७.३	२७१.०
८.२६	गत वर्षको नगद मौज्दात	२३३५.३	२१३८.९	२९३२.८	२२६५.२	२४००.१	२४९६.१	२५७१.०	१२६६५.२
५.	**दायित्व**	**०**	**०**	**१७००**	**१७००**	**१७००**	**१७००**	**१७००**	**८५००**
५.१	आन्तरिक ऋण	०	०	१७००	१७००	१७००	१७००	१७००	८५००
ग.	**जम्मा (राजस्व/प्राप्ति)**	**२५९९७**	**२८९३७**	**३२९७९**	**३४९६३**	**३७२९३**	**३९१७९**	**४११९८**	**१८५६१३**
घ.	**बचत (-) न्यून (+)**	**२३८१.९**	**५९३४.४**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

स्रोतः दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना, २०८१

२.४ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) लगानी अभिवृद्धि कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	इन्भेष्ट इन गण्डकी कार्यक्रम	नेपाल सरकारले लगानी सम्मेलनका लागि कार्यक्रमको अध्ययन गरेको	लगानी सम्मेलन आयोजना/ रु १ करोड ५० लाख विनियोजन	नीति नियम कानुन सुधार	आयोजनाको अवस्था, प्रगति प्रतिवेदन र अनुगमन प्रणाली विकास	आयोजनाले प्रदेश अर्थतन्त्रमा पारेको प्रभाव अध्ययन	आर्थिक मामिला मन्त्रालय
२.	स्वदेशी एवम् विदेशी लगानी अभिवृद्धिका लागि नीतिगत, कानुनी तथा संस्थागत प्रबन्ध	आर्थिक ऐन २०८१अनुसूची १ (घ)विविध ११ मा ३०० जनाभन्दा बढी व्यक्तिलाई प्रत्यक्ष रोजगारी दिने उत्पादनमूलक उद्योग स्थापना वा विस्तार गर्न जग्गा	आर्थिक ऐन २०८२अनुसूची १ (घ)विविध ११ मा २०० जनाभन्दा बढी व्यक्तिलाई प्रत्यक्ष रोजगारी दिने उत्पादनमूलक उद्योग स्थापना वा विस्तार गर्न जग्गा खरिद गर्दा रजिष्ट्रेशन	आवश्यकता अनुसार आर्थिक ऐन परिमार्जन	आवश्यकता अनुसार आर्थिक ऐन परिमार्जन	आवश्यकता अनुसार आर्थिक ऐन परिमार्जन	आर्थिक मामिला मन्त्रालय

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
		खरिदमा रजिष्ट्रेशन शुल्कमा पूर्ण छुटको व्यवस्था	शुल्कमा ७५% छुटको व्यवस्था				
३.	लगानीका क्षेत्र तथा आयोजनाको खोज, अनुसन्धान, पहिचान र विविधीकरण	-	सम्भाव्य आयोजनाका लागि परियोजना तयारी कार्यक्रम/ रु. २० लाख विनियोजन	लगानीका नयाँ क्षेत्रहरुको पहिचान तथा विविधिकरण कार्यक्रम			आर्थिक मामिला मन्त्रालय/ नेपाल सरकार
४.	संस्थागत सबलीकरण तथा बचत अभिवृद्धि कार्यक्रम	वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम	वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम				आर्थिक मामिला मन्त्रालय/ नेपाल सरकार
५.	विप्रेषणबाट प्राप्त आयलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी प्रोत्साहन कार्यक्रम	-	-	बैदेशिक रोजगारी तथा विप्रेषण आयको तथ्याङ्क सङ्कलन र अध्ययन	ऐन/नीति /नियम /कार्यविधि तर्जुमा	सचेनता र सहजीकरण कार्यक्रम	आर्थिक मामिला मन्त्रालय र अन्य तहको सरकार
६.	सार्वजनिक-निजी साझेदारी अभिवृद्धि कार्यक्रम	-	सार्वजनिक-निजी साझेदारी नियमावली निर्माण	सार्वजानिक निजी क्षेत्रसँग अन्तक्रिया	सार्वजानिक- निजी साझेदारीमा सञ्चालन हुने आयोजना सञ्चालन		आर्थिक मामिला मन्त्रालय
७.	लगानीका क्षेत्र पहिचान तथा प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी अभिवृद्धि कार्यक्रम	-	-	वैदेशिक लगानीसम्बन्धी नीति तथा कानुन तर्जुमा	बैदेशिक लगानीको क्षेत्र पहिचान	कार्यन्वयन	आर्थिक मामिला मन्त्रालय र नेपाल सरकार

(ख) औद्योगिक तथा व्यापार प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	◉गण्डकी त्रिभुज कार्यक्रम	नेपाल सरकारको कार्यक्रमका रुपमा प्रदेश सरकारले सहकार्य भएको	सहकार्य तथा सहजीकरण	सहकार्य तथा सहजीकरण	सहकार्य तथा सहजीकरण	सहकार्य तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय र नेपाल सरकार
२.	परम्परागत बजारको स्तरोन्नति, विस्तार र सुदृढीकरण	निजी क्षेत्रको अग्रसरता र सरकारसँगको सहकार्य भएको	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय, निजी क्षेत्र तथा सहकारी
३.	प्रतिस्पर्धात्मक डिजिटल क्षमताको विकास र विस्तार		९.४.३ को (घ) को ३ बमोजिम कार्यान्वयन हुने				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
४.	निजी क्षेत्रको लगानी प्रवर्द्धन	-	(क) को १ बमोजिम कार्यान्वयन हुने				आर्थिक मामिला मन्त्रालय
५.	एक जिल्ला एक		६.१.३ को (ख) को ३ अनुसार कार्यान्वयन हुने				उद्योग तथा
६.	उच्च मूल्य अभिवृद्धि र अन्तर्राष्ट्रिय		४.१.३ (ख) को ५ र (घ) को १ बमोजिम कार्यान्वयन हुने				उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	मूल्यशृङ्खलामा आबद्ध हुनसक्ने वस्तु उत्पादन र बजारीकरण						र कृ.भू.व्य.स.म., निजी तथा सहकारी क्षेत्र

◉ *सङ्घ-प्रदेश साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना*

(ग) स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	आर्थिक नीति तथा योजना तयारी सहयोग	स्थानीय तहसँग राजस्व परिचालन तथा आर्थिक विषयमा अन्तर्क्रिया गरिएको	स्थानीय तहसँग वित्तिय सङ्घीयता सम्बन्धी अन्तरसम्बन्ध र समन्वय सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम	स्थानीय तहलाई साझेदारीमा सञ्चालन गरिने आयोजना सम्बन्धी आवश्यक नीति कानुन निर्माण	सहकार्य तथा सहजीकरण	सहकार्य तथा सहजीकरण	आर्थिक मामिला मन्त्रालय
२.	स्थानीय आर्थिक विकासका संवाहक क्षेत्र पहिचान			स्थानीय आर्थिक विकासका संवाहक क्षेत्र पहिचान का लागि अध्ययन	सहकार्य तथा सहजीकरण	सहकार्य तथा सहजीकरण	आर्थिक मामिला मन्त्रालय
३.	आर्थिक विकास पूर्वाधार निर्माण	स्थानीय स्तरमा पर्यटन, कृषि, सिँचाइ र उद्योग विकासको क्षेत्रमा पूर्वाधार विकास सहयोग	साझेदारी तथा सहकार्य विस्तार	साझेदारी तथा सहकार्य विस्तार	साझेदारी तथा सहकार्य विस्तार	साझेदारी तथा सहकार्य विस्तार	आर्थिक मामिला मन्त्रालय, नेपाल सरकार, स्थानीय सरकार
४.	विपन्न तथा सिमान्तकृत वर्ग उद्यमशीलता, सिप तथा प्रविधि प्रवर्द्धन		११.१.३ (ख) को २ बमोजिम कार्यान्वयन हुने				सामाजिक विकास मन्त्रालय

(घ) कृषि उत्पादनको व्यावसायीकरण र निर्यात प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क.सं.	रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	अन्तर प्रदेश साझेदारीमा कृषि उपजको गुणस्तर परीक्षण र स्तरीकरणका लागि प्रयोगशाला स्थापना	-	अन्तरप्रदेश सहकार्य	अन्तरप्रदेश सहकार्य	अन्तरप्रदेश सहकार्य	अन्तरप्रदेश सहकार्य	कृ.भू.व्य.स.म.
२.	आलु, तरकारी, दूध, अण्डा र मासुमा गुणस्तर परीक्षण, प्रशोधन तथा औद्योगीकरण र निर्यात प्रवर्द्धन	-	४.१.३ को ग को २ ६.१.३ को च को १ र (ज) को १ र २ अनुसार कार्यान्वयन हुने				कृ.भू.व्य.स.म., उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय, निजी तथा सहकारी क्षेत्र
३.	कृषिमा यान्त्रीकरण, उत्पादनको व्यवसायीकरण र प्रसोधन तथा स्तरीकरण	-	४.१.३ को (क) ३ बमोजिम कार्यान्वयन हुने				कृ.भू.व्य.स.म.र निजी तथा सहकारी क्षेत्र

२.५ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	५०४५	१२८३	२८०२	९६१
२०८३/८४	५२२५	१४११	२७८४	१०३०
२०८४/८५	५४४५	१५५२	२७८७	११०६
२०८५/८६	५६७८	१७०७	२७९०	११८१
जम्मा	**२१३९३**	**५९५३**	**१११६३**	**४२७७**

परिच्छेद ३ : प्रभावकारी आर्थिक नीति तथा स्रोत व्यवस्थापन

३.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमानित)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर (आधारभूत मूल्यमा)	प्रतिशत	४.२३	६.५९	८.०८	८.८५	९.५३	१०.३८
२.	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (आधारभूत मूल्यमा)	रु.दश लाखमा	५१८०००	५४८१६१	५५६०७८	५७३८५१	५९५००४	६९३८०३
३.	निजी क्षेत्रको लगानी	प्रतिशत	५७	५७.१	५७.५	५८.२	५८.५	५८.८
४.	पुँजीगत लगानी	प्रतिशत	६०.५	५९.३	५९.७	६०.१	६२.६	६३.९
५.	आन्तरिक ऋण (प्रादेशिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपात)	प्रतिशत	०.००	०.००	०.००	१.९८	२.२	२.६१
६.	निजी क्षेत्रको लगानी	रु. करोड	६७५१४	७०८९०	७५०००	८२५८७	८७०००	९३३२३
७.	कुल बजेट विनियोजन	रु. करोड	३३४२	३२९७	३१९७	३५१७	३८६८	४२१७
८.	कुल पुँजीगत विनियोजन	रु. करोड	२०२१	१९५४	१९०९	२११३	२४२०	२६९६
९.	आन्तरिक राजस्व सङ्कलन	रु. करोड	३४३	३४६	५७३	५५७	६२५	७२६
१०.	आन्तरिक ऋण परिचालन	रु. करोड	१७०	१७०	१७५	१९४	२००	२३२
११.	वैदेशिक सहायता परिचालन (अनुदान तथा ऋण)	रु. करोड	०	०	०	७५	९०	११०

३.२ विद्यमान प्रवृत्तिको समीक्षा

३.२.१ बचत तथा लगानी

विप्रेषणको आन्तरिक अर्थतन्त्र तथा बाह्य क्षेत्र सन्तुलनमा महत्त्वपूर्ण योगदान रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा विप्रेषणको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात २२.७ प्रतिशत रहेको छ। विप्रेषणको ठूलो हिस्सा उपभोगमा खर्च हुँदा बचतको अवस्था सन्तोषजनक रहन सकेको छैन। मुलुकको कुल गार्हस्थ्य उपभोगमा भएको वृद्धिका कारण कुल गार्हस्थ्य तथा राष्ट्रिय बचत न्यून भइ कुल पुँजी निर्माण समेत न्यून हुन गएको छ। आ.व. २०७९/८० मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा कुल राष्ट्रिय बचत ६.४१ प्रतिशत र कुल गार्हस्थ्य उत्पादन तथा कुल स्थिर पुँजी लगानीबिचको अनुपात २५.२ प्रतिशत रहेको छ। आ.व. २०८१/८२ मा निजी क्षेत्रको लगानी कुल लगानीको करिव ५७ प्रतिशत रहेको देखिन्छ।

गण्डकी प्रदेश सरकारले दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनामार्फत बचत तथा लगानीको लागि अनुकूल वातावरण निर्माणमा अग्रसर रहेको छ। प्रदेशभित्र सञ्चालनमा रहेका बैङ्क, वित्तीय संस्था र सहकारी संस्थाले वित्तीय सेवा पहुँच विस्तारका साथै बचत तथा लगानीका अवसर सिर्जना गरी अर्थतन्त्रलाई चलायमान गराउन महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेका छन्।

३.२.२ सार्वजनिक खर्च

राष्ट्रिय बजेट विनियोजनमा पुँजीगत खर्चको हिस्सा चालु खर्चको तुलनामा न्यून रहेको परिप्रेक्ष्यमा यस प्रदेशको विनियोजन प्राथमिकतामा पुँजीगत खर्चको हिस्सा बढी रहेको छ। गण्डकी प्रदेश सरकारको कुल खर्चको तुलनामा

पुँजीगत खर्चको अनुपात उच्च रहेको छ। आ.व. २०८०/८१ मा कुल विनियोजनमा पुँजीगत खर्चको अंश ६०.५ प्रतिशत र आ.व. २०८१/८२ मा ५९.३ प्रतिशत रहेकोमा आ.व. २०८२/८३ मा पूँजीगत तर्फ कुल विनियोजनको ५९.७ प्रतिशत अनुमान गरिएको छ।

विगत सात आर्थिक वर्षमा सार्वजनिक खर्च प्रगतिको अवस्था हेर्दा न्यूनतम ५७.९८ प्रतिशतदेखि उच्चतम ७३.५४ प्रतिशतसम्म र औसत ६७.४८ रहेको छ। यस्तो खर्च आ. व. २०८०/८१ र आ. व. २०८१/८२ मा कुल विनियोजित बजेटको क्रमशः ६६.४३ प्रतिशत र ६९.५ प्रतिशत भएको देखिन्छ।

३.२.३ राजस्व परिचालन

गण्डकी प्रदेशको आन्तरिक राजस्व स्रोत कम रहेको र सङ्घीय राजस्व बाँडफाँटमा अधिकतम निर्भरता रहेको छ। प्रदेशमा खर्चको स्रोतमध्ये आ.व. २०८०/८१ मा राजस्व बाँडफाँटबाट ८४.७९ प्रतिशत, अनुदानबाट ७१ प्रतिशत, रोयल्टीबाट ८६ प्रतिशत आन्तरिक राजस्व ६६.३९ प्रतिशत प्राप्त भएको देखिन्छ भने आ.व. २०८१/८२ मा राजस्व बाँडफाँटबाट ८९ प्रतिशत, अनुदानबाट ८५ प्रतिशत, रोयल्टीबाट ७३ प्रतिशत आन्तरिक राजस्व ६७ प्राप्त भएको देखिन्छ। राजस्व परिचालनको अवस्था हेर्दा आ.व. २०८०/८१ र २०८१/८२ मा आय अनुमानको क्रमशः ७१ र ७५ प्रतिशत हासिल भएको देखिन्छ। आ.व. २०८०/८१ र २०८१/८२ मा कुल आयमा आन्तरिक राजस्व प्राप्तिको अंश क्रमशः १४.३९ प्रतिशत र १३.७७ प्रतिशत रहेको छ। राजस्व प्रशासनमा कानुनी अस्पष्टता तथा द्विविधा हुनु, राजस्व सङ्कलनमा भन्दा बजेट कार्यान्वयनमा बढी तदारुकता हुनु, राजस्व चुहावट कायमै रहनु र घरजग्गा कारोबारमा आएको न्यूनता हुनु जस्ता कारणले लक्ष्यको तुलनामा राजस्व सङ्कलन अपेक्षित रूपमा हुन सकेको छैन।

३.२.४ आन्तरिक ऋण

प्रदेश सरकारले विकास आयोजनाका लागि आन्तरिक ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ। अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार प्रदेश तथा स्थानीय तहले राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले सिफारिश गरेको सीमाभित्र रही आन्तरिक ऋण लिन सक्ने र ऋण लिनुअघि नेपाल सरकारको सहमति लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। उक्त ऐनले नेपाल सरकारले प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई ऋण दिन सक्ने समेत व्यवस्था समेत गरेको छ।

प्रदेश सरकारले वैदेशिक सहयोग तथा आन्तरिक ऋण परिचालनको प्रयास सङ्घीय नीतिगत तथा कानुनी जटिलताका कारण अभ्यास भएको छैन। तथापि सरकारले वर्षिक बजेट तथा पञ्चवर्षीय योजनामा आन्तरिक ऋण परिचालनको लक्ष्य लिएको छ। आ.व. २०८१/८२ मा आन्तरिक ऋण प्राप्ति रु. १ अर्ब ७० करोड अनुमान गरिएकोमा सो ऋण परिचालन हुन सकेको थिएन भने आ. व. २०८२/८३ को वार्षिक बजेटमा रु. १ अर्ब ७५ करोड आन्तरिक ऋण परिचालन हुने अनुमान गरिएको छ।

३.२.५ वैदेशिक सहयोग

वैदेशिक सहायता परिचालन गर्ने अधिकार नेपालको संविधान तथा अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को प्रावधानअनुसार नेपाल सरकारमा निहित रहेको छ। सो ऐनमा प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट कार्यान्वयन हुने आयोजना तथा कार्यक्रममा नेपाल सरकारले वैदेशिक सहयोग परिचालन गर्न सक्ने व्यवस्था समेत रहेको छ। प्रदेश सरकारले गरेको वैदेशिक सहयोग परिचालनको प्रयास सङ्घीय नीतिगत तथा कानुनी जटिलताका कारण हालसम्म सफल हुन सकेको छैन।

३.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

३.३.१ बचत तथा लगानी

(क) लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेश र स्थानीय तहको लगानीका क्षेत्र पहिचान	आयोजना पहिचान तथा अन्तरसरकार सहलगानीका आयोजना कार्यान्वयन	पहिचान, सहकार्य तथा साझेदारी विस्तार	पहिचान, सहकार्य तथा साझेदारी	पहिचान, सहकार्य तथा साझेदारी	पहिचान, सहकार्य तथा साझेदारी	आर्थिक मामिला मन्त्रालय तथा स्थानीय सरकार
२.	उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन	-	आर्थिक ऐन मा व्यवस्था भए अनुरुप सम्बन्धित मन्त्रालयले कार्यविधि निर्माण	आवश्यकता अनुसार आर्थिक ऐन परिमार्जन	आवश्यकता अनुसार आर्थिक ऐन परिमार्जन	आवश्यकता अनुसार आर्थिक ऐन परिमार्जन	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
३.	सङ्घीय एकाइबिच संयुक्त लगानी, सहलगानी र साझेदारीमा कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयन	-	यसै तालिकाको १ सँग सम्वन्धित रहेको				आर्थिक मामिला मन्त्रालय र अन्य तहको सरकार
४.	निजी क्षेत्रको लगानी प्रवर्द्धन	-	२.३ को (क) को १ बमोजिम कार्यान्वयन हुने				आर्थिक मामिला मन्त्रालय
५.	लगानी सम्मेलन आयोजना	-	२.३ को (क) को १ बमोजिम कार्यान्वयन हुने				आर्थिक मामिला मन्त्रालय
६.	लगानीका क्षेत्र तथा सम्भाव्यताको खोज, अनुसन्धान, पहिचान र विविधीकरण	-	-	अध्ययन	-	-	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
७.	सार्वजनिक-निजी, सार्वजनिक-सहकारी-समुदाय र गैरसरकारी क्षेत्र साझेदारी प्रवर्द्धन	-	-	सार्वजनिक-निजी, सार्वजनिक-सहकारी-समुदाय र गैरसरकारी क्षेत्र साझेदारी सम्बन्धी कानुन निर्माण	साझेदारी प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सार्वजानिक र निजी क्षेत्र बिच छलफल, गोष्ठी र अन्तरक्रिया	साझेदारी प्रवर्द्धन सञ्चालन हुने आयोजना सञ्चालन	आर्थिक मामिला मन्त्रालय

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
८.	बहुपक्षीय तथा द्विपक्षीय विकास साझेदारको लगानी परिचालन	-	-	छलफल, कार्ययोजना निर्माण र आयोजना कार्यान्वयनका लागि समझदारी पत्रमा हस्ताक्षर	साझेदारीका आयोजना कार्यान्वयन	साझेदारीका आयोजना कार्यान्वयन	आर्थिक मामिला मन्त्रालय र अन्य तहको सरकार
९.	राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदार संस्थाको लगानी परिचालन			क.सं. ८ को कार्यक्रम बमोजिम हुने			आर्थिक मामिला मन्त्रालय र अन्य तहको सरकार

(ख) उद्यमशीलता तथा वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानीका क्षेत्र तथा आयोजना सम्बन्धी अध्ययन तथा विश्लेषण		३.३.१ को (क) बमोजिम कार्यान्वयन हुने				गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
२.	बेरोजगार युवा, महिला र पिछडिएका समूहलाई व्यावसायिक तालिम		११.१.३ (ख) को २ बमोजिम कार्यान्वयन गर्ने				सा.वि.यु.खे.म. र स्थानीय सरकार
३.	**व्यावसायिक सोच, उद्यमशीलता तथा सिप विकास र प्रविधि विस्तार**						
३.१	प्रविधि	वार्षिक १०० जनालाई प्रविधि हस्तान्तरण	११० जना जनालाई प्रविधि हस्तान्तरण	१२१ जना जनालाई प्रविधि हस्तान्तरण	१३३ जना जनालाई प्रविधि हस्तान्तरण	१४६ जना जनालाई प्रविधि हस्तान्तरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
३.२	सिप विकास	वार्षिक ५७९ जनालाई ११ जिल्लामा तालिम	६०० जनालाई तालिम	६०० जनालाई तालिम	६०० जनालाई तालिम	६०० जनालाई तालिम	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
४.	स्वच्छ प्रतिस्पर्धा र व्यावसायिक नैतिकता प्रवर्द्धन	उपभोक्ता सचेतना तथा व्यवसायी अन्तरक्रिया कार्यक्रम (११ जिल्लामा सचेतना र ४ स्थानमा अन्तरक्रिया)	१६ सचेतना र अन्तरक्रिया कार्यक्रम	२० सचेतना तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	२० सचेतना तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	२० सचेतना तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
५.	वित्तीय सेवा विस्तार तथा प्रवर्द्धन	निरन्तर	-	राजस्व सङ्कलन र बजेट कार्यान्वयन सम्बन्धी विद्युतीय प्रणालीको विकासका लागि नीति तर्जुमा	राजस्व सङ्कलन र बजेट कार्यान्वयन सम्बन्धी विद्युतीय प्रणालीको स्थापना	राजस्व सङ्कलन र बजेट कार्यान्वयन सम्बन्धी विद्युतीय प्रणाली प्रयोग र अनुगमन मूल्याङ्कन	आर्थिक मामिला मन्त्रालय र बैङ्क तथा वित्तीय संस्था

३.३.२ सार्वजनिक खर्च

(क) संस्थागत संरचना निर्माण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सार्वजनिक खर्च प्रणाली सुदृढीकरण	प्रदेश लेखा ईकाई कार्यालय तथा स्थानीय तहमा कार्यरत आलेप जनशक्तिलाई तालिम प्रदान गरिएको/साथै CGAS, TSA, PLMBIS, RMIS सम्बन्धी तालिम	CGAS, TSA, PLMBIS, RMIS सम्बन्धी तालिम	CGAS,TSA,PLMBIS,RMIS सम्बन्धी तालिम	प्रदेश सरकारको खर्च प्रभावकारिता सम्बन्धी अध्ययन	प्रदेश सरकारको खर्च प्रणालीको प्रवर्द्धन	आर्थिक मामिला मन्त्रालय-प्र.ले.नि.का.
२.	संस्थागत सुदृढीकरण तथा खर्च क्षमता अभिवृद्धि	आवश्यक साङ्गठनिक संरचनाको अध्ययन	राजस्व व्यवस्थापन कार्यालय स्थापना	प्रदेशको स्रोत र खर्च सम्बन्धी विद्युतीय प्राणालीको तर्जुमाका लागि नीति तर्जुमा	राजस्व व्यवस्थापन कार्यालय र प्रलेनिकामा विद्युतीय प्रणालीको स्थापना	प्रदेशको स्रोत र खर्च सम्बन्धी विद्युतीय प्रणालीको सुदृढीकरण र कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि	आर्थिक मामिला मन्त्रालय र मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
३.	बजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन क्षमता विकास			क्षमता विकास	क्षमता विकास	क्षमता विकास	आर्थिक मामिला मन्त्रालय

(ख) बजेट सूचना प्रणाली निर्माण तथा सञ्चालन कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	एकीकृत बजेट व्यवस्थापन प्रणाली निर्माण तथा सञ्चालन	CGAS,TSA, PLMBIS,RMIS सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको	CGAS,TSA, PLMBIS, RMIS सम्बन्धी तालिम	CGAS,TSA, PLMBIS, RMIS सम्बन्धी तालिम	CGAS,TSA, PLMBIS, RMIS सम्बन्धी तालिम	CGAS,TSA, PLMBIS, RMIS सम्बन्धी तालिम	आर्थिक मामिला मन्त्रालय/ प्रलेनिका
२.	खर्च पारदर्शिता तथा जवाफदेहिता प्रवर्द्धन	FMIS सञ्चालनमा विद्युतीय भुक्तानी प्रणाली सञ्चालन, खर्च प्रतिवेदन सार्वजनिकीकरण	FMIS सञ्चालनमा रहेको विद्युतीय भुक्तानी प्रणाली सञ्चालन,खर्च प्रतिवेदन सार्वजनिकीकरण	FMIS सञ्चालनमा रहेको विद्युतीय भुक्तानी प्रणाली सञ्चालन,खर्च प्रतिवेदन सार्वजनिकीकरण	FMIS सञ्चालनमा रहेको विद्युतीय भुक्तानी प्रणाली सञ्चालन,खर्च प्रतिवेदन सार्वजनिकीकरण	FMIS सञ्चालनमा रहेको विद्युतीय भुक्तानी प्रणाली सञ्चालन,खर्च प्रतिवेदन सार्वजनिकीकरण	आर्थिक मामिला मन्त्रालय

३.३.३ राजस्व परिचालन

(क) राजस्व सम्बन्धी संस्थागत सुदृढीकरण कार्यक्रम

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/ ८३	२०८३/ ८४	२०८४/ ८५	२०८५/ ८६	
१.	नीति तथा कानुन तर्जुमा तथा अद्यावधीकरण	सालवसाली आर्थिक ऐन तर्जुमा	सालवसाली आर्थिक ऐन तर्जुमा	सालवसाली आर्थिक ऐन तर्जुमा	सालवसाली आर्थिक ऐन तर्जुमा	सालवसाली आर्थिक ऐन तर्जुमा	आर्थिक मामिला मन्त्रालय र नीति तथा योजना आयोग

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा २०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	प्रमुख जिम्मेवारी
२.	राजस्व प्रशासन संरचना तथा संस्थागत क्षमता विकास	राजस्व प्रशासन संरचना सम्बन्धी अध्ययन	राजस्व व्यवस्थाप कार्यालयको स्थापना	राजस्व सङ्कलन गर्ने विषयगत मन्त्रालय र स्थानीय तहको समन्वयमा विद्युतीय प्रणाली स्थापना	विद्युतीय प्रणालीको कार्यान्वयनका लागि कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि र कार्यान्वयन	विद्युतीय प्रणालीको सुदृढीकरण	आर्थिक मामिला मन्त्रालय
३.	राजस्व चुहावट न्यूनीकरण कार्यक्रम	-	राजस्व चुहावट नियन्त्रणका लागि अनुगमन समितिको गठन का लागि नीतिगत व्यवस्था	राजस्व सङ्कलन सम्बन्धी अनुगमन र मूल्याङ्कनका लागि सूचक निर्माण सम्बन्धी अभिमुखीकरण	राजस्व सङ्कलन सम्बन्धी अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी उत्कृष्ट करदातालाई प्रोत्साहन एवम् पुरस्कार कार्यक्रम	राजस्व सङ्कलन सम्बन्धी अनुगमन, मूल्याङ्कन र उत्कृष्ट करदाता पुरस्कार कार्यक्रम	आर्थिक मामिला मन्त्रालय
४.	राजस्वका क्षेत्र पहिचान, अनुसन्धान, सुधार तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	राजस्व सङ्कलन गर्ने कार्यालयहरु र स्थानीय तहसँग अन्तर्क्रिया	राजस्व सङ्कलन गर्ने कार्यालयहरु र स्थानीय तहसँग अन्तर्क्रिया	राजस्व कानुन सम्बन्धमा स्थानीय तहका राजस्व शाखा प्रमुखसहित अन्य कर्मचारीलाई अभिमुखीकरण	राजस्वका क्षेत्र पहिचान, अनुसन्धान, सुधारका लागि अन्तरक्रियात्मक गोष्ठी	राजस्वका क्षेत्र पहिचान, अनुसन्धान, सुधारका लागि अन्तरक्रियात्मक गोष्ठी	आर्थिक मामिला मन्त्रालय र गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
५.	व्यवसाय दर्ता, डिजिटलाइजेशन तथा राजस्व प्रणालीमा आबद्धता	डिजिटलाइजेशनको विस्तार	--	राजस्व प्रणाली सुधार	राजस्व प्रणाली सुधार	राजस्व प्रणाली सुधार	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय र स्थानीय सरकार

(ख) राजस्वका क्षेत्र विस्तार कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा २०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	प्रमुख जिम्मेवारी
१.	करदाता तथा सरोकारवाला सचेतना	-	राजस्व व्यवस्थापन कार्यालय स्थापना	कार्यालयको कार्यक्षेत्रमा उल्लेख भए अनुसारका सचेतनाका कार्यक्रम	करदाता सचेतनाका कार्यक्रम	करदाता सचेतनाका कार्यक्रम	आर्थिक मामिला मन्त्रालय र अन्य तहको सरकार
२.	कर शिक्षा कार्यक्रम	-	राजस्व व्यवस्थापन कार्यालय स्थापना	करदाता शिक्षा कार्यक्रम	करदाता शिक्षा कार्यक्रम	करदाता शिक्षा कार्यक्रम	आर्थिक मामिला मन्त्रालय र अन्य तहको सरकार
३.	करमैत्री संस्कार प्रवर्द्धन		राजस्व व्यवस्थापन कार्यालय स्थापना	करदाता प्रोत्साहन र सम्मान कार्यक्रम	करदाता मैत्री सेवा सुधार कार्यक्रम	करदाता मैत्री सेवा सुधार कार्यक्रम	आर्थिक मामिला मन्त्रालय र अन्य तहको सरकार
४.	लघु, घरेलु, साना, उद्यम तथा व्यवसाय दर्ता र नवीकरण	निरन्तर रूपमा हुने गरेको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय र स्थानीय सरकार

(ग) पर्यटन सेवा शुल्क परिचालन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा २०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	प्रमुख जिम्मेवारी
१.	पार्क, साहसिक तथा अन्य पर्यटकीय सेवा तथा सुविधामा आधारित राजस्व विस्तार	आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरी कार्यान्वयन	आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरी कार्यन्वयन	विषयगत मन्त्रालय र स्थानीय तहको समन्वयमा पार्क, साहसिक तथा अन्य पर्यटकीय सेवा प्रदायक अभिलेखन	आर्थिक ऐन परिमार्जन, अनुगमन, मूल्याङ्कन	आर्थिक ऐन परिमार्जन, अनुगमन, मूल्याङ्कन	आर्थिक मामिला मन्त्रालय र स्थानीय सरकार
२.	सङ्घ र स्थानीय सरकारसँग समन्वय तथा सहकार्यमा पर्यटन सेवा शुल्कको सङ्कलन र परिचालन			नेपालको संविधानको अनुसूचीमा उल्लेखित साझा अधिकारको क्षेत्रमा बहस एव अन्तरक्रिया	स्थानीय तहको समन्वयमा निर्मित पर्यटकीय पूर्वाधारको अभिलेख र पर्यटक शुल्क निर्धारण	राजस्व सङ्कलन बाँडफाँट दाखिला सम्बन्धी अनुगमन	आर्थिक मामिला र मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार

३.३.४ आन्तरिक ऋण

(क) आन्तरिक ऋण परिचालन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा २०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	प्रमुख जिम्मेवारी
१.	प्रदेश तथा स्थानीय तहमा आन्तरिक ऋण परिचालन सम्बन्धी नीतिगत तथा संस्थागत व्यवस्था	-	आन्तरिक ऋण सम्बन्धी कानुन तर्जुमा तथा	कार्यान्यिन	कार्यान्यिन	कार्यान्यिन	आर्थिक मामिला मन्त्रालय, नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
२.	ऋण परिचालनका आयोजना पहिचान, सम्भाव्यता अध्ययन, मूल्याङ्कन तथा छनौट	-	कार्यान्वयन	कार्यान्यिन	कार्यान्यिन	कार्यान्यिन	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग र आर्थिक मामिला मन्त्रालय

(ख) आन्तरिक ऋण परिचालनमा सहयोग र सहजीकरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा २०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	प्रमुख जिम्मेवारी
१.	प्रदेशस्तरका आयोजनामा आन्तरिक ऋण परिचालन	-	आन्तरिक ऋण सम्बन्धी कानुन तर्जुमा	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	आर्थिक मामिला मन्त्रालय र नेपाल सरकार
२.	स्थानीय तहमा आन्तरिक ऋण परिचालनमा सहयोग र सहजीकरण	-	आन्तरिक ऋण सम्बन्धी कानुन तर्जुमा	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	आर्थिक मामिला मन्त्रालय र नेपाल सरकार

३.३.५ वैदेशिक सहयोग

(क) वैदेशिक सहयोग परिचालन कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सार्वजनिक-समुदाय-गैरसरकारी क्षेत्र साझेदारी प्रवर्द्धन	साझेदारी तथा सहकार्य निरन्तर रहेको	सहकार्य विस्तार	सहकार्य विस्तार	सहकार्य विस्तार	सहकार्य विस्तार	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
२.	विकास साझेदार संस्था सहकार्य प्रवर्द्धन	साझेदारी तथा सहकार्य निरन्तर रहेको	GTEVT को पूर्वाधार विकासका लागि COKIA सँग सहकार्य	सहकार्य विस्तार	सहकार्य विस्तार	सहकार्य विस्तार	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय /नेपाल सरकार

(ख) कार्बन व्यापार पैरवी कार्यक्रम

कार्बन व्यापार पैरवी कार्यक्रम अन्तरगतका देहायका कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयमा नेपाल सरकारसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने

१. कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण गर्ने आयोजना विकास, दर्ता तथा सञ्चालन

२. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्वयम्सेवी तथा अन्य कार्बन व्यापारमा सहभागिता तथा व्यापार र आय परिचालन

३. वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र अनुकूलन कार्यक्रममा लगानी विस्तार

३.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	२२६	२२६		
२०८३/८४	२४९	२४९		
२०८४/८५	२७४	२७४		
२०८५/८६	३०१	३०१		
जम्मा	१०५०	१०५०		

परिच्छेद ४ : व्यावसायिक कृषि तथा आत्मनिर्भरता

४.१ कृषि

४.१.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था २०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमानित)	आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य २०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	कुल गार्हस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	२५.४	२५.७	२५.१	२४.२४	२३	२२.७३
२.	प्रति वर्ष प्रति व्यक्ति खाद्यान्न उत्पादन	के.जी.	४३५	४३५.८	४३६	४३८.३	४३९	४४०
३.	कृषिको बजेट (प्रदेशको कुल बजेटको)	प्रतिशत	६.६	६.८	६.५२	७.३	७.४	७.६
४.	धानको उत्पादकत्व	मे.टन/हे.	३.८४	३.८५	३.८८	३.९	३.९५	४
५.	मकैको उत्पादकत्व	मे.टन/हे.	२.९२	३	३.१	३.३	३.४	३.५
६.	गहुँको उत्पादकत्व	मे.टन/हे.	२.४५	२.५	२.६	२.८	३	३.२
७.	आलुको उत्पादकत्व	मे.टन/हे.	१६.६५	१६.८	१७	१८.०	१८.२५	१८.५३
८.	तरकारीको उत्पादकत्व	मे.टन/हे.	११.८२	१२.१३	१३	१३.६	१३.८	१४
९.	प्रमुख मसला बालीको उत्पादकत्व	मे.टन/हे.	८.४४	८.६२	८.७	९	९.५	१०
१०.	फलफूल (वर्षे तथा हिउँदे)को उत्पादकत्व	टन/हे.	११.३६	११.४	११.५	११.५	११.८	१२
११.	दलहनको उत्पादकत्व	मे.टन/हे.	१.०७	१.०८	१.०८५	१.०९	१.१०	१.१०
१२.	तेलहनको उत्पादकत्व	मे.टन/हे.	१.०२	१.०३	१.०५	१.०८	१.१	१.२५
१३.	बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा उपलब्ध खेतीयोग्य जमिन	प्रतिशत	१९.१२	१९.५	१९.८	२०	२०.५	२१

४.१.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशमा कुल क्षेत्रफलको २२.२ प्रतिशत भूभाग खेतीयोग्य जमिन रहेको छ। जसमध्ये करिव ७६ प्रतिशत जमिनमा मात्र खेती हुने गरेको छ। कुल खेती गरिएको जमिनको करिव १९.५ प्रतिशत भूमिमा मात्र बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा उपलब्ध रहेको छ। सडक सुविधा विस्तार र कृषिमा व्यावसायिकताको उच्च पहाडी क्षेत्रमा स्याउ खेती, पहाडी क्षेत्रमा सुन्तलाजात फलफूल तथा नगदेबाली र बेसी तथा भित्री मधेसमा तरकारी खेतीको अभ्यास व्यापक हुँदै गएको छ।

उन्नत बीउ बिजन, गुणस्तरीय बेर्ना तथा आधुनिक प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराउन स्रोत केन्द्रहरू, बिउ बिजन प्रयोगशाला, बाली संरक्षण प्रयोगशाला, माटो तथा मल परीक्षण प्रयोगशालाको सुदृढीकरण तथा सेवा विस्तार हुँदै गएको छ। माटो तथा मल परीक्षण प्रयोगशाला र बाली संरक्षण प्रयोगशाला सञ्चालन गरिएको छ।

गण्डकी प्रदेशका कुल ८७ स्थानमा मुख्यमन्त्री जलवायुमैत्री नमूना कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालन गरी कुल १ सय ७ हेक्टर जग्गामा बेमौसमी तरकारी खेती, २ सय ८० हेक्टरमा सुन्तलाजात फलफूल, १९ हेक्टरमा चिया तथा कफी, २६ हेक्टरमा अलैची, २ हेक्टर अदुवा तथा बेसार खेती विस्तार गरिएको छ। स्याउ उत्पादनमा आत्मनिर्भर तुल्याउन कुल १ हजार ४ सय ७७ रोपनीमा उच्च घनत्व प्रविधिमा आधारित स्याउ बगैंचा, कुल ५ सय २७ रोपनी

क्षेत्रफलमा ओखर वगैंचा र कुल ६ हेक्टर क्षेत्रफलमा खुर्पानी बगैंचा विस्तार भएको छ। पछिल्ला दिनमा प्रविधि तथा मलको पहुँच सहज हुँदै गएको छ।

कृषिमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका लागि जलवायुमैत्री कृषि प्रविधि प्रवर्द्धनका प्रयासहरू भएका छन्। जस अन्तर्गत १५ वटा गाउँमा अनुकुलन प्रविधि अबलम्वन कार्यको थालनी भएको छ। कुल ३ हजार ३ सय २० वटा व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी फर्म स्थापना भएका छन्। प्रदेश स्थापना पश्चात ७ वटा कोल्ड स्टोर साथै ८० वटा कोल्ड रुम निर्माण भएका छन् जसको कुल भण्डारण क्षमता ३ हजार १ सय २२ मे.टन रहेको छ। त्यसैगरी, ४ वटा प्राङ्गारिक मल कारखाना तथा एउटा बायोचार उत्पादन कारखाना निर्माण भई सञ्चालनमा आएको छ। खाद्यान्न उत्पादन अभिवृद्धि गर्न सम्भाव्यताका आधारमा चैते धान खेतीको विस्तार भएको छ। प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना अन्तर्गत कुल ४ सय ५९ वटा पकेट र ३ सय ९ वटा ब्लक स्थापना भई कृषि पूर्वाधार विकास, क्षमता अभिवृद्धि, रोजगारी र आय वृद्धिमा केन्द्रित रहेको छ। कृषि ऋणको व्याज अनुदान, कृषि बीमा प्रवर्द्धन, सुन्तलाको उत्पादन प्रवर्द्धन र रैथाने बाली संरक्षण तथा प्रवर्द्धनात्मक कार्यबाट सकारात्मक उपलब्धि हासिल भएका छन्।

तरकारी र आलुमा गण्डकी प्रदेश आत्मनिर्भर रहेको छ भने खाद्यान्न र फलफूलमा आत्मनिर्भर उन्मुख रहेको छ। तथापि, तेलहन र दलहन बालीको उत्पादन अवस्था न्यून रहेको छ। प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष खाद्यान्नको न्यूनतम आवश्यकता २०१ के.जी. रहेकोमा हाल १८८.९५ के.जी. पुगेको छ।

वार्षिक कृषिजन्य उत्पादन अवस्था हेर्दा आ.व. २०८१/८२ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान करिव २६ प्रतिशत रहेको छ। यसै अवधिमा प्रति वर्ष प्रति व्यक्ति खाद्यान्न उत्पादन करिव ४ सय ३६ के.जी. रहेको छ भने धान, मकै र गहुँको उत्पादकत्व क्रमशः ३.८५, ३ र २.५ मे.टन/हे. रहेको छ। यसैगरी, प्रमुख मसला बाली, फलफूल, दलहन, तेलहन खेतीको उत्पादकत्व क्रमशः ८.६२, ११.४, १.०८ र १.०३ मे.टन प्रति हेक्टर रहेको छ।

४.१.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) नीतिगत तथा संस्थागत सुधार कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रादेशिक कृषि विकास नीति, कानुन तथा योजना तर्जुमा एवम् परिमार्जन	४ वटा नीति तथा कानुन तर्जुमा भएको	-	१ वटा तर्जुमा	२ वटा तर्जुमा	१ वटा तर्जुमा	कृ.भू.व्य.स.म.
२.	⁂विशिष्टीकृत कृषि तथा पशु सेवा विकास आयोजना	-	-	स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा कार्यान्वयन			कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
३.	कृषि तथा पशुपन्छी उत्पादन, विविधीकरण, सामुहिकीकरण, औद्योगिकीकरण र बजारीकरण कार्यक्रम	-	-	अवधारणा तयारी तथा कार्यान्वयन			कृ.भू.व्य.स.म., नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
४.	⁜कृषि उपज गुणस्तर परीक्षण तथा स्तरीकरण प्रयोगशाला विकास आयोजना	-	-	अन्तरप्रदेश समझदारी निर्माण	प्रयोगशाला निर्माण	-	कृ.भू.व्य.स.म.
५.	कृषि अनुसन्धान, कृषि शिक्षा र कृषि प्रसार विशेष संयन्त्र	-	-	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कृ.भू.व्य.स.म.

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	विकास तथा लक्षित कार्यक्रम						
६.	कृषि प्राविधिक एवम् कृषि उद्यमी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	वार्षिक १२ वटा भएको	१५ वटा क्षमता विकास कार्यक्रम	१८ वटा क्षमता विकास कार्यक्रम	२० वटा क्षमता विकास कार्यक्रम	२२ वटा क्षमता विकास कार्यक्रम	कृ.भू.व्य.स.म.
७.	कृषि सूचना प्रणाली सवलीकरण र व्यवस्थापन	१ पटक भएको	निरन्तर सवलीकरण	निरन्तर सवलीकरण	निरन्तर सवलीकरण	निरन्तर सवलीकरण	कृ.भू.व्य.स.म.
८.	प्रयोगशाला, तालिम केन्द्र, स्रोत केन्द्र र नियमन एकाई को संस्थागत सबलीकरण	६ वटाको भएको	६ वटाकै निरन्तर	६ वटाकै निरन्तर	६ वटाकै निरन्तर	६ वटाकै निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म.
९.	कृषि तथा पशुपन्छी तथ्याङ्क प्रणाली विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	१ प्रणाली विकास तथा व्यवस्थापन	प्रणाली विकास तथा व्यवस्थापन निरन्तर				कृ.भू.व्य.स.म.
१०.	मौजुदा निकायको सङ्गठन संरचना तथा जनशक्ति र कार्यविवरण पुनरावलोकन	-	पुनरावलोकन	-	-	-	कृ.भू.व्य.स.म.

⁂ सङ्घ-प्रदेश-स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

⁑ प्रदेश तथा स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

✢ अन्तर प्रदेश साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(ख) कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	★मनाङ-नासोङ प्राङ्गारिक कृषि विकास आयोजना	आधार तयारी	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
२.	⁑ स्याउ, सुन्तलाजात तथा उदीयमान कृषि बाली विशेष कार्यक्रम	२८८ हेक्टर जमिनमा भएको	१६० हेक्टरमा	१८० हेक्टरमा	१९० हेक्टरमा	२०० हेक्टरमा	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
३.	माटोको गुणस्तर सुधार तथा अभियानमूलक कृषि चुन, मल तथा अन्य कृषि सामग्री वितरण	३३ मे. टन. वितरण भएको	४० मे. टन. वितरण	४५ मे. टन. वितरण	५० मे. टन. वितरण	५५ मे. टन. वितरण	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
४.	बीउ बैङ्क स्थापना र बीजवृद्धि तथा बीउ आत्मनिर्भर कार्यक्रम	८० हेक्टर जमिनमा भएको	४९ हेक्टर जमिनमा	५० हेक्टर जमिनमा	६० हेक्टर जमिनमा	८० हेक्टर जमिनमा	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
५.	प्रतिस्पर्धी तथा तुलनात्मक लाभ भएका उच्च मूल्य बाली उत्पादन प्रवर्द्धन	३० हेक्टर जमिनमा भएको	५० हेक्टर जमिनमा	५५ हेक्टर जमिनमा	६० हेक्टर जमिनमा	८० हेक्टर जमिनमा	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
६.	कृषि यान्त्रिकीकरण प्रवर्द्धन	सबै तहको सरकारबाट कृषि यान्त्रिकीकरणमा सहयोग तथा प्रविधि हस्तान्तरण	३ पटक सहयोग सहजीकरण तथा प्रविधि हस्तान्तरण	३ पटक सहयोग सहजीकरण तथा प्रविधि हस्तान्तरण	३ पटक सहयोग सहजीकरण तथा प्रविधि हस्तान्तरण	३ पटक सहयोग सहजीकरण तथा प्रविधि हस्तान्तरण	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
७.	प्राथमिकता प्राप्त बालीमा स्मार्ट प्रविधियुक्त उत्पादन प्रवर्द्धन	-	-	-	१० हेक्टरमा	१५ हेक्टरमा	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
८.	खर तथा स्याउ प्रजातिका बालीको बृहत र विशिष्टकृत क्षेत्र विस्तार तथा सुदृढीकरण	५ हेक्टरमा विस्तार भएको	८ हेक्टरमा	२० हेक्टरमा	२५ हेक्टरमा	२८ हेक्टरमा	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
९.	समस्याग्रस्त सुन्तलाजात फलफूल बगैचा सुदृढीकरण तथा पुर्नस्थापना कार्यक्रम	२६५ हेक्टरमा भएको	१८० हेक्टर	२०० हेक्टर	२५० हेक्टर	२८० हेक्टर	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
१०.	उदीयमान फलफूल तथा बाली (New & Emerging Crops) प्रविधि प्रसार र क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	३ वटा कार्यक्रम सञ्चालन भएको	५ वटा कार्यक्रम सञ्चालन	८ वटा कार्यक्रम सञ्चालन	१० वटा कार्यक्रम सञ्चालन	१२ वटा कार्यक्रम सञ्चालन	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
११.	बाली स्वास्थ्य सुदृढीकरण कार्यक्रम	-	-	५ वटा क्रियाकलाप	१० वटा क्रियाकलाप	१५ वटा क्रियाकलाप	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
१२.	कृषि उत्पादन सामग्री नियमन कार्यक्रम	१२ पटक हुने गरेको	१२ पटक	१२ पटक	१२ पटक	१२ पटक	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
१३.	खेतीयोग्य बाँझो जमिन सदुपयोग प्रोत्साहन कार्यक्रम	५ हेक्टर बाँझो जमिन सदुपयोग	८ हेक्टरमा	१० हेक्टरमा	१२ हेक्टरमा	१५ हेक्टरमा	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
१४.	नवलपुर एकीकृत कृषि विकास आयोजना	-	-	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कृ.भू.व्य.स.म.
१५.	दरौंदी तथा चेपे करिडोर कृषि विकास आयोजना	-	-	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कृ.भू.व्य.स.म.
१६.	उत्पादन तथा प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन सहयोग कार्यक्रम	वार्षिक ५ मे.टन. का लागि प्रोत्साहन सहयोग	१० मे.टनका लागि प्रोत्साहन	१८ मे.टनका लागि प्रोत्साहन	२० मे.टनका लागि प्रोत्साहन	२५ मे. टनका लागि प्रोत्साहन	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
१७.	कृषि तथा सिँचाइ एकीकृत रणनीतिक योजना तर्जुमा	-	-	रणनीतिक योजना तर्जुमा	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कृ.भू.व्य.स.म.र ऊ.ज.खा.म.
१८.	लोकमार्ग केन्द्रित कृषि उत्पादन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	-	२० स्थानमा	२५ स्थानमा	२५ स्थानमा	२५ स्थानमा	कृ.भू.व्य.स.म., निजी क्षेत्र र सरकारी

★ *प्रदेश सरकारको लगानीमा सञ्चालन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना*

⁑*प्रदेश तथा स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना*

(ग) कृषि उद्यम प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	कालीगण्डकी वेसिन कृषि व्यावसायिकरण आयोजना	-	-	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कृ.भू.व्य.स.म., निजी क्षेत्र र सरकारी
२.	निर्यातयोग्य बाली उत्पादन प्रवर्द्धन	वार्षिक १५० हेक्टरमा रहेको	१५० हेक्टरमा	१५० का लागि प्रोत्साहन			कृ.भू.व्य.स.म., स्थानीय सरकार, निजी क्षेत्र र सरकारी
३.	कृषिमा आधारित उद्योग स्थापना तथा सञ्चालन कार्यक्रम	३१५ वटा सञ्चालनमा रहेको	७० वटा स्थापना	७० वटा स्थापना	८० वटा स्थापना	८० वटा स्थापना	कृ.भू.व्य.स.म., निजी क्षेत्र र सरकारी
४.	लैङ्गिक, समावेशी तथा युवा लक्षित कृषि उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम	-	कार्यक्रमहरू परिच्छेद ८ को ८.२.३ को (क) र १२.२.३ को (ख) अन्तरगतका कार्यक्रमहरूमा समेटी कार्यान्वयन गर्ने।				सामाजिक विकास, युवा तथा खेलकुदमन्त्रालय
५.	करार खेती प्रवर्द्धन	-	-	५ हेक्टरमा	१० हेक्टरमा	१५ हेक्टरमा	कृ.भू.व्य.स.म., निजी क्षेत्र तथा सहकारी
६.	कृषि ब्लक विकास कार्यक्रम	६ वटा ब्लक विकास भएको	८ वटा ब्लकमा	८ वटा ब्लकमा	१० वटा ब्लकमा	१० वटा ब्लकमा	नेपाल सरकार तथा कृ.भू.व्य.स.म., स्थानीय सरकार, निजी क्षेत्र तथा सहकारी
७.	विशेष बालीको न्यूनतम समर्थन मूल्य निर्धारण तथा कार्यान्वयन	-	-	-	निर्धारण तथा कार्यान्वयन	निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म., नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
८.	बीमा शुल्क तथा कृषि कर्जामा ब्याज अनुदान कार्यक्रम	बीमा कार्यक्रम नेपाल सरकार र अनुदान बैकिङ्ग क्षेत्रबाट निरन्तर भइ रहेको					कृ.भू.व्य.स.म., नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार

(घ) बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	मूल्यशृङ्खलामा आधारित बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम		सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	कृ.भू.व्य.स.म., नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
२.	कृषिजन्य उत्पादनमा प्रशोधन केन्द्र स्थापना	५ वटा स्थापना भएको	६ वटा स्थापना	५ वटा स्थापना	३ वटा स्थापना	४ वटा स्थापना	कृ.भू.व्य.स.म.र निजी क्षेत्र तथा सहकारी
३.	बजार सूचना प्रणाली विकास	बजार सूचना प्रणाली रहेको	सुदृढीकरण	सुदृढीकरण	सुदृढीकरण	सुदृढीकरण	कृ.भू.व्य.स.म.
४.	बजार पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	-	-	२ स्थानमा	१ स्थानमा	१ स्थानमा	कृ.भू.व्य.स.म.
५.	बजार करार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१ पटक बजार करार प्रवर्द्धनको कार्य	२ वटा बजार प्रवर्द्धनका क्रियाकलाप	६ वटा बजार प्रवर्द्धनका	५ वटा बजार प्रवर्द्धनका	८ वटा बजार प्रवर्द्धनका क्रियाकलाप	कृ.भू.व्य.स.म.; निजी क्षेत्र तथा सहकारी

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
		भएको		क्रियाकलाप	क्रियाकलाप		
६.	सङ्कलन तथा प्रसोधन केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन	५ वटा सञ्चालनमा रहेको	६ वटा स्थापना	५ वटा स्थापना	३ वटा स्थापना	४ वटा स्थापना	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
७.	कोल्ड स्टोर तथा कोल्ड रूमको स्थापना, स्तरोन्नति तथा बजारसँगको अन्तरसम्बन्ध विकास	२४ वटा कोल्डस्टोर स्थापना र स्तरोन्नति	४ वटा स्थापना	५ वटा स्थापना	१० वटा स्थापना	१० वटा स्थापना	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
८.	उत्पादनोपरान्त क्षती न्यूनीकरण कार्यक्रम	वार्षिक ५ वटा सञ्चालन	५ वटा स्थापना	५ वटा स्थापना	१० वटा स्थापना	१० वटा स्थापना	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार

(ङ) जलवायुमैत्री कृषि प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सम्भावनायुक्त क्षेत्र तथा बालीमा प्राङ्गारिक कृषि प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३ हेक्टर जमिनमा प्राङ्गारिक कृषि प्रवर्द्धन भएको	५ हेक्टरमा	१० हेक्टरमा	१५ हेक्टरमा	१८ हेक्टरमा	कृ.भू.व्य.स.म.निजी क्षेत्र तथा सहकारी
२.	जलवायु उत्थानशील कृषि प्रणाली विकास तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१० समुदायमा प्रवर्द्धनका कार्य भएको	२० समुदाय	२५ समुदाय	३० समुदाय	३५ समुदाय	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार, निजी क्षेत्र तथा सहकारी
३.	स्थानीय तथा रैथाने बालीको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१११ हेक्टरमा प्रवर्द्धनका कार्य भएको	१३५ हेक्टरमा	१५० हेक्टरमा	१६० हेक्टरमा	१८० हेक्टरमा	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
४.	विद्यालय दिवा खाजा कार्यक्रममा रैथाने बालीको प्रयोग प्रवर्द्धन कार्यक्रम	-	-	३ विद्यालयमा	५ विद्यालयमा	८ विद्यालयमा	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
५.	पर्यावरणीय सेवा मूल्याङ्कन तथा जनचेतना कार्यक्रम	-	५ वटा क्रियाकलाप	८ वटा क्रियाकलाप	१० वटा क्रियाकलाप	११ वटा क्रियाकलाप	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
६.	कृषि मौसम सूचना तथा सल्लाहमा कृषक पहुँच विस्तार	१४८५ जना कृषकमा पुगेको	२००० जना कृषकमा	२५०० जना कृषकमा	५००० जना कृषकमा	७००० जना कृषकमा	कृ.भू.व्य.स.म.
७.	कृषि पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	-	२० स्थानमा	२५ स्थानमा	२७ स्थानमा	३० स्थानमा	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
८.	असल कृषि अभ्यास प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२ वटा भएको	५ वटा क्रियाकलाप	१० वटा क्रियाकलाप	१५ वटा क्रियाकलाप	२५ वटा क्रियाकलाप	कृ.भू.व्य.स.म.
९.	एकीकृत शत्रुजीव तथा माटो व्यवस्थापन कार्यक्रम	वार्षिक २७ वटा भएको सञ्चालन	३३ वटा सञ्चालन	३५ वटा सञ्चालन	३५ वटा सञ्चालन	३५ वटा सञ्चालन	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
		भएको					
१०.	जैविक विषादी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	०	५ वटा क्रियाकलाप	१० वटा क्रियाकलाप	१५ वटा क्रियाकलाप	२० वटा क्रियाकलाप	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार

४.१.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	५५१००	१००००	३७०००	८१००
२०८३/८४	५५१००	१००००	३७०००	८१००
२०८४/८५	४४०८०	८०००	२९६००	६४८०
२०८५/८६	४४०८०	८०००	२९६००	६४८०
जम्मा	**१९८३६०**	**३६०००**	**१३३२००**	**२९१६०**

४.२ पशुपन्छी तथा मत्स्यपालन

४.२.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमानित)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	पशुपन्छी क्षेत्रमा सिर्जित रोजगारी सङ्ख्या	हजारमा	६.७	६.९	७.१	७.५	८.३५	९
२.	कृत्रिम गर्भाधान सङ्ख्या	हजारमा	८२.२	९१.५	९१.७	९२.०	९२.२	९२.५
३.	दूध उत्पादन (मे.टन)	हजारमा	२५५.६६	२५९.७५	२६५	२८०.१	२९५	३१८
४.	मासु उत्पादन (मे.टन)	हजारमा	५०.१६	५४.५४	६१.४५	६८.१	७२.३	७६.५
५.	अण्डा उत्पादन (गोटा)	लाख	१५०९.९१	१५१५	१५१८.३	१५२६.५	१५२८.२५	१५३०
६.	मत्स्य उत्पादन	मे.टन	१५४६.०	१५५६	१५८९	१५९७.७	१६०९.८५	१६१७

४.२.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशको हिमाली क्षेत्रमा भेडा च्याङ्ग्रापालन, पहाडी क्षेत्रमा बाख्रा तथा गाईभैंसी पालन र बेसी तथा भित्री मधेसमा पशुपालनका अतिरिक्त कुखुरापालन तथा माछापालनको अभ्यास हुँदै आएको छ। प्रदेश सरकार पशुपन्छी तथा मत्स्यपालन व्यवसायलाई व्यावसायिक, प्रतिस्पर्धी र प्रविधियुक्त बनाउने दिशामा अग्रसर रहेको छ। यसका लागि पशु नश्ल सुधार, पाडी बाच्छी हुर्काउन प्रोत्साहन र उत्पादनमा आधारित प्रोत्साहन अन्तरगत दूध र मासुमा अनुदान र घाँसमा आधारित पशुपालन प्रवर्द्धन गर्न बाँझो जग्गामा घाँस खेती प्रवर्द्धनमा जोड दिएको छ। त्यसैगरी, पशु आनुवांशिक स्रोत संरक्षण, पशु बीमा तथा कल्याण र पशु स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ। तराई र तल्लो पहाडी क्षेत्रमा न्यानो पानीमा हुने मत्स्यपालनका लागि वर्षेनी करिव २० हेक्टर क्षेत्रफलमा पोखरीको निर्माण तथा क्षेत्र विस्तार, मध्य पहाडी तथा उच्चपहाडी क्षेत्रमा रेन्बो ट्राउट फार्म स्थापना र भित्री मधेस क्षेत्रमा ह्याचरी सञ्चालनमा वृद्धि हुँदै आएको छ। कास्कीमा आधुनिक भेटेरिनरी मोडेल अस्पताल निर्माण सम्पन्न भई विशिष्टिकृत सेवा प्रवाह सुरुवात भएको र तनहुँमा भेटेरिनरी मोडेल अस्पताल निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको छ। पशुपन्छीको खोप उपलब्धता सुनिश्चित गर्नका लागि प्रादेशिक भ्याक्सिन बैङ्क सञ्चालनमा ल्याइएको छ।

पशुपालनको क्षेत्रमा गण्डकी प्रदेशमा सकारात्मक उपलब्धि हासिल भएका छन्। प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष न्यूनतम आवश्यकताको आधारमा यस गण्डकी प्रदेश दूध, अण्डा र मासुमा आत्मनिर्भर रहेको छ। आ.व. २०८१/८२ मा दूध उत्पादन वार्षिक करिव २ लाख ५९ हजार ७ सय मे.टन, मासु उत्पादन ५४ हजार १ सय ५४ मे.टन, अण्डा उत्पादन १५.१५ करोड गोटा र मत्स्य उत्पादन १ हजार ५ सय ५६ मे.टन रहेको छ।

४.३ पशुपन्छी तथा मत्स्यपालन

(क) पशुपन्छी तथा मत्स्य प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	पशु आहारा प्रवर्द्धन	हालसम्म ५५ वटा कार्यहरू भएको	९ वटा क्रियाकलाप	१२ वटा क्रियाकलाप	१५ वटा क्रियाकलाप	२० वटा क्रियाकलाप	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
२.	बाँझो जग्गामा घाँस खेती प्रवर्द्धन	१३९६	क्र.सं.१ को पशु आहारा प्रवर्द्धन कार्यक्रममा समेटिएको				कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
३.	पशु नश्ल सुधार कार्यक्रम	११ वटै जिल्लामा सञ्चालनमा रहेको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
४.	जलवायुमैत्री पशुपालन अभ्यास प्रवर्द्धन	यसै तालिका अन्तरगतका पशु नश्ल सुधार कार्यक्रम, घाँस खेती प्रवर्द्धन, घुम्ती गोठ संरक्षण कार्यक्रममा समेटिएको					कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
५.	व्यावसायिक फर्म स्थापना (बृहत्तर पशु विकास कार्यक्रम)	१० वटा स्थापना भएको	२४ वटा स्थापना	३५ वटा स्थापना	४० वटा स्थापना	४५ वटा स्थापना	कृ.भू.व्य.स.म., निजी क्षेत्र र सहकारी
६.	खर्क सुधार तथा घाँस खेती प्रवर्द्धन (घुम्ती गोठ संरक्षण कार्यक्रम)	८ स्थानमा घुम्ती गोठ संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालन भएको	१२ स्थानमा	१३ स्थानमा	१४ स्थानमा	१५ स्थानमा	कृ.भू.व्य.स.म., निजी क्षेत्र र सहकारी
७.	पशु उत्पादन पकेट तथा ब्लक विकास	२० वटा पकेट क्षेत्र विकास गरिएको	१ वटा पकेट क्षेत्र विकास	२ वटा पकेट क्षेत्र विकास	२ वटा पकेट क्षेत्र विकास	२ वटा पकेट क्षेत्र विकास	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
८.	पशुपन्छी तथा मत्स्य नश्ल सुधार कार्यक्रम	क्र.सं. ३ को कार्यक्रममा समेटिएको					कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
९.	नयाँ जात तथा प्रविधिमा आधारित मत्स्यपालन	१ वटा फर्ममा भएको	२ वटा फर्म	२ वटा फर्म	२ वटा फर्म	२ वटा फर्म	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
१०.	यान्त्रिकीकरण, उत्पादनमा आधारित प्रोत्साहन	वार्षिक ३ वटा भएको	३ वटा प्रोत्साहन कार्य	५ वटा प्रोत्साहन कार्य	६ वटा प्रोत्साहन कार्य	७ वटा प्रोत्साहन कार्य	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
११.	तालिम तथा स्रोत केन्द्र सुदृढीकरण	२ वटा तालिम तथा स्रोत केन्द्र सञ्चालनमा रहेको	सुदृढीकरण	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
१२.	उत्पादन तथा प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन कार्यक्रम (दूधमा)	२२४.२८ लाख लिटर दूध उत्पादनलाई प्रोत्साहन कार्यक्रमा समेटिएको	८९.६२ लाख लिटर दूध उत्पादनलाई प्रोत्साहन	९५ लाख लिटर दूध उत्पादनलाई प्रोत्साहन	१०० लाख लिटर दूध उत्पादनलाई प्रोत्साहन	१२० लाख लिटर दूध उत्पादनलाई प्रोत्साहन	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
१३.	उत्पादन तथा प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन कार्यक्रम	२१९ मेट्रिक टन मासु उत्पादनलाई प्रोत्साहन कार्यक्रमा समेटिएको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	(मासुमा)						
१४.	उत्पादन तथा प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन कार्यक्रम (पश्मिन/ ऊनमा)	०	१ पटक	२ पटक	२ पटक	२ पटक	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार

(ख) व्यावसायिकता विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/ ८६	
१.	पशु बीमा कार्यक्रम विस्तार	रु. ६७४.५ लाख वरावर पशु बीमा गरिएको र बीमा कार्यक्रम निरन्तर रहेको	अन्तर सरकार सहकार्यमा निरन्तर	अन्तर सरकार सहकार्यमा निरन्तर	अन्तर सरकार सहकार्यमा निरन्तर	अन्तर सरकार सहकार्यमा निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म., नेपाल सरकार
२.	नवीन प्रविधि विकास तथा विस्तार	प्रविधि विकास तथा विस्तारमा सहयोग तथा सहजीकरण भएको	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	कृ.भू.व्य.स.म.र नेपाल सरकार
३.	गोठदेखि ओठसम्म स्वच्छ र स्वस्थ दूध प्रवर्द्धन कार्यक्रम		कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
४.	व्यवसायिक गाई भैंसी फार्ममा थुनेलो परीक्षण तथा उपचार कार्यक्रम	१३ पटक थुनेलो परीक्षण तथा उपचार भएको	१० पटक फार्ममा थुनेलो परीक्षण तथा उपचार	१० पटक फार्ममा थुनेलो परीक्षण तथा उपचार	१० पटक फार्ममा थुनेलो परीक्षण तथा उपचार	१० पटक फार्ममा थुनेलो परीक्षण तथा उपचार	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
५.	बधस्थलदेखि भान्छासम्म स्वच्छ र स्वस्थ मासु प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पशुपन्छी बधस्थल निर्माण तथा सुधार ६ वटा भएको	३ वटा निर्माण तथा सुधार	३ वटा निर्माण तथा सुधार	३ वटा निर्माण तथा सुधार	३ वटा निर्माण तथा सुधार	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
६.	आनुवंशिक स्रोत संरक्षण, संवर्द्धन तथा दिगो उपयोग	--	५ क्षेत्रमा	६ क्षेत्रमा	७ क्षेत्रमा	८ क्षेत्रमा	कृ.भू.व्य.स.म.र नेपाल सरकार
७.	याकपालन प्रवर्द्धन कार्यक्रम (स्थानीय पशुपन्छी संरक्षण कार्यक्रम)	४ स्थानमा स्थानीय पशुपन्छी संरक्षण कार्यक्रम अन्तरगत सञ्चालनमा रहेको	४ स्थानमा निरन्तर	४ स्थानमा निरन्तर	४ स्थानमा निरन्तर	४ स्थानमा निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
८.	युवा लक्षित पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास कार्यक्रम	परिच्छेद ८ को ८.२.३ को (क) सँग तालमेल गरी कार्यान्वयन गर्ने					कृ.भू.व्य.स.म.र सा.वि.यु.खे.म.
९.	पशुपन्छी तथा मत्स्य क्षेत्रको तथ्याङ्क व्यवस्थापन तथा	नयाँ	प्रारूप निर्माण	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	डिजिटलाइजेशन						
१०.	मध्यपहाडी लोकमार्ग केन्द्रित पशुपन्छीजन्य उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१ स्थानमा प्रवर्द्धनका कार्य भएको	२ स्थानमा प्रवर्द्धनका कार्य	३ स्थानमा प्रवर्द्धनका कार्य	४ स्थानमा प्रवर्द्धनका कार्य	५ स्थानमा प्रवर्द्धनका कार्य	कृ.भू.व्य.स.म., नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
११.	कार्यात्मक अनुसन्धान	१३ वटा भएको	२ वटा अनुसन्धान	५ वटा अनुसन्धान	५ वटा अनुसन्धान	५ वटा अनुसन्धान	कृ.भू.व्य.स.म.

(ग) गुणस्तर सुधार तथा बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	पशुजन्य पदार्थ तथा उत्पादन सामग्रीको गुणस्तर नियमन	११ वटै जिल्लामा हुने गरेको	प्रभावकारिता अभिवृद्धि तथा निरन्तर	प्रभावकारिता अभिवृद्धि तथा निरन्तर	प्रभावकारिता अभिवृद्धि तथा निरन्तर	प्रभावकारिता अभिवृद्धि तथा निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म.
२.	मूल्यशृङ्खलामा आधारित पशुजन्य उद्योग तथा प्रशोधन केन्द्र स्थापना	अन्तरसरकार र निजी क्षेत्रको सहकार्यमा ८ वटा स्थापना	०	२ वटा उद्योग तथा प्रशोधन केन्द्र स्थापना	२ वटा उद्योग तथा प्रशोधन केन्द्र स्थापना	२ वटा उद्योग तथा प्रशोधन केन्द्र स्थापना	कृ.भू.व्य.स.म., निजी क्षेत्र र सरकारी
३.	मूल्यशृङ्खला तथा बजार सूचना प्रणाली विकास	०	१ वटा प्रणाली निर्माण	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म.
४.	बजार पूर्वाधार विकास तथा बजारीकरण प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२४६ वटा पशु हाटबजार तथा सङ्कलन केन्द्र, कोल्ड रुम, दूग्ध चिस्यान केन्द्र निर्माण	१६ वटा निर्माण	२० वटा निर्माण	२० वटा निर्माण	२० वटा निर्माण	कृ.भू.व्य.स.म.
५.	करार उत्पादन प्रवर्द्धन	-	-	२ स्थानमा	२ स्थानमा	२ स्थानमा	कृ.भू.व्य.स.म., स्थानीय सरकार र निजी क्षेत्र
६.	असल पशुपालन अभ्यास प्रवर्द्धन कार्यक्रम	असल अभ्यास आदान प्रदानका कार्यहरू भएको	२ वटा क्रियाकलाप	४ वटा क्रियाकलाप	८ वटा क्रियाकलाप	१२ वटा क्रियाकलाप	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
७.	पशु कल्याण प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१३ वटा कार्यक्रम कार्यान्वयन भएको	२ वटा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम	२ वटा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम	२ वटा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम	२ वटा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
८.	कृषक जनचेतना तथा क्षमता विकास	कृषक जनचेतना तथा क्षमता विकासका कार्यक्रम	१५८ वटा	१६० वटा	१६५ वटा	१७० वटा	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार

(घ) पशु स्वास्थ सेवा विस्तार कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	भेटेरिनरी अस्पताल सुदृढीकरण र सेवा विशिष्टीकरण	११ भेटेरिनरी अस्पताल सुदृढीकरणका कार्य भएको	११ वटै अस्पताल सुदृढीकरण र सेवा विशिष्टीकरण	११ वटै अस्पताल सुदृढीकरण र सेवा विशिष्टीकरण	११ वटै अस्पताल सुदृढीकरण र सेवा विशिष्टीकरण	११ वटै अस्पताल सुदृढीकरण र सेवा विशिष्टीकरण	कृ.भू.व्य.स.म.
२.	सङ्गठन संरचना तथा जनशक्ति पुनरावलोकन र मानव संसाधन विकास कार्यक्रम	१ पटक भएको	सङ्गठन संरचना तथा जनशक्ति पुनरावलोकन र मानव संसाधन विकास	मानव संसाधन विकास	मानव संसाधन विकास	मानव संसाधन विकास	कृ.भू.व्य.स.म.र मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
३.	पशुपन्छी तथा मत्स्य रोग निदान तथा नियन्त्रण	११ वटै जिल्लामा कार्यान्वयन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म.
४.	पशुपन्छी रोग निदानका लागि प्रयोगशाला स्थापना तथा सुदृढीकरण	११ वटै जिल्लामा स्थापना तथा सुदृढीकरणका कार्य भएको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म.
५.	उपचार सेवा, प्रयोगशाला सेवा तथा पूर्ण खोप कार्यक्रम	८५ वटै स्थानीय तहमा सञ्चालनमा रहेको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म.
६.	जैविक सुरक्षा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	११ वटा सञ्चालन भएको	१९ वटा जैविक सुरक्षा प्रवर्द्धनका क्रियाकलाप	२२ वटा जैविक सुरक्षा प्रवर्द्धनका क्रियाकलाप	२५ वटा जैविक सुरक्षा प्रवर्द्धनका क्रियाकलाप	३० वटा जैविक सुरक्षा प्रवर्द्धनका क्रियाकलाप	कृ.भू.व्य.स.म.
७.	जुनोटिक रोग नियन्त्रण कार्यक्रम	११ वटै जिल्लामा सञ्चालनमा रहेको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म.

४.२.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	३०५६९	६७७८	१८३०१	५४९०
२०८३/८४	३१५७०	७०००	१८९००	५६७०
२०८४/८५	३६०८०	८०००	२१६००	६४८०
२०८५/८६	४०५९०	९०००	२४३००	७२९०
जम्मा	**१३८८०९**	**३०७७८**	**८३१०१**	**२४९३०**

४.४ खाद्य सुरक्षा

४.४.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/ ८१ (यथार्थ)	२०८१/ ८२ (अनुमानित)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	प्रति वर्ष प्रति व्यक्ति खाद्यान्न उपलब्धता	के.जी.	४३५	४३५.८	४३६.५	४३८.३	४३९	४४०
२.	प्रति व्यक्ति दूध उपलब्धता	लिटर	१०३.६६	१०५.३	१०८.७	१११.३	११४	११८
३.	प्रति व्यक्ति माछामासु उपलब्धता	के.जी.	२०.९६	२१.३	२२.१	२३.३	२५	२६
४.	प्रति व्यक्ति अण्डा उपलब्धता	वटा	६१.२२	६५.३	७०.५	७५.३	८१	११५
५.	उच्च खाद्य असुरक्षित जनसङ्ख्या	प्रतिशत	०.८	०.७	०.७	०.४	०.३	०.२

४.४.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशमा खाद्य सुरक्षा तथा खाद्य सम्प्रभुताका लागि प्रदेश खाद्य परिषद् गठन भएको छ। गण्डकी प्रदेश आलु, तरकारी, दूध, अण्डा र मासुमा आत्मनिर्भर रहेको छ। तरकारी तथा आलुमा आत्मनिर्भर भई निर्यातोन्मुख अवस्थामा रहेको भने स्थानीयस्तरमा उत्पादन हुने फलफूलमा पनि आत्मनिर्भरोन्मुख अवस्थामा रहेको छ। स्थानीय तथा रैथानेबाली प्रवर्द्धन, खाद्य सुरक्षा सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यकम, ग्रामीण पोषण सुरक्षाका कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेका छन्। गण्डकी प्रदेश सरकार खाद्य असुरिक्षत क्षेत्र तथा समुदाय पहिचान गर्ने, खाद्यवस्तुको सञ्चय र वितरण प्रणालीलाई व्यवस्थित गरी खाद्य उपलब्धता बढाउने र स्थानीय उपजमा आधारित खाद्य सुरक्षा तथा खाद्य स्वच्छता प्रवर्द्धन गर्ने दिशामा अग्रसर रहेको छ।

प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष न्यूनतम आवश्यकताको आधारमा यस गण्डकी प्रदेश दूध, अण्डा र मासुमा आत्मनिर्भर रहेको छ। आ.व. २०८१/८२ मा दूध, अण्डा र माछामासुको प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष उपलब्धता क्रमशः करिव १०५ लि., ६५ गोटा र २१ के.जी रहेको छ। खाद्यान्न बालीमा आत्मनिर्भरताको अवस्था हेर्दा प्रतिव्यक्ति प्रतिवर्ष उपभोग्य खाद्यान्नको न्यूनतम आवश्यकता २०१ के .जी. रहेकोमा हाल प्रति वर्ष प्रति व्यक्ति खाद्यान्न उपलब्धता ४३५ के .जी. रहेको छ।

४.४.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) खाद्य असुरक्षित क्षेत्र तथा समुदाय पहिचान कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/ ८३	२०८३/ ८४	२०८४/ ८५	२०८५/ ८६	
१.	प्रादेशिक खाद्य सुरक्षा सम्बन्धी नीतिगत तथा कानुनी व्यवस्था	एक वटा निर्माण भएको	१ वटा	१ वटा	-	-	कृ.भू.व्य.स.म.
२.	खाद्य असुरक्षित क्षेत्र, समुदाय, घरपरिवार र व्यक्ति पहिचान तथा अभिलेखीकरण	-	३ स्थानीय तहमा	३ स्थानीय तहमा	३ स्थानीय तहमा	३ स्थानीय तहमा	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार

(ख) समुदाय लक्षित खाद्य सुरक्षा कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	ग्रामीण पोषण सुरक्षा कार्यक्रम	४५ स्थानमा सञ्चालन गरिएको	२८ वटा स्थानमा	४० वटा स्थानमा	४५ वटा स्थानमा	४५ वटा स्थानमा	स्वास्थ्य मन्त्रालय र कृ.भू.व्य.स.म.
२.	स्थानीय तथा रैथाने बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	११३ हेक्टरमा प्रवर्द्धन गरिएको	१३५ हेक्टरमा	१५० हेक्टरमा	१६० हेक्टरमा	२०० हेक्टरमा	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
३.	कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यक्रम	कृषि तथा पशुपन्छी क्षेत्रका कार्यक्रममा समावेश गरिएको					कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
४.	खाद्य सुरक्षा सञ्जालको निर्माण तथा परिचालन कार्यक्रम	०	०	११ वटा सञ्जाल निर्माण तथा परिचालन	२२ वटा सञ्जाल निर्माण तथा परिचालन	३० वटा सञ्जाल निर्माण तथा परिचालन	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
५.	खाद्य बैङ्क स्थापना तथा सञ्चालन कार्यक्रम	-	-	-	खाद्य बैङ्क स्थापना तथा सञ्चालन	निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म.; नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार

४.४.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	४८४९	२७५१	१७००	३९८
२०८३/८४	५२००	३०००	१८००	४००
२०८४/८५	५६५०	३३००	१९००	४५०
२०८५/८६	६२००	३७००	२०००	५००
जम्मा	२१८९९	१२७५१	७४००	१७४८

४.५ भूमि व्यवस्थापन

४.५.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमानित)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	चक्लाबन्दी प्रवर्द्धन	रोपनी	५०४०	५२००	५३००	५५००	५७००	६०००
२.	जग्गा एकीकृत गरी बस्ती विकास	बस्ती	०	१	२	३	४	५
३.	नापी नक्सामा अद्यावधिक सडक (कम्तीमा ६ मिटर चौडाइ भएका) लम्बाइ	कि.मि.	२००	२५०	१५०	२००	३००	५००

४.५.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

प्रदेश सरकारले अन्तरसरकार तथा निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा जग्गा चक्लाबन्दी कार्यक्रमलाई अगाडि बढाएको छ। जग्गा चक्लाबन्दी कार्यक्रममार्फत हालसम्म प्रदेशका ९ जिल्लाका २८ स्थानमा कुल ५ हजार ४ सय रोपनी खेतीयोग्य भूमिको चक्लाबन्दी गरिएको छ। लमजुङ जिल्लाको दूधपोखरी गाउँपालिकामा बस्ती विकास कार्यक्रम सञ्चालनमार्फत ८१ रोपनी जग्गा एकीकृत गरी एकीकृत बस्तीको लागि जग्गा विकास गरिएको छ। चक्लाबन्दी

भएका स्थानमा यान्त्रिकीकरण सहयोग समेत उपलब्ध गराइएको छ। यसका अलवा स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा जग्गा एकीकृत गरी बस्ती विकास, जग्गा चक्लाबन्दीका लागि पूर्वाधार विकास, विपद् जोखिम संवेदनशील प्रादेशिक भूउपयोग योजना तयारी लगायतका कार्य सञ्चालन भइरहेका छन्।

कित्ता नापी नक्सामा सार्वजनिक बाटो अद्यावधिक गर्ने कार्यक्रम तर्फ १ सय वटा कन्ट्रोल पोईन्ट स्थापना भएको छ। सो कार्यक्रममार्फत कुल २ सय कि.मी. बाटोको फिल्ड सर्भे सम्पन्न गरी १६ कि.मी. बाटोको लगत तयार गरी लगत कट्टीका लागि आवश्यक प्रक्रिया अगाडि बढाइएको छ।

४.५.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) भूमि व्यवस्थापन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेशस्तरीय भूमि नीति, ऐन तथा नियम तर्जुमा	-	१ वटा	१ वटा	१ वटा	१ वटा	कृ.भू.व्य.स.म.
२.	भूमिको वर्गीकरण, भूउपयोग नक्सा तथा योजना तर्जुमा	२५ स्थानीय तहमा भएको	२० स्थानीय तहमा	२० स्थानीय तहमा	२० स्थानीय तहमा	-	कृ.भू.व्य.स.म.
३.	भूमिको उपयुक्तता र क्षमताको आधारमा जग्गा चक्लाबन्दी तथा विकास	कुल २८४ हेक्टर जमिनमा चक्लाबन्दी भएको	३०० हेक्टरमा	३५० हेक्टरमा	४०० हेक्टरमा	५०० हेक्टरमा	कृ.भू.व्य.स.म.
४.	जग्गा चक्लाबन्दी गरिएका स्थानमा बाली सघनता तथा कृषि उत्पादन प्रवर्द्धन	जग्गा चक्लाबन्दी गरिएका स्थानमा बाली सघनता सतप्रतिशत रहेको	२०० प्रतिशतमा	२०० प्रतिशतमा	२०० प्रतिशतमा	२५० प्रतिशतमा	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
५.	एकीकृत बस्ती विकास तथा जोखिमयुक्त बस्ती स्थानान्तरण	एकीकृत बस्ती विकासका लागि केही स्थानहरू प्रस्ताव भएको	-	१ स्थानमा	३ स्थानमा	५ स्थानमा	भौ.पू.या.व्य.म.; नेपाल सरकार
६.	प्रादेशिक भूमि बैङ्क स्थापना	-	१० स्थानीय तहमा	२० स्थानीय तहमा	२५ स्थानीय तहमा	३० स्थानीय तहमा	कृ.भू.व्य.स.म.
७.	आधुनिक प्रविधिमैत्री नापनक्साको लागि नियन्त्रण विन्दुको स्थापना	-	-	१०० वटा नियन्त्रण विन्दुको स्थापना	२०० वटा नियन्त्रण विन्दुको स्थापना	३०० वटा नियन्त्रण विन्दुको स्थापना	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
८.	स्थानीय तहसँगको समन्वयमा कित्तानापी नक्सामा सरकारी सार्वजनिक बाटो अद्यावधीकरण	३०० कि.मि. बाटो अद्यावधीकरण	३०० कि.मि. बाटो अद्यावधीकरण	४०० कि.मि. बाटो अद्यावधीकरण	५०० कि.मि. बाटो अद्यावधीकरण	७०० कि.मि. बाटो अद्यावधीकरण	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार

(ख) भूमि प्रशासन सूचना प्रणाली तथा सेवा सरलीकरण कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	भू-सूचना प्रणालीको स्थापना र सञ्चालन	-	-	भू-सूचना प्रणाली स्थापना	निरन्तर	निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म.

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
२.	भूमि प्रशासन संस्थागत सुदृढीकरण	भूमि प्रशासन संस्थागत सुदृढीकरणमा क्षमता विकास र संरचनागत सुधारका कार्य	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	कृ.भू.व्य.स.म.
३.	मानव संसाधन क्षमता विकास कार्यक्रम	२ स्थानीय तहमा भू सूचना प्रणाली सम्बन्धी क्षमता विकास	१० स्थानीय तहमा	२० स्थानीय तहमा	२५ स्थानीय तहमा	३० स्थानीय तहमा	कृ.भू.व्य.स.म.

४.५.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	१६३	१४०	१०	१३
२०८३/८४	४००	३००	७०	३०
२०८४/८५	६००	४००	१५०	५०
२०८५/८६	१०००	८००	१५०	५०
जम्मा	**२१८९९**	**१२७५१**	**७४००**	**१७४८**

४.६ सहकारी

४.६.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमानित)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	सहकारी संस्थाको सघन अनुगमन	सङ्ख्या	०	२	५	१०	१५	२०
२.	सहकारी क्षेत्रबाट सङ्कलित राजस्व रकम (आयकर मात्र)	हजार	१२६१३१	१७६७७२	१८००००	१८५०००	१९००००	२०००००
३.	सहकारी क्षेत्रमा रोजगारी	सङ्ख्या	३१०६	३२२१	३३००	३३५०	३४००	३४५०

४.६.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशमा हाल करिव ३ हजार सहकारी संस्था क्रियाशील रहेका छन्। जसमध्ये प्रदेश क्षेत्राधिकार भित्रका २९१ उत्पादक, २१ उपभोक्ता, ३७४ वित्तीय, १८८ बहुउद्देश्यीय र ३४ सेवाको क्षेत्र गरी कुल ९०८ वटा सहकारी संस्था सञ्चालनमा रहेका छन्। प्रदेश क्षेत्राधिकार भित्रका सहकारी संस्थाको कुल शेयर पुँजी रु. १३ अर्व ८८ करोड ०४ लाख ८७ हजार रहेको छ भने यी संस्थाहरूमा कुल ६ लाख ८४ हजार २ सय ५९ सेयर सदस्य आबद्ध रहेका छन्। आवद्ध सदस्यहरूमा महिला, पुरुष र अन्यको सङ्ख्या क्रमश: ५४.३६, ४४.९४ र ०.७० प्रतिशत रहेको छ। आ.व. २०८१/८२ मा सहकारी संस्थाबाट प्राप्त आयकर करिव रु. १७ करोड ६७ लाख ७२ हजार रहेको छ। सहकारी संस्थाको रकम हिनामिना भई सम्बन्धित जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा पठाएका र समस्या उन्मुख सहकारी सङ्घ/संस्थाको पहिचानको कार्य हुनुका साथै बचतकर्ताको बचत फिर्तिका लागि पहल भएको छ। सहकारी सम्बन्धी क्षमता विकासका लागि सहकारी व्यवस्थापन तालिम, सहकारी लेखा व्यवस्थापन तालिम, सहकारी तथा गरिवी सम्बन्धी व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (COPOMIS) सञ्चालन सम्बन्धी तालिमका साथै सहकारीता, सहकारी ऐन, नियम तथा समसामयिक विषयमा अन्तर्क्रिया गोष्ठीहरु सञ्चालन भएका छन्।

४.६.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) नीतिगत, कानुनी तथा संस्थागत सुदृढीकरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नीतिगत, कानुनी तथा सहकारी क्षेत्र व्यवस्थापकीय सुधार	गण्डकी प्रदेश सहकारी ऐन, २०७५, सहकारी नियमावली, २०७६ तर्जुमा। नियमावलीका केही व्यवस्था संशोधन । ऐन संशोधनका लागि प्रस्ताव तयार गरी मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालयमा पठाइएको।	गण्डकी प्रदेश सहकारी ऐन, २०७५ संशोधन तथा कानुनी व्यवस्थाको सहज कार्यान्वयनका लागि व्यवस्थापकीय सुधार				कृ.भू.व्य.स.म.
२.	समस्याग्रस्त सहकारी सुधार र बचत सुरक्षा सहयोग तथा सहजीकरण	समस्याग्रस्त सहकारी व्यवस्थापनका लागि प्रस्तावित सहकारी ऐन संशोधनमा समेटिएको। चालु आ.ब.मा ८ वटा समस्यामा रहेका सहकारी संस्थाको वित्तिय विश्लेषण सहित प्रारम्भिक छानविन सम्पन्न गरी ५ वटा सहकारी संस्थालाई थप अनुसन्धान र कारवाहीका लागि सम्बन्धित निकायमा पठाइएको।	समस्याग्रस्त सहकारी सुधार र बचत सुरक्षा सहयोग तथा सहजीकरण				कृ.भू.व्य.स.म.
३.	सहकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र नियमन	वार्षिक ९४ पटक भएको	१५० पटक	१७५ पटक	२०० पटक	२०० पटक	कृ.भू.व्य.स.म.
४.	COPOMIS को प्रयोग विस्तार	३९८ वटा सहकारी संस्थामा भएको	५०० वटा	६०० वटा	७०० वटा	९०८ वटा	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार

(ख) उत्पादनमूलक सहकारी प्रवर्द्धन

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/ ८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नमुना सहकारी कार्यक्रम	-	-	१ वटा सहकारी	३ वटा सहकारी	५ वटा सहकारी	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
२.	सहकारी खेती प्रोत्साहन	-	-	३ वटा सहकारी	५ वटा सहकारी	५ वटा सहकारी	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
३.	सहकारी बजार प्रवर्द्धन	-	-	१ वटा सहकारी	३ वटा सहकारी	४ वटा सहकारी	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
४.	सहकारी उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरण कार्यक्रम	-	-	३ वटा सहकारी	४ वटा सहकारी	५ वटा सहकारी	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार

(ग) सहकारी सङ्घ संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सहकारी शिक्षा तथा तालिम	२९ वटा सहकारी संस्थामा भएको	२५ वटा सहकारी	२५ वटा सहकारी	२५ वटा सहकारी	२५ वटा सहकारी	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
२.	सफल अभ्यास तथा अनुभव आदानप्रदान	वार्षिक ३ पटक हुने गरेको	३ पटक	३ पटक	३ पटक	३ पटक	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार
३.	नवप्रवर्तन, उद्यमशीलता र उत्पादनकालागि सहकारी	वार्षिक ५ वटा तालिम सञ्चालन	५ वटा	५ वटा	५ वटा	५ वटा	कृ.भू.व्य.स.म.र स्थानीय सरकार

४.६.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	९२५	२८५	-	६४०
२०८३/८४	९४२	३००	-	६४२
२०८४/८५	९६५	३२०	-	६४५
२०८५/८६	९७८	३३०	-	६४८
जम्मा	३८१०	१२३५	-	२५७५

परिच्छेद ५: दिगो वन व्यवस्थापन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण

५.१ दिगो वन व्यवस्थापन

५.१.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	वन क्षेत्रको राष्ट्रिय कुल गार्हस्थ उत्पादनमा प्रदेशको हिस्सा	प्रतिशत	२	२.१	२.२	२.५	२.८	३
२.	कुल भू क्षेत्रको अनुपातमा वन क्षेत्र	प्रतिशत	४७.४	४७.८	४७.८	४८	४९	५०
३.	समुदायमा आधारित वन क्षेत्रको अनुपात	प्रतिशत	३३	३३.१	३३.५	३४	३४.५	३५
४.	गठन र हस्तान्तरण सामुदायिक वन	सङ्ख्या	३९८०	३९८३	३९९०	३९९०	३९९५	४०००
५.	दर्ता भएका निजी वन	सङ्ख्या	४५०	४६०	४७०	५००	५५०	६००
६.	सरकारी, निजी, साझेदारी र सामुदायिक वनबाट उत्पादन हुने काठको परिमाण	क्यु. फिट लाखमा	११.५०	११.६	११.७	१२.०	१३.५	१५
७.	दिगो वन व्यवस्थापनमा आधारित सरकारद्वारा व्यवस्थित चक्ला वन	वटा	१	१	१	२	२	२
८.	दिगो वन व्यवस्थापनमा आधारित साझेदारी वन	वटा	१	१	१	१	१	२
९.	दिगो वन व्यवस्थापनमा आधारित सामुदायिक वन	वटा	११९	१२०	१२५	१५०	१७०	२००
१०.	वार्षिक अतिक्रमण नियन्त्रण क्षेत्र	हेक्टर	६.५	६.७	७	८	९	१०
११.	वार्षिक विरुवा उत्पादन र वितरण	लाखमा	९.५	९.५	९.५	१०	११	१२
१२.	जडीबुटी उत्पादन परिमाण (के.जी.)	हजारमा	८५	८५	८५	९०	९५	१००
१३.	बृहत् जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना	वटा	१	१	१	२	२	३
१४.	जडीबुटी संरक्षण र खेती समावेश तथा कार्यान्वयन भएका वन समूह	सङ्ख्या	१५	१६	१७	२०	५०	१००

५.१.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशमा ३७.८ प्रतिशत वन क्षेत्र र ९.६ प्रतिशत झाडी बुटयान क्षेत्र गरी कुल क्षेत्रफलको ४७.४ प्रतिशत भू भाग वन क्षेत्रले ओगटेको छ। प्रदेशमा हालसम्म ३,९६८ वटा सामुदायिक वन (२,७६,८४३.३३ हे.), १ साझेदारी वन(६७२.८६ हे.), १,१४१ कबुलियती वन (५,५२१ हे.), ४० वटा धार्मिक वन (४१३ हे.), १ पन्चासे वन संरक्षण क्षेत्र (५,७७५.७३ हे.) र ४३० वटा निजी वन (२२६.२६ हे.) का रुपमा व्यवस्थापन भैरहेको छ।

वन क्षेत्रको राष्ट्रिय कुल गार्हस्थ उत्पादनमा गण्डकी प्रदेशको हिस्सा करिव २ प्रतिशत रहेको छ। कुल वन क्षेत्रमध्ये समुदायमा आधारित वन क्षेत्रको अनुपात ३३ प्रतिशत छ। हालसम्म कुल ३ हजार ८ सय ४० वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहमा करिब २ लाख ७६ हजार ८ सय ४३ हेक्टर वनक्षेत्र समुदायलाई हस्तान्तरण भई समुदायबाट व्यवस्थापन हुँदै आएको छ। वनको दिगो व्यवस्थापन गरी वनको स्वास्थ्यमा सुधार गर्न, काठ दाउराको उत्पादन वृद्धि गरी विदेशबाट भइरहेको काठको आयातलाई रोक्न, वनमा आधारित उद्यमको विकास गरी

यस क्षेत्रबाट रोजगारीका अवसरको सिर्जना गर्दै स्थानीय, प्रादेशिक र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा योगदान पुऱ्याउन वन संवर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन कार्यक्रम लागु गर्ने दिशामा अग्रसर रहेको छ।

सङ्घीय शासन व्यवस्थाको सुरूवात पश्चात यस प्रदेशमा करिव २५ हजार भन्दा बढी समावेशी तथा समुदायमा आधारित वन समूहमा गठन भइ यस्तो समूहमा करिव ५० हजार जनाभन्दा बढी पिछडिएको वर्गको सहभागिता रहेको छ। यी समूहहरूबाट काठ तथा चट्टा दाउरा उत्पादन भई यस अवधिमा कुल रू. ३ अर्व ८० करोड भन्दा बढी रकम समूहको कोषमा जम्मा भएको देखिन्छ। यस्तो रकम उपरोक्त समूहमार्फत वन संरक्षण, सामाजिक सशक्तीकरण, गरिबी न्यूनीकरण र ग्रामीण पूर्वाधार विकासमा स्थानीय तहसँग समेत समन्वय गरी खर्च हुने गरेको छ। त्यसैगरी, वार्षिक अतिक्रमण नियन्त्रण क्षेत्र ६.७ हेक्टर रहेको छ भने करिव २ हजार १०० हेक्टर क्षेत्रफलमा वृक्षारोपण गरिएको छ।

वार्षिक रूपमा वनबाट उत्पादन हुने काठको परिमाण कुल ११ लाख १७ हजार क्यु. फिट र जडीबुटी उत्पादन परिमाण ८० हजार के.जी. रहेको छ। वन क्षेत्र विस्तार तथा वनवाट आय वृद्धि हुनेगरी वार्षिक रूपमा करिव ९ लाख विरुवा उत्पादन र वितरण हुने गरेको छ। यस क्षेत्रमा औषधीय महत्त्वका २६० भन्दा बढी प्रजातिका जडीबुटी पाइने गरेकोमा तेजपात, चिराइतो, कुरिलो, कुट्की, सतुवा, सुगन्धवाल, मजिठो, जटामसी, विषजरा र यार्सागुम्बालाई प्राथमिकता प्राप्त जडीबुटीका रूपमा रहेका छन्।

५.१.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) वन संरक्षण तथा दिगो व्यवस्थापन कार्यक्रम

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नीति, कानुन, कार्यविधि तथा निर्देशिका तर्जुमा तथा परिमार्जन	८ वटा तयार भएको	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	**वन अतिक्रमण तथा वन डढेलो नियन्त्रण**						
	२.१ वन अतिक्रमण नियन्त्रण	१०.२ हेक्टर क्षेत्रमा नियन्त्रण भएको	वार्षिक २ हेक्टर	वार्षिक २ हेक्टर	वार्षिक २ हेक्टर	वार्षिक २ हेक्टर	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
	२.२ वन डढेलो नियन्त्रण	कुल ५० प्रतिशत क्षेत्रमा नियन्त्रण	५५ प्रतिशत क्षेत्रमा	६० प्रतिशत क्षेत्रमा	६५ प्रतिशत क्षेत्रमा	७० प्रतिशत क्षेत्रमा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३.	**नर्सरी निर्माण, विरुवा उत्पादन तथा वितरण**						
	३.१ नर्सरी निर्माण	२४ वटा नर्सरी निर्माण भएको	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
	३.२ विरुवा उत्पादन तथा वितरण	वार्षिक ८ लाख	३ लाख	३ लाख	३ लाख	३ लाख	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४.	**वृक्षारोपण तथा संरक्षण र ढलापडा रुखको व्यवस्थापन**						
	४.१ वृक्षारोपण तथा संरक्षण	५० हेक्टर क्षेत्रमा वृक्षारोपण तथा संरक्षण भएको	५ हेक्टर क्षेत्रमा वृक्षारोपण तथा संरक्षण	५ हेक्टर क्षेत्रमा वृक्षारोपण तथा संरक्षण	५ हेक्टर क्षेत्रमा वृक्षारोपण तथा संरक्षण	५ हेक्टर क्षेत्रमा वृक्षारोपण तथा संरक्षण	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
	४.२ ढलापडा रुखको व्यवस्थापन	ढलापडा रुखको व्यवस्थापन	१.२ क्यू फिट (दाउरा	१.३ क्यू फिट (दाउरा	१.३ क्यू फिट (दाउरा	१.४ क्यू फिट (दाउरा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				जिम्मेवारी
			२०८२/ ८३	२०८३/ ८४	२०८४/ ८५	२०८५/ ८६	
		निरन्तर भएको	सहित)	सहित)	सहित)	सहित)	
५.	दिगो वन व्यवस्थापन गरी काठ दाउरा उत्पादन	३४ लाख क्यू फिट उत्पादन भएको	६ लाख क्यू फिट उत्पादन	६.५ लाख क्यू फिट उत्पादन	६.५ लाख क्यू फिट उत्पादन	७ लाख क्यू फिट उत्पादन	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
६.	**नरम काठ र जडिबुटीको व्यावसायिक खेती, उत्पादन तथा प्रसोधन**						
	६.१ जडिबुटीको व्यावसायिक खेती	कुल २० हेक्टर क्षेत्रमा भएको	४ हेक्टर क्षेत्रमा	४ हेक्टर क्षेत्रमा	५ हेक्टर क्षेत्रमा	५ हेक्टर क्षेत्रमा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
	६.२ जडिबुटी उत्पादन तथा प्रसोधन	वार्षिक ४५ टन	४८ टन	४९ टन	५० टन	५१ टन	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
७.	निजी, सहरी तथा कृषि वन प्रवर्द्धन (विरुवा वितरण)	७.५ लाख विरुवा वितरण	१.४ लाख	१.५ लाख	१.६ लाख	१.७ लाख	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
८.	गरिबी न्यूनीकरणका लागि कबुलियती वनको प्रभावकारी व्यवस्थापन	४०० कबुलियत वन व्यवस्थापन भएको	६० कबुलियत वन	७० कबुलियत वन	७५ कबुलियत वन	७५ कबुलियत वन	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
९.	वन संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन सहयोग	१ वटा	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
१०.	समुदायमा आधारित वन कार्ययोजना तयारी तथा पुनरावलोकन	सबै २४०० वनको कार्ययोजना तयारी	५०० वनको कार्ययोजना तयारी	३०० वनको कार्ययोजना तयारी	३१० वनको कार्ययोजना तयारी	३२० वनको कार्ययोजना तयारी	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

(ख) अध्ययन, अनुसन्धान तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापनका लागि प्राविधिक सहयोग	५००० जनाको क्षमता विकास	२००० जना	२१०० जना	२२०० जना	२३०० जना	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	दिगो वन व्यवस्थापनका लागि अध्ययन तथा अनुसन्धान	४ वटा अध्ययन भएको	१ अध्ययन	-	-	१ अध्ययन	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३.	संस्थागत, कर्मचारी तथा सरोकारवाला क्षमता अभिवृद्धि	१२०० जनाको क्षमता अभिवृद्धि	२०० जना	२१० जना	२२० जना	२३० जना	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

(ग) हरित सडक तथा हरित सहर कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	ग्रामीण सडक र सहरी क्षेत्र वृक्षारोपण	४ हेक्टर क्षेत्रमा वृक्षारोपण	१ हेक्टरमा	१.१ हेक्टरमा	१.२ हेक्टरमा	१.३ हेक्टरमा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	खोलानाला छेउ वृक्षारोपण कार्यक्रम	४ हेक्टर क्षेत्रमा वृक्षारोपण	१ हेक्टरमा	१.१ हेक्टरमा	१.२ हेक्टरमा	१.३ हेक्टरमा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३.	वायोईन्जिनियरीङ्ग प्रविधि तथा संरचना विस्तार	१५०० स्थानमा विस्तार	३१० स्थानमा	३२० स्थानमा	३३० स्थानमा	३४० स्थानमा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

(घ) जडीबुटी संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम

१. जडीबुटीको स्रोत सर्वेक्षण व्यवस्थापन योजना तयारी र सहभागितामूलक कार्यान्वयन
२. सरकारी तथा समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन पद्धतिका वन कार्ययोजनामा जडीबुटी संरक्षण र खेती
३. उच्च लाभ र सम्भावना भएका गैह्रकाष्ठ वन पैदावरका प्रजातिको खेती र दिगो हार्भेस्टिङ पद्धति विकास
४. निजी तथा वनक्षेत्रको जग्गामा जडीबुटी खेती प्रवर्द्धन
५. जडीबुटी खेतीका लागि सार्वजनिक निजी साझेदारी कार्यक्रम तुलनात्मक लाभ हुने जडीबुटीको खेती विस्तार, प्रशोधन, मूल्य अभिवृद्धि तथा बजारीकरण

(उपरोक्त कार्यक्रम अन्तरगतका आयोजना तथा कार्यक्रमहरू सङ्घीय ससर्त जडीबुटी विकास कार्यक्रममार्फत देहाय बमोजिम कार्यान्वयन हुने)

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रकृतिक रूपमा रहेको जडिबुटी संरक्षण र व्यवस्थापन	मुस्ताङ बाहेका १० जिल्लामा	८ जिल्लामा	८ जिल्लामा	८ जिल्लामा	८ जिल्लामा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	जडिबुटी विरूवा उत्पादन	वार्षिक १ लाख हुने	-	१.५ लाख उत्पादन	१.७ लाख उत्पादन	२ लाख उत्पादन	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३.	पकेट क्षेत्रमा जडिबुटी खेती विस्तार	१२ हेक्टरमा रहेको	५ हेक्टरमा	६ हेक्टरमा	७ हेक्टरमा	७ हेक्टरमा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

५.१.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	५०००	४७५०		२५०
२०८३/८४	६०००	५५००		५००
२०८४/८५	७५००	६९००		६००
२०८५/८६	८५००	७८५०		६५०
जम्मा	२७०००	२५०००		२०००

५.२ जैविक विविधता संरक्षण

५.२.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	जैविक विविधता दिगो व्यवस्थापन तालिम	पटक	०	५	१०	१५	२०	३०
२.	वन्यजन्तुको बासस्थान व्यवस्थापन सामुदायिक वन	सङ्ख्या	५	१०	१५	३३	४४	५५
३.	मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरण तथा वन्यजन्तु उद्धार तथा व्यवस्थापन तालिम	पटक	५	१०	१५	२५	५०	१००
४.	सामुदायिक प्राणी उद्यान स्थापना र व्यवस्थापन	वटा	०	०	०	१	१	१
५.	वन्यजन्तु उद्धार केन्द्र स्थापना र सञ्चालन	वटा	१	१	१	२	२	२
६.	समुदायस्तरको चोरी शिकारी नियन्त्रण एकाइ गठन	वटा	२००	२१०	२२०	२५०	२७०	३००

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
७.	सामुदायिक बीउ भण्डार स्थापना	वटा	०	०	०	१	१	१
८.	जैविक विविधता अभिलेखीकरण केन्द्र स्थापना	वटा	०	०	०	१	१	१
९.	जैविक मार्ग संरक्षण	वटा	२	२	२	३	३	४
१०.	वार्षिक मानव वन्यजन्तु द्वन्द्वका घटना	वटा	११००	१०५०	१०००	८००	७००	५००

५.२.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेश वन, संरक्षित क्षेत्र, जैविक विविधता तथा जलाधार स्रोत सम्पदाको दृष्टिकोणले राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय महत्त्वको प्रदेश हो। उपोष्ण हावापानी देखि टुण्डा हावापानीले निर्धारण गरेको जैविक विविधताको विशिष्ट सङ्गम रहेको छ। यस प्रदेशमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज र ढोरपाटन शिकार आरक्षको आंशिक भाग र अन्नपूर्ण र मनास्लु संरक्षण क्षेत्रको पुरै भाग गरी कुल १० लाख ३ हजार ९ सय ५१ हेक्टर क्षेत्रफल संरक्षित क्षेत्र पर्दछ। यी संरक्षित क्षेत्रले गण्डकी प्रदेशको कुल क्षेत्रफलको ४५.६८ प्रतिशत र मुलुकको कुल संरक्षित क्षेत्रको २९.१७ प्रतिशत भूभाग ओगटेका छ। कुल क्षेत्रफल ५,७७६ हेक्टर क्षेत्रमा फैलिएको सुनगाभाको राजधानीका रूपमा परिचित पञ्चासे वन संरक्षण क्षेत्र कास्की, स्याङ्जा र पर्वत जिल्लाको सङ्गम स्थलमा अवस्थित रहेको छ।

सङ्घीय शासन व्यवस्थाको कार्यान्वयन पछि यस प्रदेशमा जैविक विविधताको संरक्षणको दिशामा उल्लेखनीय कार्यहरू भएका छन्। विभिन्न प्रजातिका १० वटा वन बीउ बगैंचाको व्यवस्थापन गरिएको छ। समस्याग्रस्त, घाइते र टुहुरा वन्यजन्तुको उद्धार र व्यवस्थापनका लागि पोखरा महानगरपालिकाको पचभैयामा प्रदेशस्तरीय प्राणी उद्यान तथा उद्धार केन्द्र निर्माणाको थालनी भएको छ। यस अवधिमा कुल ४ हजार २ सय ५० वन्यजन्तुको उद्धार र वन्यजन्तुबाट भएको क्षतिको राहत स्वरूप पीडितलाई रु. ९ करोड ६० लाख राहत वितरण गरिएको छ।

गण्डकी प्रदेश सरकार जैविक विविधताको समुदायमा आधारित संरक्षण, व्यवस्थापन र दिगो उपयोग गर्न उपयुक्त नीति, ऐन, नियम र साङ्गठनिक संरचना तयारीको दिशामा अगाडि बढेको छ। गण्डकी प्रदेशभित्र हालसम्म कुल २ सय वटा समुदायस्तरको चोरी शिकारी नियन्त्रण एकाइ गठन भएका छन्। वार्षिक मानव वन्यजन्तु द्वन्द्वका घटना सङ्ख्या करिव ११ सय रहेको छ।

५.२.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) जैविक विविधता संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	जडीबुटी खेती सहयोग तथा प्रविधि हस्तान्तरण	६० सङ्ख्यामा सहयोग	१० वटा	१० वटा	१० वटा	१० वटा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	रैथाने सुनगाभाको संरक्षण विस्तार र उपयोग	१ स्थानमा रैथाने सुनगाभाको संरक्षण	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	वन तथा वातावरण मन्त्रालय र स्थानीय सरकार
३.	जैविक विविधता सम्बन्धी प्रादेशिक सङ्ग्रहालय निर्माण	-	०	साझेदारी र सहकार्यका लागि पहल	साझेदारी र सहकार्यका लागि पहल	१ सङ्ग्रहालय निर्माण	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
४.	सामुदायिक बीउ भण्डार तथा जिन बैङ्क स्थापना	-	०	साझेदारी र सहकार्यका लागि पहल	साझेदारी र सहकार्यका लागि पहल	१ सङ्ग्रहालय निर्माण	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
५.	प्राणी उद्यान तथा वन्यजन्तु उद्धार केन्द्र स्थापना	१ वन्यजन्तु उद्धार केन्द्र स्थापना र व्यवस्थापन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
६.	संरक्षण क्षेत्र तथा चरन क्षेत्रको व्यवस्थापन	२ क्षेत्रको व्यवस्थापन भएको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	वन तथा वातावरण मन्त्रालय र स्थानीय सरकार
७.	जैविक विविधता अध्ययन अनुसन्धान अभिलेखीकरण	५ वटा अनुसन्धान	०	०	१ अनुसन्धान	०	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
८.	वनसँग जोडिएका लोकमार्ग, सहरी तथा कृषि क्षेत्रमा वन्यजन्तु ओहरदोहर गर्ने जैविक मार्गको संरक्षण	२ वटा जैविक मार्गको संरक्षण	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	वन तथा वातावरण मन्त्रालय र नेपाल सरकार
९.	महत्त्वपूर्ण पारिस्थिकीय प्रणाली र वन्यजन्तुका जोखिमयुक्त बासस्थान पहिचान तथा व्यवस्थापन	२ बासस्थान व्यवस्थापन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	वन तथा वातावरण मन्त्रालय र नेपाल सरकार
१०.	समुदायद्वारा व्यवस्थित वनमा वन्यजन्तु बासस्थान व्यवस्थापन	५०० वनमा वन्यजन्तु बासस्थान व्यवस्थापन सहयोग	८० वनमा वन्यजन्तु बासस्थान व्यवस्थापन	८५ वनमा वन्यजन्तु बासस्थान व्यवस्थापन	९० वनमा वन्यजन्तु बासस्थान व्यवस्थापन	९५ वनमा वन्यजन्तु बासस्थान व्यवस्थापन	वन तथा वातावरण मन्त्रालय र सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति
११.	वन डढेलो नियन्त्रण	५.१.३ को (क) को २.२ मा रहेको					वन तथा वातावरण मन्त्रालय र सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति
१२.	बाह्य मिचाहा प्रजाति तथा रोगकीराको नियन्त्रण	११ जिल्लामै कार्यक्रम भएको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

(ख) वन्यजन्तुको चोरी शिकार एवम् गैरकानुनी व्यापारलाई नियन्त्रण र नियमन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	स्थानीय समुदायमा सचेतना र क्षमता अभिवृद्धि	५०० जना क्षमता विकास कार्यक्रम बाट लाभान्वित	८० जनाको क्षमता विकास	८० जनाको क्षमता विकास	१०० जनाको क्षमता विकास	११० जनाको क्षमता विकास	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	जैविक विविधता संरक्षणमा साझेदारी	२०० वटा साझेदारी भएको	६० वटा	६० वटा	७० वटा	७० वटा	वन तथा वातावरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	कार्यक्रम						मन्त्रालय
३.	वन्यजन्तुको चोरी शिकार एवम् गैरकानुनी व्यापारलाई नियन्त्रण तथा नियमन	२०० वटा नियन्त्रण तथा नियमनका कार्यहरू भएको	५० वटा	६० वटा	७० वटा	८० वटा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय र नेपाल सरकार

(ग) मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरण कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	वन्यजन्तुका प्राकृतिक बासस्थानको संरक्षण	१००० स्थानमा संरक्षणका प्रयास	१०० स्थानमा	११० स्थानमा	१२० स्थानमा	१३० स्थानमा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व तथा अतिक्रमण न्यूनीकरण सम्बन्धी अध्ययन	५ वटा अध्ययन भएको	आवश्यक्ता अनुसार	आवश्यक्ता अनुसार	आवश्यक्ता अनुसार	आवश्यक्ता अनुसार	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३.	मानव वन्यजन्तु-द्वन्द्व न्यूनीकरण सम्बन्धी सचेतना विस्तार	२००वटा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन भएको	२२ वटा सचेतना कार्यक्रम	२३ वटा सचेतना कार्यक्रम	२४ वटा सचेतना कार्यक्रम	२५ वटा सचेतना कार्यक्रम	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४.	क्षतिपूर्ति एवम् राहत कोष स्थापना	क्षतिको तथ्याङ्क अनुसार वन्यजन्तुबाट हुने क्षतिको राहत वितरण गरिने					वन तथा वातावरण मन्त्रालय

५.२.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	६०००	५७००	१००	२००
२०८३/८४	७०००	६६५०	११०	२४०
२०८४/८५	८०००	७६००	१२०	२८०
२०८५/८६	१२५००	११८७५	२१०	४१५
जम्मा	**३३५००**	**३१८२५**	**५४०**	**११३५**

५.३ जलाधार व्यवस्थापन

५.३.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	निर्माण, स्तरोन्नति तथा मर्मत भएका रिचार्ज पोखरी	सङ्ख्या	१००	१२०	१४०	१६०	१८०	२००
२.	नदी प्रणालीमा आधारित एकीकृत जलाधार संरक्षण योजना निर्माण र कार्यान्वयन भएका नदी प्रणाली (बुढी गण्डकी, मर्स्याङ्दी र कालीगण्डकी)	सङ्ख्या	०	०	०	०	२	३
३.	जलाधार तथा उप जलाधार योजना निर्माण र कार्यान्वयन	वटा	१५	१५	१५	३०	३०	३०

क.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
४.	संरक्षण गरिएको पानी मुहान	हेक्टर	१५	२३	३१	३९	४७	५६
५.	रोकथाम तथा उपचार गरिएका गल्छी तथा पहिरो	हेक्टर	१३०	१४०	१४५	१५०	१६०	२००
६.	संरक्षित खोला किनार, सिँचाइ कुलो र विकासका पूर्वाधार	कि.मि.	९०	१००	११०	१२०	१३०	१४०
७.	पहिरोबाट नष्ट भएको जमिनको उकास	हेक्टर	१०	१२	१४	१५	१७	२०
८.	भूसंरक्षणमैत्री विरुवा उत्पादन र वितरण (सङ्ख्या)	लाखमा	२.०	२.२	२.४	२.६	२.८	३
९.	तालको अतिक्रमण नियन्त्रणका लागि निर्मित पैदलमार्ग/ सीमाङ्कन	कि.मि.	०	०	०	०.५	१	१.५

५.३.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशमा हिम नदी, सिमसार क्षेत्र, रामसार क्षेत्र, तातोपानी मुहान, खोल्सा, खहरे खोला लगायत ठुला नदी बेसिन र त्यस अन्तर्गत जलाधार तथा उपजलाधार क्षेत्र रहेका छन्। यस प्रदेशभित्र गण्डकी बेसिनमा त्रिशुली, बुढीगण्डकी, मर्स्याङ्दी, दरौंदी, चेपे, सेती, मादी, मर्दी, मोदी, म्याग्दी, कालीगण्डकी, बडीगाड गरी ११ भन्दाबढी हिमालबाट उत्पत्ति भएर बग्ने नदीहरू रहेका छन्। त्यसैगरी, प्रदेशभित्र कुल ३६८ वटा साना ठुला उपजलाधार सहित विश्वकै उच्च स्थानमा रहेको तिलिचो ताल, हिमताल र हिमनदी रहेका छन्।

गण्डकी प्रदेशको स्थापना देखि हालसम्म आइपुग्दा रामसारमा सूचीकृत पोखरा उपत्यकाका नौ वटा ताल सहित ४५ वटा तालहरूको संरक्षण कार्य भएका छन्। फेवातालको किनारमा कुल १ हजार ४ सय मिटर फुट ट्र्याक र हरित पार्क निर्माण गर्नुका साथै सहकार्यमा ४ वटा सिल्टेसन ड्याम निर्माण गरिएको छ। यस अवधिमा कुल ३६० भन्दा बढी गल्छी पहिरो नियन्त्रण, ९० स्थानमा ३५ किलोमिटर खोला किनारा संरक्षण, २०० जलाधार संरक्षण पोखरी, १ सय २८ पानी मुहान संरक्षण, ४० वटा सिँचाइ कुलो निर्माण तथा मर्मत, ३० कि.मि. सडक पाखा संरक्षण, ३० वटा संवेदनशील जलाधार क्षेत्रको संरक्षणका कार्य भएका छन्। सो कार्यबाट करिव १ सय हेक्टर खेती योग्य जमिन संरक्षण र ९० हेक्टर क्षतिग्रस्त भूमि पुनर्स्थापना भएको छ। निर्माण, स्तरोन्नति तथा मर्मत भएका रिचार्ज पोखरी सङ्ख्या ९२, संरक्षण गरिएको पानी मुहान सङ्ख्या ११ र रोकथाम तथा उपचार गरिएका गल्छी तथा पहिरो सङ्ख्या १२२ रहेको छ।

प्रदेशको अधिकांश भूभाग भिरालो हुनु र अधिक मनसुनी वर्षाको प्रवृत्तिले भूक्षय, बाढी र पहिरोका कारण वर्षेनी व्यापक जनधनको क्षति हुने गरेको छ। प्रदेशभित्र जलाधार व्यवस्थापनका लागि बेसिन, जलाधार र उपजलाधार संरक्षण तथा व्यवस्थापनका प्रयासहरू भएका छन्।

५.३.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) नदी प्रणालीमा आधारित जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नदी प्रणालीका आधारमा एकीकृत जलाधार संरक्षण योजना तयारी	कार्यक्षेत्र अनुसार सङ्ग्ले तयार गर्ने	-	-	सङ्घीय सरकारसँगको सहकार्यमा २ वटा तयार	सङ्घीय सरकारसँगको सहकार्यमा १ वटा तयार	वन तथा वन तथा वन तथा वातावरण मन्त्रालय

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
२.	✦हिमाली तथा उच्च पहाडी ताल संरक्षण विकास कार्यक्रम	नेपाल सरकार तथा विकास साझेदार संस्थाबाट हुने गरेको	सहजीकरण	सहजीकरण	सहजीकरण	सहजीकरण	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३.	संवेदनशील जलाधार क्षेत्रको सर्वेक्षण, पहिचान तथा संरक्षण	-	४ वटा सर्वेक्षण	४ वटा सर्वेक्षण	४ वटा सर्वेक्षण	४ वटा सर्वेक्षण	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४.	वायोइन्जिनियरिङ्ग प्रविधिमार्फत भौतिक संरचना संरक्षण	१० वटा प्याकेजमा संरक्षण	२० वटा प्याकेज	२० वटा प्याकेज	२० वटा प्याकेज	२० वटा प्याकेज	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
५.	पुनर्भरण पोखरी निर्माण	५० वटा पुनर्भरण पोखरी निर्माण भएको	२० पुनर्भरण पोखरी निर्माण	२० पुनर्भरण पोखरी निर्माण	२० पुनर्भरण पोखरी निर्माण	२० पुनर्भरण पोखरी निर्माण	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
६.	जलाधार तथा नदी स्वच्छता प्रवर्द्धन अभियान	२० वटा स्थानमा अभियान सञ्चालन भएको	४ अभियान सञ्चालन	४ अभियान सञ्चालन	५ अभियान सञ्चालन	५ अभियान सञ्चालन	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
७.	एक स्थानीय तह एक पुनर्भरण पोखरी निर्माण	२० पुनर्भरण पोखरी निर्माण	२० निर्माण	२० निर्माण	२० निर्माण	२० निर्माण	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

✦वैदेशिक सहयोगको लागि प्रस्तावित रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(ख) प्रकोप तथा जोखिम नक्साङ्कन र विकासका पूर्वाधार संरक्षण कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सिँचाइ कुलो मर्मत तथा संरक्षण	२५ कि. मि. मर्मत तथा संरक्षण भएको	१ कि. मि. मर्मत तथा संरक्षण	१ कि. मि. मर्मत तथा संरक्षण	२ कि. मि. मर्मत तथा संरक्षण	२ कि. मि. मर्मत तथा संरक्षण	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	गल्छी, पहिरो, खहरे तथा नदी कटान नियन्त्रण	१०० हेक्टरमा गल्छी, पहिरो, खहरे र नदी कटान नियन्त्रण	१० हेक्टरमा	१० हेक्टरमा	१० हेक्टरमा	१० हेक्टरमा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३.	जमिनको उत्पादकत्व संरक्षण र क्षतिग्रस्त भूमि पुनःस्थापना	१५ खण्डमा कार्य सम्पन्न भएको	२ खण्डमा	२ खण्डमा	५ खण्डमा	५ खण्डमा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४.	सहरी तथा मासिँदै गएका जलस्रोतको पुनरुत्थान	३ खण्डमा कार्य सम्पन्न भएको	२ खण्डमा	२ खण्डमा	५ खण्डमा	५ खण्डमा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
५.	सहरी क्षेत्रका खोलानालामा प्राकृतिक बहाव कायम गर्न विशेष जलाधार क्षेत्र घोषणा तथा व्यवस्थापन	विशेष जलाधार क्षेत्र घोषणा तथा व्यवस्थापनका काम नभएको	१ खण्डमा	१ खण्डमा	१ खण्डमा	२ खण्डमा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

ग) माटो र पानी संरक्षण सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण कार्यक्रमग (माटो र पानी संरक्षण सम्बन्धी अध्ययन ,अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	माटो तथा पानी संरक्षण सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण	एउटा अध्ययन भएको	-	-	-	१ अध्ययन	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	प्राकृतिक ताल तथा पोखरीको आर्थिक सामाजिक र वातावरणीय प्रभावको अध्ययन	एउटा अध्ययन भएको	-	-	-	१ अध्ययन	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

(घ) सिमसार क्षेत्र संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/ ८३	२०८३/ ८४	२०८४/ ८५	२०८५/ ८६	
१.	संरक्षित जलाधार क्षेत्रको रूपमा घोषणा भएको फेवाताल जलाधार क्षेत्रको कार्ययोजना तयारी	प्रदेशको कार्यक्षेत्र भित्र नपरेको तर सङ्घीय सरकारसँग आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गरिने					वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	प्रदेशभित्रका सिमसार क्षेत्रको संरक्षण र सौन्दर्यीकरण तथा अभिलेखीकरण	सिमसार क्षेत्रको संरक्षण र सौन्दर्यीकरण तथा अभिलेखीकरण नभएको	२ वटा	२ वटा	२ वटा	२ वटा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

५.३.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	१५०००	१३५००	१५००	
२०८३/८४	१६०००	१४४००	१६००	
२०८४/८५	१८०००	१६२००	१८००	
२०८५/८६	२००००	१८०००	२०००	
जम्मा	६९०००	६२१००	६९००	

परिच्छेद ६ : बजारमुखी उत्पादन एवम् दिगो पर्यटन

६.१ उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति

६.१.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था (यथार्थ)		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	दर्ता भएका उद्योग (लघु, घरेलु, साना)	सङ्ख्या	६८७१७	६९६६८	७२०००	७४०००	७४०००	७५५००
२.	दर्ता भएका वाणिज्य फर्म	सङ्ख्या	६९४६६	७१८११	७३५००	७४०००	७५०००	७६५००
३.	औद्योगिक ग्राम सञ्चालन	सङ्ख्या	०	२	२	२	२	२
४.	सिप विकास तालिम प्राप्त व्यवसायी	सङ्ख्या	७५२१	८५५९	९५६०	१५६००	१७५८०	२००००
५.	प्रविधि हस्तान्तरणबाट लाभान्वित	सङ्ख्या	११११७	१२३२	१३३०	१४४१	१३०	१६००
६.	बिजनेस इन्कुबेशन सेन्टर स्थापना	सङ्ख्या	०	०	०	०	१	१
७.	राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार उद्योग मेला	सङ्ख्या	-	२२	२०	२०	२०	२०
८.	युवा उद्यमी कार्यक्रमबाट लाभान्वित युवा उद्यमी	सङ्ख्या		६७९	७२०	७३३	७४४	७५५
९.	निर्यातयोग्य उद्योगको स्थापना	सङ्ख्या	०	०	०	२	२	३
१०.	प्रादेशिक औद्योगिक क्षेत्र	सङ्ख्या	०	०	०	२	०	०
११.	मझौला र ठुला उद्योग	सङ्ख्या	२	२	२	४	५	६
१२.	उद्योग क्षेत्रबाट रोजगारी सिर्जना	सङ्ख्या		३९५४१	४००००	४२०००	४५०००	५००००
१३.	उद्योग क्षेत्रको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा योगदान	प्रतिशत	३.३	३.५	३.८	४.०	४.२	४.५

६.१.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा द्वितीय क्षेत्रको योगदान १७.२७ प्रतिशत रहेको छ भने उत्पादनमूलक उद्योग क्षेत्रको योगदान ३.३ प्रतिशत रहेको छ। प्रदेशभित्र मुख्य रुपमा निर्माण, पर्यटन र कृषि क्षेत्रमा आधारित उद्योगहरू सञ्चालनमा रहेका छन्। प्रविधिको सहज पहुँच, ऊर्जाको सहज उपलब्धता र यातायात तथा सञ्चार सुविधाको विस्तारले औद्योगिक क्षेत्रको विकासका अवसर सिर्जना हुँदै गएको छ। प्रदेश सरकारले उद्योग तथा पर्यटनलाई समुन्नतिको महत्त्वपूर्ण संवाहकको रूपमा लिएको छ।

प्रदेशको स्थापना कालदेखि हालसम्म प्रदेशभित्र कुल ३७ हजार ९ सय ८ उद्योग तथा ३५ हजार ७ सय ७९ नयाँ व्यापार व्यवसाय दर्ता भएका छन्। उद्यम विकासका लागि कुल १४ हजार २ सय ७९ जनालाई उद्यम विकास तालिम र ७ हजार ५ सय २१ जनालाई जनालाई सिपमूलक तालिम प्रदान गरिएको छ। घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धनका लागि १ हजार २ सय ३२ जना उद्यमीहरूलाई मेशिन तथा औजार सहयोग उपलब्ध गराइएको छ। पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ३३ को पुँडीटार र नवलपरासी (बर्दघाट सुस्तापूर्व) को लोकाहा खोलामा प्रदेशस्तरीय औद्योगिक क्षेत्र विकास कार्य अगाडि बढाइएको छ। यस अवधिमा कुल १ लाख ३५ हजार २ सय ५२ फर्महरूको

विद्युतीय अभिलेखन कार्य सम्पन्न भइ विद्युतीय माध्यमबाट सेवा प्रवाहको सुरुवात गरिएको छ। एक स्थानीय तह, एक उद्योगग्राम अन्तर्गत घोषणा भएका २९ स्थानीय तहमा पूर्वाधार विकास तथा निर्माणको कार्य भइरहेका छन्।

हाल प्रदेशभित्र कुल ६८ हजार ७ सय १७ उद्योग सञ्चालनमा रहेका छन्। हाल औद्योगिक क्षेत्रबाट गण्डकी प्रदेशमा कुल १९ हजार ५ सय ५ जना उद्यमी क्रियाशील रहेका छन् भने कुल ३९ हजार ५ सय ४१ जनाले यस क्षेत्रबाट रोजगारी हासिल गरेका छन्। औद्योगिक क्षेत्रका रूपमा हाल पोखरा औद्योगिक क्षेत्र रहेको छ। प्रदेश सरकारले लोकाह खोला र पुडिटारमा २ वटा प्रादेशिक औद्योगिक क्षेत्र स्थापनाको दिशामा अगाडि बढेको छ भने एउटा औद्योगिक क्षेत्रको सम्भाव्यता अध्ययन कार्य अगाडि बढाएको छ। स्थानीय तहमा २९ वटा उद्योग ग्रामको घोषणा भई पूर्वाधार निर्माणको चरणमा रहेका छन्। नवलपुरमा नेपालकै ठुलो निजी उद्योग सिजी ईण्डष्ट्रियल पार्क र होङ्सी सिमेन्ट उद्योग सञ्चालनमा रहेको छ। नेपाल सरकारको स्वामित्वमा रहेका गैंडाकोटको भृकुटी कागज कारखाना र गोरखाको गोरखकाली रबर उद्योग लामो समयदेखि बन्द अवस्थामा रहेका छन्। हाल प्रदेशभित्र कुल ७१ हजार ८ सय ११ वटा व्यावसायिक फर्म दर्ता रहेका छन्। प्रदेशमा वार्षिक रूपमा करिव १४ अर्ब रुपैयाँको खाद्यान्न, झण्डै २० करोड रुपैयाँको दुग्धजन्य उत्पादन, रु. १ अर्ब ५० लाखको फलफूल तथा रु.७६ करोडको कपडा र रु. २० अर्ब पेट्रोलियम पदार्थ आयात हुने गरेको छ।

६.१.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) संस्थागत तथा संरचनागत सुधार कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि, निर्देशिका र मापदण्ड तर्जुमा तथा परिमार्जन	हाल सम्म ११ वटा तर्जुमा भएको	१३ वटा	१५ वटा	१७ वटा	१९ वटा	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	प्रदेश व्यवसाय मञ्च पुनर्गठन तथा सञ्चालन	----	पुनर्गठन तथा सञ्चालन र बैठक ३ पटक	पुनर्गठन तथा सञ्चालन र बैठक ३ पटक	पुनर्गठन तथा सञ्चालन र बैठक ३ पटक	पुनर्गठन तथा सञ्चालन र बैठक ३ पटक	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
३.	सिप विकास तालिम, स्तरीकरण र प्रमाणीकरण	छोटो अवधिको तालिम		सिटिइभिटीमार्फत कार्यान्वयन गर्ने			सिटिइभिटी
४.	प्रविधिमा आधारित उद्योग प्रशासन तथा व्यवसाय विकास सेवा सञ्चालन	१(सफ्टवयर प्रयोगमा रहेको)	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

(ख) औद्योगिक पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	★लोकाहाखोला औद्योगिक क्षेत्र पूर्वाधार विकास आयोजना	इआए स्वीकृत भइ कार्यान्वयनको चरणमा	इआइए कार्यान्वयन	पूर्वाधार विकास	सञ्चालन	सञ्चालन	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	◉पुंडीटार औद्योगिक क्षेत्र विकास आयोजना	नेपाल सरकारसँग सहकार्य इआइए स्वीकृत भइ कार्यान्वयन चरणमा	इआइए कार्यान्वयन	पूर्वाधार विकास	सञ्चालन	सञ्चालन	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
३.	औद्योगिक क्षेत्रको पहिचान, अवधारणापत्र तयारी र सम्भाव्यता अध्ययन	औद्योगिक क्षेत्र सम्बन्धमा एक अध्ययन भएको	-	अध्ययन	अवधारणा पत्र तयारी	विस्तृत अध्ययन	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
४.	औद्योगिकग्राम स्थापनाका लागि सहकार्य	५ वटा औद्योगिक ग्राम स्थापनाका लागि सहकार्य	०	५ वटा	१० वटा	१५ वटा	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
५.	कोशेली घर तथा प्रदेशस्तरीय प्रदर्शनी केन्द्र स्थापना	५ वटा स्थापना भएको	८ वटा	९ वटा	११ वटा	१३ वटा	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
६.	प्रदेशस्तरीय औद्योगिक प्रयोगशाला स्थापना	-	-	एउटा स्थापना	-	-	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

★ *प्रदेश सरकारको लगानीमा सञ्चालन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना*

◉ *सङ्घ-प्रदेश साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना*

(ग) युवा उद्यमी विकास कार्यक्रम

यस कार्यक्रमसँग सम्बन्धित देहायका कार्यक्रमहरू परिच्छेद ८ को ८.२.३ को (क) युवा सिर्जनशीलता तथा रूपान्तरण कार्यक्रम अन्तरगतका कार्यक्रमहरूमा समेटी कार्यान्वयन गरिनेछ।

१. व्यावसायिक तथा सिप विकास तालिम कार्यक्रम

२. प्रविधि हस्तान्तरण, युवा व्यवसायीका लागि सहुलियतपूर्ण कर्जा कार्यक्रम

३. युवा र कृषि क्षेत्रका उद्यमी लक्षित प्रोत्साहन कार्यक्रम

(घ) व्यवसाय विकास सेवा केन्द्र (बिजनेश इन्कुबेशन सेन्टर) कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	जिल्लास्थित पर्यटन तथा उद्योग कार्यालयलाई बिजनेस इन्कुबेशन सेन्टरमा रूपान्तरण	नेपाल सरकारबाट प्रस्तावित कार्यक्रम	-	नेपाल सरकारसँग सहकार्य गर्ने	नेपाल सरकारसँग सहकार्य गर्ने	नेपाल सरकारसँग सहकार्य गर्ने	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	व्यावसायिक परामर्श सेवा विस्तार	-	-	बिजनेस इन्कुबेशन सेन्टरमार्फत सेवा विस्तार	बिजनेस इन्कुबेशन सेन्टरमार्फत सेवा विस्तार	बिजनेस इन्कुबेशन सेन्टरमार्फत सेवा विस्तार	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

(ङ) उपभोक्ता सचेतना तथा बजार अनुगमन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	निरीक्षण अधिकृतका लागि बजार अनुगमन सम्बन्धी	--	१ पटक	१ पटक	१ पटक	१ पटक	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	क्षमता अभिवृद्धि						
२.	बजार अनुगमन तथा नियमन	वार्षिक १६७ पटक बजार अनुगमन तथा नियमन भएको	१७० पटक	१७० पटक	१७० पटक	१७० पटक	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
३.	कालोबजारी तथा कार्टेलिङ नियन्त्रण	-	यसै तालिकमा रहेका १, २ र ४ नम्बरका कार्यक्रममार्फत कार्यान्वयन हुने				उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
४.	घरघरमा उपभोक्ता शिक्षा तथा सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम	वार्षिक ४१ पटक हुने गरेको	५० पटक	६० पटक	७० पटक	८० पटक	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

(च) तुलनात्मक लाभका उत्पादनको व्यावसायीकरण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	तुलनात्मक लाभका निर्यातयोग्य वस्तुको पहिचानसम्बन्धी अध्ययन	एक पटक भएको	-	१ पटक	१ पटक	१ पटक	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	घरेलु मदिराको गुणस्तर र ब्राण्डिङ् गरी बजारीकरणमा सहयोग	-	कानुन निर्माण र बजारीकरण सहयोग	बजारीकरण सहयोग	बजारीकरण सहयोग	बजारीकरण सहयोग	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
३.	स्थानीय काष्ठ, ऊनी तथा अल्लो कपडा निर्माण उद्यम विकास कार्यक्रम	केरा, अल्लो र ढाका कपडा निर्माण कार्यक्रम कार्यान्वयन भएको	स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्यम प्रोत्साहन	स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्यम प्रोत्साहन	स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्यम प्रोत्साहन	स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्यम प्रोत्साहन	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
४.	नवीनतम प्रविधि हस्तान्तरण	सबै तहको सरकारबाट वार्षिक १२३ वटा	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
५.	प्रदेशमा उत्पादित वस्तुको ब्राण्डिङ	०	१ वस्तु	१ वस्तु	१ वस्तु	१ वस्तु	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
६.	उद्योग वाणिज्य मेला महोत्सव आयोजना	प्रदेश भित्र निजी क्षेत्रको सहकार्यमा वार्षिक २२ वटा	२५ वटा	३० वटा	३० वटा	३० वटा	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
७.	प्रदेशस्तरमा उद्यमी तथा लगानीकर्ता सम्मेलन	एक पटक भएको	२.३ को (क) को १ बमोजिम कार्यान्वयन हुने				आर्थिक मामिला मन्त्रालय

(छ) अन्तरक्रिया तथा संवाद कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	उद्योग वाणिज्य क्षेत्रका व्यक्ति तथा पदाधिकारी अन्तरक्रिया	वार्षिक ४ पटक	५ पटक	८ पटक	१० पटक	१२ पटक	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	औद्योगिक ग्राम घोषणा भएका स्थानीय तहका पदाधिकारी तथा सरोकारवाला अन्तरसंवाद	वार्षिक ५ पटक	५ पटक	५ पटक	५ पटक	५ पटक	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
३.	गुणस्तरीय वस्तु र सेवाको आपूर्तिसँग सम्बन्धित सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्र अन्तरसंवाद	--	०	१ पटक	०	१ पटक	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

(ज) निर्यातयोग्य वस्तु उत्पादन गर्ने उद्योग स्थापना

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	निर्यातयोग्य वस्तुको उत्पादन उद्योग स्थापना तथा सञ्चालनमा सहयोग तथा सहजीकरण	--	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	◉निर्यातयोग्य वस्तु उत्पादन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	--	अन्तरसरकार सहकार्य तथा साझेदारी	अन्तरसरकार सहकार्य तथा साझेदारी	अन्तरसरकार सहकार्य तथा साझेदारी	अन्तरसरकार सहकार्य तथा साझेदारी	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
३.	卐 कृषि, वन र जडिबुटीजन्य उत्पादन तथा प्रशोधन उद्योग विकास कार्यक्रम	--	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
४.	एक जिल्ला एक उत्पादन उद्योग स्थापनामा सहयोग तथा सहजीकरण	--	-	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
५.	★मध्यपहाडी लोकमार्गकेन्द्रित कृषि र पशुपन्छीजन्य उत्पादनमा आधारित औद्योगिक विकास आयोजना	--	--	सम्भाव्यता अध्ययन	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

★ प्रदेश सरकारको लगानीमा सञ्चालन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

◉ सङ्घ-प्रदेश साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

卐सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(झ) खानी तथा खनिज पदार्थमा आधारित उद्योग स्थापना

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेशका सम्भाव्य खानीको पहिचान	-	-	-	सम्भाव्य खानी पहिचान अध्ययन	-	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	◉धौवादी फलाम उत्खनन तथा प्रशोधन आयोजना	आयोजना अगाडि बढेको	नेपाल सरकारसँगको सहकार्य	नेपाल सरकारसँगको सहकार्य	नेपाल सरकारसँगको सहकार्य	नेपाल सरकारसँगको सहकार्य	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
३.	✢खानी तथा खनिजजन्य उद्योग प्रवर्द्धन कार्यक्रम	०	०	अन्तर प्रदेश साझेदारी	अन्तर प्रदेश साझेदारी	अन्तर प्रदेश साझेदारी	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
४.	पहिचान भएका खानीको सम्भाव्यता अध्ययन	०	०	सम्भाव्यता अध्ययन	सम्भाव्यता अध्ययन	सम्भाव्यता अध्ययन	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
५.	खनिज उद्योगको स्थापनामा साझेदारी तथा सहयोग	०	०	१ उद्योगका लागि साझेदारी तथा सहयोग	१ उद्योगका लागि साझेदारी तथा सहयोग	१ उद्योगका लागि साझेदारी तथा सहयोग	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

◉ सङ्घ-प्रदेश साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

✢अन्तर प्रदेश साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

६.१.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	१०९८६२	४३१४०	६५०९५	१६२७
२०८३/८४	११००३५	४२००५	६६३७१	१६५९
२०८४/८५	१२५३५०	४७७१३	७५७४४	१८९४
२०८५/८६	१४३११५	५४४३५	८६५१७	२१६३
जम्मा	४८८३६३	१८७२९२	२९३७२८	७३४३

६.२ पर्यटन तथा सम्पदा

६.२.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था (यथार्थ)		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	व्यवस्थित र प्रवर्द्धित सामुदायिक होमस्टे	वटा	३३४	३३७	३४०	३४५	३५०	३५५
२.	हिमाली तथा पहाडी क्षेत्रमा निर्माण भएका नयाँ पदमार्ग	कि.मि.		२३९.८९	२७०	२६०	२७०	२९०
३.	प्रवर्द्धित सुचारु कोशेली घर	वटा	५	५	७	९	११	१३
४.	निर्माण, स्तरोन्नति र प्रवर्द्धित पर्यटकीय पार्क	वटा	४०	५०	१०३	१५०	१७५	२००
५.	पर्यटक सूचना केन्द्र	वटा	०	१	२	२	३	४
६.	पूर्वाधार निर्माण/स्तरोन्नति प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य	वटा	१६	१५	२१	२९	३७	४७
७.	प्रोफाइल अद्यावधिक भएका पर्यटकीय गन्तव्यस्थल	सङ्ख्या	४	११	२०	२५	३०	४०
८.	पहिचान भएका वैकल्पिक पदमार्ग	वटा	५	५	५	८	८	९
९.	आध्यात्मिक तथा योग साधना केन्द्रको रूपमा विकास भएका पर्यटकीय गन्तव्य	वटा	०	०	०	२	५	७
१०.	अन्तर्राष्ट्रियस्तरको सभा तथा सम्मेलन हल	वटा	०	०	०	०	०	०
११.	निर्माण तथा स्तरोन्नति गरिएका साईकल ट्र्याक	कि.मि.	०	०.४४	२	१०	१५	२०

६.२.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेश प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाले संसारभर विशिष्ट पहिचान गराएको छ। प्रदेशभित्र कुल १४१ वटा मुख्य पुरातात्त्विक सम्पदा र ६०२ अन्य सम्पदा रहेका छन्। विश्वविख्यात अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्र, मनास्लु संरक्षण क्षेत्र तथा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको केही भाग र ढोरपाटन शिकार आरक्ष यसै प्रदेशमा रहेको छ। विश्वकै उत्कृष्ट पदयात्रा मार्ग अन्नपूर्ण आधार शिविर, मर्दी हिमाल पदमार्ग, मनास्लु पदमार्ग र धवलागिरी चक्रीय पदमार्ग यस क्षेत्रका महत्त्वपूर्ण पर्यटकीय आकर्षणहरू हुन्। यस क्षेत्रमा रहेका ग्रामीण पर्यटन तथा होमस्टे राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटकमाझ प्रसिद्ध छन्। संसारका ८ हजार मिटर भन्दा अग्ला धवलागिरी, मनास्लु र अन्नपूर्ण हिमाल मुख्य पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा रहेका छन्।

विश्वकै सबैभन्दा गहिरो गल्छी कालीगण्डकीको अन्धगल्छी र विश्वको सबैभन्दा उचाइमा रहेको मनाङको तिलिचो ताल पनि यसै प्रदेशमा रहेका छन्। प्रदेशको राजधानी पोखरामा रहेका फेवाताल, बेगनासताल, रूपाताल लगायतका विभिन्न तालले प्रदेशलाई पर्यटक माझ सुपरिचित गराएका छन्। अन्नपूर्ण पदयात्रा, पोखरा क्षेत्रको मनोरञ्जन र साहसिक पर्यटन स्वदेश तथा विदेशबाट पर्यटकको मुख्य आकर्षणका रूपमा रहेका छन्। पर्यटकको सुविधाका लागि पोखरा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल सञ्चालनमा आएको छ भने प्रदेशभित्रका सबैजसो स्थानमा सडक सुविधाको पहुँच पुगेको छ।

प्रदेश सरकारले पूर्वाधार विकास, प्रवर्द्धनात्मक गतिविधि, पर्यटकीय सेवा सुविधा, पहुँचको सुविधा, सूचना तथा सुरक्षाको प्रवर्द्धन गरी पर्यटनको विकासमा अग्रसर रहेको छ। पर्यटनको विकासमा अन्तरसरकार, निजी क्षेत्र, सहकारी, गैरसरकारी क्षेत्र तथा समुदायसँगको सहभागिता उल्लेखनीय रहेको छ। यस प्रदेशमा कुल २४० कि.मि. हिमाली तथा पहाडी क्षेत्रमा निर्माण भएका नयाँ पदमार्ग निर्माण भएका छन्। नेपालमा आउने कुल विदेशी पर्यटकमध्ये करिब ४० प्रतिशत पर्यटक यस प्रदेशमा आउने गरेको देखिन्छ।

६.२.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) पर्यटन क्षेत्रको नीतिगत तथा संरचनात्मक सुधार कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	पर्यटन सम्बन्धी नीति, कानुन, कार्यविधि तथा मापदण्ड तर्जुमा, पुनरावलोकन र परिमार्जन	२ वटा तर्जुमा भएको	६ वटा तर्जुमा तथा परिमार्जन	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	पर्यटन सेवा प्रदायक संस्थाको आचार संहिता तथा निर्देशिका तयारी	-	-	पर्यटन सेवा प्रदायक संस्थाको आचार संहिता र निर्देशिका तयार	-	-	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
३.	पर्यटकीय सेवा तथा सुविधामा गुणस्तर सुधार	पाक शिक्षा, नेतृत्व विकास र नेचर गाइड तालिम ९ वटा	८ वटा तालिम	८ वटा तालिम	८ वटा तालिम	८ वटा तालिम	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

(ख) पर्यटन विकास योजना तयारी

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेश पर्यटन गुरुयोजना तर्जुमा	पर्यटन गुरुयोजना तर्जुमा भएको	अद्यावधिक गर्ने	-	-	-	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	पर्यटक विपद् जोखिम व्यवस्थापन	वार्षिक रूपमा हुने गरेको	एक पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
३.	पर्यटकीय बस टर्मिनल निर्माण तथा स्तरोन्नति	-	अन्तर सरकार सहकार्य				भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालय र अन्य तहको सरकार
४.	पर्यटकीय सूचना केन्द्र स्थापना तथा स्तरोन्नति	एउटा केन्द्र स्थापना भएको	१ वटा	२ वटा	२ वटा	३ वटा	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
५.	★पर्यटकीय स्याटेलाइट गन्तव्य विकास तथा विस्तार आयोजना	११ पर्यटकीय स्याटेलाइट गन्तव्य पहिचान गरी पर्यटन प्रवर्द्धन	११ स्थानमा पर्यटन प्रवर्द्धन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
६.	पर्यटकीय लगानीका क्षेत्र पहिचान तथा लगानी प्रवर्द्धन	-	-	१ पटक	-	-	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
७.	सवारी साधन पार्किङ्ग स्थल र पर्यटक विश्रामस्थल निर्माण	०	-	अन्तरसरकार सहकार्य	अन्तरसरकार सहकार्य	अन्तरसरकार सहकार्य	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालय
८.	प्रमुख पर्यटकीय गन्तब्यमा नयाँ तथा वैकल्पिक पदमार्गको विकास तथा विस्तार	४ वटा वैकल्पिक पदमार्गको विकास तथा विस्तार	५ वटा	६ वटा	७ वटा	८ वटा	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
९.	राष्ट्रिय पर्यटन रणनीतिमा प्रस्तावित पर्यटन विकास क्षेत्रको नक्साङ्कन तथा प्राथिमिकीकरण	-	-	अन्तरसरकार सहकार्य	अन्तरसरकार सहकार्य	अन्तरसरकार सहकार्य	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
१०.	पहिचान भएका पर्यटकीय गन्तव्यको गुरुयोजना तर्जुमा र पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधा विकास र विस्तार	५ पर्यटकीय गन्तव्यको गुरुयोजना तर्जुमा	७ वटा	८ वटा	१० वटा	११ वटा	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

★ *प्रदेश सरकारको लगानीमा सञ्चालन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना*

(ग) पर्यटन सेवा तथा सुविधा विकास, विस्तार तथा विविधीकण कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	पर्यटकीय वस्तु, सेवा-सुविधा तथा उपजको विकासका लागि बजारको मागको अध्ययन	-	-	एक पटक	-	-	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	सार्वजनिक-निजी-सामुदायिक समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा पर्यटन प्याकेज निर्माण	-	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
३.	पर्यटन सम्बन्धी व्यापार व्यवसायको विकासका लागि प्रोत्साहन तथा प्रवर्द्धन	सार्वजनिक निजी साझेदारीमा ८ वटा	१० वटा	१२वटा	१४वटा	१८ वटा	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
४.	स्थानीय समुदायको साझेदारीमा संस्कृति तथा परम्पराको संरक्षण तथा संवर्द्धन	-	होमस्टे प्रवर्द्धनका लागि संस्कृति विकास कार्यक्रम	होमस्टे प्रवर्द्धनका लागि संस्कृति विकास कार्यक्रम	होमस्टे प्रवर्द्धनका लागि संस्कृति विकास कार्यक्रम	होमस्टे प्रवर्द्धनका लागि संस्कृति विकास कार्यक्रम	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
५.	पर्यटन मेला तथा उत्सव आयोजना तथा सञ्चालन	-	(घ) २६ नं को कार्यक्रममा समावेश गरी कार्यान्वयन गरिने				उद्योग तथा पर्यटन

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
							मन्त्रालय
६.	आन्तरिक पर्यटन प्रवर्द्धन अभियान	पहिले घरदेश अनि परदेश कार्यक्रममार्फत कार्यान्वयन	घरपजोङ गाउँपालिकासँगको सहकार्यमा कार्यान्वयन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
७.	प्रमुख पर्यटकीय स्रोत बजारमा स्थानीय पर्यटन प्रतिनिधि नियुक्त र परिचालन	---	स्थानीय सरकारसँगको सहकार्य	स्थानीय सरकारसँगको सहकार्य	स्थानीय सरकारसँगको सहकार्य	स्थानीय सरकारसँगको सहकार्य	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
८.	अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय पर्यटन प्रवर्द्धन एवम् बजारीकरण	हरेक वर्ष एक पटक विश्व पर्यटन दिवसमा हुने गरेको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

(घ) पर्यटन पूर्वाधार विकास तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	⁑ऐतिहासिक राइनासकोट विकास आयोजना		पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	⁑त्रिवेणी गजेन्द्रमोक्ष धाम धार्मिक पर्यटकीय क्षेत्र विकास आयोजना		पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
३.	⁂ऐतिहासिक लोमान्थाङ सम्पदा क्षेत्र विकास आयोजना		विश्व सम्पदा सूचीमा समावेश गर्न अध्ययन	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
४.	⊹पर्यटन प्रवर्द्धन, विकास तथा विस्तार कार्यक्रम		लुम्बिनी प्रदेशसँगको सहकार्यमा मगर पदमार्ग विकास	सहकार्य तथा साझेदारी	सहकार्य तथा साझेदारी	सहकार्य तथा साझेदारी	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
५.	卐पर्यटन पूर्वाधार विकास तथा विस्तार आयोजना	---	---	सहकार्य तथा सहजीकरण	सहकार्य तथा सहजीकरण	सहकार्य तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
६.	卐माइस पर्यटन तथा अन्तर्राष्ट्रिय सभा सम्मेलन केन्द्र र प्लानेटोरियम आयोजना		---	सहकार्य तथा सहजीकरण	सहकार्य तथा सहजीकरण	सहकार्य तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
७.	✿पोखरा–पुम्दीकोट केबलकार आयोजना		सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
८.	✿विरेठाँटी-मुक्तिनाथ-केबलकार आयोजना		सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
९.	✿जलक्रिडा विकास तथा विस्तार कार्यक्रम		सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
१०.	✿बागलुङ बजार-भकुण्डे-		सहयोग तथा	सहयोग तथा	सहयोग तथा	सहयोग तथा	उद्योग तथा

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	भैरवस्थान केबलकार आयोजना		सहजीकरण	सहजीकरण	सहजीकरण	सहजीकरण	पर्यटन मन्त्रालय
११.	✿साहसिक पर्यटन पूर्वाधार विकास तथा विस्तार आयोजना		सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
१२.	✦पर्यटकीय पदमार्गको स्तरोन्नति तथा वैकल्पिक पदमार्ग पहिचान तथा विस्तार कार्यक्रम		सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
१३.	मगर होमस्टे (नवलपुर) विकास आयोजना	मगर होमस्टेद्धारा सञ्चालित सङ्ग्रहालयमा सहयोग	-	सहयोग तथा स्तरोन्नति	-	-	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
१४.	टोड्के (म्याग्दी) पर्यटकीय विकास आयोजना	नयाँ पदमार्ग पहिचानको कार्य भएको	पूर्वाधार निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
१५.	चापाकोट रामडाँडा पर्यटन विकास आयोजना	----	--	सम्भाव्यता अध्ययन	पूर्वाधार निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
१६.	धार्मिक पदमार्ग तथा पर्यटन विकास आयोजना	२०८१/८२ मा धार्मिक पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि ७ स्थानमा	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
१७.	धर्मनाथधाम आध्यात्मिक क्षेत्र विकास आयोजना	----	-	अध्ययन	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
१८.	लिपे-तान्द्राङ पोखरी क्षेत्र पर्यटन विकास कार्यक्रम	----	-	अध्ययन	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
१९.	मोदीवेनी धाम धार्मिक पर्यटन विकास आयोजना	धार्मिक पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पूर्वाधार निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२०.	अन्तर्राष्ट्रिय पर्वतीय सङ्ग्रहालय पूर्वाधार विस्तार आयोजना	-----	-	-	पूर्वाधार विस्तार	-	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२१.	पर्यटकीय गन्तव्यमा पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण, स्तरोन्नति तथा मर्मतसम्भार	हालसम्म २४० कि.मि. निर्माण, मर्मत र शौन्दर्यकरण	३० कि.मि.	२५ कि.मि.	२० कि.मि.	२० कि.मि.	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२२.	प्रमुख ताल, पोखरी तथा महत्त्वपूर्ण सम्पदाको पुनर्निर्माण, संरक्षण तथा सौन्दर्यीकरण	राउण्ड फेवा भ्यू फेवा कार्यक्रम अन्तरगत ४ कि.मि. पदमार्ग निर्माण	४ कि.मि.	४ कि.मि.	मर्मत तथा सौन्दर्यीकरण	मर्मत तथा सौन्दर्यीकरण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२३.	नयाँ पर्यटकीय गन्तव्य तथा पदमार्गको पहिचान तथा पूर्वाधार निर्माण	-	४ वटा वैकल्पिक पदमार्ग निर्माण	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२४.	सांस्कृतिक, धार्मिक, ऐतिहासिक, प्राकृतिक र मनोरञ्जनमा	अध्ययन तथा पूर्वाधार विकास	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	आधारित पर्यटकीय गन्तव्य विकास	सम्पन्न भएको					
२५.	गन्तव्य स्थल तथा सेवा सुविधाको प्याकेजसहितको प्रचार सामग्री, वृत्तचित्र र अनलाइन बजारीकरण	११ वटै जिल्लाको पर्यटन वृत्तचित्र तयार; पुम्दीकोट, पञ्चकोट र धार्मिक स्थलमा पूर्वाधार निर्माण	निजी क्षेत्रसँग सहकार्य	निजी क्षेत्रसँग सहकार्य	निजी क्षेत्रसँग सहकार्य	निजी क्षेत्रसँग सहकार्य	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२६.	स्थानीय चाडपर्व, मेला, भेषभूषा र परम्पराको संरक्षण तथा संवर्द्धनमा निजी क्षेत्र र समुदाय प्रोत्साहन	पर्यटकीय मेला महोत्सवमा सहयोग	पर्यटकीय मेला महोत्सव सहयोग	पर्यटकीय मेला महोत्सव सहयोग	पर्यटकीय मेला महोत्सव सहयोग	पर्यटकीय मेला महोत्सव सहयोग	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

⁂ सङ्घ-प्रदेश-स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना
⁑प्रदेश तथा स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना
✢अन्तर प्रदेश साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना
卐सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना
✿निजी क्षेत्रको लगानीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना
✦वैदेशिक सहयोगको लागि प्रस्तावित रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(ङ) अध्ययन, अनुसन्धान तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	विद्युतीय सूचना प्रणालीमा आधारित पर्यटकीय तथ्याङ्क प्रणाली व्यवस्थापन	-	प्रणाली निर्माण	-	-	-	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	नयाँ पर्यटकीय गन्तव्यको पहिचान कार्यक्रम	११० पर्यटकीय गन्तब्य पहिचान	नयाँ पर्यटकीय गन्तब्य पहिचान अध्ययन	नयाँ पर्यटकीय गन्तब्य पहिचान अध्ययन	नयाँ पर्यटकीय गन्तब्य पहिचान अध्ययन	नयाँ पर्यटकीय गन्तब्य पहिचान अध्ययन	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
३.	पर्यटकको बसाइँ अवधि तथा खर्च वृद्धि सम्बन्धी अध्ययन	-	-	अध्ययन	-	-	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
४.	पर्यटन सम्बन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धानमा विद्यार्थी परिचालन कार्यक्रम	-	-	पर्यटन विधामा अध्ययन अनुसन्धानका लागि उच्च शिक्षा छात्रवृत्ति	पर्यटन विधामा अध्ययन अनुसन्धानका लागि उच्च शिक्षा छात्रवृत्ति	पर्यटन विधामा अध्ययन अनुसन्धानका लागि उच्च शिक्षा छात्रवृत्ति	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

(च) ठुला पर्यटकीय गन्तव्यको विकास तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/ ८३	२०८३/ ८४	२०८४/ ८५	२०८५/ ८६	
१.	अन्तर्राष्ट्रियस्तरको प्रदर्शनी केन्द्र निर्माण	-	अन्तरसरकार सहकार्य	अन्तरसरकार सहकार्य	अन्तरसरकार सहकार्य	अन्तरसरकार सहकार्य	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय, नेपाल सरकार
२.	टेउवा अन्तर्राष्ट्रिय	अन्तर्राष्ट्रिय मूर्तिकला	-----	पूर्वाधार निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	उद्योग तथा पर्यटन

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	मूर्तिकला सङ्ग्रहालय निर्माण	कार्यशाला आयोजना भइ मूर्ति निर्माण र पूर्वाधार विकास					मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
३.	धार्मिक तथा सांस्कृतिक महत्त्वका स्थानको निर्माण र स्तरोन्नति	धार्मिक तथा सांस्कृतिक महत्त्वका स्थानको निर्माण तथा स्तरोन्नति	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
४.	हिलस्टेशनको विकास तथा विस्तार आयोजना	मानहुँकोट क्षेत्रको डिपिआर भइ पूर्वाधार निर्माण	हिलस्टेशन पूर्वाधार निर्माण	पहिचान तथा पूर्वाधार विकास	पहिचान तथा पूर्वाधार विकास	पहिचान तथा पूर्वाधार विकास	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
५.	आलमदेवि पर्यटन विकास आयोजना	नेपाल सरकारको ससर्त सहयोगमा आलम देवी क्षेत्रमा पूर्वाधार निर्माण	पूर्वाधार निर्माण तथा देउराली-आलमदेवी पदमार्ग निर्माण	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
६.	इलमपोखरी-देउराली लेभार्चो एकीकृत विकास आयोजना	पदमार्ग निर्माण		पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
७.	कालाञ्जर (जलजला) पर्यटन क्षेत्र विकास आयोजना	आंसिक पदमार्ग तथा ध्यान केन्द्र निर्माण	कालन्जर ट्रेक निर्माण	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय तथा स्थानीय सरकार
८.	रिसिङ्कोट तथा मानहुँकोट एकीकृत विकास आयोजना	मानहुँकोट क्षेत्रको डिपिआर तथा गुरु योजना तयारी भएको	मानहुँकोट पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण	रिसिङ्कोट क्षेत्र अध्ययन र पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय तथा स्थानीय सरकार
९.	देउराली-मुलाबारी-खार्चोक-धार्चे-लाप्राक-उहिया-कालताल-मनास्लु वेशक्याम पदमार्ग निर्माण आयोजना	७ वटा खण्डमा पदमार्ग निर्माण	धार्चेमा ५ खण्ड र देउराली-ग्याजी-मुलावारी धार्चे मनास्लु पदमार्ग निर्माण	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय तथा स्थानीय सरकार
१०.	साहित्यिक पर्यटन विकास कार्यक्रम	लेकसाइटमा लिटचर फेस्टिवल हुने गरेको	सहयोग तथा सहकार्य	सहयोग तथा सहकार्य	सहयोग तथा सहकार्य	सहयोग तथा सहकार्य	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

(छ) हिमाली तथा पहाडी क्षेत्रमा वैकल्पिक पदमार्ग निर्माण र चालु पदमार्गको स्तरोन्नति कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	हिमाली तथा उच्च पहाडी क्षेत्रमा नयाँ पदमार्गको पहिचान तथा विकास	मनाङ डोना ताल क्षेत्रको डिपिआर तयार गरी पदमार्ग निर्माणका क्रममा रहेको	(घ) ७ (च) १४ कार्यक्रम बमोजिम कार्यान्वयन हुने				उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	अन्नपूर्ण, धवलागिरी र मनास्लु क्षेत्रमा पदमार्गको स्तरोन्नति तथा वैकल्पिक	खण्डिकृत रुपमा पदमार्ग विकास हुँदै आएको	पदमार्गको स्तरोन्नति तथा वैकल्पिक पदमार्गको	पदमार्गको स्तरोन्नति तथा वैकल्पिक पदमार्गको	पदमार्गको स्तरोन्नति तथा वैकल्पिक पदमार्गको	पदमार्गको स्तरोन्नति तथा वैकल्पिक पदमार्गको	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	पदमार्गको विकास		विकास	विकास	विकास	विकास	
३.	तातोपानीदेखि मुक्तिनाथ, बेसीसहरदेखि चामेसम्मको वैकल्पिक पदमार्गको विकास	बेसीसहरदेखि चामेसम्मको खण्डिकृत रुपमा पदमार्ग विकास हुँदै आएको	तिमाङ-चामे ताल-चामे पदमार्ग निर्माण	तातोपानीदेखि मुक्तिनाथ, बेसीसहरदेखि चामे पदमार्ग निर्माण	तातोपानीदेखि मुक्तिनाथ, बेसीसहरदेखि चामे पदमार्ग निर्माण	तातोपानीदेखि मुक्तिनाथ, बेसीसहरदेखि चामे पदमार्ग निर्माण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
४.	पञ्चकोट-बेलढुङ्गा-सोलेडाँडा-ढोरपाटन धुरी पदमार्ग विकास आयोजना		ढोरपाटन क्षेत्रमा पदमार्ग विकास	पञ्चकोट-बेलढुङ्गा पदमार्ग निर्माण	बेलढुङ्गा-ढोरपाटन पदमार्ग निर्माण	बेलढुङ्गा-ढोरपाटन पदमार्ग निर्माण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय तथा स्थानीय सरकार
५.	भाक्रा आइसलेक पदमार्ग विकास आयोजना	----	---	पदमार्ग निर्माण	पदमार्ग निर्माण	पदमार्ग निर्माण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
६.	ट्याङ्की-खाङ्सार-तिलिचो पदमार्ग विकास आयोजना	खण्डिकृत रुपमा पदमार्ग विकास हुँदै आएको	-----	पदमार्ग निर्माण	पदमार्ग निर्माण	पदमार्ग निर्माण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
७.	याकखर्क- थोरोङ-ला पदमार्ग स्तरोन्नति आयोजना	खण्डिकृत रुपमा पदमार्ग विकास हुँदै आएको	-----	पदमार्ग निर्माण	पदमार्ग निर्माण	पदमार्ग निर्माण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
८.	मनास्लु सर्किट-लार्केपास पदमार्ग निर्माण आयोजना	खण्डिकृत रुपमा पदमार्ग विकास हुँदै आएको	लार्केपास वैकल्पिक पदमार्ग निर्माण	लार्केपास वैकल्पिक पदमार्ग निर्माण	लार्केपास वैकल्पिक पदमार्ग निर्माण	लार्केपास वैकल्पिक पदमार्ग निर्माण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
९.	रानागाउँ-चुम्चेत-रिन्जम पदमार्ग निर्माण	खण्डिकृत रुपमा पदमार्ग विकास हुँदै आएको	लिचे धम्जा पदमार्ग निर्माण	रानागाउँ-चुम्चेत-रिन्जम पदमार्ग निर्माण	रानागाउँ-चुम्चेत-रिन्जम पदमार्ग निर्माण	रानागाउँ-चुम्चेत-रिन्जम पदमार्ग निर्माण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
१०.	अन्नपूर्ण सर्किट ट्रेल-थोराङ् ला पास पदमार्ग निर्माण आयोजना	अन्नपूर्ण सर्किट ट्रेल-थोराङ् ला पास पदमार्ग निर्माण सुरू भएको	अन्नपूर्ण सर्किट ट्रेल-थोराङ् ला पास पदमार्ग निर्माण	अन्नपूर्ण सर्किट ट्रेल-थोराङ् ला पास पदमार्ग निर्माण	अन्नपूर्ण सर्किट ट्रेल-थोराङ् ला पास पदमार्ग निर्माण	अन्नपूर्ण सर्किट ट्रेल-थोराङ् ला पास पदमार्ग निर्माण	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

(ज) पर्यटन क्षेत्र मानव संसाधन विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	पर्यटन सम्बन्धी जनशक्ति विकास तालिम	नेचर गाइड तालिम ४० जना र होमस्टे सञ्चालकलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम १६० जनालाई	२२० जना	२४० जना	२६० जना	२८० जना	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	पर्यटन शिक्षा तथा छात्रवृत्ति कार्यक्रम	-	(ङ) को ४ मा समावेश गरी कार्यान्वयन हुने				उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
३.	व्यावसायिक तथा प्राविधिक तालिम सञ्चालन	-	(ज) को १समावेश गरी कार्यान्वयन हुने				उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
४.	सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह साझेदारीमा विद्यालय र उच्च शिक्षा पर्यटन कार्यक्रम	-	अन्तरसरकार साझेदारी तथा सहकार्य	अन्तरसरकार साझेदारी तथा सहकार्य	अन्तरसरकार साझेदारी तथा सहकार्य	अन्तरसरकार साझेदारी तथा सहकार्य	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

(झ) पर्यटकीय राजधानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	⁂राउण्ड फेवा तथा भ्यू फेवा विकास आयोजना		(घ) को २२ मा समावेश गरी कार्यान्वयन हुने				उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	✦पोखरा लेक टु लेक तथा केभ टु केभ साइकल मार्ग निर्माण आयोजना	४६० मिटर निर्माण भएको	५०० मिटर	५०० मिटर	५०० मिटर	५०० मिटर	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
३.	माइस पर्यटनका लागि अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन केन्द्र निर्माण आयोजना		(ज) को ६ मा समावेश गरी कार्यान्वयन हुने				उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
४.	बृहत्तर पोखरा पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम		सहयोग र सहकार्य	सहयोग र सहकार्य	सहयोग र सहकार्य	सहयोग र सहकार्य	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
५.	पोखरा महाप्रभुधाम पर्यटन प्रवर्द्धन आयोजना			पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
६.	⁂हनुमतधाम विकास आयोजना		पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

⁂ *रूपान्तरणकारी कार्यक्रम अन्तर्गत सङ्घ-प्रदेश-स्थानीय तह साझेदारी कार्यक्रम तथा आयोजना*

✦ *रूपान्तरणकारी कार्यक्रम अन्तर्गत वैदेशिक सहयोगको लागि प्रस्तावित कार्यक्रम तथा आयोजना*

✿ *निजी क्षेत्रको लगानीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना*

६.२.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	८६२७९२	४३१४०	६९०२३४	१२९४१९
२०८३/८४	८४००९१	४२००५	६७२०७३	१२६०१४
२०८४/८५	९५४२५२	४७७१३	७६३४०२	१४३१३८
२०८५/८६	१०८८६९८	५४४३५	८७०९५९	१६३३०५
जम्मा	३७४५८३४	१८७२९२	२९९६६६७	५६१८७५

परिच्छेद ७ : सर्वसुलभ स्वास्थ्य तथा जनसाङ्ख्यिक लाभ

७.१ जनस्वास्थ्य तथा पोषण

७.१.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ को अनुमानित	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	अपेक्षित औसत आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	७२	७२.३	७२.५	७३	७४	७५
२.	प्रति लाख जीवित जन्ममा मातृ मृत्युदर	सङ्ख्या	१५०	१३५	१२५	१००	८५	७०
३.	पाँच वर्षमुनिको बाल मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	सङ्ख्या	२०	१९	१९	१८	१६	१५
४.	नवजात शिशु मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	सङ्ख्या	६	५.५	५	४.५	४	३
५.	दक्ष प्रसूतिकर्मीको सहयोगमा भएको जन्मको अनुपात	प्रतिशत	९०	९२	९२	९३	९४	९५
६.	प्रोटोकलअनुसार चार पटक पूर्वप्रसूति सेवा प्राप्त गर्ने महिला (जीवित जन्ममा)	प्रतिशत	८६.०	८६.५	८७	८८.०	८९	९०.०
७.	प्रोटोकलअनुसार बच्चाको जन्मपछि तीन पटक प्रसूति सेवा प्राप्त गर्ने महिला	प्रतिशत	५०	५५	६०	६५	७०	८०
८.	कुल बजेटमा स्वास्थ्यको बजेट हिस्सा	प्रतिशत	८	८	९	९	९.५	१०
९.	स्वास्थ्यमा हुने व्यक्तिगत व्ययभार	रुपैंया	५०	४९	४८	४५	४२	४०
१०.	जनसङ्ख्यामा टिबि संक्रमितको सङ्ख्या	प्रति लाख	५०.०	४०	३५	२५.०	२०	१५.०
११.	पाँच वर्षमुनिका बालबालिकामा पुड्कोपना	प्रतिशत	१८.५	१८	१७	१५.०	१४	१२
१२.	पाँच वर्ष मुनिका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत	१६.०	१५	१४	११.०	९	७.०
१३.	कम तौलका शिशुको जन्म	प्रतिशत	११	११	१०	८	६	५
१४.	दुई वर्ष मुनिका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत	१४	१३	१२	९	७	५

७.१.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशभित्र स्वास्थ्य क्षेत्रको पूर्वाधार निर्माण तथा स्वास्थ्य सेवा विस्तारको कार्य सरकारी तथा निजी क्षेत्रबाट हुँदै गएको छ। हाल यस प्रदेशमा २४ वटा आधारभूत अस्पताल सहित ४१ सरकारी अस्पताल, ७० निजी अस्पताल, १७ प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ४७८ स्वास्थ्य चौकी, १३० सामुदायिक स्वास्थ्य एकाइ, ११७ शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, १८६ आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र र आयुर्वेद सेवातर्फ गण्डकी तथा धौलागिरी गरी २ वटा आयुर्वेद अस्पताल, ९ आयुर्वेद अस्पताल र ५५ आयुर्वेद औषधालय सञ्चालनमा रहेका छन्। गण्डकी प्रदेश सरकारले दिगो विकास लक्ष्य

स्थानीयकरणको मार्गचित्र (२०७९-२०८७) तयार गरी जनस्वास्थ्यका क्षेत्रमा उच्च उपलब्धि हासिल हुने अपेक्षासँगै औसत आयु ८० वर्ष, मातृ मृत्युदर प्रतिलाख जीवित जन्ममा ७० र ५ वर्ष मुनिको बाल मृत्युदर प्रतिहजार जीवित जन्ममा १५ पुऱ्याउने लक्ष्य लिएको छ।

प्रदेशको स्थापना पश्चात गण्डकी प्रदेशले जनस्वास्थ्यको क्षेत्रमा उल्लेखनीय उपलब्धि हासिल गरेको छ। यसै अवधिमा गण्डकी प्रदेशलाई पूर्ण खोप युक्त प्रदेश घोषणा गरिएको छ। गोरखाको आँपपिपल अस्पताल र बागलुङको बुर्तिबाङ प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रलाई ५० शैयामा स्तरोन्नति गरी अस्पतालका रुपमा रूपान्तरण गरिएको छ। आयुर्वेदिक सेवामा पहुँच विस्तार गर्ने दिशामा २ वटा औषधालयलाई २५ शैया अन्तरंग सेवा सहित स्तरोन्नति गरी आयुर्वेद अस्पताल कायम गरिएको छ। यसैगरी, प्रदेश सरकार मातहतका अस्पतालहरूमा आँखा, दाँत र फिजियोथेरापी सेवा विस्तार गरिएको छ।

यसै अवधिमा क्यान्सर उपचार सहायता कार्यक्रम अन्तर्गत गण्डकी प्रदेश सरकारबाट रू. एक लाख रकम उपलब्ध गराउने गरी सम्बन्धित अस्पतालहरूसँग सम्झौता गरिएको छ। रेडक्रससँगको समन्वयमा गण्डकी प्रदेशका बिरामीलाई रगत तथा रगत जन्य सेवा निःशुल्क उपलब्ध गराइएको छ। डायलायसिस सेवा र मनोसामाजिक विमर्श सेवालाई विस्तार गर्दै लगिएको छ भने निःशुल्क औषधी वितरणलाई विस्तार र प्रभावकारी गराउँदै लगिएको छ। गण्डकी प्रदेशका सबै स्थानीय तहबाट हेली उद्धार गर्न सकिने गरी जटिलतामा रहेका गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाको हेलिकप्टरमार्फत उद्दार गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइएको छ। स्थानीय तहका ६ सय ७३ वटा स्वास्थ्य संस्थाबाट रियल टाइम प्रतिवेदन हुने गरी विद्युतीय स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ। विद्युतीय आपूर्ति व्यवस्थापन सूचना प्रणालीलाई ९ सय ३५ स्वास्थ्य संस्थामा विस्तार गरिएको छ। लक्षित वर्गमा निःशुल्क स्वास्थ्य बीमा विस्तार गरिएको छ भने १० वर्ष भन्दा मूनी र ६० वर्ष भन्दा माथिको व्यक्तिलाई सरकारी अस्पतालमा हुने प्रयोगशाला परीक्षण शुल्कलाई निःशुल्क गरिएको छ।

हाल गण्डकी प्रदेशमा अपेक्षित औसत आयु करिव ७२.३ वर्ष, मातृ मृत्युदर प्रति लाख जीवित जन्ममा १३५, दक्ष प्रसूतिकर्मीको सहयोगमा भएको जन्मको अनुपात ९२ प्रतिशत र दुई वर्ष मुनिका कम तौल भएका बालबालिका सङ्ख्या १३ प्रतिशत रहेको छ। यसैगरी, शिशु मृत्युदरमा प्रति हजार जीवित जन्ममा करिव ५.५ जना, पाँच वर्ष मुनिको बाल मृत्युदर प्रति हजार जीवित जन्ममा १९ जना तथा पाँच वर्षमुनिका बालबालिकामा हुने पुड्कोपनको दर १८ प्रतिशत रहेको छ।

७.१.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) विशेषज्ञ तथा विशिष्टीकृत सेवा विस्तार कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	⁂क्यान्सर, हृदय रोग तथा मृगौला रोग प्रादेशिक विशिष्टीकृत अस्पताल निर्माण आयोजना	-	जग्गा प्राप्ति	डिपिआर निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	स्वास्थ्य मन्त्रालय
२.	ट्रमा अस्पताल निर्माण आयोजना	-	जग्गा प्राप्त	डिपिआर निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	स्वास्थ्य मन्त्रालय र नेपाल सरकार
३.	अन्तरङ्ग सेवा सहितको विशिष्टकृत मानसिक स्वास्थ्य	-	-	१ अस्पताल	१ अस्पताल (२)	१ अस्पताल (३)	स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा नेपाल

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	सेवा विस्तार						सरकार
४.	मातृशिशु, महिला तथा बाल अस्पताल निर्माण	-	जग्गा प्राप्ति	डिपिआर निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	स्वास्थ्य मन्त्रालय र नेपाल सरकार
५.	प्रदेशस्तरीय अस्पताल निर्माण	-	जग्गा प्राप्त	डिपिआर निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	पूर्वाधार निर्माण	स्वास्थ्य मन्त्रालय र नेपाल सरकार
६.	अस्पताल स्थापना तथा स्तरोन्नति	९ वटा स्थापना तथा स्तरोन्नतिको निर्णय भएको	२ अस्पताल (११)	३ अस्पताल (१४)	२ अस्पताल (१६)	२ अस्पताल (१८)	स्वास्थ्य मन्त्रालय
७.	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र स्तरोन्नति	२ वटा स्तरोन्नति भएको	-	१ वटा (३)	-	१ वटा (४)	स्वास्थ्य मन्त्रालय र स्थानीय सरकार
८.	उच्च भेगीय रोग व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र स्थापना	-	-	१ वटा (मुस्ताङ)	-	१ वटा (मनाङ)	अस्पताल, जनस्वास्थ्य कार्यालय तथा स्थानीय सरकार
९.	फिजियोथेरापी र पुनःस्थापना केन्द्र सञ्चालन	९ अस्पतालमा करार जनशक्ति व्यवस्थापन गरी सञ्चालन	१ अस्पताल (१०)	१ अस्पताल (११)	१ अस्पताल (१२)	१ अस्पताल (१३)	स्वास्थ्य मन्त्रालय, अस्पताल
१०.	विशेषज्ञ चिकित्सक परिचालन	११ अस्पतालमा परिचालन	१ अस्पताल (१२)	१ अस्पताल (१३)	१ अस्पताल (१४)	१ अस्पताल (१४)	स्वास्थ्य मन्त्रालय, अस्पताल
११.	विशेषज्ञ घुम्ती सेवा सञ्चालन	३ अस्पताल घुम्ती सेवा सञ्चालन	२ अस्पताल (५)	२ अस्पताल (७)	२ अस्पताल (९)	२ अस्पताल (११)	स्वास्थ्य मन्त्रालय, अस्पताल

पुनश्चः माथीको तालिकामा कोष्ठभित्र राखिएको सङ्ख्याले कुल सङ्ख्यालाई जनाउँछ।

⁂ सङ्घ-प्रदेश-स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(ख) आधारभूत तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा पहुँच विस्तार कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	विस्तारित स्वास्थ्य सेवा (एक चिकित्सक/स्वास्थ्यकर्मी -एक स्वास्थ्य संस्था) कार्यक्रम	२ अस्पतालमा लागु भएको	२ अस्पतालमा (४)	२ अस्पतालमा (६)	३ अस्पतालमा (९)	५ अस्पतालमा (१४)	स्वास्थ्य मन्त्रालय र अस्पताल
२.	आधारभूत तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाको विस्तार	अस्पताल सुदृढीकरण कार्यक्रम १२ वटा अस्पतालमा लागु भएको	अस्पताल सुदृढीकरण कार्यक्रम तथा स्थानीय तहका स्वास्थ्य समस्या पहिचान तथा सम्बोधनका लागि विशेष कार्यक्रम				अस्पताल, जनस्वास्थ्य कार्यालय तथा स्थानीय सरकार
३.	प्रादेशिक आपतकालीन स्वास्थ्य केन्द्र सुदृढीकरण	निरन्तर रूपमा रहेको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय
४.	विपद् संवेदनशील	१२ अस्पतालहरु	२	सबै	सबै अस्पताल	सबै अस्पताल	स्वास्थ्य मन्त्रालय

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	प्राथमिक उपचार कक्ष निर्माण तथा विस्तार		अस्पतालमा (१४)	अस्पताल			तथा अस्पताल
५.	स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम	३४ प्रतिशत जनसङ्ख्या समेटिएको	४५ प्रतिशतमा	६० प्रतिशतमा	७० प्रतिशतमा	८० प्रतिशतमा	स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा नेपाल सरकार
६.	स्वास्थ्य सेवाप्रवाहका लागि सिप मिश्रित जनशक्ति विकास कार्यक्रम	-	अस्पतालमा शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन (२)	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा अस्पताल
७.	सामाजिक सुरक्षा एकाइ सुदृढीकरण	१२ अस्पताल	२ अस्पताल (१४)	-	-	-	स्वास्थ्य मन्त्रालय
८.	आमा प्रतिक्षा गृह निर्माण	१ आमा प्रतिक्षा गृह निर्माण भएको	१ आमा प्रतिक्षा गृह निर्माण (२)	-	-	१ आमा प्रतिक्षा गृह निर्माण (३)	स्वास्थ्य मन्त्रालय, अस्पताल तथा स्थानीय सरकार
९.	जिल्लास्थित अस्पतालमा आँखा उपचार सेवा विस्तार	१ चिकित्सक सहितको आँखा उपचार सेवा	१ अस्पतालमा विस्तार (२)	१ अस्पतालमा विस्तार (३)	१ अस्पतालमा विस्तार (४)	१ अस्पतालमा विस्तार (५)	स्वास्थ्य मन्त्रालय
१०.	क्षयरोग निदान तथा उपचार कार्यक्रम	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
११.	अत्यावश्यक औषधी व्यवस्थापन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
१२.	आकस्मिक कोष सुदृढीकरण	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय
१३.	एम्बुलेन्स सेवा कार्यक्रम	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
१४.	एचआइभि तथा एड्स निरोधात्मक, उपचारात्मक तथा सचेतनामूलक कार्यक्रम	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
१५.	विद्यालय नर्स कार्यक्रम	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा नेपाल सरकार

पुनश्चः माथीको तालिकामा कोष्ठभित्र राखिएको सङ्ख्याले कुल सङ्ख्यालाई जनाउँछ।

(ग) गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	स्वास्थ्य क्षेत्र सुशासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
२.	मुख स्वास्थ्य प्रवर्द्धन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	कार्यक्रम						
३.	स्वास्थ्य संस्था डिजिटलाइजेसन (कागजरहित स्वास्थ्य सेवा) कार्यक्रम	६७३	७२ (जम्मा ७५०)	१००(जम्मा ८५०)	१००(जम्मा ९५०)	५० (जम्मा १०००)	स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा स्थानीय सरकार
४.	संस्थागत स्मृति प्रणालीको विकास	-	-	संस्थागत स्मृति प्रणालीको विकास	-	-	स्वास्थ्य मन्त्रालय
५.	चिकित्सकीय सम्परीक्षण प्रणाली विकास	३ अस्पताल सम्परीक्षण प्रणाली रहेको	सबै अस्पतालमा	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, अस्पताल
६.	निरन्तर पेशागत विकास कार्यक्रम	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, अस्पताल
७.	औषधी गुणस्तर परीक्षण प्रयोगशाला स्थापना	-	-	औषधी गुणस्तर परीक्षण प्रयोगशाला स्थापना	सञ्चालन	सञ्चालन	स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा नेपाल सरकार

पुनश्च: माथीको तालिकामा कोष्ठभित्र राखिएको सङ्ख्याले कुल सङ्ख्यालाई जनाउँछ।

(घ) स्वास्थ्यका निर्धारक तत्वको प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण कार्यक्रम

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	जुनोटिक रोग तथा प्रतिजैविक प्रतिरोध न्यूनीकरण	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
२.	एक स्वास्थ्य अवधारणा कार्यक्रम	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय
३.	जनस्वास्थ्य सचेतना कार्यक्रम	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा स्थानीय सरकार
४.	मानसिक तथा नसर्ने रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
५.	आत्महत्या निरुत्साहन सचेतना कार्यक्रम	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा स्थानीय सरकार
६.	एक स्थानीय तह एक मनोपरामर्शदाता कार्यक्रम	४५ स्थानीय तह	-	२० स्थानीय तहमा (६५)	१० स्थानीय तहमा (७५)	१० स्थानीय तहमा (८५)	स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा स्थानीय सरकार
७.	स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा जनजागरण कार्यक्रम	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
८.	जलवायु परिवर्तनबाट हुने स्वास्थ्य असर न्यूनीकरण	-	-	सबै जनस्वास्थ्य कार्यालयमा	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
९.	खानेपानी गुणस्तर तथा पानीजन्य रोगको निगरानी	सबै जनस्वास्थ्य कार्यालयहरु मार्फत भएको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	जनस्वास्थ्य कार्यालयहरु

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१०.	स्वास्थ्यजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन	४ वटा अस्पतालमा रहेको	-	३ अस्पतालमा (७)	३ अस्पतालमा (१०)	४ अस्पतालमा (१४)	अस्पताल
११.	विषादीको प्रयोग न्यूनीकरण तथा माटो र पोषणको अन्तरसम्बन्ध सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	सबै जनस्वास्थ्य कार्यालयहरु	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	जनस्वास्थ्य कार्यालय
१२.	सडक दुर्घटना न्यूनीकरण अध्ययन, सचेतना तथा पैरवी कार्यक्रम	-	-	सबै जनस्वास्थ्य कार्यालयमा	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार

पुनश्च: माथीको तालिकामा कोष्ठभित्र राखिएको सङ्ख्याले कुल सङ्ख्यालाई जनाउँछ।

(ङ) आयुर्वेद, योग तथा वैकल्पिक स्वास्थ्य प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	आयुर्वेद तथा योग शिक्षा कार्यक्रम	सबै आयुर्वेद अस्पताल तथा चिकित्सालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	आयुर्वेद अस्पताल तथा चिकित्सालय
२.	आयुर्वेद चिकित्सा सेवा विकास तथा विस्तार	२ अस्पताल	-	१ अस्पतालमा (३)	१ अस्पतालमा (४)	१ अस्पतालमा (५)	स्वास्थ्य मन्त्रालय
३.	⁕योग तथा ध्यान केन्द्र निर्माण तथा प्रवर्द्धन आयोजना	आयुर्वेद अस्पताल तथा चिकित्सालयहरुमा योगका लागि हल रहेको	-	गण्डकी आयुर्वेद अस्पतालमा योग र ध्यान केन्द्र निर्माण	-	-	स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा स्थानीय सरकार
४.	सामुदायिक योग तथा व्यावसायिक योग कार्यक्रम	सबै आयुर्वेद अस्पताल तथा चिकित्सालयमा रहेको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	आयुर्वेद अस्पताल तथा चिकित्सालय
५.	आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्था स्तरोन्नति	गण्डकी र धवलागिरी आयुर्वेद अस्पताल २५ शैय्यामा स्तरोन्नति	-	तनहुँ र नवलपरासी आयुर्वेद अस्पतालको स्तरोन्नति		-	स्वास्थ्य मन्त्रालय
६.	एक स्थानीय तह एक आयुर्वेद सेवा केन्द्र कार्यक्रम	५५ तहमा रहेको	सबै स्थानीय तहमा लागु गर्ने	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
७.	प्रादेशिक आयुर्वेद औषधी उत्पादन कार्यक्रम	गण्डकी आयुर्वेद अस्पताल उत्पादन हुने गरेको	निरन्तर	१ आयुर्वेद अस्पतालमा (२)	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय
८.	स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका लागि जिम्मेवार नागरिक कार्यक्रम	सबै आयुर्वेद अस्पताल तथा चिकित्सालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	आयुर्वेद अस्पताल तथा चिकित्सालयहरु तथा स्थानीय सरकार
९.	स्वस्थ जीवनशैली तथा स्वस्थ	सबै आयुर्वेद अस्पताल तथा	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	आयुर्वेद अस्पताल तथा चिकित्सालयहरु

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	नागरिक अभियान	चिकित्सालय					तथा स्थानीय सरकार
१०.	नागरिक आरोग्यता कार्यक्रम	सबै आयुर्वेद अस्पताल तथा चिकित्सालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	आयुर्वेद अस्पताल तथा चिकित्सालयहरु तथा स्थानीय सरकार
११.	हिलिङ्ग सेण्टर स्थापना	-	-	१ आयुर्वेद अस्पतालमा	निरन्तर	१ आयुर्वेद अस्पतालमा(२)	स्वास्थ्य मन्त्रालय, आयुर्वेद अस्पताल
१२.	योग केन्द्र तथा खुल्ला व्यायामशाला स्थापना	-	-	१ आयुर्वेद अस्पतालमा	निरन्तर	१ आयुर्वेद अस्पतालमा (२)	स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा स्थानीय सरकार

पुनश्चः माथीको तालिकामा कोष्ठभित्र राखिएको सङ्ख्याले कुल सङ्ख्यालाई जनाउँछ।

⁂प्रदेश तथा स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(च) उत्थानशील स्वास्थ्य प्रणालीको विकास कार्यक्रम

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	स्वास्थ्य सेवा प्रदायक निकाय तथा संस्थाको साङ्गठनिक र व्यवस्थापकीय सर्वेक्षण	-	स्वास्थ्य सेवा प्रदायक निकाय तथा संस्थाको साङ्गठनिक र व्यवस्थापकीय सर्वेक्षण र कार्यान्वयन				स्वास्थ्य मन्त्रालय
२.	स्वास्थ्य क्षेत्र पूर्वाधार विकास	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकार
३.	खोप कार्यक्रम सबलीकरण	सबै जनस्वास्थ्य कार्यालयको सबलीकरण निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	जनस्वास्थ्य कार्यालयहरु
४.	मानव संसाधन व्यवस्थापन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय
५.	स्वास्थ्यजन्य उपकरण र अन्य सामग्रीको आवश्यकता, उपलब्धता र सञ्चालनको अवस्था विश्लेषण तथा नियमित निरीक्षण पद्धतिको विकास	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय
६.	गुणस्तरीय स्वास्थ्य अनुसन्धान प्रवर्द्धन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय
७.	स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रम मूल्याङ्कन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय
८.	स्वास्थ्य सुधारमा व्यावसायिक सामाजिक उत्तरदायित्व प्रवर्द्धन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा स्थानीय सरकार

(छ) पोषण व्यवहार तथा जीवनशैली परिवर्तन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	पोषण तथा स्वस्थ आहार सचेतना	कार्यान्वयनमा रहेको	जनस्वास्थ्य कार्यालयहरुमार्फत सञ्चालन				सबै जनस्वास्थ्य कार्यालयहरु
२.	कुपोषण न्यूनीकरणका लागि स्वस्थ व्यवहारको प्रवर्द्धन	कार्यान्वयनमा रहेको	जनस्वास्थ्य कार्यालयहरुमार्फत सञ्चालन				सबै अस्पताल तथा जनस्वास्थ्य कार्यालय
३.	पोषण-विशेष तथा पोषण-संवेदनशील कार्यक्रम	कार्यान्वयनमा रहेको	अस्पताल, आयुर्वेद अस्पताल तथा जनस्वास्थ्य कार्यालयमार्फत कार्यान्वयन				स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा स्थानीय सरकार

७.१.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	१२९७७७	११०३१०	१२९७८	६४८९
२०८३/८४	१३२०८३	११२२७१	१३२०८	६६०४
२०८४/८५	१४७२८७	१२५१९४	१४७२९	७३६४
२०८५/८६	१६४५३१	१३९८५१	१६४५३	८२२७
जम्मा	५७३६७७	४८७६२६	५७३६८	२८६८४

७.२ जनसङ्ख्या तथा बसाईँसराइ व्यवस्थापन

७.२.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०७९/८० को यथार्थ	२०८०/८१ को अनुमान	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	परिवार नियोजनको आधुनिक साधन वा विधिको मागमा सन्तुष्टि दर	प्रतिशत	४४	५०	५५	६०	६५	७०
२.	परिवार नियोजनका साधन प्रयोग दर	प्रतिशत	३४	३६	४०	४५	४८	५०
३.	कुल प्रजनन् दर (प्रति महिला)	सङ्ख्या	१.४	१.५	१.६	१.८	१.९	२

७.२.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार गण्डकी प्रदेशको कुल जनसङ्ख्या २४ लाख ६६ हजार ४ सय २७ र वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर ०.२५ प्रतिशत रहेको छ। कुल जनसङ्ख्या मध्ये पुरुष, महिला र अन्य लिङ्गीको सङ्ख्या क्रमशः ४७.४७, ५२.५३ र ०.०१ प्रतिशत रहेको छ। प्रदेशको जनसङ्ख्या वृद्धिदर ऋणात्मक हुने जिल्लामा मनाङ, पर्वत, स्याङ्जा, गोरखा, बागलुङ, लमजुङ, तनहुँ र म्याग्दी रहेका छन्। यसैगरी, यस प्रदेशको लैङ्गिक अनुपात ९०.३७ र जनघनत्व ११५ जना प्रतिवर्ग किलोमिटर रहेको छ। जनसाङ्ख्यिक लाभको लाभांश हासिल गर्न सकिने १५ देखि ५९ वर्ष उमेर समूहको जनसङ्ख्या कुल जनसङ्ख्याको ६२.८ प्रतिशत रहेको छ। परिवार नियोजनको आधुनिक साधन वा विधिको मागमा सन्तुष्टि दर ४४ प्रतिशत र परिवार नियोजनका साधन प्रयोग दर ३४ प्रतिशत रहेको छ।

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार यस प्रदेशमा कुल ३१.४ प्रतिशत परिवारबाट २ लाख ८६ हजार ५ सय ९३ जना विदेश गएको देखिन्छ। हालको बसोबास एउटै गाउँपालिका वा नगरपालिका भएका व्यक्तिको जनसङ्ख्या ६५.८ प्रतिशत रहेको छ। बसाइँ सरेका कुल ८ लाख ८९ हजार ९९ जनामध्ये सबैभन्दा बढी २९.० प्रतिशत व्यक्तिको पछिल्लो पटक बसाइँ सरेको अवधि १०—२४ वर्ष रहेको छ भने ३.६ प्रतिशत व्यक्तिको पछिल्लो पटक बसाइँ सरेको अवधि ५० वर्षभन्दा बढी रहेको देखिन्छ। आफ्नै स्थानीय तह बाहेकबाट बसाइँसराइ गरी आएकाको जनसङ्ख्या कुल जनसङ्ख्याको ३६.०५ प्रतिशत रहेको छ। गणना गरेको स्थानमा आउनुको मुख्य कारणमा सबैभन्दा बढी ३२.३ प्रतिशत विवाह, १६.४ प्रतिशत रोजगारी, ३.७ प्रतिशत व्यापार अथवा व्यवसाय, ९.१ प्रतिशत अध्ययन अथवा तालिम, १९.१ प्रतिशत आश्रित, ०.५ प्रतिशत प्राकृतिक प्रकोप, २.१ प्रतिशत कृषि, ६.३ प्रतिशत घर फर्किएको र ६.१ प्रतिशत अन्य रहेको छ। कुल जनसंख्यको १३.०८ प्रतिशत विदेशमा अक्सर बसोबास गर्ने जनसङ्ख्या रहेको छ।

७.२.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) जनसाङ्ख्यिक लाभांश र संक्रमणकालीन अवस्थाको व्यवस्थापन

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	जनसङ्ख्या सम्बन्धी प्रादेशिक नीति तथा कानुन तर्जुमा तथा सुधार				प्रादेशिक नीति तथा कानुन तर्जुमा		स्वास्थ्य मन्त्रालय
२.	महिला तथा लक्षित वर्ग आय-आर्जन प्रवर्द्धन		११.१.३ को (ख) को (२) अनुसार कार्यान्वयन हुने				सा.वि.यु.खे.म.
३.	युवा उद्यमी कार्यक्रम		८.२.३ को (क) २ बमोजिम कार्यान्वय गर्ने				सा.वि.यु.खे.म.
४.	स्वदेशफिर्ती जनशक्ति सिप तथा दक्षता उपयोग र पुनःस्थापना		८.२.३ को (क) ५ बमोजिम कार्यान्वय गर्ने				सा.वि.यु.खे.म.
५.	ज्येष्ठ नागरिकको शारीरिक, मानसिक तथा आध्यात्मिक स्वास्थ्यको प्रवर्द्धन	सबै आयुर्वेद अस्पताल तथा चिकित्सालय मार्फत हुने गरेको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, सा.वि.यु.खे.म. तथा स्थानीय सरकार
६.	अल्पसङ्ख्यक समूह लक्षित स्वास्थ्य शिक्षा र आयआर्जन कार्यक्रम	सबै जनस्वास्थ्य कार्यालयमार्फत कार्यान्वयन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय, सा.वि.यु.खे.म. तथा स्थानीय सरकार
७.	जनसङ्ख्या तथा बसाइँसराइ व्यवस्थापन कार्ययोजना तयारी	-	-	-	कार्ययोजना तयार	-	स्वास्थ्य मन्त्रालय
८.	जनसङ्ख्या र बसाइँसराइ संरचनात्मक व्यवस्थापन	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	स्वास्थ्य मन्त्रालय

(ख) सबल जनसङ्ख्या सूचना व्यवस्थापन प्रणाली

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रादेशिक जनसाङ्ख्यिक सूचना प्रणाली निर्माण	-	-	-	प्रादेशिक जनसाङ्ख्यिक सूचना प्रणाली निर्माण	-	स्वास्थ्य मन्त्रालय
२.	जोखिम क्षेत्रको मूल्याङ्कन	-	-	जोखिम क्षेत्र मूल्याङ्कन	-	-	स्वास्थ्य मन्त्रालय
३.	पञ्जीकरण र तथ्याङ्क प्रणाली सुदृढीकरण	-	पञ्जीकरण र तथ्याङ्क प्रणाली सुदृढीकरण	-	-	-	नेपाल सरकार तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय
४.	जन्म तथा मृत्युको विवरण अद्यावधीकरण	-	जन्म तथा मृत्युको विवरण अद्यावधीकरण	-	-	-	स्वास्थ्य मन्त्रालय
५.	आन्तरिक र बाह्य बसाईँसराइ सूचना व्यवस्थापन प्रणाली विकास	-	-	-	-	बसाईँसराइ सूचना व्यवस्थापन प्रणाली विकास	स्वास्थ्य मन्त्रालय

(ग) सुरक्षित बसाईँसराइ र योजनाबद्ध बसोबास

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	विदेश जानु अघि तथा विदेशबाट फर्किए पछि स्वास्थ्य परीक्षण	-	-	सबै अस्पताल र जनस्वास्थ्य कार्यालयमा	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय
२.	सुरक्षित बसाईँसराइ तथा आप्रवासन सचेतना	-	स्वास्थ्य निर्देशनालय मार्फत	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा स्वास्थ्य निर्देशनालय
३.	गाउँमै बसौं कार्यक्रम	-	-	अवधारणा तयारी	कार्यान्वियन	कार्यान्वयन	स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा सा.वि.यु.खे.म.
४.	एकीकृत बस्ती विकासका लागि सम्भाव्य स्थान पहिचान, विकास तथा विस्तार	-	-	-	-	सम्भाव्य स्थान पहिचान र विकास	भौ.वि.या.व्य.म.

(घ) जनसङ्ख्या व्यवस्थापन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	परिवार नियोजन प्रवर्द्धन	सबै जनस्वास्थ्य कार्यालयहरु	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	स्वास्थ्य मन्त्रालय
२.	अनियन्त्रित बसाईँसराइ नियन्त्रण	-	-	-	बसाईँसराइ नियन्त्रण कार्यक्रम	बसाईँसराइ नियन्त्रण कार्यक्रम	स्वास्थ्य मन्त्रालय, नेपाल सरकार र स्थानीय सरकार
३.	जनसङ्ख्या र विकासको	-	-	-	जनसङ्ख्या र	जनसङ्ख्या र	स्वास्थ्य मन्त्रालय

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	क्षेत्रमा अध्ययन तथा अनुसन्धान				विकासको क्षेत्रमा अध्ययन तथा अनुसन्धान	विकासको क्षेत्रमा अध्ययन तथा अनुसन्धान	

७.२.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	१४४२०	१२२५७	१४४२	७२१
२०८३/८४	१४६७६	१२४७५	१४६८	७३४
२०८४/८५	१६३६५	१३९१०	१६३७	८१८
२०८५/८६	१८२८१	१५५३९	१८२८	९१४
जम्मा	**६३७४२**	**५४१८१**	**६३७४**	**३१८७**

परिच्छेद ८ : शिक्षित, सुसंस्कृत तथा सिपयुक्त मानव पुँजी निर्माण

८.१ गुणस्तरीय शिक्षा

८.१.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमानित)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	५ वर्षमाथिको साक्षरता दर	प्रतिशत	८२.०	८२.५	८३.०	८३.५	८४.५	८५.०
२.	पूर्व प्राथमिक तहको अनुभव सहित कक्षा १ मा भर्नादर	प्रतिशत	८३.०	८३.५	८४.०	८५.०	८६.०	८८.०
३.	कक्षा ८ को सिकाइ उपलब्धि प्रतिशत							
४.	अंग्रेजी	प्रतिशत	४८	४८.५	४९	४९	४९.५	५०.०
५.	गणित	प्रतिशत	४०	४१	४२	४३	४४	४५.०
६.	विज्ञान	प्रतिशत	४५	४६	४६.५	४७	४८	५०.०
७.	नेपाली	प्रतिशत	५०	५१	५१	५२	५३	५५.०
८.	विद्यालय शिक्षा (१-१२ कक्षा) शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	अङ्क	१८.०	१८.०	१८.०	१९.०	२२.०	२५.०
९.	आधारभूत तहमा विद्यालय उमेरका विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिका सङ्ख्या	प्रतिशत	४	३.८	३.५	३	२.५	२.०
१०.	आधारभूत तह (१-८) को खुद भर्नादर	प्रतिशत	९६	९६.५	९६.८	९७	९७.५	९८.०
११.	प्राविधिक शिक्षा प्रदान गर्ने शैक्षिक संस्था	सङ्ख्या	१६०	१६३	१६७	१७०	१७५	१८०
१२.	विश्वविद्यालय शिक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थी (हजार)	सङ्ख्या	३००	३००	३००	३३५	३३५	३४५
१३.	वार्षिक बजेटमा शिक्षा क्षेत्रको विनियोजन	प्रतिशत	५.५	६	७	८	९	१०
१४.	शिक्षण सिकाइमा इन्टरनेटको पहुँच भएका शैक्षिक संस्था	प्रतिशत	६८	७०	७२	७५	७७	८०

८.१.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशभित्र सामुदायिक र संस्थागत गरी कुल ६४४ वटा विद्यालय, २ वटा विश्वविद्यालय, १५२ वटा क्याम्पस र २६० वटा प्राविधिक विद्यालय/शिक्षालय/प्रतिष्ठान सञ्चालनमा रहेका छन्। राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार प्रदेशको ५ वर्षमाथिको साक्षरता दर ८१.७ प्रतिशत रहेको छ। यस प्रदेशका कक्षा ११ र १२ मा विज्ञान विषयको पढाइ हुने कुल विद्यालय सङ्ख्या १०० रहेको छ। विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गरी नेतृत्त्वदायी विद्यालयको विकासका लागि अगुवा (लिड) विद्यालय व्यवस्थापन निर्देशिका, २०८० जारी भएको छ।

प्रदेश स्थापना पछिको अवधिमा हिमाली तथा दुर्गम क्षेत्रका विद्यार्थीको शिक्षामा पहुँच र गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न दुर्गम जिल्लामा ४ वटा नमुना आवासीय विद्यालय र कुल ३६ वटा विद्यालय आदर्श विद्यालयका रूपमा विकास भएका छन्। जीवनोपयोगी मूल्य मान्यतामा आधारित राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्षम जनशक्ति तयार गर्न गण्डकी विश्वविद्यालय स्थापना गरिएको छ। प्राविधिक शिक्षाको प्रवर्द्धनका लागि गण्डकी प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम प्रतिष्ठान स्थापना गरिएको छ। यसै अवधिमा नाष्टविशिष्टीकृत अनुसन्धान केन्द्र स्थापना भएको छ। बौद्धिक अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि प्रदेशस्तरीय आवासीय विद्यालय निर्माणमा सहयोग गरिएको छ।

यसै अवधिमा मित्रराष्ट्र चीनको हेनान प्रान्त सरकारबिच भगिनी सम्बन्ध स्थापना भइ हेनान नर्मल विश्वविद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गर्न २० जना विद्यार्थीले छात्रवृत्ति प्राप्त गरेका छन्। गरिब, दलित, अल्पसङ्ख्यक समुदायका एमबीबीएस, इन्जिनियरिङ, कृषि र वन विज्ञान क्षेत्रको उच्च शिक्षा प्रोत्साहन छात्रवृत्ति प्रदान गरिएको छ। प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा सञ्चालन भएका १० वटा माध्यमिक विद्यालयमा सिक्दै कमाउँदै कार्यक्रमबाट १ हजार १ सय ४५ जना विद्यार्थी प्रत्यक्ष रूपमा लाभान्वित भएका छन्। शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिमा जोड दिइ विद्यार्थीको सर्वाङ्गीण विकासमा टेवा पुयाउन भविष्यका लागि शुक्रवार (Friday For Future) कार्यक्रमको सुरुवात गरिएको छ। दुर्गम तथा हिमाली क्षेत्रका ४ विद्यालय आवासीय माध्यमिक विद्यालयका रूपमा सञ्चालन गरिएका छन्। प्रदेश सरकारले शैक्षिक क्षेत्रको उन्नयनका लागि गण्डकी प्रदेश शिक्षा नीति, २०७८ जारी गरेको छ।

गण्डकी प्रदेशमा पूर्व प्राथमिक तहको अनुभव सहित कक्षा १ मा भर्नादर करिव ८३.५ प्रतिशत, विद्यालय शिक्षा (१-१२ कक्षा) सम्मको शिक्षक विद्यार्थी अनुपात १८ र आधारभूत तहमा विद्यालय उमेरका विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिका सङ्ख्या करिव ३.८ प्रतिशत रहेको छ। यसैगरी, आधारभूत तह (कक्षा १-५) को खुद भर्ना दर करिब ९६.५ प्रतिशत रहेको छ भने शिक्षण सिकाइमा इन्टरनेटको पहुँच भएका शैक्षिक संस्था करिव ७० प्रतिशत रहेको छ।

८.१.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) शैक्षिक क्षेत्र संरचनागत सुधार कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	शिक्षा सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानुन तथा योजना तर्जुमा	प्रादेशिक शिक्षा नीति, रणनीतिक योजना	शिक्षा ऐन अध्यावधिकरण/ ८००	आवश्यकता अनुसार/ ७००	आवश्यकता अनुसार/ ५००	आवश्यकता अनुसार/ ४००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	⁂बिग, लीड र आवासीय विद्यालय विकास र विस्तार कार्यक्रम	म्याग्दीमा २, गोरखामा १ र मुस्ताङमा १ वटा आवासीय विद्यालय रहेको	निरन्तर/ ८००	निरन्तर/ ७०००	निरन्तर/ ६०००	निरन्तर/ ५०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	मातृभाषा शिक्षा प्रवर्द्धन सहयोग	भाषा ऐनको विधेयक तयार	मगर र गुरूङ भाषा प्रशिक्षण/ ४५००	पाठ्क्रम निर्माण, लिपि सङ्कलन/ ४५००	पाठ्क्रम निर्माण, लिपि सङ्कलन/ ४५००	पाठ्क्रम निर्माण, लिपि सङ्कलन/ ४५००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	एकीकृत मिडिया र सूचना साक्षरता कार्यक्रम	ICT BOOT Camp, गण्डकी डिजिटल शिक्षा कार्यक्रम, ICT तालिम, ICT उपकरण व्यवस्थापन	विस्तार तथा व्यवस्थापन/ १००००	विस्तार तथा व्यवस्थापन/ १००००	विस्तार तथा व्यवस्थापन/ १००००	विस्तार तथा व्यवस्थापन/ १००००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	शिक्षा क्षेत्रको एकीकृत	शैक्षिक तथ्याङ्क संकलन र	निरन्तर/ ४००	निरन्तर/	निरन्तर/	निरन्तर/	सा.वि.यु.खे.म.

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणालीको विकास तथा व्यवस्थापन	प्रकाशन		५००	५००	५००	
६.	विद्यार्थीको प्रतिभा पहिचान र वृत्ति विकासका लागि अतिरिक्त क्रियाकलाप	शिक्षक विद्यार्थी प्रतिभा पहिचान	निरन्तर/ ७००	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १२००	निरन्तर/ १५००	सा.वि.यु.खे.म.
७.	शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन मार्गदर्शन विकास/ विद्यालय स्तरीकरण सूचक निर्माण	विद्यालयस्तरीकण सूचक (१० वटा विद्यालय)	विद्यालयस्तरीकण सूचक/ ५००	आवश्यकता अनुसार/ ५००	आवश्यकता अनुसार/ ५००	आवश्यकता अनुसार/ ५००	सा.वि.यु.खे.म.
८.	सामुदायिक पुस्तकालय सहयोग	सामुदायिक तथा सार्वजनिक पुस्तकालयहरु स्तरोउन्नती अनुदान	कार्यक्रम (ख) को २ सँग एकीकृत गरी हरेक आवमा १० वटामा कार्यान्वयन				सा.वि.यु.खे.म.
९.	स्थानीय तह शैक्षिक पक्षको मूल्याङ्कन प्रणाली विकास	-	०	अवधारणा पत्र तयार/ ५००	मूल्याङ्कन प्रणाली विकास/ १०००	निरन्तर/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
१०.	शैक्षिक संस्था असल अभ्यास तथा शिक्षक अनुभव आदान प्रदान	असल अभ्यास प्रर्वद्धन	३ पटक/ ३००	४ पटक/ ५००	४ पटक/ ७००	४ पटक/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
११.	परीक्षा र मूल्याङ्कन सुधारका लागि क्षमता विकास	कक्षा ८ र एसइइ परिक्षाको प्रश्नबैङ्क निर्माणका लागि विषयगत शिक्षक कार्यशाला	निरन्तर/८००	२ पटक प्रश्नपत्र बैङ्क निर्माण/ १०००	२ पटक/ १०००	२ पटक/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
१२.	विशेष शिक्षा सञ्चालित स्रोत कक्षाको सुदृढीकरण	विशेष विद्यालय स्रोत कक्षाको व्यवस्थापन र बौद्धिक अपाङ्गता भएका बालबालिकाको स्थापित विद्यालयलाई सञ्चालन र व्यवस्थापन	निरन्तर/ १००००	निरन्तर/ १००००	निरन्तर/ १००००	निरन्तर/ १००००	सा.वि.यु.खे.म.
१३.	विद्यालय कृषि तथा व्यावसायिक सिप अभ्यास कार्यक्रम	३२ वटा विद्यालयमा सिक्दै कमाउँदै, कमाउँदै सिक्दै कार्यक्रम	३५ वटा विद्यालय/ ६५००	३५ वटा विद्यालय/ ६५००	३५ वटा विद्यालय/ ६५००	३५ वटा विद्यालय/ ६५००	सा.वि.यु.खे.म.

⁂ सङ्घ-प्रदेश-स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(ख) शैक्षिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	विद्यालय पूर्वाधार निर्माण तथा स्तरोन्नति	सामुदायिक विद्यालय मर्मत सम्भार	निरन्तर/ १०००००	निरन्तर/ १०००००	निरन्तर/ १०००००	निरन्तर/ १०००००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	विद्युतीय पुस्तकालय निर्माण तथा स्तरोन्नति	---	हरेक आ.व.मा कार्यक्रम (क) को ८ सँग एकीकृत गरी १० वटामा कार्यान्वयन				सा.वि.यु.खे.म.

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
३.	विज्ञान प्रयोगशाला स्थापना तथा स्तरोन्नति	आधारभुत विद्यालय कक्षा (१-८) विज्ञान प्रयोगशाला सुदृढीकरण	२९ वटा विद्यालयमा/ ६०००	३० वटा विद्यालयमा/ ६०००	३० वटा विद्यालयमा/ ६०००	३० वटा विद्यालयमा/ ६०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	प्राविधिक अभ्यास कार्यशाला स्थापना तथा स्तरोन्नति	----	----	अवधारणा पत्र तयार/ ५००	प्राविधिक अभ्यास/ कार्यशाला स्थापना/ ३०००	प्राविधिक अभ्यास कार्यशाला स्तरोन्नति/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	विपद्‌बाट क्षति भएका शैक्षिक पूर्वाधार प्रवलीकरण तथा पुननिर्माण	विपदबाट क्षति भएका विद्यालयको भौतिक सुधार अनुदान	निरन्तर/ २००००	निरन्तर/ २००००	निरन्तर/ २००००	निरन्तर/ २००००	सा.वि.यु.खे.म.
६.	विद्यालय बगैंचा, व्यायामशाला र खेलकुद मैदानको स्थापना तथा स्तरोन्नति	खेलमैदान निर्माण तथा स्तरोन्नति	१२० वटा विद्यालयमा/ ६००००	१२० वटा विद्यालयमा/ ६००००	१२० वटा विद्यालयमा/ ६००००	१२० वटा विद्यालयमा/ ६००००	सा.वि.यु.खे.म.
७.	सिकाइ प्रक्रियामा डिजिटल प्रविधिको उपयोग विस्तार	सामुदायिक विद्यालयमा डिजिटल उपकरणको व्यवस्थापन र प्रयोग	१० वटा विद्यालयमा/ ५०००	२० वटा विद्यालयमा/ १००००	२५ वटा विद्यालयमा/ १००००	३० वटा विद्यालयमा/ १००००	सा.वि.यु.खे.म.

(ग) मानव संसाधन तथा क्षमता विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/ ८३	२०८३/ ८४	२०८४/ ८५	२०८५/ ८६	
१.	शिक्षा तालिम केन्द्रको सेवा विस्तार	३ वटा विस्तारित शाखाहरु	३ वटा/ १८००	३ वटा/२०००	३ वटा/ २२००	३ वटा/ २५००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	शिक्षकका लागि प्रमाणीकरण तालिम (सूचना प्रविधि सम्बन्धी समेत)	नेपाल सरकारबाट आधारभुत र माध्यामिक तहका शिक्षकहरुका लागि प्रमाणिकरण तालिम	नेपाल सरकारसँग सहकार्य/ २५०००	नेपाल सरकारसँग सहकार्य/ २५०००	नेपाल सरकारसँग सहकार्य/ ३००००	नेपाल सरकारसँग सहकार्य/ ४००००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	शिक्षकका लागि आवश्यकतामा आधारित कष्टमाइज्ड तथा पुनर्ताजगी तालिम	नेपाल सरकारसँगको सहकार्यमा शिक्षकका लागि आवश्यकतामा आधारित कष्टमाइज्ड तथा पुनर्ताजगी तालिम	नेपाल सरकारसँग सहकार्य/ २००००	नेपाल सरकारसँग सहकार्य/ २५०००	नेपाल सरकारसँग सहकार्य/ ३००००	नेपाल सरकारसँग सहकार्य/ ३५०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकारसँगको लागत साझेदारीमा शिक्षकको क्षमता विकास कार्यक्रम	एकीकृत पाठ्यक्रम सम्बन्धी कष्टमाइजड तालिम, बालविकास शिक्षक तालिम	नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकारसँग साझेदारी/ १००००	नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकारसँग/ २००००	नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकारसँग/ २५०००	नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकारसँग/ ३००००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	शिक्षक मेन्टरका लागि क्षमता विकास तालिम सञ्चालन	शिक्षक मेन्टरिङ तालिम	५० जना/ ७००	१०० जना/ १४००	१०० जना/ १४००	१०० जना/ १४००	सा.वि.यु.खे.म.
६.	शिक्षक तालिमका लागि मोड्युल विकास,	प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम	२५ जना/ ५००	२५ जना/ ५००	२५ जना/ ५००	२५ जना/ ५००	सा.वि.यु.खे.म.

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/ ८३	२०८३/ ८४	२०८४/ ८५	२०८५/ ८६	
	प्रशिक्षक तयारी तथा सहजीकरण						
७.	शिक्षकका लागि साङ्केतिक भाषा प्रशिक्षण	साङ्केतिक भाषा दोभासे तालिम	२५ जना/ ११००	२५ जना/ १५००	०	०	सा.वि.यु.खे.म.
८.	विज्ञ प्रशिक्षकको सूची तयारी तथा परिचालन	विज्ञ प्रशिक्षकको सूची तयारी	सूची तयारी तथा परिचालन/ ५००				सा.वि.यु.खे.म.
९.	विद्यालय कर्मचारी क्षमता विकास तथा अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम	निरन्तर/ ५५००	निरन्तर/ ६०००	निरन्तर/ ६५००	निरन्तर/ ७०००	सा.वि.यु.खे.म.

(घ) प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक प्रशिक्षण प्रादेशिक रणनीतिक योजना तर्जुमा	रणनीतिक योजना तर्जुमा, प्रादेशिक टिभेट प्रोफाइल प्रबोधिकरण	५००	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	सा.वि.यु.खे.म.
२.	प्राविधिक जनशक्ति आवश्यकता अध्ययन तथा प्रक्षेपण	नभएको	०	अध्ययन/ १०००	०	०	सा.वि.यु.खे.म.
३.	गण्डकी प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम प्रतिष्ठान प्रयोगशाला स्तरोन्नति	गण्डकी प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम प्रतिष्ठान प्रशासनिक भवन निर्माण	निरन्तर/ ६००००	निरन्तर/ १०००००	निरन्तर/ १४००००	निरन्तर/ १५००००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	विद्यार्थी आदान-प्रदान कार्यक्रम	नभएको	०	३ पटक/ १०००	३ पटक/ १०००	३ पटक/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	गण्डकी प्रविधि तथा नवप्रवर्तनशील शैक्षिक केन्द्र विकास आयोजना	नभएको	०	०	केन्द्र स्थापना/ ५०००	निरन्तर/ ५०००	सा.वि.यु.खे.म.
६.	मागमा आधारित सिप विकास तालिम तथा सिप परीक्षण कार्यक्रम	सिटिइभिटीसँग सहकार्यमा मागमा आधारित तालिम	सिटिइभिटीसँग सहकार्यमा/ ५०००	सिटिइभिटीसँग सहकार्यमा/ ५०००	सिटिइभिटीसँग सहकार्यमा/ ५०००	सिटिइभिटीसँग सहकार्यमा/ ५०००	सा.वि.यु.खे.म.

(ङ) प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र सुदृढीकरण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र पूर्वाधार निर्माण, स्तरोन्नति तथा व्यवस्थापन सुधार	बाल विकास केन्द्रको सिकाइ सामाग्री व्यवस्थापन	३० वटा/ ६०००	३० वटा/ ६०००	३० वटा/ ६०००	३० वटा/ ६०००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	नमुना बालविकास केन्द्र विकास तथा सुदृढीकरण	नभएको	०	अवधारणा पत्र तयार/ २००	नमुना बालबिकास केन्द्र विकास/ ६०००	निरन्तर/ ६०००	सा.वि.यु.खे.म.

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
३.	प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रमा कार्यरत सहजकर्ता/ शिक्षक क्षमता विकास	बाल विकास शिक्षकलाई टिपिडि प्रमाणीकरण तालिम	५० जना/ ८००	७५ जना/ १२००	१०० जना/ १६००	१२५ जना/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र सिकाइ स्तरीकरण	नभएको	०	०	प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र सिकाइ स्तरीकरण/ २०००	निरन्तर/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.

(च) उच्च शिक्षा प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	शैक्षिक गुणस्तर सुधार सहयोग	कार्यसम्पादनमा आधारित अनुदान	०	शैक्षिक गुणस्तर सुधार कार्यक्रम/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	सामुदायिक क्याम्पस पूर्वाधार सुदृढीकरण	नभएको	०	०	सामुदायिक क्याम्पस पूर्वाधार सुदृढीकरण/ ५०००	निरन्तर/ ५०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	उच्च शिक्षामा विज्ञान, गणित तथा प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्ति	उच्च शिक्षा छात्रवृति,	८० जना/ ३८००	८३ जना/ ४०००	८३ जना/ ४०००	८३ जना/ ४०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	सामुदायिक क्याम्पस क्षमता तथा कार्यसम्पादनमा आधारित सहयोग	कार्यसम्पादनमा आधारित सहयोग	०	कार्यसम्पादनमा आधारित सहयोग कार्यक्रम/ ४०००	निरन्तर/ ४०००	निरन्तर/ ४०००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	प्रशासनिक तथा शैक्षिक जनशक्तिको क्षमता विकास	नभएको	०	०	प्रशासनिक तथा शैक्षिक जनशक्ति क्षमता विकास/ १०००	निरन्तर/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
६.	अनुसन्धान तथा नवप्रवर्तन सहयोग कार्यक्रम	अनुसन्धान सहायता तथा नवप्रवर्तन	निरन्तर/ १६८००	निरन्तर/ २००००	निरन्तर/ २००००	निरन्तर/ २००००	सा.वि.यु.खे.म.

(छ) विपन्न तथा लक्षित वर्ग शैक्षिक उन्नयन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	बौद्धिक अपाङ्गता, अटिजम र मनोसामाजिक समस्या भएका बालबालिका लागि प्रदेशस्तरमा आवासीय विद्यालय स्थापना	एउटा बौद्धिक अपाङ्गता भएका बालबालिकाको लागि प्रदेशमा पूर्वाधारयुक्त शैक्षिक आवासिय विद्यालय	हरेक आ.व.मा सञ्चालित विद्यालय पूर्वाधार विकास व्यवस्थापन/ १००००				सा.वि.यु.खे.म.
२.	११ र १२ कक्षामा विज्ञान विषय अध्ययन गर्ने गरिब तथा दलित छात्रवृत्ति कार्यक्रम	उच्च शिक्षा छात्रवृत्ति	१६ जना/ ८००	२० जना/ १०००	२० जना/ १०००	२० जना/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	पिछडिएको वर्ग उच्च शिक्षा छात्रवृत्ति कार्यक्रम	उच्च शिक्षा छात्रवृत्ति	६२ जना/ ३०००	६२ जना/ ३०००	६२ जना/ ३०००	६२ जना/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	स्थानीय तथा मातृभाषाका पाठ्यक्रम निर्माण तथा पठनपाठनमा सहयोग	नभएको	०	०	पाठ्यक्रम निर्माण/ २०००	निरन्तर/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका लागि शैक्षिक तथा सहयोगी सामग्री सहयोग	शैक्षिक सामाग्री सहयोग कार्यक्रम	निरन्तर/ ४०००	निरन्तर/ ४०००	निरन्तर/ ४०००	निरन्तर/ ४०००	सा.वि.यु.खे.म.

(ज) जीवनोपयोगी तथा व्यावहारिक शिक्षा प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	जीवनोपयोगी शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइको प्रादेशिक मापदण्ड तयारी	नभएको	०	मापदण्ड तयार/ ५००	०	०	सा.वि.यु.खे.म.
२.	भविष्यका लागि शुक्रवार (Friday for Future) कार्यक्रम	निर्देशिका तयार भइ अभिमुखीकरण भएको	अभिमुखीकरण कार्यक्रम/ १६००	अभिमुखीकरण कार्यक्रम/ रु.२०००	निरन्तर/ २०००	निरन्तर/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	सिर्जनशील अध्ययनशाला कार्यक्रम	सिर्जनशील लेखन कार्यशाला	०	सिर्जनशील अध्ययनशाला/ ५५००	निरन्तर ५५००/रु.	निरन्तर/ ५५००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	औद्योगिक प्रतिष्ठानसँगको सहकार्यमा उद्यमशीलता तालिम तथा प्रदर्शन	अप्रेन्टिपसिप तालिम	२४० जना/ ६६००	२४० जना/ ६६००	२४० जना/ ६६००	२४० जना/ ६६००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	उद्यमशीलता प्रवर्द्धनमूलक शैक्षिक कार्यक्रम	विद्यालयमा सिक्दै कमाउँदै, कमाउँदै सिक्दै	(क)को १३ नम्बर कार्यक्रम बमोजिम कार्यान्वयन हुने				सा.वि.यु.खे.म.
६.	वृत्ति विकास परामर्श कार्यक्रम	वृत्ति मार्ग निर्देशन सेवा केन्द्र तथा वृत्ति परामर्श कार्यक्रम	३० वटा/ २४००	३० वटा/ २४००	३० वटा/ २४००	३० वटा/ २४००	सा.वि.यु.खे.म.

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
७.	अनौपचारिक शिक्षाको पाठ्यक्रम तथा सन्दर्भ सामग्री विकास	---	०	०	पाठ्यक्रम तथा सन्दर्भ सामग्री विकास/ २०००	निरन्तर/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.
८.	जीवनपर्यन्त सिकाइको प्रमाणीकरण गर्ने प्रणालीको स्थापना	स्थानीय तहमा दक्ष कामदार नक्साङ्कन, दर्ता, सिप परीक्षण मूल्याङ्कन	हरेक आ.व.मा कामदारहरुको नक्साङ्कन तथा तिनीहरुको दर्ता, सिप परीक्षण मूल्याङ्कन/ २५००				सा.वि.यु.खे.म.
९.	विद्यालयमा सिक्दै कमाउँदै, कमाउँदै सिक्दै कार्यक्रम	विद्यालयमा सिक्दै कमाउँदै, कमाउँदै सिक्दै लागु भएको	(क) को १३ नम्बर कार्यक्रम बमोजिम कार्यान्वयन हुने				सा.वि.यु.खे.म.
१०.	उच्च शिक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थी इन्टर्नशीप कार्यक्रम	इन्टर्नशीप कार्यक्रम	रु.१०००	निरन्तर/ १५००	निरन्तर/ २०००	निरन्तर/ २५००	सा.वि.यु.खे.म.
११.	★ विश्वविद्यालय, विद्यालय तथा समुदाय साझेदारी कार्यक्रम	नेपाल सरकार र प्रदेश सरकार अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम	नेपाल सरकार र प्रदेश सरकार सहकार्य/ ५५००	नेपाल सरकार र प्रदेश सरकार सहकार्य/ ६०००	नेपाल सरकार र प्रदेश सरकार सहकार्य/ ६५००	नेपाल सरकार र प्रदेश सरकार सहकार्य/ ७०००	सा.वि.यु.खे.म.

★ *प्रदेश सरकारको लगानीमा सञ्चालन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना*

(झ) गण्डकी प्रदेश विश्वविद्यालय पूर्वाधार निर्माण तथा व्यवस्थापन सुधार कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	शैक्षिक सुधार तथा पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	गण्डकी विश्वविद्यालय लाई सर्शत पुँजीगत अनुदान	निरन्तर/ रु.९००००	निरन्तर/ १०००००	निरन्तर/ १०००००	निरन्तर/ रु.१०००००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	जनशक्ति व्यवस्थापन तथा क्षमता विकास कार्यक्रम सहयोग	गण्डकी विश्वविद्यालयलाई शर्शत चालु अनुदान	निरन्तर/ ५००००	निरन्तर/ ५००००	निरन्तर/ ५००००	निरन्तर/ ५००००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	व्यावहारिक तथा प्राज्ञिक अनुसन्धान एवम् नवप्रवर्तन	अनुसन्धान र नवप्रवर्तन	निरन्तर/ १६०००	निरन्तर/ २००००	निरन्तर/ २००००	निरन्तर/ २००००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	पाठ्यक्रम अद्यावधीकरण	नभएको	०	पाठ्यक्रम अद्यावधीकरण/ १०००	निरन्तर/ १०००	०	सा.वि.यु.खे.म.

(ञ) विद्यावत सहर कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सम्भाव्यता अध्ययन, स्थान पहिचान तथा नक्साङ्कन	नभएको	सम्भाव्यता अध्ययन/ २०००	०	०	०	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
२.	विद्यावत सहरको अवधारणा तयारी	नभएको	०	अवधारणा तयारी/१०००	०	०	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
३.	शैक्षिक प्रतिष्ठान स्थापना	नभएको	०	०	अवधारणा	०	गण्डकी प्रदेश नीति

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	तथा शैक्षिक कार्यक्रम				तयारी/१०००		तथा योजना आयोग
४.	अध्ययन तथा अनुसन्धान र ज्ञान प्रसार	नभएको	०	०	०	शैक्षिक प्रतिष्ठान कार्यविधि निर्माण/ १०००	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
५.	ज्ञानको उपयोग तथा अभ्यास	नभएको	०	०	०	०	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

८.१.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	५५०४९	४७७४६	७१६२	१४१
२०८३/८४	६१००६	५२९०६	७९३६	१६४
२०८४/८५	६७२३४	५८३०५	८७४६	१८४
२०८५/८६	७३४४७	६३७०१	९५५५	१९१
जम्मा	२५६७३६	२२२६५७	३३३९९	६८०

८.२ युवा तथा खेलकुद

८.२.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	वार्षिक १५-२४ वर्ष उमेर समूहका रोजगार र तालिममा संलग्न रहेका युवा सङ्ख्या	हजारमा	२८५	२९०	२९५	३००	३१०	३२०
२.	वार्षिक स्वरोजगार उद्यम/ व्यवसाय सञ्चालन गर्ने युवा	सङ्ख्या	२३०	२३३	२३६	२४०	२४५	२५०
३.	उद्यम परामर्श हासिल गर्ने युवा	प्रतिशत	१६.०	२०	२५	२७.५	२८	३०
४.	राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरका खेलाडी	सङ्ख्या	१२५०	१२५०	१३००	१५००	१६००	१७५०
५.	आधारभूत सुविधा सहितका रङ्गशाला	सङ्ख्या	३०	३३	३९	४५	५२	६०
६.	युवा तथा खेलकुद क्षेत्रको वार्षिक बजेट	प्रतिशत	१.४०	१.४०	१.४०	१.७५	२	२

८.२.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशमा कुल जनसङ्ख्याको ४१.१४ प्रतिशत युवा रहेको छ। खेलकुदको क्षेत्रमा उत्कृष्टता हासिल गर्दैं गरेको यस प्रदेशमा खेल क्षेत्र प्रति स्थानीय स्तरसम्म नै आकर्षण रहेको छ। गण्डकी प्रदेश सरकारले खेल क्षेत्रको विकासका लागि प्रदेश खेलकुद विकास ऐन, २०७७ तथा गण्डकी प्रदेश खेलकुद विकास नियमावली, २०७८ जारी भई प्रदेश खेलकुद परिषद् समेत गठन गरेको छ। राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्, प्रदेश खेलकुद परिषद्, जिल्ला खेलकुद विकास समिति, स्थानीय

सरकार एवम् संघसंस्थाहरू खेल क्षेत्रको विकासमा क्रियाशील रहेका छन्। प्रदेश सरकारले युवामा सकारात्मक सोच, सिप, क्षमता र नेतृत्व विकास गरी सिर्जनशील तथा उद्यमी युवा जनशक्ति निर्माणलाई महत्त्व दिएको छ।

प्रदेश खेलकुद परिषद् स्थापना भई पोखरा रङ्गशाला परिसरमा प्रशासनिक भवन निर्माण गरिएको छ। स्थानीयस्तरबाट नै खेल क्षेत्रको विकास गर्न "एक स्थानीय तह एक खेलमैदान" कार्यक्रम कार्यान्वयनमा आएको छ। गण्डकी प्रदेशबाट ओलम्पिक खेलमा सहभागी खेलाडीलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम अन्तर्गत रकम उपलब्ध गराइएको छ। मुस्ताङ्गको बारागुङ्ग मुक्ति क्षेत्रमा उच्च उचाई खेल प्रशिक्षण केन्द्र (High Altitude Sport Training Center) निर्माणाधिन रहेको छ।

वार्षिक १५-२४ वर्ष उमेर समूहका रोजगार र तालिममा संलग्न रहेका युवा सङ्ख्या करिव २ लाख ९० हजार रहेको छ। राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरका खेलाडी सङ्ख्या १२५० जना रहेको छ। प्रदेशभित्र आधारभूत सुविधा सहितका रङ्गशाला सङ्ख्या करिव ३३ वटा रहेको छ।

८.२.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) युवा सिर्जनशीलता तथा रूपान्तरण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	युवा नीति तथा योजना तर्जुमा	प्रदेश युवा परिषद गठन आदेशको मस्यौदा तयारी	३५००	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	सा.वि.यु.खे.म.
२.	⁂युवा नवप्रवर्तन तथा सिर्जनशीलता विकास कार्यक्रम	नभएको	०	०	युवा नवप्रवर्तन तथा सिर्जनशीलता विकास कार्यक्रम/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	शासन तथा विकास प्रक्रियामा युवा साझेदारी प्रवर्द्धन	नेपाल स्काउट तालिम सञ्चालन, विपद व्यवस्थापनमा युवा स्काउट कार्यक्रम	२०० जना/ ४३००	२५० जना/ ५०००	३०० जना/ ६०००	३५० जना/ ७०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	युवा परामर्श तथा उत्प्रेरणा कार्यक्रम	लागु औषध दुर्व्यसनी विरुद्धको कारयक्रम, युवा क्लब प्रशिक्षण	१३ पटक/ ५५००	१५ पटक/ ६०००	१७ पटक/ ७०००	२० पटक/ ८०००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	युवा उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम	युवा उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम	५० जना/ ५०००	६० जना/ ६०००	७० जना/ ७०००	८० जना/ ८०००	सा.वि.यु.खे.म.
६.	युवामैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन	-	०	युवामैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन/ १०००	निरन्तर/ १५००	निरन्तर/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.

⁂प्रदेश तथा स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(ख) खेलकुद पूर्वाधार विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	एक स्थानीय तह एक खेलमैदान निर्माण	कार्यविधि निर्माण	कार्यविधि निर्माण/ २००	२० वटा/ ६००००	२० वटा/ ६००००	२० वटा/ ६००००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	⁂उच्च पर्वतीय खेलकुद रंगशाला	जग्गा प्राप्ति र डिपिआर	अन्तरसरकार साझेदारी	अन्तरसरकार साझेदारी	अन्तरसरकार साझेदारी	अन्तरसरकार साझेदारी	सा.वि.यु.खे.म.

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	निर्माण आयोजना		सहकार्य/ १५००	सहकार्य/ १५००	सहकार्य/ १५००	सहकार्य/ १५००	
३.	प्रदेश खेलाडीको वैयक्तिक विवरण अभिलेखीकरण	प्रदेश खेलाडीको वैयक्तिक विवरण अभिलेखीकरण कार्यक्रम	०	प्रदेश खेलाडीको वैयक्तिक विवरण अभिलेखीकरण/ १०००	निरन्तर/ ५००	निरन्तर/ ५००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	क्रिकेट मैदानको निर्माण	सुक्लगण्डकी नगरपिलकामा प्रदेशस्तरको क्रिकेट मैदान निर्माणाधिन	पूर्वाधार निर्माण/ ३०००	पूर्वाधार निर्माण/ ५०००	पूर्वाधार निर्माण/ ७५००	पूर्वाधार निर्माण/ १००००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	बहुउद्देश्यीय रङ्गशाला स्थापना	नभएको	०	०	बहुउद्देश्यीय रङ्गशाला निर्माण/ १००००	निरन्तर/ २००००	सा.वि.यु.खे.म.
६.	खेलकुद पूर्वाधार निर्माण, स्तरोन्नति तथा मर्मतसम्भार	खेलकुद मैदान स्तरोन्नति तथा मर्मतसम्भार	१०० वटा/ ५००००	१०० वटा/ ५००००	१०० वटा/ ५००००	१०० वटा/ ५००००	सा.वि.यु.खे.म.

⁂ सङ्घ-प्रदेश-स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(ग) व्यावसायिक तथा गुणस्तरीय खेलकुद प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	खेल विज्ञान अध्ययन कार्यक्रम	गण्डकी विश्वविद्यालयमा खेल विज्ञान अध्ययन	गण्डकी विश्वविद्यालयमा खेल विज्ञान अध्ययन सहयोग/ २०००	गण्डकी विश्वविद्यालयमा खेल विज्ञान अध्ययन सहयोग/ ३०००	गण्डकी विश्वविद्यालयमा खेल विज्ञान अध्ययन सहयोग/ ३०००	गण्डकी विश्वविद्यालयमा खेल विज्ञान अध्ययन सहयोग/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	प्रदेश खेलकुद एकेडेमी स्थापना	-	०	०	०	प्रदेश खेलकुद एकेडेमी स्थापना	सा.वि.यु.खे.म.
३.	उच्चस्तरीय खेल प्रशिक्षण	-	०	उच्चस्तरीय खेल प्रशिक्षण सहयोग/ २०००	उच्चस्तरीय खेल प्रशिक्षण सहयोग/ २५००	उच्चस्तरीय खेल प्रशिक्षण सहयोग/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	खेलाडी बीमा कार्यक्रम	८०० जनाको वार्षिक बीमा र ३००० जनाको आकास्मिक बीमा	८०० जनाको वार्षिक बीमा र ३००० जनाको आकास्मिक बिमा	८०० जनाको वार्षिक बीमा र ३००० जनाको आकास्मिक बिमा	८०० जनाको वार्षिक बीमा र ३००० जनाको आकास्मिक बिमा	८०० जनाको वार्षिक बीमा र ३००० जनाको आकास्मिक बिमा	सा.वि.यु.खे.म.
५.	खेलाडी सम्मान तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम	वार्षिक रूपमा खेलाडी सम्मान तथा प्रोत्साहन	१ पटक/ २०००	१ पटक/ ३०००	१ पटक/ ४०००	१ पटक/ ५०००	सा.वि.यु.खे.म.
६.	प्रादेशिक खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना	प्रदेशस्तरमा विभिन्न खेलकुद प्रतियोगिता	१ पटक/ २००००	१ पटक/ ३००००	१ पटक/ ४००००	१ पटक/ ५००००	सा.वि.यु.खे.म.

८.२.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	८६३६	८४४२	१७१	२३
२०८३/८४	९५५१	९२०२	३०८	४१
२०८४/८५	९९०१	९४९२	३६१	४८
२०८५/८६	१०३४१	९८५७	४२७	५७
जम्मा	१५९३७	१४५०२	१२६६	१६९

८.३ कला, भाषा, सम्पदा र साहित्य

८.३.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	संरक्षण/प्रवर्द्धन गरिएका सम्पदा	सङ्ख्या	११०	११३	११६	१२०	१२५	१३०
२.	अध्ययन/पहिचान भएका मुख्य पुरातात्त्विक सम्पदा	सङ्ख्या	१४५	१४७	१४९	१५०	१५२	१५५
३.	मासिक औसत १० हजारभन्दा बढी पर्यटकले भ्रमण गर्ने धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	सङ्ख्या	३०	३२	३३	३५	३७	४०
४.	प्रदेशस्तरमा हुने संस्कृति तथा सम्पदा सम्बन्धी अध्ययन	सङ्ख्या	३५	४०	५०	६५	८०	१००
५.	मौलिक सिपमा आधारित व्यावसायिक फर्म	सङ्ख्या	११०	११०	११७	१३०	१४०	१५०
६.	स्थापना भएका सङ्ग्रहालय	सङ्ख्या	७२	७३	७५	८०	८०	८२
७.	सङ्ग्रहालय भ्रमण गर्ने पर्यटक (हजारमा)	सङ्ख्या	७५७	८२०	८४०	८५७	९२०	१०००

८.३.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशले भाषा, कला, संस्कृति, सम्पदा र साहित्यको क्षेत्रमा विविधता र विशिष्टता बोकेको छ। गण्डकी प्रदेशभित्र १०४ भन्दा बढी जातजाति, १० भन्दा बढी धर्म र ७२ भन्दा बढी मातृभाषा रहेका छन्। प्रदेशभित्र रहेको खस आर्य, मगर तथा गुरुङ सभ्यताको मुल प्रवाहमा हिन्दु तथा बौद्ध धर्मालम्बीको सांस्कृतिक परम्परा, मान्यता र चालचलमा रहेको विविधता आफैमा उत्कृष्ट रहेको छ।

गण्डकी प्रदेश सङ्ग्रहालय तथा अन्तर्राष्ट्रिय पर्वतीय सङ्ग्रहालयले यस प्रदेशको सांस्कृतिक पक्षलाई उजागर गरेको छ। गण्डकी प्रदेशमा कुल ७२ वटा सङ्ग्रहालय रहेका छन् भने २२ वटा निर्माणाधीन र २५ वटा प्रस्तावित रहेका छन्। यसैगरी, प्रदेशभित्र १४१ वटा मुख्य पुरातात्त्विक सम्पदा र ६०२ अन्य सम्पदा पहिचान भएका छन्। यस प्रदेशमा जन्म भइ गीत, सङ्गीत तथा साहित्यको क्षेत्रमा ख्याती कमाएका राष्ट्रिय विभुती भानुभक्त आचार्य, लेखनाथ पौड्याल, भूपि शेरचन, अलि मियाँ, झलकमान गन्धर्व तथा धर्मराज थापा लगायतका राष्ट्रिय व्यक्तित्व रहेका छन्।

प्रदेश सरकारको स्थापनासँगै पुरातात्त्विक महत्त्वका सम्पदाको जिर्णोद्धार र संरक्षणका साथै सङ्ग्रहालय स्थापना एवम् स्तरोन्नतिका कार्य भएका छन्। यस अवधिमा कुल ४१ वटा सामुदायिक तथा सार्वजनिक पुस्तकालयको स्थापना, निर्माण र

स्तरोन्नति गरिएका छन्। गण्डकी प्रज्ञा प्रतिष्ठान यस क्षेत्रको मूर्त तथा अमूर्त संस्कृति पहिचान तथा संरक्षणको प्रोत्साहन कार्यमा अग्रसर रहेको छ।

गण्डकी प्रदेशका भाषा साहित्य, लोक साहित्य, संस्कृति, ललितकला, नाट्यशाला, सङ्गीतको अध्ययन अनुसन्धान गरी संरक्षण एवम् सम्बर्द्धन गर्न गण्डकी प्रज्ञा प्रतिष्ठान स्थापना भई आर्ट ग्यालरी निर्माण भएको छ। यस क्षेत्रका २४ प्रकारका लोक बाजाहरू, भाषा, संस्कृतिको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न प्रदेशका विभिन्न जनजातिको सामाजिक तथा सांस्कृतिक पक्षको अनुसन्धान गरी पुस्तक प्रकाशन गरिएको छ। प्रदेश सरकारको सहयोगमा विभिन्न ३४ वटा सङ्ग्रहालयको संरक्षण तथा व्यवस्थापन भएको छ। यस क्षेत्रका कुल ४१५ मठ मन्दिर, गुम्बा, मस्जिद लगायत धार्मिक आस्थाका केन्द्रहरूको संरक्षण, प्रवर्द्धन र विकासका कार्य सञ्चालन गरिएको छ। प्रदेशभित्र संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गरिएका सम्पदा सङ्ख्या करिव ११३ र अध्ययन तथा पहिचान भएका मुख्य पुरातात्त्विक सम्पदा सङ्ख्या करिव १४७ वटा र स्थापना भएका सङ्ग्रहालय सङ्ख्या ७३ रहेका छन्।

८.३.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) संस्कृति तथा सम्पदा संरक्षण तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	संस्कृति तथा पुरातत्त्व सम्बन्धी नीति तथा कानुन निर्माण	मनकामना क्षेत्र विकास समिति गठन आदेश, गजेन्द्रमोक्ष धाम गठन आदेश, गुरुङ र मगर भाषाको विधेयक तयार	४५००	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	सा.वि.यु.खे.म.
२.	पुरातात्त्विक सम्पदा अध्ययन तथा अनुसन्धान	अध्ययन तथा अनुसन्धान	अनुसन्धान/ ६००	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	सा.वि.यु.खे.म.
३.	सम्पदा तथा संस्कृतिको अध्ययन तथा अन्वेषण र अभिलेखन	नभएको	०	अध्ययन तथा अन्वेषण र अभिलेखन/ १०००	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	गण्डकी प्रदेश सङ्ग्रहालय सुदृढीकरण	गण्डकी प्रदेश सङ्ग्रहालयलाई प्रोत्साहन अनुदान	प्रोत्साहन अनुदान/ २०००	प्रोत्साहन अनुदान/ २०००	प्रोत्साहन अनुदान/ २०००	प्रोत्साहन अनुदान/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	◉कालीगण्डकी सभ्यता सङ्ग्रहालय विकास आयोजना	नभएको	०	अवधारणा तयारी	अध्ययन तथा पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	सा.वि.यु.खे.म.
६.	⁂भीमसेन थापा स्मृतिपार्क तथा सङ्ग्रहालय निर्माण आयोजना	नभएको	०	०	स्मृतिपार्क र सङ्ग्रहालय निर्माण/ १००००	निरन्तर/ १००००	सा.वि.यु.खे.म.

◉ सङ्घ-प्रदेश साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

⁂प्रदेश तथा स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(ख) मौलिक ज्ञान, कला, भाषा र संस्कृति संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	विद्यालय पाठ्यक्रम अद्यावधीकरण तथा मातृभाषा शिक्षा प्रवर्द्धन	मातृभाषा संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि प्रशिक्षक प्रशिक्षण	९००	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	सा.वि.यु.खे.म.
२.	मूर्त – अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदा अध्ययन तथा अभिलेखीकरण	गण्डकी प्रदेशका ऐतिहासिक श्रष्टा अभिलेखन	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	बहुसांस्कृतिक ग्राम निर्माण तथा व्यवस्थापन	नभएको	०	अध्ययन तथा अवधारणा तयारी / ३०००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	लोक साहित्य तथा सङ्गीत प्रवर्द्धन	विविध प्रतियोगिता सञ्चालन	१८००	निरन्तर/ २०००	निरन्तर/ २०००	निरन्तर/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	परम्परागत ज्ञान तथा सिप सम्बन्धी अध्ययन, प्रकाशन तथा प्रसारण	कृति प्रकाशनमा सहयोग	६००	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.

(ग) सांस्कृतिक पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सांस्कृतिक एवम् पुरातात्त्विक सम्पदाको प्रचार प्रसार	साहित्य महोत्सव एवम् अन्य उत्सव सञ्चालन	निरन्तर/ ८००	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	⁂लिगलिगकोट संरक्षण तथा विकास आयोजना	लिगलिगकोट कालिका मन्दिर निर्माण	अन्तरसरकार साझेदारी/ १०००	अन्तरसरकार साझेदारी/ १०००	अन्तरसरकार साझेदारी/ १०००	अन्तरसरकार साझेदारी/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	सम्पदा तथा सांस्कृतिक क्षेत्र पूर्वाधार विकास तथा स्तरोन्नति	त्रिवेणी गजेन्द्र मोक्ष दिव्य धाम क्षेत्र विकास, मनकामना क्षेत्र विकास निर्माण	६५००	निरन्तर/ ५०००	निरन्तर/ ५०००	निरन्तर/ ५०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	सांस्कृतिक स्थल तथा पुरातात्त्विक क्षेत्र संरक्षण र स्तरोन्नति	विभिन्न सांस्कृति पुरातात्त्विक क्षेत्र संरक्षण र स्तरोन्नति	१०० वटा/ ५००००	१०० वटा/ ५००००	१०० वटा/ ५००००	१०० वटा/ ५००००	सा.वि.यु.खे.म.

⁂ सङ्घ-प्रदेश-स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

८.३.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	८४०	६९७	१२६	१७
२०८३/८४	८०७	६७०	१२१	१६
२०८४/८५	९२८	७७०	१३९	१९
२०८५/८६	९२८	७७०	१३९	१९
जम्मा	**३५०२**	**२९०७**	**५२५**	**७०**

८.४ विज्ञान तथा प्रविधि

८.४.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	विकास/प्रवर्द्धन गरिएका नयाँ प्रविधि	सङ्ख्या	९	१४	२०	२४	३०	३५
२.	प्रादेशिक विज्ञ समूहमा आबद्ध व्यक्ति	सङ्ख्या	१५८	१६८	१७५	१८८	१९५	११०
३.	वार्षिक अध्ययन तथा अनुसन्धान	सङ्ख्या	१४	१६	१७	२०	२३	२६
४.	सहकार्य तथा समन्वय गर्ने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय अनुसन्धानकर्ता तथा संस्था	सङ्ख्या	४५	४८	४९	५१	५५	५८
५.	विज्ञान प्रविधि विषयको उच्च शिक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थी	सङ्ख्या	१९१३	२०२५	२१००	२२००	२३००	२४००
६.	व्यावहारिक अनुसन्धानमा संलग्न जनशक्ति	सङ्ख्या	८४	९०	१०५	११४	१३०	१४४
७.	विज्ञान र प्रविधिका आधारित विकास भएका पाठ्यक्रम	सङ्ख्या	१३	१३	१४	१५	१७	२०
८.	प्रदेशको विज्ञान तथा प्रविधि सम्बन्ध राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय लेख र पुस्तक	सङ्ख्या	२०	२२	२५	३०	४०	५०

८.४.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेश सरकारले विज्ञान तथा प्रविधिमार्फत प्रदेशको विकासमा योगदान पुर्‍याउन विज्ञान तथा प्रविधि नीति, २०७६; गण्डकी प्रदेश विज्ञान तथा प्रविधि ऐन, २०७६ र सोको नियमावली २०७९ तर्जुमा गरेको छ। नवप्रवर्तनको क्षेत्रमा सहयोग पुर्‍याउन स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम अन्तर्गत नवप्रवर्तनशील साझेदारी कोष स्थापना भएको छ। यसैगरी, अध्ययन अनुसन्धान पूर्वाधार विकासमा एउटा विशिष्टीकृत प्रयोगशाला स्थापना भएको छ।

प्रदेश सरकारको स्थापना पछिको अवधिमा शैक्षिक तथा व्यावसायिक संस्थाको साझेदारीमा ८ प्रकारका नयाँ प्रविधिको विकास गरिएको छ। प्रदेशको स्थापना पछिको अवधिमा मुख्यमन्त्री नवप्रवर्तन साझेदारी कार्यक्रमबाट ३९ वटा स्थानीय तहसँग साझेदारी गरिएको छ। सो कार्यक्रमबाट सेवाप्रवाह, सुशासन र स्थानीय आर्थिक विकाससँग सम्बन्धित क्षेत्रका नवप्रवर्तनात्मक गतिविधिमार्फत स्थानीय तह र प्रदेशबिच सम्बन्ध स्थापित गरेको छ। नवप्रवर्तन कार्यक्रम र कोषको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहलाई नवप्रवर्तनीय कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न प्रेरित गरेको छ। यस क्षेत्रमा विकास तथा प्रवर्द्धन गरिएका नयाँ प्रविधि सङ्ख्या करिव १४ र सहकार्य तथा समन्वय गर्ने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय अनुसन्धानकर्ता तथा संस्था सङ्ख्या करिव ४८ वटा रहेको छ।

८.४.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) विज्ञान तथा प्रविधि विकासमा संरचनागत सुधार कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नीतिगत तथा कानुनी सुधार	गण्डकी प्रदेश विज्ञान तथा प्रविधि प्रतिष्ठान ऐन तर्जुमा	०	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	सा.वि.यु.खे.म.

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
२.	विशिष्टीकृत अनुसन्धान प्रयोगशाला निर्माण	विशिष्टीकृत अनुसन्धान प्रयोगशाला सञ्चालन	गण्डकी विश्वविद्यालयमा रहेको प्रयोगशाला सञ्चालन/ ६०००	गण्डकी विश्वविद्यालयमा रहेको प्रयोगशाला सञ्चालन/ ६०००	गण्डकी विश्वविद्यालयमा रहेको प्रयोगशाला सञ्चालन/ ६०००	गण्डकी विश्वविद्यालयमा रहेको प्रयोगशाला सञ्चालन/ ६०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	अनुसन्धान संस्था र निकाय स्तरीकरण तथा सबलीकरण	थेशिस, फेलोसिप तथा अनुसन्धान अनुदान	निरन्तर/ ५००	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.

(ख) विज्ञान प्रविधि अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	कार्यस्थलमा आधारित सिप विकास कार्यक्रम	इन्टर्नशीप कार्यक्रम	०	इन्टर्नशीप कार्यक्रम/ २०००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ४०००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	प्राज्ञिक अध्ययन तथा अनुसन्धान सहयोग कार्यक्रम	नभएको	०	०	प्राज्ञिक अध्ययन तथा अनुसन्धान सहयोग/१०००	निरन्तर/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	वैज्ञानिक तथा अनुसन्धानकर्ता प्रोत्साहन	वैज्ञानिक सम्मेलन र तालिम कार्यक्रम	०	वैज्ञानिक तथा अनुसन्धानकर्ता प्रोत्साहन कार्यक्रम/ ५००	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	विज्ञान तथा प्रविधि शिक्षक तालिम	विज्ञान तथा गणित विषयका शिक्षकलाई STEM LAB तालिम	०	विज्ञान तथा गणित विषयका शिक्षकलाई STEM LAB तालिम ७५ जनालाई/ १५००	१०० जनालाई/ २०००	१२५ जना/ २५००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	विज्ञान प्रविधिको क्षेत्रमा प्रदेश उत्कृष्ट संस्था तथा व्यक्ति सम्मान र प्रोत्साहन	नभएको	०	विज्ञान प्रविधिको क्षेत्रमा प्रदेश उत्कृष्ट संस्था तथा व्यक्ति सम्मान र प्रोत्साहन/ १०००	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.

(ग) क्षेत्रगत प्रविधि विकास तथा उपयोग विस्तार कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	उत्पादनशील र उत्थानशील प्रविधि विकास कार्यक्रम	नभएको	०	अवधारणा पत्र तयार	उत्पादनशील तथा उत्थानशील प्रविधि विकास कार्यक्रम/ ५०००	निरन्तर/ १००००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	सुशासनका लागि प्रविधि विस्तार कार्यक्रम	नभएको	०	सुशासनका लागि प्रविधि विस्तार कार्यक्रम/१०००	निरन्तर/१०००	निरन्तर/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	प्रविधि विकास तथा विस्तार कार्यक्रम	नभएको	०	प्रविधि विकास तथा विस्तार कार्यक्रम/ ५००	निरन्तर/१०००	निरन्तर/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	आइसिटी बुट क्याम्प सञ्चालन	आइसिटी बुट क्याम्प सञ्चालन	निरन्तर/ ११००	निरन्तर/२०००	निरन्तर/२५००	निरन्तर/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
५.	साना प्रविधि विकास तथा विस्तार कार्यक्रम	नभएको	०	साना प्रविधि विकास तथा विस्तार कार्यक्रम/५००	निरन्तर/१५००	निरन्तर/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.

(घ) रैथाने प्रविधि स्तरोन्नति कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	रैथाने प्रविधि पहिचान तथा अध्ययन	-	०	रैथाने प्रविधि पहिचान तथा अध्ययन/१०००	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	कृषि क्षेत्र प्रविधि सुधार	-	०	कृषि क्षेत्र प्रविधि सुधार/ १०००	निरन्तर/ १५००	निरन्तर/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	ग्रामीण व्यावहारिक प्रविधि सुधार	-	०	ग्रामीण व्यावहारिक प्रविधि सुधार/१०००	निरन्तर/ १५००	निरन्तर/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.

(ङ) अनुसन्धान तथा नवप्रवर्तन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/ ८३	२०८३/ ८४	२०८४/ ८५	२०८५/ ८६	
१.	अनुसन्धानकर्ता प्रोत्साहन सहयोग	अनुसन्धान सहायता कार्यक्रम	१० जना/ १०००	१० जना/ १०००	१० जना/ १०००	१० जना/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	卐आई.टि इनोभेसन ल्याब विकास कार्यक्रम	प्रयोगशाला सुदृढीकरण	सहकार्य तथा सहजीकरण/ ५०००	सहकार्य तथा सहजीकरण/ ६०००	सहकार्य तथा सहजीकरण/ ६०००	सहकार्य तथा सहजीकरण/ ६०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	नवप्रवर्तन साझेदारी विकास कार्यक्रम	नभएको	नवप्रवर्तन साझेदारी विकास कार्यक्रम/ १७०६५१	नवप्रवर्तन साझेदारी विकास कार्यक्रम/ १८००००	निरन्तर/ १९००००	निरन्तर/ २०००००	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
४.	व्यावहारिक प्रविधि विकास कार्यक्रम	नभएको	०	व्यावहारिक प्रविधि विकास कार्यक्रम/२०००	निरन्तर/२०००	निरन्तर/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	प्रादेशिक प्राथमिकता क्षेत्रमा अनुसन्धान र प्रविधि हस्तान्तरण	नभएको	०	कृषि पशुपालन र पर्यटन क्षेत्रमा अनुसन्धान तथा प्रविधि हस्तान्तरण/ ५०००			सा.वि.यु.खे.म.

卐 सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

८.४.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/रु. सामुदायिक
२०८२/८३	५३०९	१९५१	३२६०	९८
२०८३/८४	५९५५	२३३८	३५००	११७
२०८४/८५	७२६४	२५३७	४६००	१२७
२०८५/८६	८३९४	२७०९	५५५०	१३५
जम्मा	२६९२२	९५३५	१६९१०	४७७

परिच्छेद ९ : दिगो तथा उत्थानशील पूर्वाधार

९.१ सडक तथा यातायात पूर्वाधार

९.१.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (यथार्थ)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	सडक घनत्व (किमि/वकिमि)	अङ्क	०.५८	०.५९	०.६०	०.६१	०.६३	०.६४
२.	सडकको कुल लम्बाइ	कि.मि.	१२५००	१२८६२	१३११५	१३३५०	१३६१५	१३८८०
३.	पक्की सडक लम्बाइ	कि.मि.	१२००	१४४६	१५८०	१७००	१८५०	२०००
४.	ग्राभेल सडक लम्बाइ	कि.मि.	१४००	१४६७	१५४०	१६१०	१६८०	१७५०
५.	कच्ची सडक लम्बाइ	कि.मि.	९९००	९९४९	९९९५	१००४०	१००८५	१०१३०
६.	सडक पुल	सङ्ख्या	१९३	२०४	२१५	२३०	२४५	२६०
७.	झोलुङ्गे पुल	सङ्ख्या	२१७०	२१७५	२१८०	२१८५	२१९०	२२००
८.	३० मिनेटभित्र सडक यातायातमा पहुँच भएका जनसङ्ख्या	प्रतिशत	९९.३	९९.५	९९.७	९९ .८	१००	१००

९.१.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

प्रदेश सरकारले गुणस्तरीय तथा दिगो सडक र यातायात पूर्वाधार विकासका क्षेत्रमा नीतिगत व्यवस्थासँगै योजनावद्ध रूपमा अगाडि बढेको छ। यसका लागि आवश्यक नीति, कानुन, मापदण्ड र योजना जारी भई लागु भएका छन्। हाल यस प्रदेशमा कोराला-त्रिवेणी सडक, शालिग्राम करिडोर सडक, प्रदेश सभा भवन निर्माण लगायत कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयन भैरहेका छन्। हाल सम्म गण्डकी प्रदेशका कुल ८५ वटा मध्ये ८३ वटा स्थानीय तहका केन्द्र सडक सञ्जालमा आबद्ध भइसकेका छन् जस मध्ये ७१ वटा स्थानीय तहका केन्द्र पक्की सडक सञ्जालमा जोडिएका छन्। प्रदेश भित्र करिव १२ हजार ८ सय ३२ कि.मि. सडक र ११२ वटा सडक पुल निर्माण (प्रदेश सरकारको तर्फबाट) सम्पन्न भएका छन्। प्रदेश भित्र कुल ७ वटा विमानस्थल निर्माण भएकोमा हाल पोखराका २ वटा र मुस्ताङ जिल्लाको जोमसोम विमानस्थल मात्र सञ्चालनमा रहेका छन्। पोखरा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलबाट अन्तर्राष्ट्रिय उडान सुरू भएको छ। प्रदेशभित्रका चार स्थानमा निजी क्षेत्रको लगानीमा केबलकार निर्माण भई सञ्चालनमा रहेका छन् भने अन्य केही स्थानमा केवलकार निर्माण तथा सञ्चालनको लागि विस्तृत अध्ययन भइरहेको छ। मर्स्याङ्दी, नारायणी र कालीगण्डकी नदीमा मोटरबोट लगायत जल यातायातको सुरुवात भएको छ।

प्रदेश सरकारको स्थापना पश्चात सबै स्थानीय तहको केन्द्रमा सडक सञ्जाल पुऱ्याउनका लागि हालसम्म केन्द्रसम्म सडक नजोडिएको गोरखाको चुमनुब्री र मनाङको नार्पाभूमि गाउँपालिकाको केन्द्रमा सडक निर्माणमा अग्रसर रहेको छ। एक निर्वाचन क्षेत्र एक सडक कार्यक्रम अन्तर्गत ३५ सडक आयोजनाको कुल लम्बाई ६ सय ७१ कि.मि. मध्ये २२८.८० कि.मि. कालोपत्रे भई २३०.७४ कि.मि. निर्माण कार्य भइरहेको छ। प्रादेशिक सडक यातायात गुरुयोजनाको मस्यौदा तयार भई अन्तिम रूप दिनका लागि सरोकारवालासँग छलफल भइ स्विकृतिको अन्तिम चरणमा रहेको छ। प्रदेश सरकारको सडक पुल कार्यक्रम अन्तर्गत ११२ वटा सडक पुलको निर्माण कार्य सम्पन्न भएका र कुल ६३ वटा सडक पुल निर्माणाधीन अवस्थामा छन् भने ९० वटा सडक पुलहरूको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयारी गरिएको छ र २५ वटा सडक पुलको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयारीको प्रक्रियामा रहेका छन्।

प्रदेश सरकारको प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रमको रूपमा रहेको झोलुङ्गे पुल कार्यक्रम अन्तर्गत ८७ वटा पुलको निर्माण सम्पन्न भएका छन् भने १२ वटा झोलुङ्गे पुलको निर्माणका लागि तयारी भइरहेको छ।

प्रदेशमा सडक घनत्व ०.५९ कि.मि. प्रति व.कि.मि. रहेको छ। सडकको कुल लम्बाइ १२ हजार ८ सय ६२ कि.मि. र पक्की सडक लम्बाइ १४४६ (११४६ प्रदेशको) कि.मि. रहेको छ। घर तथा आवासबाट ३० मिनेटभित्र सडक यातायातमा पहुँच भएको जनसङ्ख्या ९९.५ प्रतिशत रहेको छ।

९.१.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) पूर्वाधार नीति, योजना तथा मापदण्डको तर्जुमा

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	एकीकृत प्रादेशिक पूर्वाधार नीति, योजना तथा मापदण्ड तर्जुमा तथा अद्यावधीकरण	-	-	प्रादेशिक पूर्वाधार नीति तर्जुमा	-	-	भौ.पू.वि.या.म.
२.	प्रादेशिक सडक मापदण्ड तथा गुरुयोजना तयारी	मापदण्ड तयार भएको	प्रादेशिक सडक गुरुयोजना तयार	मापदण्ड अद्यावधिक			भौ.पू.वि.या.म.
३.	प्रादेशिक सडक आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन तथा कार्यान्वयन	सम्भाव्यता अध्ययन भएको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	भौ.पू.वि.या.म.

(ख) प्रादेशिक सडक निर्माण, स्तरोन्नति तथा मर्मतसम्भार

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नारायणी करिडोर विकास आयोजना	नयाँ		नेपाल सरकारसँग सहकार्य	नेपाल सरकारसँग सहकार्य	नेपाल सरकारसँग सहकार्य	भौ.पू.वि.या.म.
२.	◉मुगलिङ-पुलजिप-घुमाउने-गाईघाट-देवघाट-गैंडाकोट सडक आयोजना	प्रदेश सरकारबाट १४.२० कि.मि. सडक डिपिआर भएको। नेपाल सरकारबाट निर्माण कार्य शुरू भएको	नेपाल सरकारसँग सहकार्य	नेपाल सरकारसँग सहकार्य	नेपाल सरकारसँग सहकार्य	नेपाल सरकारसँग सहकार्य	भौ.पू.वि.या.म.र नेपाल सरकार
३.	◉मनकामना-गोरखा बारपाक-भच्चेक-दूधपोखरी लिङ्कमार्ग निर्माण आयोजना	केही खण्ड तयार भइसकेको, केही खण्ड निर्माणाधिन र केही खण्ड बाँकी रहेको	चनौटे ढिस्का खण्ड सडक निर्माण	चनौटे ढिस्का खण्ड सडक निर्माण। बाँकी खण्ड सम्भाव्यता अध्ययन	बाँकी खण्ड निर्माण	बाँकी खण्ड निर्माण	भौ.पू.वि.या.म.र नेपाल सरकार
४.	★कोराला-पोखरा-भिमाद-डेढगाउँ-चोरमारा-दुम्कीबास-त्रिवेणी सडक विकास आयोजना	कोराला-पोखरा-भिमाद-डेढगाउँसम्म सडक र झ्यालवास चोरमारा खण्ड निर्माण सम्पन्न भएको	डेढगाउँबाट राते खोला निर्माण	डेढगाउँबाट राते खोला निर्माण	रातेखोला झ्यालवास खण्ड निर्माण प्रदेश सरकारबाट र दुम्कीवास त्रिबेणी नेपाल सरकारसँगको सहकार्यमा निर्माण		नेपाल सरकार/ भौ.पू.वि.या.म.

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
५.	✢रणनीतिक सडक तथा पूर्वाधार विकास आयोजना	त्रिशुली करिडोर (सिउरेनीटार-घ्यालचोक-आँपचौर-फिस्लिङबुट्टार-राइनाससिलिङटार-आबुखैरेनी)को केही खण्ड तयार भइसकेको, केही खण्ड निर्माणाधिन र केही खण्ड बाँकी रहेको	सिउरेनीटार-घ्यालचोकटार-ज्यामिरेघाट खण्ड निर्माण र अन्तरप्रदेश रणनीतिक सडक अध्ययन	सिउरेनीटार-घ्यालचोकटार-ज्यामिरेघाट खण्ड निर्माण र अन्तरप्रदेश रणनीतिक सडक अध्ययन	अन्तरप्रदेश रणनीतिक सडक अध्ययन	अन्तरप्रदेश रणनीतिक सडक अध्ययन	भौ.पू.वि.या.म.तथा अन्य प्रदेश
६.	⁑ग्रामीण अर्थतन्त्र सुदृढीकरण कार्यक्रम		प्रदेश तथा स्थानीय तह साझेदारी	प्रदेश तथा स्थानीय तह साझेदारी	प्रदेश तथा स्थानीय तह साझेदारी	प्रदेश तथा स्थानीय तह साझेदारी	भौ.पू.वि.या.म.र स्थानीय सरकार
७.	शालिग्राम करिडोर सडक निर्माण तथा विस्तार	कुल ८६ कि.मि. सडक मध्ये १६ कि.मी.-निर्माणाधिन					भौ.पू.वि.या.म.
८.	जिल्ला सदरमुकाम र स्थानीय तहको केन्द्र जोड्ने पक्की सडक निर्माण	७१ वटा स्थानीय तहका केन्द्रमा पुग्ने पक्की सडक निर्माण भएको	१ गाउँपालिका	२ गाउँपालिका	२ गाउँपालिका	२ गाउँपालिका	भौ.पू.वि.या.म.
९.	प्रदेश भित्रका महत्त्वपूर्ण धार्मिक, पर्यटकीय तथा आर्थिक केन्द्र जोड्ने सडक निर्माण	निरन्तर	१० कि.मि.	१२ कि.मि.	१५कि.मि.	१७ कि.मि.	भौ.पू.वि.या.म.
१०.	बाह्रै महिना सञ्चालन हुने सडक पूर्वाधारको विकास तथा विस्तार	११४६ कि.मि. निर्माण भएको	१०० कि.मि.	१०५ कि.मि.	११० कि.मि.	११५ कि.मि.	भौ.पू.वि.या.म.
११.	निर्मित सडक पूर्वाधार तथा संरचनाको नियमित मर्मतसम्भार तथा स्तरोन्नति	निरन्तर	७० कि.मि.	७५ कि.मि.	७० कि.मि.	७० कि.मि.	भौ.पू.वि.या.म.

◉ सङ्घ-प्रदेश साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

★ प्रदेश सरकारको लगानीमा सञ्चालन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

✢अन्तर प्रदेश साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

⁑प्रदेश तथा स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वियन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(ग) सडक पुल निर्माण तथा मर्मतसम्भार

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	★अन्तरस्थानीय तह जोड्ने सडकपुल निर्माण आयोजना		अध्ययन तथा पहिचान	३ वटा	३ वटा	३ वटा	भौ.पू.वि.या.म.
२.	प्रमुख सडकमा पुल, कल्भर्ट तथा अन्य संरचना निर्माण	११२ वटा निर्माण भएको	-	१० वटा	१० वटा	१० वटा	भौ.पू.वि.या.म.
३.	दुर्गम बस्ती र बजारलाई जोड्ने सडक पुल निर्माण		यसै कार्यक्रम अन्तरगत माथी क्र.सं. २ अनुसार कार्यान्वियन हुने				भौ.पू.वि.या.म.

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
४.	निर्माण भएका सडक पुलको मर्मतसम्भार	२ वटा भएको	२ वटा	२ वटा	२ वटा	२ वटा	भौ.पू.वि.या.म.

★ प्रदेश सरकारको लगानीमा सञ्चालन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(घ) झोलुङ्गे पुल निर्माण तथा मर्मतसम्भार

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	झोलुङ्गे पुल निर्माण तथा मर्मतसम्भार	८७ वटा निर्माण भएको	३ वटा	४ वटा	५ वटा	५ वटा	भौ.पू.वि.या.म.
२.	झोलुङ्गे पुल निर्माणमा स्थानीय तहको प्राविधिक क्षमता अभिवृद्धि	वार्षिक २५ जनाको क्षमता विकास	-	२५ जनाको क्षमता विकास	२५ जनाको क्षमता विकास	२५ जनाको क्षमता विकास	भौ.पू.वि.या.म.

(ङ) वैकल्पिक यातायात प्रणाली विकास

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	रज्जुमार्ग र केबलकार जस्ता विद्युतीय तथा वैकल्पिक यातायात प्रणाली विकास	१६ वटा केवलकारको सम्भाव्यता अध्ययन भएको	नेपाल सरकार तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य	नेपाल सरकार तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य	नेपाल सरकार तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य	नेपाल सरकार तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य	भौ.पू.वि.या.म.
२.	✦टनेल र अन्य नयाँ प्रविधिमा आधारित सडक निर्माण आयोजना	----	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	भौ.पू.वि.या.म.
३.	सार्वजनिक-निजी साझेदारी अवधारणा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सार्वजनिक निजी साझेदारी सम्बन्धी नीति र कानुन निर्माण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	आर्थिक मामिला मन्त्रालय तथा नीति तथा योजना आयोग
४.	卐 सुविधा सम्पन्न बस टर्मिनल तथा भेहिकल सर्भिसिङ केन्द्र निर्माण		सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	भौ.पू.वि.या.म.

✦वैदेशिक सहयोगको लागि प्रस्तावित रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

卐सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(च) रणनीतिक बसपार्क निर्माण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सार्वजनिक यातायातको घनत्व र चापको आधारमा बसपार्कको लागि उपयुक्त स्थान पहिचान, सम्भाव्यता अध्ययन र निर्माण	-----	-----	सम्भाव्यता अध्ययन			भौ.पू.वि.या.म.
२.	⁂प्रदेश स्थानीय साझेदारीमा आधुनिक टर्मिनल सहितको बसपार्क निर्माण, सञ्चालन तथा स्तरोन्नति	-----	-----	सम्भाव्यता अध्ययन	साझेदारी तथा सहकार्य	सम्भाव्यता अध्ययन	भौ.पू.वि.या.म. र स्थानीय सरकार

⁂प्रदेश तथा स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(छ) सुरुङ मार्ग सम्भाव्यता अध्ययन तथा निर्माण

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सुरुङ मार्ग तथा वैकल्पिक प्रविधि सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन	नेपाल सरकारबाट हेम्जा घट्टेखोला	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	भौ.पू.वि.या.म.
२.	सुरुङ तथा नवीन प्रविधिमा आधारित सडक तथा पुल निर्माण	नेपाल सरकारबाट	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	भौ.पू.वि.या.म.
३.	साझेदारीमा आधारित सुरुङमार्ग निर्माण	नेपाल सरकारबाट	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	भौ.पू.वि.या.म.

(ज) लोकमार्ग आसपास क्षेत्र रिक्रियशनल र रिफ्रेशमेण्ट सेण्टर सञ्चालन साझेदारी कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	पौडी पोखरी र व्यामशाला	-----	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	भौ.पू.वि.या.म., निजी क्षेत्र र सहकारी
२.	उद्यान तथा पार्क, शौचालय, खानेपानी तथा प्रतिक्षालय	-----	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	भौ.पू.वि.या.म.र निजी क्षेत्र तथा सहकारी
३.	कोशेली घर तथा रैथाने खाना उपलब्ध भोजनालय	-----	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	भौ.पू.वि.या.म.र निजी क्षेत्र तथा सहकारी
४.	चार्जिङ स्टेशन र आरामस्थल	निजी क्षेत्रबाट निर्माण र सञ्चालन	२ वटा	३ वटा	५ वटा	५ वटा	भौ.पू.वि.या.म.र निजी क्षेत्र तथा सहकारी
५.	होटेल र रेष्टुरेण्ट सञ्चालन	निजी क्षेत्रबाट निर्माण र सञ्चालन	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	भौ.पू.वि.या.म.र निजी क्षेत्र तथा सहकारी

९.१.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	१०५८६५	१०४३००	१५६५	
२०८३/८४	१२००५४	११८२८०	१७७४	
२०८४/८५	१२३६५६	१२१८२९	१८२७	
२०८५/८६	१३६०२१	१३४०११	२०१०	
जम्मा	४८५५९६	४७८४२०	७१७६	

९.२ यातायात व्यवस्थापन

९.२.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (यथार्थ)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	विद्युतीय सवारी साधनको प्रयोग दर	प्रतिशत	०.४	०.६	०.८	१.२	१.५	२.०
२.	४ पाङ्ग्रे सवारी साधन उपलब्ध घरपरिवार	सङ्ख्या	२५०००	२६५००	२७०००	२८०००	२९०००	३००००
३.	दर्ता भएका सवारी साधन (चार पाङ्ग्रे)	सङ्ख्या	४६००	४८००	४९००	५०००	५१००	५२००
४.	दर्ता भएका सवारी साधन (दुई पाङ्ग्रे)	सङ्ख्या	६८१८१	७६५००	८००००	११४५२१	१२००००	१४०८६२

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (यथार्थ)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
५.	वितरण भएका इम्बोस्ड नम्बर प्लेट	सङ्ख्या	१०००	२५००	३०००	६०००	७०००	८०००
६.	सवारी करबाट सङ्कलित राजस्व (वार्षिक)	रु.लाख	२२९८	२५६०	२७००	३३०८	३५००	३८००

९.२.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेश सरकारले यातायात सेवालाई व्यवस्थित तथा गण्डकी प्रदेश सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०८० जारी गरेको छ। राइड सेयरिङ नियमावली तयार गरी राइड सेयरिङलाई व्यवस्थित गर्ने दिशामा अगाडि बढेको छ। यातायात व्यवस्थाको राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न विद्युतीय सवारी साधनको प्रयोगमा जोड दिने नीति लिइएको छ। हाल प्रदेशका कुल ९ वटा जिल्लाबाट यातायात व्यवस्था सम्बन्धी सेवाप्रवाह भैरहेको छ। सवारी चालक अनुमतिपत्र सम्बन्धी सेवालाई सहज, मर्यादित र व्यवस्थित गराउँदै लगिएको छ। प्रदेशमा सवारी तथा यातायात क्षेत्रको अभिलेखलाई डिजिटलाइज गर्ने काम सुरु गरिएको छ। त्यसैगरी, विद्युतीय भुक्तानी सहितको विद्युतीय सवारी चालक अनुमतिपत्र प्रणाली परीक्षणको रूपमा सुरू गरिएको छ।

हाल सवारी चालक अनुमतिपत्र वितरण गर्ने कार्यालयबाट राजस्व तिरेकै दिनमा परीक्षणकालीन सवारी चालक अनुमतिपत्र दिने व्यवस्था मिलाइएको छ। यस क्षेत्रबाट वार्षिक करिव रु. १ अर्ब १४ करोड राजस्व सङ्कलन भएको छ। प्रदेशभित्र विद्युतीय सवारी साधनको प्रयोग दर ०.६ प्रतिशत रहेको छ। प्रदेशभित्र दर्ता भएका चार पाङ्ग्रे सवारी साधन सङ्ख्या करिव २६ हजार ५ रहेको छ। सवारी करबाट सङ्कलित वार्षिक राजस्व करिव रु. २५ करोड ६० लाख रहेको छ।

९.२.३ प्रमुख कार्यक्रमको वार्षिक आयोजना तथा क्रियाकलाप तथा कार्यतालिका

(क) सार्वजनिक यातायात सुदृढीकरण कार्यक्रम

क्र.सं.	प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रम	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवार
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नीति, कानुन, कार्यविधि र मापदण्ड तर्जुमा तथा सुधार	यातायात व्यवस्था सम्बन्धी आवश्यक ऐन तथा निमयावली निर्माण भएको	थप आवश्यकता अनुसार ऐन तथा नियममा समायानुकुल परिमार्जन	प्रदेशिक यातायात नीति मस्यौदा र अन्य कार्यविधि निर्माण	निरन्तर नीतिगत सुधार गर्ने	निरन्तर नीतिगत सुधार गर्ने	भौ.पू.वि.या.म.
२.	गुणस्तरीय मास ट्रान्सपोर्ट व्यवस्था र वैज्ञानिक भाडादर निर्धारण प्रणाली निर्माण	भाडादर वार्षिक रुपमा तोकिने	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	भौ.पू.वि.या.म.

क्र.सं.	प्रमुख हस्तक्षेपकारी	२०८१/८२	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख
३.	यातायात क्षेत्रका मजदुरका लागि योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा	बीमा लगायतको सुविधा कार्यान्वयन	सङ्घीय सरकार सँगको समन्वयमा कार्यान्वयनको पहल गर्ने	सङ्घीय सरकारको समन्वयमा क्रमशः कार्यान्वयन गरिने			भौ.पू.वि.या.म.
४.	यातायात मजदुरलाई सेवाग्राहीमैत्री आचरण जनचेतनामूलक कार्यक्रम	ट्राफिक प्रहरी, समुदाय र यातायात मजदुर उपस्थितिमा कार्यक्रम	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	भौ.पू.वि.या.म.
५.	सार्वजनिक यातायात प्रणाली सुदृढीकरण सहयोग	सहकारी तथा निजि क्षेत्रलाई सहयोग गरिएको	अध्ययन	अध्ययनको सुझाव कार्यान्वयन			भौ.पू.वि.या.म.
६.	यातायात व्यवस्था कार्यालय तथा सेवाप्रवाह सुधार	अनुगमन मूल्याङ्कन प्रभावकारी बनाउँदै लगिएको क्रमश सुधार भएको।	डिजिटल सेवालाई थप सुधार गर्दै जाने	सवारी कर अनलाईन माध्ययमवाट तिर्न मिल्ने गरी सिस्टम निर्माण	सवारी दर्ता सहितका काम अनलाईन माध्यमबाट हुने संरचना निर्माण	सुधारलाई संस्थागत गरिने	भौ.पू.वि.या.म.

(ख) विद्युतीय सवारी साधन प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र.सं.	प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रम	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवार
			२०८२/ ८३	२०८३/ ८४	२०८४/ ८५	२०८५/ ८६	
१.	चार्जिङ्ग स्टेशन निर्माण तथा विस्तार	निजी क्षेत्रसँग साझेदार गरी करिव २५ ठाँउमा निर्माण र विस्तार	निजी क्षेत्रसँग समन्वय र आवश्यकताअनुसार स्टेसन निर्माण	निजी क्षेत्रसँग समन्वय र आवश्यकता अनुसार स्टेसन निर्माण			भौ.पू.वि.या.म.
२.	विद्युतीय सवारी साधन प्रोत्साहन तथा व्यवस्थापन	विद्युतीय सवारी साधन लाई प्रोत्साहन	विद्युतीय मास ट्रान्सिपोर्टलाई प्रोत्साहन हुने गरी नीति निर्माण	सार्वजनिक साधनलाई क्रमशः विद्युतीय बनाउन प्रोत्साहन र विद्युतीय सवारी साधनको व्याट्री लगायतका हानिकारक रसायन हुने फोहोर व्यवस्थापनको कार्यविधि निर्माण तथा कार्यान्यन			भौ.पू.वि.या.म.

(ग) सवारी दुर्घटना न्यूनीकरण तथा सडक सुरक्षा कार्यक्रम

क्र.सं.	प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रम	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवार
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सवारी दुर्घटना न्यूनीकरणका लागि पूर्वाधार सुधार	सबै तहको सरकारबाट निरन्तर पूर्वाधार सुधार	सवारी मर्मत कारखानालाई अनुमति दिने कार्यविधि निर्माण, अनुमति प्रदान र नियमित। सडक सुरक्षाका लागि उपकरण जडान	निरन्तर सडक सुरक्षा सम्बन्धी अभिमुखीकरण, आकस्मिक सडक मर्मत कोष निर्माण र सञ्चालन	निरन्तर सडक सुरक्षा सम्बन्धी अभिमुखीकरण, आकस्मिक सडक मर्मतलाई निरन्तरता दिने		भौ.पू.वि.या.म.

क्र.सं.	प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रम	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवार
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
२.	सवारी साधन अनुमतिपत्र वितरण प्रणाली सुधार	हालसम्म एकद्वार प्रणालीमार्फत नेपाल सरकारबाट छपाई हुने	प्रदेशबाट नै छपाई गरी बितरण गर्ने लक्ष्यसहित बजेट बिनियोजन	छपाईलाई निरन्तरता	छपाईलाई निरन्तरता	छपाईलाई निरन्तरता	भौ.पू.वि.या.म.
३.	ट्राफिक सचेतना तथा ट्राफिक नियम नियमन कार्यक्रम	स्कुल क्याम्पस तथा समुदायमा कार्यक्रम भएको	निरन्तर सचेतनाका कार्यक्रम	निरन्तर सचेतनाका कार्यक्रम	निरन्तर सचेतनाका कार्यक्रम	निरन्तर सचेतनाका कार्यक्रम	भौ.पू.वि.या.म.
४.	ट्राफिक पूर्वाधार विकास, विस्तार र सुधार	बैङ्क तथा निजी क्षेत्रको साझेदारी कार्य भएको।	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	भौ.पू.वि.या.म.

(घ) सूचना प्रविधिमा आधारित यातायात सेवा व्यवस्थापन कार्यक्रम

क्र.सं.	प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रम	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवार
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	यातायात क्षेत्रको सेवा डिजिटलाइजेसन	EDLVRS र VRS सिस्टम कार्यान्वयनमा रहेको धेरैजसो फाईल डिजिटलाइज भएका	सबै फाईल ढड्डा डिजिटलाइज गर्ने	कर प्रणालीलाई अनलाईन गर्ने	सबै सवारी साधन दर्ता अनलाईन प्रणालीमा गर्ने	डिजिटाईजेसन सेवालाई निरन्तर सुधार गर्दै लैजाने	भौ.पू.वि.या.म.
२.	अनलाइन भुक्तानी तथा सवारी दर्ता प्रणाली निर्माण	सवारीचालक अनुमतिपत्र अनलाईन प्रणालीमार्फत नै कामकाज भईरहेको	सवारी दर्ता प्रणाली निर्माण अध्ययन र अनलाईन भुक्तानी प्रणाली निर्माण	सवारी दर्ता प्रणाली निर्माण गर्ने	डिजिटल प्रणालीको सञ्चालन र निरन्तर सुधार गर्ने		भौ.पू.वि.या.म.
३.	यातायात व्यवस्थापन प्रणाली सम्बन्धी सफ्टवयेर निर्माण	सरकारी सफ्टवयरमार्फत नै कामकाज।	सवारी दर्ता प्रणाली निर्माणको लागि अध्ययन गर्ने	सवारी दर्ता प्रणाली निर्माण गर्ने	डिजिटल प्रणालीको सञ्चालन र निरन्तर सुधार गर्ने		भौ.पू.वि.या.म.
४.	सवारी अनुमति पत्र छपाइ सम्बन्धी प्रादेशिक संरचना निर्माण	निर्माण गर्ने चरणमा	निर्माण गरी छपाई गर्ने	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	भौ.पू.वि.या.म.
५.	अभिलेख डिजिटलाइजेसन	धेरैजसो अभिलेख डिजिटाईज भईसकेका	बाँकी अभिलेख डिजिटाईज गरिने	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	विषयगत मन्त्रालय

(ङ) सवारी कर सङ्कलन तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम

क्र.सं.	प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रम	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवार
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सवारी साधन नवीकरण व्यवस्थापन	सवारी साधन नवीकरण व्यवस्थापनामा सुधार भईरहेको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	भौ.पू.वि.या.म.
२.	सवारी दर्ता तथा नवीकरण सेवा सुधार	सेवा क्रमशः सुधार भईरहेको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	भौ.पू.वि.या.म.
३.	सवारी कर जनचेतना विस्तार	बिभिन्न सञ्चार माध्यम र पत्रपत्रिकामार्फत सुसूचित गरिएको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	भौ.पू.वि.या.म.

९.३.५ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	६००००	२००००	४००००	
२०८३/८४	७००००	२५०००	४५०००	
२०८४/८५	८००००	३००००	५००००	
२०८५/८६	९००००	३५०००	५५०००	
जम्मा	३०००००	११००००	१९००००	

९.३ भवन, आवास, बस्ती तथा सहरी विकास

९.३.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८०/८१ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	भवन आचारसंहिताको मापदण्डअनुसार निर्मित आवासमा बसोबास गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	३०	३२	३३	३५	३७	४०
२.	आफ्नै स्वामित्वको आवासमा बसोबास गर्ने परिवार	प्रतिशत	८२.५	८३	८३.५	८४	८४.५	८५
३.	३० मिनेटको दुरीमा बजार केन्द्र पहुँच पुगेको घरपरिवार	प्रतिशत	५०	५२	५४	५६	५८	६०
४.	रणनीतिक महत्त्वका बसपार्क	सङ्ख्या	१०	१०.२	१०.६	११	११.५	१२
५.	सरकारी कार्यालय भवन प्रबलीकरण र नयाँ निर्माण	सङ्ख्या	३५	४०	४५	५०	६२	७५
६.	वातावरणमैत्री प्रविधिमा आधारित फोहोरमैला प्रशोधन र स्यानीटरी ल्याण्डफिल साइट निर्माण	सङ्ख्या	५	६	७	८	१०	१२
७.	सभाहल तथा बहुउद्देश्यीय भवन निर्माण	सङ्ख्या	०	०	१	२	४	५
८.	जग्गा विकास, बस्ती एकीकरण र सुधार तथा सहरी पुनरोत्थान लगायत योजनाबद्ध बस्ती विकास कार्यक्रम सञ्चालन हुने स्थान	सङ्ख्या	०	१	२	३	४	५
९.	पूर्वाधार विकास भएका ग्रामीण बजार केन्द्र	सङ्ख्या	०	१	२	३	५	७
१०.	तालिम प्राप्त प्राविधिक तथा कालीगढ	जना	७२०	७६०	८२०	९००	१०५०	१२००

९.३.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

यस प्रदेशमा सुविधा सम्पन्न ९ वटा सभा हल, २४ वटा स्थानीय तहका वडा कार्यालय भवन, गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान भवन, प्राकृतिक चिकित्सालय, ६ वटा अस्पताल निर्माणाधिन अवस्थामा रहेका छन्। प्रदेश सरकारले प्रदेश सभा भवन, गण्डकी प्रदेश प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठान भवन, गण्डकी विश्वविद्यालय भवन गरी ३ वटा पहिचानयुक्त सरकारी भवन निर्माणाधिन अवस्थामा रहेका छन्। प्रदेशभित्रका स्याङ्जाको पुतलीबजार, पर्वतको कुश्मा, तनहुँको शुक्लागण्डकी, लमजुङको मध्यनेपाल गरी ६ वटा सहरलाई स्याटेलाइट सिटीको रूपमा निर्माण गर्ने कार्य अगाडि बढेको छ।

अति विपन्न, सीमान्तकृत तथा जोखिममा रहेका घरपरिवारलाई आवास सुविधा उपलब्ध गराउन जनता आवास कार्यक्रम अन्तर्गत करिब २ हजार आवासीय घर निर्माण भएका छन्। खरको छाना विस्थापन कार्यक्रम अन्तर्गत स्थानीय तहसँगको साझेदारीमा करिब २ सय घरमा जस्तापाताको छाना निर्माणमा सहयोग उपलब्ध गराइएको छ।

हाल प्रदेशभित्र भवन आचारसंहिताको मापदण्डअनुसार निर्मित आवासमा बसोबास गर्ने जनसङ्ख्या ३० प्रतिशत रहेको छ भने आफ्नै स्वामित्वको आवासमा बसोबास गर्ने परिवार सङ्ख्या ८२.५ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। घर तथा आवासबाट ३० मिनेटको दुरीमा बजार केन्द्र पहुँच पुगेको घरपरिवार ५० प्रतिशत रहेको छ। वातावरणमैत्री प्रविधिमा आधारित फोहोरमैला प्रशोधन र स्यानीटरी ल्याण्डफिल साइट सङ्ख्या ५ रहेको छ।

९.३.३ प्रमुख कार्यक्रमको वार्षिक आयोजना तथा क्रियाकलाप तथा कार्यतालिका

(क) व्यवस्थित सहरी विकास कार्यक्रम

क.सं.	प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रम	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवार
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	व्यवस्थित सहर तथा बस्ती विकासका लागि मापदण्ड सहित गुरुयोजना तर्जुमा	कानुनी आधारहरू तयार भएको	-	आवश्यकताका आधारमा कानुन परिमार्जन	गुरुयोजना तर्जुमा	आवश्यकताका आधारमा कानुन परिमार्जन	भौ.पू.वि.या.म.
२.	सहर र बस्ती विकासमा सार्वजनिक-निजी साझेदारी अवधारणा प्रवर्द्धन		-	नीति तथा कानुन सुधार	सहयोग र सहजीकरण	सहयोग र सहजीकरण	भौ.पू.वि.या.म.
३.	स्याटलाइट सहर तथा गाउँ-नगर अन्तरसम्बन्ध विकास कार्यक्रम			सम्भाव्यता अध्ययन	पूर्वाधार विकास	पूर्वाधार विकास	भौ.पू.वि.या.म.

(ख) एकीकृत बस्ती विकास कार्यक्रम

क.सं.	प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रम	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवार
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेश स्थानीय साझेदारीमा स्थानीय तहका केन्द्र र अन्य सम्भाव्य स्थानमा एकीकृत बस्ती विकास	भिमसेन थापा गाउँपालिकाको मिलन वस्ती र धार्चे गाउँपालिकाको लाप्राक गुप्सीपाखामा वस्ती विकास		सम्भाव्यता अध्ययन	अन्तरसरकार साझेदारी तथा सहकार्य	अन्तरसरकार साझेदारी तथा सहकार्य	भौ.पू.वि.या.म.
२.	बस्ती एकीकरण कार्यक्रम			सम्भाव्यता अध्ययन	साझेदारी र सहकार्य	साझेदारी तथा सहकार्य	भौ.पू.वि.या.म.
३.	असुरक्षित र जोखिमयुक्त बस्ती पहिचान र स्थानान्तरण	नेपाल सरकारबाट कार्यान्वयन भएको	नेपाल सरकारसँग सहकार्य	नेपाल सरकारसँग सहकार्य	नेपाल सरकारसँग सहकार्य	नेपाल सरकारसँग सहकार्य	भौ.पू.वि.या.म.

(ग) उच्च जोखिममा रहेका व्यक्तिका लागि विशेष सामाजिक आवास विकास कार्यक्रम

क.सं.	प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रम	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवार
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नेपाल सरकार तथा स्थानीय तहसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा स्थान तथा लाभग्राही पहिचान		नेपाल सरकार तथा स्थानीय तहसँगको समन्वय तथा	नेपाल सरकार तथा स्थानीय तहसँगको समन्वय तथा	नेपाल सरकार तथा स्थानीय तहसँगको समन्वय तथा	नेपाल सरकार तथा स्थानीय तहसँगको समन्वय तथा	भौ.पू.वि.या.म.

क्र.सं.	प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रम	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवार
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
			सहकार्य	सहकार्य	सहकार्य	सहकार्य	
२.	अति-विपन्न, लोपोन्मुख र अति-सीमान्तकृत जातजाति, समुदाय एवम् सुकुम्वासीको लागि सुरक्षित र किफायती आवास व्यवस्थापन	जनता आवास कार्यक्रममार्फत कार्यान्वयन भएको		अन्तरसरकार साझेदारी तथा सहकार्य	अन्तरसरकार साझेदारी तथा सहकार्य	अन्तरसरकार साझेदारी तथा सहकार्य	भौ.पू.वि.या.म.
३.	अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक व्यक्तिका लागि दिवा सेवा केन्द्र		१२.२.३ को कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका अन्तरगत (क) का क्रियाकलाप बमोजिम कार्यान्वयन हुने				भौ.पू.वि.या.म.
४.	विपद्को उच्च जोखिममा रहेका व्यक्तिका लागि विशेष सामुहिक आवासको विकास			अध्ययन र मापदण्ड निर्माण	कार्यन्वयन	कार्यन्वयन	भौ.पू.वि.या.म.

(घ) प्रादेशिक पहिचानयुक्त प्रदेशको प्रमुख प्रशासनिक केन्द्र निर्माण कार्यक्रम

क्र.सं.	प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रम	२०८०/८१ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवार
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नेपाल सरकार तथा सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वयमा प्रदेश राजधानी पोखरामा उपयुक्त स्थान पहिचान	अवधारणा पत्र तयार भएको	---	प्रदेश प्रशासनिक केन्द्रको सम्भाव्यता अध्ययन तथा विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन	जग्गा प्राप्ती	प्रदेशको पहिचानयुक्त प्रदेशको प्रमुख प्रशासनिक केन्द्रको संरचना निर्माण	भौ.पू.वि.या.म.

९.३.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	५५९२	३१४५	१५६६	११२
२०८३/८४	६१६२	३४६०	१७२५	१२३
२०८४/८५	६७७४	३८०५	१८९७	१३५
२०८५/८६	७४४६	४१८५	२०८५	१४९
जम्मा	**२५९७४**	**१४५९५**	**७२७३**	**५१९**

९.४ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

९.४.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	इन्टरनेटमा पहुँच उपलब्ध घरपरिवार	प्रतिशत	६५	६८	७२	७५	८०	८५
२.	टेलिफोन लाइन	सङ्ख्या	३०००००	३०४०००	३०८०००	३१००००	३१५०००	३२००००
३.	दर्ता भएका इन्टरनेट सेवा प्रदायक	सङ्ख्या	१५	१६	१७	१८	१९	२०
४.	मोबाइल फोन साथमा हुने महिला	प्रतिशत	९२	९३	९४	९५	९७	९८
५.	प्रदेशभित्र कायम रहेका अनलाइन मिडिया	सङ्ख्या	६६०	६७०	६७५	६८०	६९०	७००

९.४.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशमा आधुनिक सूचना प्रविधिमा प्रदेशवासीको पहुँच विस्तार हुँदै गएको छ। सूचना प्रविधिमा आधारित व्यवसाय र रोजगारीको विस्तार हुँदै गएको छ। गिग अर्थतन्त्र र सीमाविहिन अर्थतन्त्र विस्तार हुँदै गएको छ। प्रदेशको कुल जनसङ्ख्याको ६५ प्रतिशत जनसङ्ख्यामा इन्टरनेटको पहुँच स्थापित भएको छ। यस प्रदेशमा मोबाइल फोन साथमा हुने महिलाको जनसङ्ख्या करिव ९३ प्रतिशत रहेको छ। प्रदेशभित्र सञ्चालनमा रहेका अनलाइन मिडिया सङ्ख्या करिव ६ सय ७० रहेको छ।

९.४.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) प्रादेशिक सूचना र आयोजना व्यवस्थापन प्रणाली विकास र व्यवस्थापन कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम र आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	एकीकृत प्रादेशिक सूचना प्रणाली निर्माण	-	अवधारणा पत्र तयारी	एकीकृत प्रादेशिक सूचना प्रणाली निर्माण	एकीकृत प्रादेशिक सूचना प्रणालीको प्रयोग	एकीकृत प्रादेशिक सूचना प्रणालीको प्रयोग	शासकीय सुधार तथा समन्वय महाशाखा
२.	प्रादेशिक आयोजना व्यवस्थापन प्रणाली विकास	प्रादेशिक आयोजना व्यवस्थापन प्रणाली विकास भएको	अद्यावधिक तथा परिमार्जन	अद्यावधिक तथा परिमार्जन	अद्यावधिक तथा परिमार्जन	अद्यावधिक तथा परिमार्जन	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग/विषयगत मन्त्रालय

(ख) डिजिटल प्लेटफर्म विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	गण्डकी प्रदेशका तुलनात्मक लाभ तथा निर्यातयोग्य वस्तु, पर्यटकीय गन्तव्य, सेवा तथा सुविधाको अभिलेख प्रणाली निर्माण	-	-	६.१.३ को (च) अनुसार अध्ययन गर्ने	अभिलेखीकरण		उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	प्रादेशिक पुँजीगत सम्पत्तिको अभिलेख प्रणाली निर्माण	PAMS बाट हुने गरेको	प्रणाली प्रयोगमा रहेको र क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू नियमित गर्ने				प्रलेनिका
३.	शैक्षिक तथा नवप्रवर्तन र तालिम प्रदायक संस्थाको अभिलेखन		डाटा वेस तयारी	निरन्तर अद्यावधिक तथा अभिलेखन			सा.वि.यु.खे.म.
४.	मिडिया तथा सञ्चार प्रविधि सेवा प्रदायक संस्थाको विवरण अभिलेखन	लोक कल्याणकारी विज्ञापन वितरणका लागि २४५ सूचिकृत	डाटा वेस तयारी	निरन्तर अद्यावधिक तथा अभिलेखन			प्रेस रजिष्ट्रारको कार्यालय
५.	उद्यम तथा व्यवसाय अभिलेख सम्बन्धी सूचना प्रणाली विकास			विद्यमान सूचना प्रणालीलाई डिजिटललाइज गर्ने			उद्योग तथा पर्यटनमन्त्रालय

(ग) सूचना प्रविधि क्षमता विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नीति, योजना, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा सूचना प्रविधि प्रयोग विस्तार	प्रणाली विकास भइसकेको	निरन्तर अद्यावधिक तथा परिष्कृत				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
२.	नवप्रवर्तनका लागि विश्वविद्यालय, शिक्षालय र निजी क्षेत्रसँग सहकार्य	नेपाल सरकार प्रदेश सरकार र विश्वविद्यालयबिच सहकार्य र साझेदारी भएको	सहकार्य र साझेदारी	सहकार्य र साझेदारी	सहकार्य र साझेदारी	सहकार्य र साझेदारी	सा.वि.यु.खे.म.
३.	प्रदेश र स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि	आ.व.२०८१/८२ मा १७८ जना क्षमता विकास कार्यक्रममा समेटिएको	२०० जनालाई तालिम	२५० जना जनालाई तालिम	२५० जना जनालाई तालिम	३०० जना जनालाई तालिम	गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान
४.	सञ्चार तथा सूचना प्रविधिका क्षेत्रमा नवीनतम प्रविधिको खोज, अनुसन्धान र विकास		अवधारणा तयारी	अनुसन्धान तथा विकास	निरन्तर अनुसन्धान तथा विकास	निरन्तर अनुसन्धान तथा विकास	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय

(घ) सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका पूर्वाधारको विकास, स्तरोन्नति तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेशमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि पूर्वाधारको विकास, स्तरोन्नति तथा सुदृढीकरण			अवधारणा तयारी	स्तरोन्नति तथा सुदृढीकरण		मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
२.	विद्युतीय तथ्याङ्क सङ्कलन, भण्डारण, सुरक्षण र उपयोग	विद्युतीय तथ्याङ्क सङ्कलन, भण्डारण, सुरक्षण र उपयोग	निरन्तर अद्यावधिक तथा परिष्कृत				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
३.	डिजिटल अर्थतन्त्र प्रवर्द्धन कार्यक्रम		अवधारणा तयारी	निरन्तर अद्यावधिक तथा परिष्कृत			आर्थिक मामिला मन्त्रालय
४.	सञ्चार प्रविधिमा आधारित व्यवसाय विकास सेवा प्रवर्द्धन	सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रबाट भइ रहेको	अवधारणा तयारी	निरन्तर अद्यावधिक तथा परिष्कृत			विषयगत मन्त्रालय

९.४.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	२९६०६	५९२१	२०७२४	२९६१
२०८३/८४	३१३८१	६२७६	२१९६६	३१३८
२०८४/८५	३४७२६	६९४५	२४३०८	३४७३
२०८५/८६	३८४२८	७६८६	२६९००	३८४३
जम्मा	१३४१४१	२६८२८	९३८९८	१३४१४

परिच्छेद १० : स्वच्छ ऊर्जा, जलस्रोत तथा खानेपानी

१०.१ जलस्रोत तथा ऊर्जा

१०.१.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ यथार्थ	२०८१/८२ अनुमानित	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	कुल जलविद्युत् उत्पादन क्षमता	मे.वा.	८२१	१०५०	१२७९	१६००	२०५०	२५००
२.	विद्युत्मा पहुँच प्राप्त घरधुरी	प्रतिशत	९९.५५	९९.८०	९९.९०	१००	१००	१००
३.	प्रति व्यक्ति विद्युत् खपत	कि.वा.घ.	२७०	२८०	२९०	३००	३५०	५००
४.	संस्थागत सौर्य ऊर्जा प्रणालीबाट विद्युत् उत्पादन	कि.वा.	२२५	२४१	२६०	२८०	२९०	३००

१०.१.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशमा हिम नदी, सिमसार क्षेत्र, रामसार क्षेत्र, तातोपानी मुहान, खोल्सा, खहरे खोला लगायत ठुला नदी बेसिन र त्यस अन्तर्गत जलाधार तथा उपजलाधार क्षेत्र रहेका छन्। यस प्रदेशभित्र कुल ११ भन्दाबढी नदी हिमालबाट उत्पत्ति भएर बग्ने र ३६८ वटा साना ठुला उपजलाधार रहेका छन्। यस प्रदेशभित्र हाल ८ वटा ठुला जलविद्युत् आयोजना सञ्चालनमा रहेका छन्।

प्रदेश सरकार गठनपछिको अवधिमा राष्ट्रिय प्रसारण लाइन र नवीकरणीय ऊर्जा मार्फत् विद्युतमा पहुँच पुगेका घरधुरी सङ्ख्या ८७.९० प्रतिशतबाट वृद्धि भई हाल करिव ९९.८० प्रतिशत पुगेको छ। यस अवधिमा प्रदेश सरकारको तर्फबाट कुल ९२ वटा लघु जलविद्युत् आयोजनाको मर्मतसम्भार गरी जम्मा ३ हजार ४ सय ३३ किलोवाट विद्युत् नियमित भइ १६ हजार ८६ घरधुरी लाभान्वित भएका छन्। यस अवधिमा कुल १ हजार ५ सय ९६ घरधुरीमा प्रदेश सरकारको ७५ देखि ९० प्रतिशत सम्मको सहुलियतमा घरेलु सौर्य ऊर्जा प्रविधि जडान गरिएको छ। यसगरी, गण्डकी प्रदेश सरकारका विभिन्न मन्त्रालय, कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, अध्ययन संस्थान तथा सामुदायिक विद्यालयहरूमा गरी कुल २ सय ४१ किलोवाट पिक क्षमताको संस्थागत सौर्य ऊर्जा प्रविधि जडान र कुल २ सय ९५ थान सौर्य सडक बत्ती तथा स्मार्ट सडक बत्ती जडान कार्य सम्पन्न गरिएको छ। यसै अवधिमा प्रदेश सरकारको लगानी तथा स्थानीय सरकारसँगको साझेदारीमा कुल ३० हजार ४ सय ८१ वटा विद्युत वितरण लाईनमा रहेका जीर्ण काठेपोल प्रतिस्थापनमार्फत १ लाख ४९ हजार ४ सय ६७ जना लाभान्वित भएका छन्। प्रदेशमा जलविद्युत् उत्पादनको कुल जडित क्षमता ९३३ मेगावाट रहेको छ भने प्रति व्यक्ति विद्युत् खपत २७० किलोवाट घण्टा रहेको छ।

१०.१.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) एकीकृत जलस्रोत व्यवस्थापन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	एकीकृत जलस्रोत विकास रणनीति तर्जुमा	प्रारम्भिक अध्ययन प्रतिवेदन तयार भएको	-	रणनीति तर्जुमा/ १५००	रणनीति तर्जुमा/ १०००	-	ऊ.ज.खा.म.
२.	बहुउद्देश्यीय जलस्रोत विकास आयोजना पहिचान, सम्भाव्यता अध्ययन र विकास	प्रदेश तहमा हालसम्म अध्ययन नभएको	अध्ययन / २०००	पूर्वाधार विकास/ ५०००	पूर्वाधार विकास/ १००००	पूर्वाधार विकास/ १५०००	ऊ.ज.खा.म.

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
३.	जलासय तथा कृतिम ताल निर्माण आयोजना	२ वटा आयोजना निर्माणको चरणमा रहेका	पूर्वाधार विकास/ ६४००	पूर्वाधार विकास/ ५००००	पूर्वाधार विकास/ १०००००	पूर्वाधार विकास/ १५००००	ऊ.ज.खा.म.
४.	जलस्रोत संरक्षण, उपयोग तथा पुनर्भरण	खानेपानी मुहान संरक्षणका केहि कार्य भैरहेको	जलस्रोत संरक्षण/ ५०००	जलस्रोत संरक्षण/ १००००	जलस्रोत संरक्षण/ १५०००	जलस्रोत संरक्षण/ रु.२००००	ऊ.ज.खा.म.

(ख) विद्युत् उत्पादन तथा सेवा विस्तार कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	विद्युत् आयोजना पहिचान, सम्भाव्यता अध्ययन, आयोजना विकास र सञ्चालन	अध्ययन नभएको	अध्ययन/ ३०००	जलविद्युत आयोजना विकास/ ५०००	जलविद्युत आयोजना विकास/ १००००	जलविद्युत आयोजना विकास/ १२०००	ऊ.ज.खा.म. र निजी क्षेत्र
२.	✿जलविद्युत् विकास कार्यक्रम	प्रदेश तहबाट विद्युत उत्पादनको इजाजत पत्र जारी गर्नको लागि कानुन निर्माण	सहयोग र सहजीकरण	जलविद्युत् विकास/५०००	जलविद्युत् विकास/ १००००	जलविद्युत् विकास/ १०००००	ऊ.ज.खा.म. र निजी क्षेत्र
३.	◉उत्तरगंगा जलाशय युक्त जल विद्युत् आयोजना	ने.वि.प्रा. ले अध्ययन गरिरहेको र लगानी वोर्डको कार्यक्षेत्रमा पर्ने आयोजना ।	सहयोग र सहजीकरण	सहयोग र सहजीकरण	सहयोग र सहजीकरण	सहयोग र सहजीकरण	नेपाल सरकार/ ने.वि.प्रा.
४.	सङ्घीय सरकारसँगको समन्वयमा विद्युत् लाइन विस्तार र क्षमता अभिवृद्धि	कार्यक्रम नभएको	सहयोग र सहजीकरण	सहयोग र सहजीकरण	सहयोग र सहजीकरण	सहयोग र सहजीकरण	ऊ.ज.खा.म.
५.	विद्युत् नपुगेका स्थान तथा घरधुरीमा विद्युत् सेवा विस्तार तथा स्तरोन्नति सहयोग र सहजीकरण	उज्यालो गण्डकी प्रदेश अभियान अन्तरगत ने.वि.प्रा. सम्झौता भइ आयोजना कार्यान्वयन	विद्युत विस्तार तथा स्तरोन्नति/ १३००००	विद्युत विस्तार तथा स्तरोन्नति/ १३००००	विद्युत विस्तार तथा स्तरोन्नति/ ५००००	विद्युत विस्तार तथा स्तरोन्नति/ ५००००	ने.वि.प्रा.
६.	विद्युत् उत्पादन, वितरण र सञ्चितिमा नयाँ प्रविधिको प्रयोग एवम् नवीनतम वित्तीय उपकरण अवलम्बन	कार्यक्रम नभएको । ने.वि.प्रा. को कार्यक्षेत्रमा पर्ने	सहयोग र सहजीकरण	सहयोग र सहजीकरण	सहयोग र सहजीकरण	सहयोग र सहजीकरण	ने.वि.प्रा.
७.	विद्युत् चुहावट नियन्त्रण	ने.वि.प्रा. को कार्यक्षेत्रमा पर्ने	सहजीकरण	सहजीकरण	सहजीकरण	सहजीकरण	ने.वि.प्रा.

◉ सङ्घ-प्रदेश साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

✿निजी क्षेत्रको लगानीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(ग) नवीकरणीय ऊर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	लघु तथा साना जलविद्युत् आयोजना निर्माण, स्तरोन्नति, मर्मतसम्भार र राष्ट्रिय प्रसारणमा जडान	९२ वटा आयोजना मर्मत/स्तरोन्नति गरी ३.४३३ मे.वा. विद्युत नियमित भएको	मर्मत, स्तरोन्नति र राष्ट्रिय प्रसारणमा जडान/१५०००	मर्मत, स्तरोन्नति र राष्ट्रिय प्रसारणमा जडान/२००००	मर्मत, स्तरोन्नति र राष्ट्रिय प्रसारणमा जडान/२५०००	मर्मत, स्तरोन्नति र राष्ट्रिय प्रसारणमा जडान/३००००	ऊ.ज.खा.म., विद्युत प्राधिकरण र निजी क्षेत्र
२.	सोलार प्रणाली जडान र मर्मत	२४१ कि.वा. नयाँ जडान	सोलार प्रणाली प्रवर्द्धन/१३५००	सोलार प्रणाली प्रवर्द्धन/१५०००	सोलार प्रणाली प्रवर्द्धन/१५०००	सोलार प्रणाली प्रवर्द्धन/१५०००	ऊ.ज.खा.म.
३.	सुधारिएको तथा विद्युतीय चुल्हो प्रवर्द्धन र विस्तार	-	सहजीकरण	सहजीकरण	सहजीकरण	सहजीकरण	स्थानीय सरकार
४.	सामुदायिक बायोग्याँस प्लाण्ट जडान तथा प्रवर्द्धन	-	सहजीकरण	सहजीकरण	सहजीकरण	सहजीकरण	ऊ.ज.खा.म./ वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र
५.	बायोग्याँस तथा बायोडिजेल उत्पादन र प्रवर्द्धन	-	सहजीकरण	सहजीकरण	सहजीकरण	सहजीकरण	ऊ.ज.खा.म./ वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र

(घ) स्मार्ट सडक बत्ती जडान तथा विस्तार कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सोलार प्रणाली र विद्युत्मा आधारित सडक बत्ती जडानसम्बन्धी अध्ययन	स्रोत अभावमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नसकिएको । ने.वि.प्रा. को कार्यक्षेत्रमा पर्ने	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	ने.वि.प्रा.
२.	नयाँ प्रविधिमा आधारित स्मार्ट सडक बत्ती आयोजना विकास तथा निर्माण	२६९ वटा जडान गरिएको । स्रोत अभावमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नसकिएको । ने.वि.प्रा. को कार्यक्षेत्रमा पर्ने	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	ने.वि.प्रा.
३.	स्मार्ट सडक बत्ती विस्तार र मर्मतसम्भार	स्रोत अभावमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नसकिएको । ने.वि.प्रा. को कार्यक्षेत्रमा पर्ने	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	ने.वि.प्रा.

१०.१.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	७२८९५	६६१३६	६७५९	
२०८३/८४	८४५१४	७६९७९	७५३५	
२०८४/८५	९५८६०	८७१८८	८६७२	
२०८५/८६	१०९९५०	१००४१३	९५३७	
जम्मा	३६३२१९	३३०७१६	३२५०३	

१०.२ सिँचाइ तथा नदी नियन्त्रण

१०.२.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ यथार्थ	२०८१/८२ अनुमानित	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	आधुनिक सिँचाइ पूर्वाधारबाट सिंचित क्षेत्रफल	हेक्टर	६८६९४	६९५००	७००००	६९०००	७१०००	७००००
२.	बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा उपलब्ध क्षेत्र	हेक्टर	३५०९०	३६५००	३७५००	३९०००	४००००	४१०००
३.	निर्माण भएको तटबन्धनको लम्बाइ	कि.मि.	१२३.७५	१३५	१४२	१५०	१७५	२००
४.	जग्गा उकास कार्य सञ्चालन भएको क्षेत्रफल	हेक्टर	३२००	३४००	३७५०	४०००	४२५०	४५००

१०.२.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

जलस्रोतको दिगो उपयोग गर्दै कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्न एवम् सिँचाइ प्रणालीको निर्माण तथा जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन गर्न प्रदेश सिँचाइ सम्बन्धी कानुन तर्जुमा गरिएको छ। प्रदेशमा हाल सतह सिँचाइ, भूमिगत, नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ र लिफ्टिङमा आधारित सिँचाइको अभ्यास रहेको छ।

प्रदेश स्थापना पछिको अवधिमा सतह सिँचाइ, नयाँ प्रविधिमा आधारित र भूमिगत स्यालो तथा डिप ट्युववेल आयोजनाहरू कार्यान्वयनबाट आ.व. २०८१/८२ को चैत्र मसान्तसम्ममा कुल ६ हजार ८ सय ६१ हेक्टर जमिनमा नयाँ सिंचित कमाण्ड क्षेत्र विस्तार गरिएको छ। बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा करिव ३६ हजार ५ सय हेक्टर जमिनमा नियमित भएको छ। सामुदायिक लिफ्ट सिँचाइ योजनामा खपत हुने विद्युत महशुलमा मापदण्ड बनाइ शतप्रतिशतसम्म विद्युत महसुल अनुदानको व्यवस्था मिलाइएको छ। यसै अवधिमा गोरखाको दरौंदी नदी, मुस्ताङ्गको कालीगण्डकी, कास्कीको काली खोला/अर्मला क्षेत्र, तनहुँको मादी नदी, नवलपरासी (ब.सु.पू.) को गिरूवारी खोला र स्याङ्जाको आँधिखोलामा व्यवस्थित तटबन्ध निर्माण गरिएका छन्। यसैगरी करिव १ सय ३५ किलोमिटर तटबन्ध निर्माण सम्पन्न गरी बस्ती, बजार, जग्गा, भौतिक र सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण भएको र करिव ३ हजार ४ सय हेक्टर जग्गा उकास भएको छ।

१०.२.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) सिँचाइ सुविधा विस्तार कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सिँचाइ सम्बन्धी नीतिगत तथा कानुनी सुधार	प्रदेश सिंचाइ ऐन, २०७८ जारी भई नियमावलीको मस्यौदा तयार भएको	नियमावली तर्जुमा	-	-	-	ऊ.ज.खा.म.
२.	★प्रमुख टारमा आधारित कृषि तथा सिँचाइ विकास आयोजना	छुट्टै आयोजनाको रुपमा नभई ३७ वटा आयोजना टार क्षेत्रमा कार्यान्वयन भैरहेको	प्रमुख टार सिँचाइ विस्तार/ ८६२००	प्रमुख टार सिँचाइ विस्तार/ २०००००	प्रमुख टार सिँचाइ विस्तार/ २०००००	प्रमुख टार सिँचाइ विस्तार/ २०००००	ऊ.ज.खा.म.
३.	सतह, भूमिगत र नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ आयोजनाको	वार्षिक ५०-६० वटा आयोजनाको सर्वेक्षण कार्य भईरहेको	यसै तालिकाको (४) बमोजिम कार्यान्वयन हुने				ऊ.ज.खा.म.

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	पहिचान तथा सम्भाव्यता अध्ययन						
४.	सतह, भूमिगत तथा नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ आयोजनाको विकास तथा निर्माण	वार्षिक रूपमा ५००-६०० वटा आयोजनामा सालबसाली कार्यान्वयन हुदै आएको	नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ सुविधा विस्तार/ ८९५११५	नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ सुविधा विस्तार/ १००००००	नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ सुविधा विस्तार/ १२५००००	नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ सुविधा विस्तार/ १५०००००	ऊ.ज.खा.म.
५.	सञ्चालित आयोजनाको विस्तार, मर्मतसम्भार तथा स्तरोन्नति	गत आ.व. प्राथमिकतामा नपरेको भएपनि आ.व. २०८२/८३ देखि प्राथमिकता साथ सञ्चालन	सिँचाइ आयोजना स्तरोन्नति/ २६१३५०	सिँचाइ आयोजना स्तरोन्नति/ ३५००००	सिँचाइ आयोजना स्तरोन्नति/ ४०००००	सिँचाइ आयोजना स्तरोन्नति/ ४५००००	ऊ.ज.खा.म.
६.	रूग्ण सिँचाइ आयोजना तथा प्रणालीको पहिचान, संरचनागत सुधार, पुनःस्थापना र सुदृढीकरण	प्रदेश सरकारले रूग्ण आयोजना पहिचान अन्तर्गत पहिचान गरेको	पहिचान, संरचनागत सुधार, पुनःस्थापना र सुदृढीकरण	पहिचान, संरचनागत सुधार, पुनःस्थापना र सुदृढीकरण	पहिचान, संरचनागत सुधार, पुनःस्थापना र सुदृढीकरण	पहिचान, संरचनागत सुधार, पुनःस्थापना र सुदृढीकरण	ऊ.ज.खा.म.

★ *प्रदेश सरकारको लगानीमा सञ्चालन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना*

(ख) नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	लिफ्ट सिँचाइ आयोजना	वार्षिक १५-२० आयोजना सालबसाली रूपमा सञ्चालन	लिफ्ट सिँचाइ विस्तार/ २००००	लिफ्ट सिँचाइ विस्तार/ ३००००	लिफ्ट सिँचाइ विस्तार/ ५००००	लिफ्ट सिँचाइ विस्तार/ ५००००	ऊ.ज.खा.म.
२.	पोखरी/थोपा/फोहोरा सिँचाइ, बिना चालु खर्च पानी तान्ने पम्प प्रविधिमा आधारित सिँचाइ कार्यक्रम	केहि आयोजनामा सालबसाली रूपमा सञ्चालन	निरन्तर/ १०९००	निरन्तर/ १५०००	निरन्तर/ २००००	निरन्तर/ ३००००	ऊ.ज.खा.म.

(ग) सिँचाइ संरचना तथा सुविधाको संरक्षण तथा दिगो सञ्चालन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रकोपबाट जोखिममा रहेका तथा प्रभावित सिँचाइ संरचना तथा सुविधाको पहिचान तथा नक्साङ्कन	जलस्रोत सम्बन्धी क्षतिग्रस्त आयोजनाको पुनार्ष्ठापनाको कार्यक्रम सञ्चालन	७३००	१००००	१५०००	२००००	ऊ.ज.खा.म.
२.	जैविक तथा इञ्जिनियरिङ् प्रविधिबाट संरचना निर्माण, संरक्षण, मर्मतसम्भार तथा पुनःस्थापना	वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तरगत भू-जलाधार व्यवस्थापन कार्यालयबाट कार्यान्वयन	जैविक प्रविधिबाट संरचना विस्तार	जैविक प्रविधिबाट संरचना विस्तार	जैविक प्रविधिबाट संरचना विस्तार	जैविक प्रविधिबाट संरचना विस्तार	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

(घ) नदी प्रणाली व्यवस्थापन तथा संरक्षण कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	★बहुउद्देश्यीय नदी जलाशय निर्माण आयोजना	२ वटा आयोजनामा १ करोड ४५ लाख विनियोजन	बहुउद्देश्यीय नदी जलाशय निर्माण/६४००	बहुउद्देश्यीय नदी जलाशय निर्माण/ ५००००	बहुउद्देश्यीय नदी जलाशय निर्माण/ १०००००	बहुउद्देश्यीय नदी जलाशय निर्माण/ १५००००	ऊ.ज.खा.म.
२.	⁂नदी तटीय क्षेत्र एकीकृत विकास आयोजना	नभएको	आयोजना पहिचान	समझदारी निर्माण तथा पूर्वाधार निर्माण/ १५००००	पूर्वाधार निर्माण/ २०००००	पूर्वाधार निर्माण/ २०००००	नेपाल सरकार; ऊ.ज.खा.म. र स्थानीय सरकार
३.	गुरुयोजनामा आधारित प्रमुख नदी प्रणाली व्यवस्थापन	५ वटा आयोजना कार्यान्वयनमा रहेकोमा ४ वटा सम्पन्न	पूर्वाधार निर्माण/ १२०६००	पूर्वाधार निर्माण/ १५००००	पूर्वाधार निर्माण/ १५००००	पूर्वाधार निर्माण/ १५००००	ऊ.ज.खा.म.
४.	जल उत्पन्न विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन	वार्षिक १८०२०० आयोजनामा सालबसाली रूपमा कार्यान्वयन भईरहेको	निरन्तर/ ३१०८५०	निरन्तर/ ४०००००	निरन्तर/ ४५००००	निरन्तर/ ५०००००	ऊ.ज.खा.म.
५.	आकस्मिक तथा आपतकालीन बाढी-पहिरो नियन्त्रण तथा जोखिम न्यूनीकरण	जिल्लागत रूपमा एकमुष्ठ रकम विनियोजन गरी गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको	आकस्मिक बाढी पहिरो नियन्त्रण तथा जोखिम न्यूनीकरण/ १००००	आकस्मिक बाढी पहिरो नियन्त्रण तथा जोखिम न्यूनीकरण/ २००००	आकस्मिक बाढी पहिरो नियन्त्रण तथा जोखिम न्यूनीकरण/ ३००००	आकस्मिक बाढी पहिरो नियन्त्रण तथा जोखिम न्यूनीकरण/ ४००००	ऊ.ज.खा.म.
६.	जोखिम नक्साङ्कन तथा जग्गा उकासको लागि तटबन्ध र स्पर निर्माण	नभएको		तटबन्ध तथा स्पर निर्माण/ २०००	तटबन्ध तथा स्पर निर्माण/ २५००	तटबन्ध तथा स्पर निर्माण/ २५००	ऊ.ज.खा.म.
७.	नदी किनारा संरक्षण, जोखिमयुक्त पहिरो व्यवस्थापन तथा खहरे नियन्त्रण	वार्षिक ८-१० वटा आयोजना सञ्चालन	पहिरो व्यवस्थापन तथा खहरे नियन्त्रण/ १३०००	पहिरो व्यवस्थापन तथा खहरे नियन्त्रण/ २००००	पहिरो व्यवस्थापन तथा खहरे नियन्त्रण/ ३००००	पहिरो व्यवस्थापन तथा खहरे नियन्त्रण/ ४००००	ऊ.ज.खा.म.

★ *प्रदेश सरकारको लगानीमा सञ्चालन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना*

⁂ *सङ्घ-प्रदेश-स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना*

(ङ) जल तथा मौसम पूर्वानुमान प्रणाली व्यवस्थापन कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	जल तथा मौसम पूर्वानुमान आधुनिक प्रणाली तथा प्रविधि जडान, विस्तार, स्तरोन्नति र तथ्याङ्क सङ्कलन, विश्लेषण, व्यवस्थापन	जल तथा मौसम विज्ञान विभागमार्फत हुने गरेको	प्रविधि विस्तार तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन/ १५००	प्रविधि विस्तार तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन/ २०००	प्रविधि विस्तार तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन/ २५००	प्रविधि विस्तार तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन/ ३०००	ऊ.ज.खा.म.

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
२.	जल तथा मौसम तथ्याङ्क सङ्कलन, विश्लेषण र व्यवस्थापन		यसै तालिकाको १ बमोजिम कार्यान्वयन हुने				ऊ.ज.खा.म.

(च) जल उपभोक्ता समितिको संस्थागत क्षमता विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	जल उपभोक्ता समितिको संस्थागत सुदृढीकरण, क्षमता अभिवृद्धि र तालिम	सालबसाली रूपमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको	क्षमता विकास/ १५५०	क्षमता विकास/ २५००	क्षमता विकास/ ३५००	क्षमता विकास/ ५०००	ऊ.ज.खा.म.
२.	सिँचाइ प्रणाली तथा सेवा शुल्क व्यवस्थापन	ज.उ.स. लाई तालिम दिने गरिएको	-	व्यवस्थापन/ २२००	व्यवस्थापन/ २२००	व्यवस्थापन/ २२००	ऊ.ज.खा.म.
३.	तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	-	क्र.सं. १ को कार्यक्रम अन्तर्गत कार्यान्वयन हुने				

१०.१.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	५८५३५	५८५३५		
२०८३/८४	८७०५१	८७०५१		
२०८४/८५	१०८०२०	१०८०२०		
२०८५/८६	१३३८८०	१३३८८०		
जम्मा	३८७४८६	३८७४८६		

१०.३ खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता

१०.३.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	आधारभूतस्तरको खानेपानी सुविधा प्राप्त जनसङ्ख्या	प्रतिशत	९५	९५.५	९७.२५	९८	९९	१००
२.	मध्यम र उच्चस्तरको खानेपानी सुविधा प्राप्त जनसङ्ख्या	प्रतिशत	१९	२०.६	२१	६५	२५	९०
३.	निजी धारा जडान भएका घरधुरी	प्रतिशत	६४	६७	७१	८४	८०	९५
४.	फ्लस भएको चर्पी सुविधा उपलब्ध घरधुरी	प्रतिशत	८३	८६	९०	९३	९७	१००

१०.३.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

प्रदेशमा मुल, नदी तथा खोला र भूमिगत जलस्रोत खानेपानीका स्रोतका रूपमा रहेको छ। प्रदेशभित्र आधारभूतस्तरको खानेपानी सुविधा प्राप्त जनसङ्ख्या ९५ प्रतिशत र निजी धारा जडान भएका घरधुरी ६५ प्रतिशत रहेको छ। यसैगरी सुधारिएको सरसफाइ सुविधा उपलब्ध घरधुरी सङ्ख्या ८० प्रतिशत र कुनै न कुनै प्रकारको शौचालय प्रयोग गर्ने घरधुरी सङ्ख्या ९९ प्रतिशत रहेको छ।

प्रदेश स्थापना पछिको अवधिमा प्रदेश सरकारले घोषणा गरेको एक घर एक धारा कार्यक्रम अन्तर्गत २०८१ चैत्रसम्ममा गण्डकी प्रदेश सरकारबाट १ लाख ५४ हजार ८ सय २२ निजी धारा जडानगरी ६ लाख ४४ हजार ५९ जना लाभग्राही लाभान्वित भएका छन्। यसै अवधिमा प्रदेशलाई खुला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा गरी सकिएको छ। सामुदायिक लिफ्ट खानेपानी आयोजनामा खपत हुने विद्युत महशुलमा शत प्रतिशतसम्म विद्युत महसुल अनुदानको व्यवस्था मिलाइएको छ।

१०.३.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) आधारभूतस्तरको खानेपानी पहुँच वृद्धि कार्यक्रम

क सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	खानेपानीको आधारभूत सुविधा नपुगेका स्थानको पहिचान, नक्शाङ्कन तथा सम्भाव्यता अध्ययन (NWASH कार्य योजना तयारी)	NWASH प्रणालीमार्फत वास प्लान तयारीको कार्य भैरहेको	कार्ययोजना तयारी/ १३५००	कार्ययोजना तयारी/ ५०००	कार्ययोजना तयारी/ १०००	कार्ययोजना तयारी/ ५००	ऊ.ज.खा.म.
२.	शतप्रतिशत घरधुरीमा आधारभूत स्तरको खानेपानी सुविधामा पहुँच विस्तार आयोजना निर्माण	वास प्लानको तथ्याङ्क प्राप्त भएपछि कार्यक्रम निर्माण हुने		खानेपानी सुविधा विस्तार/ ५००००	खानेपानी सुविधा विस्तार/ १०००००	खानेपानी सुविधा विस्तार/ १०००००	ऊ.ज.खा.म.
३.	सतह तथा वैकल्पिक प्रविधिमा आधारित खानेपानी आयोजना निर्माण तथा स्तरोन्नति	तीनवटै तहको सरकारले लिफ्टिङ तथा ड्रिलिङ प्रविधिबाट खानेपानी आयोजना कार्यान्वयन		लिफ्टिङ तथा ड्रिलिङ प्रविधिमा आधारित आयोजना पहिचान तथा कार्यान्वयन			ऊ.ज.खा.म.
४.	चालु खानेपानी आयोजनाको स्तरोन्नति तथा सेवा क्षेत्र विस्तार	सालबसाली रुपमा आयोजनाको मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नति हुने गरेको	स्तरोन्नति तथा सेवा विस्तार/ २३३९००	स्तरोन्नति तथा सेवा विस्तार/ ३०००००	स्तरोन्नति तथा सेवा विस्तार/ ४०००००	स्तरोन्नति तथा सेवा विस्तार/ ५०००००	ऊ.ज.खा.म.

(ख) ⁂एक घर एक धारा कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	क्रमागत तथा सम्पन्नउन्मुख खानेपानी आयोजना निर्माण	प्रदेश सरकारले खानेपानी आयोजना निर्माण गरी ६६ प्रतिशत घरधुरीमा निजीधारा जडान गरेको	निरन्तर/ १४६६१००	निरन्तर/ १६५००००	निरन्तर/ १७५००००	निरन्तर/ २००००००	नेपाल सरकार; ऊ.ज.खा.म. र स्थानीय सरकार
२.	सम्भाव्यताको आधारमा नयाँ खानेपानी आयोजना निर्माण	आवश्यकताका आधारमा हुने गरेको	---	नयाँ खानेपानी आयोजना/ २५००००	नयाँ खानेपानी आयोजना/ ३०००००	नयाँ खानेपानी आयोजना/ ४५००००	नेपाल सरकार; ऊ.ज.खा.म. र स्थानीय सरकार
३.	एक घर एक धारा/खानेपानी आयोजना मर्मतसम्भार			(घ) को १ बमोजिम कार्यान्वयन हुने			

⁂ सङ्घ-प्रदेश-स्थानीय तह साझेदारीमा कार्यान्वयन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(ग) खानेपानी गुणस्तर सुधार कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	मूलदेखि मुखसम्म सुरक्षित खानेपानीका लागि प्रशोधन प्रविधि जडान	स्रोत अभावमा कार्यक्रम नभएको	प्रशोधन प्रविधि/ १९००	प्रशोधन प्रविधि/ १००००	प्रशोधन प्रविधि/ ३००००	प्रशोधन प्रविधि/ ५००००	ऊ.ज.खा.म. र स्थानीय सरकार
२.	खानेपानी सङ्कलन तथा वितरण प्रणालीमा सुधार	आवश्यकता बमोजिम सबै तहको सरकारबाट भएको	सहयोग तथा सहकार्य	सहयोग तथा सहकार्य	सहयोग तथा सहकार्य	सहयोग तथा सहकार्य	ऊ.ज.खा.म. र स्थानीय सरकार
३.	स्वच्छ खानेपानी स्वच्छता सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	मुख्य रूपमा स्थानीय सरकारबाट भएको	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	ऊ.ज.खा.म. र स्थानीय सरकार

(घ) खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाको मर्मतसम्भार तथा दिगो सञ्चालन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	'एक घर एक धारा/खानेपानी आयोजना मर्मतसम्भार तथा प्रणाली सुदृढीकरण कार्यक्रम	छुट्टै बजेट उपशिर्षकको व्यवस्था गरी सञ्चालन नभएको	मर्मतसम्भार/ २३३९००	मर्मतसम्भार/ ३०००००	मर्मतसम्भार/ ४०००००	मर्मतसम्भार/ ५०००००	नेपाल सरकार, ऊ.ज.खा.म. र स्थानीय सरकार
२.	मर्मत सम्भारमा उपभोक्ता समितिको तालिम, संस्थागत क्षमता विकास र परिचालन	सालबसाली रुपमा तालिम सञ्चालन भैरहेको	निरन्तर/४००	निरन्तर/ ४०००	निरन्तर/ ४०००	निरन्तर/ ४०००	नेपाल सरकार, ऊ.ज.खा.म. र स्थानीय सरकार
३.	खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना संरचना तथा वितरण प्रणालीको दिगो सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	नभएको	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	नेपाल सरकार, ऊ.ज.खा.म. र स्थानीय सरकार

(ङ) सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा सञ्चालन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सार्वजनिक निजी साझेदारीका संयन्त्रमार्फत सार्वजनिक शौचालय निर्माण र सञ्चालन	नभएको	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	ऊ.ज.खा.म.,अन्य तहको सरकार र निजी क्षेत्र
२.	सङ्कलन केन्द्र तथा हाटबजार, बसपार्क, खुल्लामञ्च तथा सार्वजनिक उपयोगको संरचना तथा सुविधासँग सार्वजनिक शौचालय आबद्धता सहित निर्माण	नभएको	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	ऊ.ज.खा.म., र स्थानीय सरकार
३.	पसल सहितको सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा सञ्चालन		सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण	ऊ.ज.खा.म., र स्थानीय सरकार

(च) सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक महत्त्वका क्षेत्र, नदी तथा जलाधार क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	मुहान, ढुङ्गेधारा, पोखरी, तालतलैया, सिमसार क्षेत्र तथा नदी पहिचान, नक्साङ्कन तथा संरक्षण	केही पहिचान भएका स्थानहरुमा मुहान संरक्षण गरिएको	पहिचान, नक्साङ्कन र संरक्षण/ ५०००	पहिचान, नक्साङ्कन तथा संरक्षण/ १००००	पहिचान, नक्साङ्कन तथा संरक्षण/ २००००	पहिचान, नक्साङ्कन तथा संरक्षण/ ३००००	नेपाल सरकार, ऊ.ज.खा.म., र स्थानीय सरकार

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
२.	खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी संरचनाको संरक्षण तथा व्यवस्थापन	नभएको	(घ) को क्र.सं. ४ को कार्यक्रममा समावेश हुने				
३.	सतह तथा भूमिगत जलस्रोतको पहिचान तथा संरक्षण	नभएको	क को ३ बमोजिम कार्यान्वयन हुने				
४.	वर्षात्को पानी सङ्कलन तथा उपयोग, पानीको पुनर्भरण तथा जलस्रोतको बहुउपयोग र एकीकृत तथा पुनर्उपयोग	नभएको	-	जलस्रोतको बहुउपयोग र एकीकृत तथा पुनर्उपयोग (हरेक आ.व.मा ४०००)			ऊ.ज.खा.म.. र स्थानीय सरकार
५.	वर्षात्को पानी सङ्कलन तथा उपयोग संरचनाको दिगो व्यवस्थापन	नभएको	स्थानीय सरकार सहयोग तथा सहजीकरण				ऊ.ज.खा.म., र स्थानीय सरकार

(छ) फोहोरपानी तथा मानव मलमूत्र व्यवस्थापन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवार
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	फोहोर पानी र मानव मलमूत्र सङ्कलन, प्रशोधन, विसर्जन तथा पुनप्रयोग प्रवर्द्धन	नभएको	स्थानीय तह सहयोग तथा सहजीकरण				ऊ.ज.खा.म.
२.	ढल तथा पानी निकास व्यवस्थापन	नभएको	स्थानीय तह सहयोग तथा सहजीकरण				ऊ.ज.खा.म.
३.	स्वच्छ व्यवहार अभिवृद्धि तथा परजिवी नियन्त्रण	नभएको	स्थानीय तह सहयोग तथा सहजीकरण				ऊ.ज.खा.म.

(ज) अन्तरनिकाय समन्वय, सहकार्य तथा साझेदारी कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	अन्तरसरकार, सार्वजनिक-निजी साझेदारी, सार्वजनिक-समुदाय-गैरसरकारी साझेदारी कार्यक्रम		साझेदारी विस्तार	साझेदारी विस्तार	साझेदारी विस्तार	साझेदारी विस्तार	नेपाल सरकार, ऊ.ज.खा.म.. र स्थानीय सरकार
२.	✦खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता कार्यक्रम (NWASH MIS)	७६ वटा पालिकासँग सम्झौता भएको र १७ वटा पालिकामा वास प्लान बनेको	निरन्तर/ १३५००	निरन्तर/ ५०००	निरन्तर/ २०००	निरन्तर/ १०००	विकास साझेदार र ऊ.ज.खा.म..
३.	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी आयोजना निर्माण तथा व्यवस्थापन	छुट्टै आयोजना निर्माण गर्न नपर्ने/एक घर एक धारा कार्यक्रममा समेटिएको	एक घर एक धारा कार्यक्रममा समेटिने				

✦वैदेशिक सहयोगको लागि प्रस्तावित रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना

१०.३.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	६५०२९	५९६८७	४४५१	८९०
२०८३/८४	७४१९४	६८१३२	५०५२	१०१०
२०८४/८५	८७८४६	८१३०२	५४५३	१०९१
२०८५/८६	१०६१५९	९९०९५	५८८६	११७७
जम्मा	**३३३२२८**	**३०८२१६**	**२०८४३**	**४१६९**

परिच्छेद ११: मर्यादित श्रम, उत्पादनशील रोजगारी तथा सामाजिक संरक्षण

११.१ श्रम तथा रोजगारी

११.१.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	प्रदेशमा श्रमशक्ति सहभागिता दर	प्रतिशत	४१.५	४३	४५	४८	५२	५६
२.	बेरोजगारी दर	प्रतिशत	७	६.५	६.२	६	५.५	५
३.	रोजगारीमा औपचारिक क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	४४.१	४५	४८	५०	५५	६०
४.	रोजगारी र जनसङ्ख्या अनुपात	अंक	३५.९	३८	४०	४२	४६	५०
५.	व्यवसाय विकास र रोजगारमूलक तालिम लाभग्राही	सङ्ख्या	१७७५	२०००	२१००	२२२५	२४००	२५२५
६.	सूचिकृत रोजगार दाता	सङ्ख्या	९००	९५०	१०००	१०५०	११००	१२००
७.	सूचीकृत योगदान कर्ता	सङ्ख्या	१७२५०	१८०००	२००००	२१३००	२२०००	२४०००

११.१.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशमा रोजगारीका प्रमुख क्षेत्रका रूपमा सरकारी सेवा, कृषि, पर्यटन, निर्माण, व्यापार र उत्पादनमूलक उद्योग रहेका छन्। प्रदेश सरकार उद्यमशीलता विकास गरी स्वरोजगारीका अवसर वृद्धिसँगै घरेलु तथा साना उद्योग विकासलाई प्रभावकारी तुल्याउने दिशामा अग्रसर रहेको छ। प्रदेशमा आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्या १३ लाख ७६ हजार ३ सय ९६ जना छ भने कुल रोजगार जनसङ्ख्या ६ लाख ६ हजार रहेको छ। त्यसैगरी, गण्डकी प्रदेशमा बेरोजगार जनसङ्ख्या करिव ६० हजार रहेको छ। गण्डकी प्रदेशमा श्रमशक्ति सहभागिता दर करिव ४३ प्रतिशत र बेरोजगारी दर करिव करिव ६.५ प्रतिशत रहेको छ। प्रदेशभित्र रोजगारीमा औपचारिक क्षेत्रको योगदान करिव ४५ प्रतिशत रहेको छ। सूचिकृत रोजगार दाता सङ्ख्या करिव ९ सय ५० र सूचिकृत योगदान कर्ता सङ्ख्या करिव १८ हजार रहेको छ।

११.१.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) श्रम क्षेत्र सुधार कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नीतिगत र संस्थागत सुधार	मापदण्ड, निर्देशिका, ऐन तर्जुमा	नीतिगत सुधार/६००	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	सा.वि.यु.खे.म.
२.	योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा प्रवर्द्धन	योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी कार्यशाला	सरोकारवाला कार्यशाला तथा प्रवर्द्धन/५००	सरोकारवाला कार्यशाला तथा प्रवर्द्धन/१०००	सरोकारवाला कार्यशाला तथा प्रवर्द्धन/ १५००	सरोकारवाला कार्यशाला तथा प्रवर्द्धन/ २०००	नेपाल सरकार, सा.वि.यु.खे.म.
३.	श्रमिक सुरक्षा तथा बीमा कार्यक्रम	-	०	कार्यविधि निर्माण तथा विस्तार/१०००	निरन्तर/१०००	निरन्तर/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	श्रममैत्री तथा रोजगारमुखी	-	०	०	श्रममैत्री तथा रोजगारमुखी	निरन्तर/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	विद्यालय पाठ्यक्रम सुधार गर्न पहल				विद्यालय पाठ्यक्रम सुधार गर्न पहल/ १०००		
५.	मर्यादित रोजगारदाता प्रोत्साहन र श्रम सचेतना	सुरक्षित आप्रवासन कार्यक्रम कार्यान्वयनमा रहेको	श्रम सचेतना तथा प्रोत्साहन/ ९०००	श्रम सचेतना तथा प्रोत्साहन/ ९०००	श्रम सचेतना तथा प्रोत्साहन/९०००	श्रम सचेतना तथा प्रोत्साहन/ ९०००	सा.वि.यु.खे.म.
६.	श्रम बैङ्क स्थापना सहजीकरण	रोजगार पोर्टल निर्माण भएको	पोर्टल निर्माण/ ४५०				सा.वि.यु.खे.म.

(ख) सिप तथा दक्षता विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	बजार मागमा आधारित व्यावसायिक सिप विकास कार्यक्रम	औद्योगिक प्रशिक्षार्थी तालिम (२४/३६ महिना) हुने गरेको	नेपाल सरकारको सहकार्यमा २४० जना/९००० (हरेक आ.व. मा)				सा.वि.यु.खे.म.
२.	विपन्न तथा लक्षित वर्ग व्यवसाय विकास कार्यक्रम	महिला उद्यमशिलता विकास, दलित युवा उद्यमशिलता प्रवर्द्धनका कार्य भएको	५५जना/५५००	६० जना/ ६०००	६० जना/ ६०००	६० जना/ ६०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	परम्परागत एवम् मौलिक सिप र प्रविधि प्रवर्द्धन कार्यक्रम	जेष्ठ नागरिकमा रहेको ज्ञान सिप र अनुभव अन्तरपुस्ता हस्तान्तरणका कार्य भएको	२० वटा कार्यक्रम/ २७००	२२ वटा कार्यक्रम/ ३०००	२२ वटा कार्यक्रम/ ३०००	२२ वटा कार्यक्रम/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	निर्माण क्षेत्र मजदुर दक्षता अभिवृद्धि तालिम	औद्योगिक प्रशिक्षार्थी तालिम (२४/३६ महिना) हुने गरेको	यसै तालिकाको कार्यक्रम नं. १ मा समावेश गरी कार्यान्वयन हुने				
५.	उद्योग तथा पर्यटन र सेवा क्षेत्र जनशक्ति विकास	पर्यटन विषयमा अध्ययनरत विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति) हुने गरेको	४५ जना/ २१००	४५ जना/ २१००	४५ जना/ २१००	४५ जना/ २१००	सा.वि.यु.खे.म.

(ग) वैदेशिक रोजगारी व्यवस्थापन विकास कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजार मागअनुसार सिप तथा दक्षता अभिवृद्धि कार्यक्रम	सिप परीक्षण, सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी वृद्धिका कार्य भएको	अन्तरसरकार साझेदारी र सहकार्य/ ८०००	अन्तरसरकार साझेदारी र सहकार्य/ ८०००	अन्तरसरकार साझेदारी र सहकार्य/८०००	अन्तरसरकार साझेदारी र सहकार्य/८०००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	उत्पादनशील क्षेत्रमा विप्रेषण परिचालन सहजीकरण	वित्तिय साक्षरता अभियान सञ्चालन भएको	हरेक आ.व.मा वित्तिय साक्षरता अभियान/५००				सा.वि.यु.खे.म.
३.	वैदेशिक सिप तथा दक्षता उपयोग व्यवसाय प्रवर्द्धन	-	मापदण्ड निर्माण र बीउँ पुजी र व्याज अनुदान/ ५०००	निरन्तर/६०००	निरन्तर/ ७०००	निरन्तर/ ८०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	वैदेशिक रोजगार	नेपाल सरकारसँगको	आ.व.मा नेपाल सरकारसँगको सहकार्यमा/ ९०००				नेपाल सरकार

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	कामदार सुरक्षा	सहकार्यमा सुरक्षित आप्रवासन कार्यक्रम					र सा.वि.यु.खे.म.

(घ) उत्पादनशील रोजगारी प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	विपन्न तथा लक्षित वर्ग स्वरोजगार प्रवर्द्धन	लक्षित वर्ग उद्यमशिलता प्रवर्द्धन कार्यक्रम कार्यान्वयनमा भएको	१५० जना/ १५०००	१५० जना/ १५०००	१५० जना/ १५०००	१५० जना/ १५०००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	ग्रामीण उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम	--	४.१.३ (ग) को (३) र ६.२.३ (ग) को (३) बमोजिम कार्यान्वयन हुने				
३.	निर्यातमूलक वस्तुमा आधारित व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	--	४.१.३ (ग) को (२) र ६.१.३ को (ज) बमोजिम कार्यान्वयन हुने				

११.१.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	८१०	६७३	१२२	१६
२०८३/८४	८३९	६९६	१२६	१७
२०८४/८५	८६९	७२१	१३०	१७
२०८५/८६	८८७	७३६	१३३	१८
जम्मा	३४०४	२८२६	५११	६८

११.२ गरिबी निवारण तथा सामाजिक सुरक्षा

११.२.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ को अनुमानित	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	गरिबीको दर	प्रतिशत	११	१०	९	८.६	८	७
२.	गरिबीको विषमता	प्रतिशत	२.३	२.३	२.२	२.१	२.१	२.
३.	गरिबीको गहनता	प्रतिशत	०.७८	०.७५	०.७४	०.७२	०.७०	०.६८
४.	गरिबीको फैलावट	प्रतिशत	४.८	४.८	४.८	४.४६	४.३०	४.२४
५.	जिनी गुणक	अंक	०.२९	०.२९	०.२९	०.२८	०.२८	०.२७
६.	प्रति व्यक्ति आय (US $)	डलर	१५७०	१६२०	१७२०	१८३०	१९००	२०००
७.	आफ्नै स्वामित्वको आवासमा बसोबास गर्ने परिवार	प्रतिशत	८३	८३	८४	८५	८७	९०
८.	आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आबद्ध जनसङ्ख्या	प्रतिशत	३९	४३	४८	५२	५६	६०
९.	स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमले समेटेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	३५	४०	४५	५०	५५	६०

११.२.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशमा अन्य प्रदेशको तुलनामा गरिबी न्यून रहेको छ। गण्डकी प्रदेशको दिगो विकास लक्ष्य स्थानीयकरण मार्गचित्रः (२०७९-२०८७) ले वि. सं. २०८७ सम्ममा गरिबीको रेखामुनि रहेको जनसङ्ख्याको अनुपात १४.९ प्रतिशतबाट २ प्रतिशतमा र बहुआयामिक गरिबीको अनुपात पनि १४.२ प्रतिशतबाट २ प्रतिशतमा झार्ने लक्ष्य लिएको छ।

प्रदेश स्थापना पछिको अवधिमा गरिबीको दर १४.२ बाट ११ र बहुआयामिक गरिबीमा रहेको जनसङ्ख्या १४.२ बाट ९.५ पुगेको छ। हाल प्रदेशमा गरिबीको दर ११ प्रतिशत, गरिबीको विषमता २.३ प्रतिशत, गरिबीको गहनता ०.७८ प्रतिशत र गरिबीको फैलावट ४.८ प्रतिशत रहेको छ। यस प्रदेशमा असमानता जनाउने जिनी गुणक ०.२९ रहेको छ जुन राष्ट्रिय औषतको तुलनामा कम हो। हाल गण्डकी प्रदेशको प्रतिव्यक्ति आय १ हजार ५ सय ७७ अमेरिकी डलर रहेको छ।

सामाजिक सुरक्षामा बढ्दै गएको खर्च व्यवस्थापन गर्न योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमलाई बढावा दिन र छरिएर रहेका सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन तथा तहगत सरकारको भूमिका र अधिकारलाई थप स्पष्ट गर्न नेपाल सरकारले एकीकृत राष्ट्रिय सामाजिक सुरक्षा संरचना, २०८० स्विकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ। साथै प्रदेश सरकारले सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमलाई एकीकृत रूपमा समावेशी, गुणस्तरीय एवम् प्रभावकारी बनाई कल्याणकारी र अधिकारमैत्री प्रदेशको रूपमा स्थापित गर्ने लक्ष्य लिएको छ।

प्रदेश सरकारले सामाजिक सुरक्षा तथा व्यक्तिगत घटना दर्तालाई सेवाग्रहीमैत्री र गुणस्तरीय गराउन वडा सचिवका लागि सामाजिक सुरक्षा तथा व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बन्धी तालिम प्रदान गरेको छ। आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आबद्ध जनसङ्ख्या ३५ प्रतिशत र स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमले समेटेको जनसङ्ख्या ३९ प्रतिशत रहेको छ।

११.२.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) उद्यमशीलता प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सहरी तथा ग्रामीण क्षेत्रमा व्यावसायिक सम्भाव्यता अध्ययन				सम्भाव्यता अध्ययन		उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
२.	साना व्यवसायी सिप विकास तथा व्यावसायिक योजना तयारीमा सहयोग	सिप विकास तालिम अन्तरगत ५७९ जनाले लिएको	सिप विकास तालिम	सिप विकास तालिम तथा व्यावसायिक योजना तयारीमा सहयोग			उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय र स्थानीय सरकार
३.	राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा माग हुने वस्तु पहिचान गरी उत्पादन, ब्राण्डिङ र बजारीकरणमा सहयोग	राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा माग हुने वस्तु पहिचान		निर्यात योग्य वस्तुको उत्पादन तथा बजारीकरण प्रवर्द्धन			उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय र स्थानीय सरकार
४.	स्टार्ट अप बीउपुँजी सहयोग	नेपाल सरकारबाट कार्यान्वयन हुने गरेको	नेपाल सरकार सहयोग तथा सहजीकरण				उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
५.	उच्च बजार मूल्य भएका मौलिक वस्तुको पहिचान, उत्पादन		यसै तालिकाको क्र.सं. ३ को कार्यक्रम बमोजिम कार्यान्वयन गर्ने				उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	प्रोत्साहन तथा बजारीकरण						
६.	स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको प्रवर्द्धन		६.१.३ को (च) को क.सं. ३ को कार्यक्रम बमोजिम कार्यान्वयन गर्ने				उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
७.	सहकारी तथा करार प्रणालीमा आधारित उत्पादन तथा बजारीकरण प्रवर्द्धन		४.३ को (ग) को क.सं. ५ बमोजिम कार्यान्वयन गर्ने				उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय
८.	विपन्न वर्गका उद्यमी व्यवसायीलाई सहुलियतपूर्ण कर्जा, प्रविधि र व्यवसाय विकास सेवा		यसै तालिकाको क.सं. २, ११.२.३ क को २ र च को ४ बमोजिम कार्यान्वयन गर्ने				उद्योग तथा पर्यटन मन्त्रालय

(ख) सामाजिक सुरक्षा प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सामाजिक सुरक्षामा नीतिगत सुधार तथा नियमन	--	०	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	सा.वि.यु.खे.म.
२.	एकीकृत सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम	अन्तरसरकार सहकार्य/१५००	अन्तरसरकार सहकार्य/१५००	अन्तरसरकार सहकार्य/१५००	अन्तरसरकार सहकार्य/१५००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	वैदेशिक रोजगारीमा गएका कामदारको सामाजिक सुरक्षाका लागि कुटनीतिक पहल तथा पैरवी	-	०	अन्तरसरकार सहकार्य/ २०००	अन्तरसरकार सहकार्य/२०००	अन्तरसरकार सहकार्य २०००	नेपाल सरकार र सा.वि.यु.खे.म.
४.	विदेश जानु अघि तथा विदेशबाट फर्किएपछि स्वास्थ्य परीक्षण	-	०	कार्यविधि निर्माण/ ५००	विदेश जानु अघि र विदेशबाट फर्किए पछि स्वास्थ्य परीक्षण/३०००	निरन्तर/३०००	सा.वि.यु.खे.म.

(ग) गरिबी तथा असमानता न्यूनीकरण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	विपन्न नागरिक आवास कार्यक्रम	जनता आवास कार्यक्रम मार्फत कार्यान्वयन	जनता आवास कार्यक्रममार्फत कार्यान्वयन				नेपाल सरकार
२.	कुरीति तथा भेदभाव विरुद्ध सचेतना	सामाजिक कुरीति र भेदभाव विरुद्ध सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन भएको	निरन्तर/ २५००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	अति विपन्न वर्ग स्वरोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	--	०	कार्यविधि निर्माण/ ५००	अति विपन्न वर्ग स्वरोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम/ ५०००	निरन्तर/ ५०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	गृहिणी स्वरोजगार कार्यक्रम	--	०	कार्यविधि निर्माण/ ५०००	निरन्तर/ ५०००	निरन्तर/ ५०००	सा.वि.यु.खे.म.

११.२.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	५८३	४८४	८७	१२
२०८३/८४	१२३३	१०२३	१८५	२५
२०८४/८५	१७५५	१४५७	२६३	३५
२०८५/८६	१७५५	१४५७	२६३	३५
जम्मा	**५३२६**	**४४२१**	**७९९**	**१०७**

परिच्छेद १२: सशक्त महिला, समावेशीकरण तथा समानता

१२.१ लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तीकरण

१२.१.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	श्रम शक्तिमा महिला सहभागिता दर	प्रतिशत	२८	२९	३१	३२	३४	३५
२.	घर जग्गामा एकल स्वामित्व भएका महिला (१४ देखि ४९ वर्ष)	प्रतिशत	१५	१६	१७	१८	१९	२०
३.	जीवनकालमा शारीरिक/मानसिक/यौन हिंसा पीडित महिला	प्रतिशत	२२	२१	२०.५	२०	१९	१८
४.	सार्वजनिक प्रशासन सेवामा महिला प्रतिनिधित्व	प्रतिशत	४१	४२	४२.५	४३	४४	४५
५.	महिला संस्थापक भएका व्यावसायिक प्रतिष्ठान	प्रतिशत	१४.५	१५	१६.५	१८	१९	२०
६.	तालिम प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा अभिभावक	सङ्ख्या	६१०	७००	८००	९००	१०००	११००
७.	निःशुल्क लोकसेवा/शिक्षकसेवा आयोग तयारी कक्षा	सङ्ख्या	६९०	९००	१०००	११७०	१३००	१५००
८.	लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क	मान	०.९०८	०.९१०	०.९३०	०.९४५	०.९५५	०.९७०
९.	श्रम शक्तिमा महिला सहभागिता दर	प्रतिशत	२८	३०	३१	३२	३४	३५

१२.१.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

प्रदेशको स्थापना पश्चात लैङ्गिक हिंसा एवम् मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारबाट प्रभावितका लागि प्रदेशस्तरीय दीर्घकालीन पुनर्स्थापना केन्द्र सञ्चालनको लागि पहल भइरहेको छ। प्रदेशभित्रका कुल ७ सय २५ जना महिलालाई विभिन्न सिपमूलक तालिम तथा ३० जना महिला उद्यमीलाई प्रविधि सहयोग अनुदान उपलब्ध गराइएको छ। हिंसा प्रभावित महिला तथा बालबालिकाको लागि तत्काल उद्धार संरक्षण तथा पुनःस्थापना गर्न प्रदेशका ७ जिल्लामा अल्पकालीन आश्रय सहितको जिल्ला सेवा केन्द्र सञ्चालनमा रहेका छन्।

गण्डकी प्रदेशको लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क ०.९०८ रहेको छ। प्रदेशभित्र महिलाको जनसङ्ख्या कुल जनसङ्ख्याको ५२.५३ प्रतिशत र लैङ्गिक अनुपात ९०.३७ रहेको छ। यस प्रदेशको महिला साक्षरता दर ७५.३ प्रतिशत, महिला परिवारमूली भएका परिवार ४१ प्रतिशत, घर जग्गामा एकल स्वामित्व भएका महिला (१४ देखि ४९ वर्ष) १५ प्रतिशत र आर्थिक रूपमा क्रियाशील कुल जनसङ्ख्या मध्ये महिलाको अनुपात ५१.२ प्रतिशत रहेको छ।

गण्डकी प्रदेशमा प्रत्यक्ष लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट विनियोजन अनुपात ५९ प्रतिशत रहेको छ। प्रदेशमा श्रम शक्तिमा महिला सहभागिता दर २८ प्रतिशत रहेको छ। सार्वजनिक प्रशासन सेवामा महिला प्रतिनिधित्व करिव ४२ प्रतिशत र महिला संस्थापक भएका व्यावसायिक प्रतिष्ठान करिव १५ प्रतिशत रहेको छ। प्रदेशको कुल महिला जनसङ्ख्यामध्ये जीवनकालमा शारीरिक/मानसिक/यौन हिंसा पीडित महिला जनसङ्ख्या करिव २१ प्रतिशत रहेको छ।

१२.१.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) नीतिगत तथा संरचनागत सुदृढीकरण

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नीति तथा कानुन तर्जुमा तथा सुधार	अपाङ्गता र दलित विधेयक प्रदेश सभामा पेश भएको	नीति तथा कानुन सुधार/ ९०००	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	सा.वि.यु.खे.म.
२.	लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरण सम्बन्धी संरचनागत व्यवस्थाको सुदृढीकरण	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिकसमावेशीकरण निर्देशिका तर्जुमा भई सोको बैठक	संरचनागत व्यवस्थाको सुदृढीकरण/ १००	संरचनागत व्यवस्थाको सुदृढीकरण/ ५००	संरचनागत व्यवस्थाको सुदृढीकरण ५००	संरचनागत व्यवस्थाको सुदृढीकरण/ ५००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	लैङ्गिक हिंसा निवारण प्रदेश स्तरीय कोष स्थापना	कोष स्थापनाको लागि कार्यविधि स्वीकृत	कोष रकम/ ७०००	कोष रकम/ १५०००	कोष रकम/ १००००	कोष रकम/ १००००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	लैङ्गिकमैत्री कार्यस्थल व्यवस्थापन	स्तनपान कक्ष निर्माण वृद्धि हुँदै गएको	०	हरेक आ.व. लैङ्गिकमैत्री कार्यस्थल व्यवस्थापन/५०००			सा.वि.यु.खे.म.
५.	सेभ हाउस तथा पुनःस्थापना सेवा केन्द्र निर्माण र सञ्चालन	गण्डकी प्रदेश दीर्घकालिन पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना भएको	सेवा केन्द्र निर्माण र सञ्चालन /८०००	सेवा केन्द्र सञ्चालन/ १००००	सेवा केन्द्र सञ्चालन/ १००००	सेवा केन्द्र सञ्चालन/ १००००	सा.वि.यु.खे.म.
६.	कानुनी सेवा तथा कानुनी सहायता केन्द्र स्थापना	प्रदेश तथा जिल्ला आपत्कालिन उद्धार कार्यक्रमबाट पीडित तथा प्रभावितहरुलाई कानुनी सेवा तथा सहायता प्रदान	कानुनी सहायता सहयोग/ २२००	कानुनी सहायता सहयोग/ २५००	कानुनी सहायता सहयोग/ ३०००	कानुनी सहायता सहयोग/ ३५००	सा.वि.यु.खे.म.
७.	स्वयम् सेवी, सामाजिक तथा सामुदायिक संस्था प्रोत्साहन	--	०	स्वयम् सेवी र सामाजिक संस्था प्रोत्साहन/१०००	निरन्तर/ १५००	निरन्तर/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.

(ख) सशक्तीकरण तथा क्षमता विकास

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक वर्ग सशक्तीकरण	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक वर्ग सशक्तीकरण कार्यक्रम	लैङ्गिक र यौनिक अल्पसङ्ख्यक सशक्तीकरण/ ५००	लैङ्गिक र यौनिक अल्पसङ्ख्यक सशक्तीकरण/ १०००	लैङ्गिक र यौनिक अल्पसङ्ख्यक सशक्तीकरण/ १५००	लैङ्गिक र यौनिक अल्पसङ्ख्यक सशक्तीकरण/ २०००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारी रूपान्तरकारी नेतृत्व निर्माण कार्यक्रम	जनप्रतिनिधिहरुको प्रदेशस्तरीय अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम	०	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारी रूपान्तरकारी नेतृत्व निर्माण कार्यक्रम/५००	निरन्तर/ ७००	निरन्तर/ ९००	सा.वि.यु.खे.म./ गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान
३.	जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम	उद्यमशिलता विकास, सहायक प्रविधि सहयोग, समुदायमा	५०००	निरन्तर/ ५०००	निरन्तर/ ६०००	निरन्तर/ ७०००	सा.वि.यु.खे.म.

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
		आधारित पुनस्थापना					
४.	प्राविधिक शिक्षा तथा उच्च शिक्षा छात्रवृत्ति	उच्च शिक्षा छात्रवृत्ति कार्यक्रम	८० जना/ ३८००	८४ निरन्तर/ ४०००	८४ निरन्तर/ ४०००	८४ निरन्तर/ ४०००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	सफल अभ्यास तथा अनुभव आदान प्रदान	सफल अभ्यास तथा अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम कार्यान्वयन भएको	आवश्यकता पहिचान र सफल अभ्यास आदान प्रदान/ ५००	आवश्यकता पहिचान र सफल अभ्यास आदान प्रदान/ ७००	आवश्यकता पहिचान र सफल अभ्यास आदान प्रदान/ १०००	आवश्यकता पहिचान र सफल अभ्यास आदान प्रदान/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
६.	वैदेशिक रोजगारीमा जाने महिला तथा अन्य वर्गका लागि सिप विकास तथा परामर्श सहयोग	सिप विकास तालिम केन्द्रबाट भएको	१००० जना/ २५०००	१००० जना/ २५०००	१००० जना/ २५०००	१००० जना/ २५०००	सा.वि.यु.खे.म.

(ग) लैङ्गिक विभेदजन्य हिंसा न्यूनीकरण

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सामाजिक जागरण र सचेतना	विभिन्न सामाजिक कुरिति विरुद्धको कार्यक्रम कार्यन्वयन	जागरण र सचेतना/ २०००	जागरण र सचेतना/ २५००	जागरण र सचेतना/ ३०००	जागरण र सचेतना/ ३५००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	द्रुत सहयोग तथा कानुनी सेवा विस्तार	लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको निःशुल्क हटलाइन सेवा सञ्चालनमा	द्रुत सहयोग तथा कानुनी सेवा/ ४३०	द्रुत सहयोग तथा कानुनी सेवा/ ५००	द्रुत सहयोग तथा कानुनी सेवा/ ५००	द्रुत सहयोग तथा कानुनी सेवा/ ५००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन पुनःस्थापना केन्द्र र सुरक्षा गृह सञ्चालन	अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन पुनःस्थापना केन्द्र तथा सुरक्षा गृह सञ्चालनमा रहेको	अन्तर सरकार सहकार्यमा सञ्चालन सहयोग/ १६६००	अन्तर सरकार सहकार्यमा सञ्चालन/ १७०००	अन्तर सरकार सहकार्यमा सञ्चालन/ १७०००	अन्तर सरकार सहकार्यमा सञ्चालन/ १७०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	हिंसा पीडित तथा प्रभावितलाई मनोसामाजिक परामर्श, विमर्श र निःशुल्क कानुनी सहायता	हटलाइन सेवा उपलब्ध रहेको	सहयोग तथा सहायता/ ४३०	सहयोग तथा सहायता/ ५००	सहयोग तथा सहायता/ ५००	सहयोग तथा सहायता/ ५००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	हिंसा पीडितका लागि परिवार र समुदायमा पुनर्मिलन	अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन पुनःस्थापना केन्द्र तथा सुरक्षा गृह सञ्चालनमा रहेको	यसै तालिकाको ३ बमोजिम कार्यान्वयन हुने				सा.वि.यु.खे.म.
६.	छरितो उद्धार तथा हेल्पलाइन स्थापना	हटलाइन सेवा सञ्चालनमा रहेको	उद्धार तथा हेल्पलाइन सञ्चालन/ ४३०	उद्धार तथा हेल्पलाइन सञ्चालन/ ५००	उद्धार तथा हेल्पलाइन सञ्चालन/ ५००	उद्धार तथा हेल्पलाइन सञ्चालन/ ५००	सा.वि.यु.खे.म.
७.	सूचना प्रविधि तथा सामाजिक सञ्जालको दुरूपयोग नियन्त्रण	सामाजिक सञ्जालको दुरूपयोग नियन्त्रण कार्यक्रम	समुदाय तथा शैक्षिक संस्था सचेतना/ १५००	समुदाय तथा शैक्षिक संस्था सचेतना/२०००	समुदाय तथा शैक्षिक संस्था सचेतना/ २०००	समुदाय तथा शैक्षिक संस्था सचेतना/२०००	सा.वि.यु.खे.म.

(घ) स्वरोजगार तथा उद्यमशीलता कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	उद्यमशीलता प्रशिक्षण सञ्चालन	उद्यमशीलता विकास अनुदान कार्यक्रम कार्यन्वयनमा रहेको	निरन्तर/ १५०००	निरन्तर/ १५०००	निरन्तर/ १५०००	निरन्तर/ १५०००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	व्यावसायिक सिप तथा उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम	व्यावसायिक सिप तथा उद्यमशीलता विकास तालिम सञ्चालन गरिएको	निरन्तर/ २५०००	निरन्तर/ ३००००	निरन्तर/ ३५०००	निरन्तर/ ४००००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	व्यावसायिक कृषि र बजार व्यवस्थापन कार्यक्रम	सिक्दै कमाउँदै, कमाउँदै सिक्दै कार्यक्रम कार्यान्वयनमा रहेको	निरन्तर/ ६५००	निरन्तर/ ७०००	निरन्तर/ ७५००	निरन्तर/ ८०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	व्यवसाय प्रोत्साहन कार्यक्रम	महिला उद्यमी तथा उद्यमी महिला समूह प्रविधि सहयोग कार्यक्रममा रहेको	निरन्तर/ १०००	निरन्तर/ १५००	निरन्तर/ २०००	निरन्तर/ २५००	सा.वि.यु.खे.म.

१२.१.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	१५६६	१३००	२३५	३१
२०८३/८४	१७६७	१४६७	२६५	३५
२०८४/८५	१८२२	१५१२	२७३	३६
२०८५/८६	१९३३	१६०४	२९०	३९
जम्मा	७०८८	५८८३	१०६३	१४२

१२.२ सामाजिक समावेशीकरण

१२.२.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	रोजगारी हासिल गरेका अपाङ्गता भएका व्यक्ति	सङ्ख्या	४२५	४५०	४७५	५००	५२५	५५०
२.	ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र	सङ्ख्या	११७	१३५	१५०	१६७	१८०	२००
३.	सिप विकासको तालिमबाट रोजगार लक्षित वर्ग	सङ्ख्या	८७५	९५०	११००	१२५०	१४००	१५००

१२.२.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशमा कुल जनसङ्ख्यामा कुनै न कुनै रूपमा अपाङ्गता देखिएको जनसङ्ख्या अनुपात २.९ प्रतिशत रहेको छ। जसमध्ये पुरुष र महिलाको जनसङ्ख्या क्रमशः ५३.४ र ४६.६ प्रतिशत रहेको छ । प्रदेशमा ज्येष्ठ नागरिक आश्रम सङ्ख्या १७ रहेको छ भने आश्रममा करिव १५५ जना महिला र १२३ जना पुरुष गरी कुल २७८ जनाले आश्रय लिइरहेका छन् । प्रदेशभित्र सञ्चालनमा रहेका ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र सङ्ख्या करिव ११७ रहेको छ।

प्रदेश सरकारको गठन पछिको अवधिमा सहिदको नाममा ४ वटा पार्कको स्थापना भएको छ। सडक बालबालिका व्यवस्थापनका लागि कास्की जिल्लास्थित अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा प्रदेशस्तरीय दीर्घकालीन पुनःस्थापना केन्द्र सञ्चालन गरिएको छ। प्रदेशस्तरमा शिशु स्याहार केन्द्र सञ्चालनमा ल्याइएको छ। दृष्टिविहीन लक्षित अडियो लाइब्रेरी स्थापना तथा ५० वटा श्रव्य पुस्तक गण्डकी नेत्रहीन सङ्घलाई हस्तान्तरण गरिएको छ। अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि सहायता कक्ष र समुदायमा आधारित पुनर्स्थापनाका कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको छ। अटिजम भएका बालबालिकालाई स्याहार गर्ने कार्यलाई संस्थागत रूपमा व्यवस्थित गराउँदै लगिएको छ।

यसै अवधिमा ज्येष्ठ नागरिकको दिवा समयलाई सहज, रचनात्मक तथा सिर्जनात्मक बनाउन करिव १३५ वटा ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्रको पूर्वाधार निर्माण र १६ वटा ज्येष्ठ नागरिक सेवा भवन तथा आश्रमहरूको पूर्वाधार सदृढीकरण गरिएको छ।

गण्डकी प्रदेशलाई सहयोगापेक्षी सडक आश्रित मानवमुक्त प्रदेश घोषणा गरी मानव सेवा आश्रमसँग सम्झौता तथा समन्वय गरी तत्काल उद्धार र संरक्षणका कार्य भईरहेका छन्। दलित समुदायको परम्परागत पेशा, कला र सिपको संरक्षण, संवर्द्धन र व्यावसायीकरणको लागि कुल ३५ वटा समूहलाई परम्परागत पेशा तथा सिप प्रवर्द्धन गर्न सहयोग गरिएको छ।

हाल अपाङ्गता भएका बालबालिकाको शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्न ३३ वटा विशेष विद्यालय र २३ वटा एकीकृत विद्यालय सञ्चालनमा रहेका छन्। अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि कुल ३ सय ८० स्रोत कक्षाको व्यवस्था गरिएको छ भने दृष्टि सम्बन्धी अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि निःशुल्क ब्रेल पाठ्यपुस्तक उपलब्ध हुँदै आएको छ। प्रदेशभित्र रोजगारी हासिल गरेका अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसङ्ख्या करिव ४ सय ५० रहेको छ। सिप विकासको तालिमबाट रोजगार लक्षित वर्गको जनसङ्ख्या करिव ९ सय ५० रहेको छ।

१२.२.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) मूलप्रवाहीकरण तथा स्थानीयकरण कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नीति, कानुन तथा संस्थागत सुधार	दलित विधेयक र अपाङ्गाता सम्बन्धी विधेयक तयार	नीति र कानुनी सुधार/ २००	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	सा.वि.यु.खे.म.
२.	प्रदेश तथ्याङ्क प्रणाली तथा खण्डीकृत तथ्याङ्क व्यवस्थापन	-	१५.१.३ को (क) को २ अनुसार कार्यान्वयन हुने				
३.	संस्थागत क्षमता विकास	-	०	संस्थागत क्षमता विकास कार्यक्रम/ ५००			सा.वि.यु.खे.म.
४.	लैङ्गिक, अपाङ्गता र ज्येष्ठ नागरिक डेस्क व्यवस्थापन	अपाङ्गता हेल्प डेक्स कार्यक्रम, लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको निःशुल्क हटलाइन सेवा सञ्चालन	डेस्क व्यवस्थापन/ ८६०	डेस्क व्यवस्थापन/ १०००	डेस्क व्यवस्थाप/ १०००	डेस्क व्यवस्थाप/ १०००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	लक्षित वर्गका जनप्रतिनिधि, पदाधिकारी तथा कर्मचारी क्षमता विकास	गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानबाट सञ्चालन भएको	०	लक्षित वर्गका जनप्रतिनिधि, पदाधिकारी तथा कर्मचारी क्षमता विकास कार्यक्रम/१०००			सा.वि.यु.खे.म.
६.	बालमैत्री स्थानीय तह घोषणा सहयोग	कुल ४ वटा बालमैत्री स्थानीय तह घोषणा भएको	निरन्तर/ ६५००	निरन्तर/ ६५००	निरन्तर/ ६५००	निरन्तर/ ६५००	सा.वि.यु.खे.म.

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
७.	ज्येष्ठ नागरिक मनोविनोद केन्द्र स्थापना	११७ वटा जेष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र स्थापना	निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सहयोग/३०००				सा.वि.यु.खे.म.
८.	सडकमा आश्रित तथा जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेका बालबालिकाको उद्धार तथा व्यवस्थापन	बालबालिका खोज तलास केन्द्र १०४, १०९८ स्थापना र सञ्चालन	उद्दार तथा व्यवस्थापन/८००				सा.वि.यु.खे.म.
९.	आश्रय गृह तथा पुनःस्थापना केन्द्र सञ्चालन	पुनःस्थापना केन्द्र सञ्चालन	निरन्तर/ ८०००	निरन्तर/ १००००	निरन्तर/ १००००	निरन्तर/ १००००	सा.वि.यु.खे.म.

(ख) लक्षित वर्ग क्षमता विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	मागमा आधारित उद्यम तथा व्यवसाय विकास तालिम	महिलाहरुको लागि निःशुल्क लोक सेवा कक्षा सञ्चालन	१० स्थानमा/ ५०००	१० स्थानमा/ ५०००	१० स्थानमा/ ५०००	१० स्थानमा/ ५०००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	स्वरोजगारमूलक सिप विकास माथि समावेश	सिप विकास तालिम सञ्चालन भएको	निरन्तर/ २७०००	निरन्तर/ २७०००	निरन्तर/ २७०००	निरन्तर/ २७०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	लक्षित वर्ग विशेष छात्रवृत्ति	उच्च शिक्षा छात्रवृत्ति उपलब्ध	निरन्तर/ ३८००	निरन्तर/ ४०००	निरन्तर/ ४०००	निरन्तर/ ४०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	परम्परागत ज्ञान, सिप, कला प्रवर्द्धन	अन्तरपुस्ता सिप हस्तान्तरण कार्यक्रम	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	समुदायस्तरमा सचेतना विस्तार कार्यक्रम	विभिन्न सचेतनामुलक कार्यक्रम	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.

(ग) सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	अति गरिब तथा लोपोन्मुख समुदाय उत्थान कार्यक्रम	लोपोन्मुख समुदाय उत्थान कार्यक्रम सञ्चालन भएको	निरन्तर/ ४०००	निरन्तर/ ४०००	निरन्तर/ ४०००	निरन्तर/ ४०००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	दलित विद्यार्थी उच्चशिक्षा छात्रवृत्ति	उच्च शिक्षा छात्रवृत्ति उपलब्ध गराइएको	माथी गुणस्तरीय शिक्षा अन्तरगतका कार्यक्रममा रहेको				
३.	असहाय कानुनी सेवा तथा परामर्श	प्रदेश/जिल्ला आपतकालिन उद्धार कार्यक्रम सञ्चालन	निरन्तर/ २२००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि सहयोगी सामग्री तथा जीविकोपार्जन	सहायक सामाग्री वितरणका कार्यहरू भएको	निरन्तर/ ५५००	निरन्तर/ ६०००	निरन्तर/ ६५००	निरन्तर/ ७०००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	दलित वर्ग उद्यमशीलता विकास	दलित युवा उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम सञ्चालन	निरन्तर/ ५५००	निरन्तर/ ५५००	निरन्तर/ ५५००	निरन्तर/ ५५००	सा.वि.यु.खे.म.

(घ) संरक्षण तथा आत्मसम्मान प्रवर्द्धन

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	वञ्चितीकरणका वर्ग, क्षेत्र, जाति एवम् समुदायको सम्मान एवम् संरक्षण	लक्षित वर्गहरुको क्षमता विकास तथा सशक्तीकरण कार्यक्रम	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.
२.	ज्येष्ठ नागरिक ज्ञान हस्तान्तरण	अन्तर पुस्ता ज्ञान हस्तान्तरणका कार्य	निरन्तर/ २२००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	निरन्तर/ ३०००	सा.वि.यु.खे.म.
३.	शिशु स्याहार सहयोग कार्यक्रम	शिशु स्याहार दिवा सेवा सञ्चालन	निरन्तर/ ५०००	निरन्तर/ ५०००	निरन्तर/ ५०००	निरन्तर/ ५०००	सा.वि.यु.खे.म.
४.	महिला तथा असहाय बालबालिका उत्थान र पुनस्थापना कार्यक्रम	हिंसा पीडितहरुको लागि अल्पकालिन आश्रयसहितको जिल्ला सेवा केन्द्र स्थापना	निरन्तर/ ६६००	निरन्तर/ ६६००	निरन्तर/ ६६००	निरन्तर/ ६६००	सा.वि.यु.खे.म.
५.	सुरक्षित आश्रय गृह सञ्चालन	गण्डकी प्रदेश दीर्घकालिन पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना	निरन्तर/ ८०००	निरन्तर/ १००००	निरन्तर/ १००००	निरन्तर/ १००००	सा.वि.यु.खे.म.
६.	ज्येष्ठ नागरिक घरदैलो स्वास्थ्य परीक्षण	--	०	ज्येष्ठ नागरिक घरदैलो स्वास्थ्य परीक्षण/५००			सा.वि.यु.खे.म.
७.	हिंसा पीडित उद्धार, संरक्षण र पुनःस्थापना	अल्पकालिन जिल्ला सेवा केन्द्र तथा गण्डकी प्रदेश दीर्घकालीन पुनः स्थापना केन्द्र सञ्चालन	निरन्तर/ १४६००	निरन्तर/ १४६००	निरन्तर/ १४६००	निरन्तर/ १४६००	सा.वि.यु.खे.म.
८.	विभेद तथा कुरीति न्यूनीकरणका सामुदायिक अन्तरक्रिया	सामाजिक कुरीति विरुद्धको अभियान सञ्चालन	निरन्तर/ ५०००	निरन्तर/ ५०००	निरन्तर/ ५०००	निरन्तर/५०००	सा.वि.यु.खे.म.

१२.२.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	१४७९	१२२८	२२२	३०
२०८३/८४	१५८७	१३१७	२३८	३२
२०८४/८५	१५९३	१३२२	२३९	३२
२०८५/८६	१५९३	१३२२	२३९	३२
जम्मा	६२५१	५१८९	९३८	१२५

परिच्छेद १३: सन्तुलित वातावरण र जलवायु तथा विपद् उत्थानशीलता

१३.१ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

१३.१.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	प्रदेशमा दर्ता भएका कुल सवारी साधनमध्ये विद्युतीय सवारी साधनको हिस्सा	प्रतिशत	१	२	३.५	५	६	१५
२.	प्रदूषण मापदण्ड कार्यान्वयनमा ल्याएका उद्योग तथा स्वास्थ्य संस्थाको अनुपात	प्रतिशत	३०	३६	४८	६०	७०	८०
३.	वायु गुणस्तर सूचकाङ्क	मान	८०	७०	६५	६०	५५	५०
४.	कार्बनडाइअक्साइड बराबर वार्षिक उत्सर्जन परिमाण	मे. टन	६४६४४०	६०००००	५५००००	५३८७००	५०००००	४३०९६०
५.	खुला फोहोरमैलारहित गाउँ/नगरपालिका	सङ्ख्या	५	८	१२	१५	२०	२६
६.	फोहोर पानी प्रशोधन केन्द्र	सङ्ख्या	०	०	०	१	१	२
७.	खाना पकाउने ऊर्जाका लागि विद्युतीय प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	३	५	७	१०	१२.५	१५
८.	वायु गुणस्तर मापन केन्द्र	सङ्ख्या	१	१	१	२	२	२
९.	सञ्चालनमा रहेका सेनिटरी ल्याण्डफिल साइट	सङ्ख्या	६	६	७	७	८	९
१०.	वातावरणीय अध्ययन भएका आयोजना	प्रतिशत	३०	४०	५०	६०	७५	९०

१३.१.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशमा वातावरण संरक्षणका लागि नीतिगत तथा व्यावहारिक प्रयास भइरहेको छ। गण्डकी प्रदेशले राष्ट्रिय नीति तथा कानुनी व्यवस्था अनुकूल वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६; ताल संरक्षण तथा विकास प्राधिकरण ऐन, २०७५; वर, पिपल, समी र चौतारो संरक्षण ऐन, २०७५ र वन ऐन, २०८० लगायतका नीतिगत तथा कानुनी व्यवस्था गरेको छ।

प्रदेश सरकार वातावरणीय संरक्षणलाई कृषि तथा पर्यटन क्षेत्रसँग आवद्ध गर्ने दिशामा केन्द्रित रहेको छ। प्रदेशभित्रका ताल तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण एवम् दिगो उपयोग गरी जैविक विविधताको संरक्षण, वातावरणीय सेवा, पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन तथा स्थानीय जनताको जीविकोपार्जनमा योगदान पुऱ्याउन अग्रसर रहेको छ।

खाना पकाउने ऊर्जाका लागि विद्युतीय प्रयोग गर्ने घरपरिवार ५ प्रतिशत रहेको छ। वायु गुणस्तर सूचकाङ्क ७० र कार्बनडाइअक्साइड बराबर वार्षिक उत्सर्जन परिमाण ६ लाख मे. टन रहेको छ।

१३.१.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) प्रदूषण नियन्त्रण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	औद्योगिक क्षेत्र र स्वास्थ्य संस्थाबाट उत्सर्जित फोहोर नियन्त्रण नीति, कानुन र मापदण्ड तर्जुमा	सबै खाले फोहोर व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित नीति, कानुन र मापदण्ड तर्जुमा	आवश्यकता पहिचान तथा तर्जुमा तथा अद्यावधीकरण				वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	अन्तरसरकार एवम् सरोकारवालासँग सहकार्य	अन्तरसरकार एवम् सरोकारवालासँग सहकार्यका लागि ७० वटा कार्य भएको	१० वटा कार्य	१५ वटा कार्य	२० वटा कार्य	२५ वटा कार्य	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३.	वायु प्रदूषण सम्बन्धी अध्ययन	सङ्घीय सरकारबाट भएको	-	-	-	१ अध्ययन	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४.	वायु प्रदूषण मापन केन्द्र स्थापना	नेपाल सरकारबाट पोखरामा ३ वटा र मुस्ताङमा १ गरी ४ वटा रहेको	-	-	-	नेपाल सरकार सहकार्यमा १ वटा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
५.	सवारी साधन प्रदूषण मापन सेवा विस्तार	पोखरामा २ वटा मेसिन मार्फत साधन प्रदूषण मापन	सेवा विस्तार तथा गुणस्तर सुधार				भौ.पू.या.व्य.म.
६.	वातावरणमैत्री उद्योग तथा व्यवसाय स्थापनामा प्रोत्साहन	प्रत्येक्ष सहयोग उपलब्ध नभएको	०	५ वटा उद्योग सहयोग	१० वटा उद्योग सहयोग	१० वटा उद्योग सहयोग	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

(ख) फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	फोहोरमैलाको दिगो व्यवस्थापन पूर्वाधार तथा प्रविधि विस्तार	-	-	-	-	१ पटक	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा सेनिटरी ल्याण्डफिल साइट निर्माणमा स्थानीय तह साझेदारी	स्थानीय तहको क्षेत्र भएकोले साझेदारी नभएको	स्थापनाका लागि सहजीकरण			साझेदारीमा १ स्थापना	वन तथा वातावरण मन्त्रालय र स्थानीय सरकार
३.	फोहोर दहन केन्द्र (Incineration Plant) र अक्सिजन विनाको फोहोर दहन (Pyrolysis) केन्द्र स्थापना सहयोग	स्थानीय तहको क्षेत्र भएकोले सहयोग नभएको	सहयोग तथा सहजीकरण				वन तथा वातावरण मन्त्रालय र स्थानीय सरकार
४.	जैविक प्रशोधन (Bioremediation) प्रविधि उपयोग विस्तार	विभिन्न क्षेत्रमा जैविक प्रशोधन प्रविधि उपयोग	सहयोग तथा सहजीकरण				वन तथा वातावरण मन्त्रालय र स्थानीय सरकार
५.	कुहिने फोहोरको व्यवस्थापनबाट बगैंचा निर्माण एवम् ऊर्जा उत्पादनमा स्थानीय तह सहकार्य	स्थानीय तहको क्षेत्र भएकोले सहयोग नभएको	सहयोग तथा सहजीकरण				वन तथा वातावरण मन्त्रालय र स्थानीय सरकार

(ग) वातावरणीय स्वच्छता तथा हरियाली प्रवर्द्धन

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	खुला फोहोरमैला मुक्त स्थानीय तह सहयोग कार्यक्रम	--	२२ स्थानीय तह सहयोग	२२ स्थानीय तह सहयोग	२२ स्थानीय तह सहयोग	२२ स्थानीय तह सहयोग	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	सहरी क्षेत्रमा हरित उद्यान निर्माण	करिव १०० उद्यान निर्माण	३० उद्यान निर्माण	३० उद्यान निर्माण	३० उद्यान निर्माण	३० उद्यान निर्माण	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३.	सहरी सडकमा हरियाली वृद्धि सहयोग (विरुवा वितरण)	करिव २० हजार विरूवा वितरण	१० हजार विरूवा वितरण	१० हजार विरूवा वितरण	१२ हजार विरूवा वितरण	१५ हजार विरूवा वितरण	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

(घ) वातावरण संरक्षण र प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	वातावरणीय सेवा भुक्तानीको लागि नीति, कानुन र कार्यविधी तर्जुमा	२ वटा नीति तथा कानुन तर्जुमा भएको	आवश्यकता पहिचान र तर्जुमा तथा परिमार्जन				वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	वातावरणमैत्री पूर्वाधार विकास सम्बन्धी कार्यविधि तथा मापदण्ड तर्जुमा	-	-	कार्यविधि र मापदण्ड तर्जुमा	-	-	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३.	वातावरणीय अध्ययन तथा परीक्षण र पालना अनुगमन	१६ वटा वातावरणीय अध्ययन तथा परीक्षण र पालना अनुगमन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४.	वातावरणमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४४ वटा वातावरण मैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२० वटा स्थानीय तहमा	२२ वटा स्थानीय तहमा	२४ वटा स्थानीय तहमा	२६ वटा स्थानीय तहमा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
५.	वातावरण संरक्षण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी विद्यालय शिक्षा कार्यक्रम	१५० विद्यालयमा कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको	४० विद्यालयमा	४१ विद्यालयमा	४२ विद्यालयमा	४३ विद्यालयमा	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

१३.१.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	४०००	३७००		३००
२०८३/८४	५०००	४६००		४००
२०८४/८५	६५००	६०००		५००
२०८५/८६	८०००	७५००		५००
जम्मा	२३५००	२१८००		१७००

१३.२ जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकूलन

१३.२.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ को अनुमानित	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	जलवायुमैत्री गाउँ/टोल	सङ्ख्या	१५	१५	१७	२०	३०	३५
२.	बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा उपलब्ध खेतीयोग्य जमिन	प्रतिशत	१९.१२	१९.५	२०	२१	२१.५	२२
३.	जोखिमपूर्ण हिमताल रोकथाम र पूर्व चेतावनी प्रणाली	सङ्ख्या	३	३	४	५	७	८
४.	प्रदेशको जल तथा मौसम सूचना केन्द्र स्थापना	सङ्ख्या	१	१	१	१	२	२
५.	सञ्चालमा रहेका पूर्वचेतावनी प्रणाली	सङ्ख्या	१२	१२	२२	३५	४०	५५
६.	कृषि बिमामा आबद्ध घरधुरी	प्रतिशत	५८	६०	६५	७०	७५	८०
७.	उच्च खाद्य असुरक्षा भएका जनसङ्ख्या	प्रतिशत	५	४.५	४	३	२.५	२
८.	संरक्षित र पुनर्भरण पोखरी	सङ्ख्या	९०	११०	१२५	१५०	२००	२४०

१३.२.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेशमा हरितगृह ग्याँसको उत्सर्जन न्यून र प्राकृतिक वातावरण संरक्षणमा उल्लेख्य योगदान भएपनि विश्वव्यापी जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक असर उच्च रहेको छ। पछिल्लो समयमा यस प्रदेशमा वर्षा हुने समय पछाडि धकेलिएको तथा खडेरी बढिरहेको तथ्यहरूले देखाएको छ। लामो समयसम्म खडेरी पर्ने तथा तीव्र वर्षा हुने घटना सामान्य हुने प्रवृति बढ्दै गएको छ। हिउँदका महिनामा पर्ने झरी क्रमशः न्यून हुँदै गएको छ। उष्ण क्षेत्रमा पाइने कतिपय वनस्पति र जीवजन्तुको प्राकृतिक बासस्थान समशीतोष्ण क्षेत्रमा र समशीतोष्ण क्षेत्रमा पाइने कतिपय वनस्पति र जीवजन्तुको प्राकृतिक बासस्थान शीतोष्ण क्षेत्रमा स्थानान्तरण भइरहेका छन्। हिमाली जिल्ला मनाङको औसत तापमानमा विगत ३५ वर्षमा करिव ३ डिग्री सेल्सियसले वृद्धि भएको छ।

गण्डकी प्रदेश सरकारले जलवायुजन्य प्रवृत्तिको विगत ३० वर्षसम्मको अध्ययनका आधारमा क्लाइमेट एटलस तयार गरेको छ। हाल यस प्रदेशभित्र जलवायुमैत्री गाउँ/टोल सङ्ख्या १५ रहेको छ। प्रदेशभित्र सञ्चालनमा रहेका पूर्वचेतावनी प्रणालीको सङ्ख्या १२ र संरक्षित तथा पुनर्भरण पोखरी सङ्ख्या करिव ११० रहेको छ।

१३.२.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेशस्तरीय कार्बन व्यापार नीति निर्देशिका तथा मापदण्ड तर्जुमा	------	कार्वन व्यापार सङ्घ सरकारको एकल अधिकारक्षेत्र रहेकोले समन्वय र सहजीकरण गरिने				नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	प्रदेशस्तरीय कार्बन उत्सर्जन र संचितीकरणको अवस्था अध्ययन	१ पटक	-	-	१ पटक	-	वन तथा वातावरण मन्त्रालय

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
३.	◉ कार्बन व्यापार आयोजना विकास, सञ्चालन र आय बाँडफाँटमा नेपाल सरकार तथा स्थानीय तहसँग समन्वय, सहकार्य र साझेदारी	कार्वन व्यापार सङ्घ सरकारको एकल अधिकारक्षेत्र रहेको	समन्वय तथा सहजीकरण				नेपाल सरकार र वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४.	स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइट निर्माण तथा सञ्चालनलाई कार्बन व्यापार परियोजनामा रूपान्तरण	---	समन्वय तथा सहजीकरण				नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय र स्थानीय सरकार

◉ रूपान्तरणकारी कार्यक्रम अन्तर्गत सङ्घ-प्रदेश साझेदारी कार्यक्रम तथा आयोजना

(ख) जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रम

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवार
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकूलन लाई स्थानीय तहको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा आन्तरिकीकरणमा सहयोग तथा सहजीकरण	---	५ स्थानीय तह सहयोग तथा सहजीकरण	हरेक आर्थिक वर्ष ११ स्थानीय तह सहयोग र सहजीकरण			वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	जलवायुमैत्री स्थानीय तह निर्माणमा सहयोग तथा सहकार्य	----	५ स्थानीय तह सहयोग तथा सहकार्य	हरेक आर्थिक वर्ष ११ स्थानीय तह सहयोग तथा सहकार्य			वन तथा वातावरण मन्त्रालय

(ग) जैविक एवम् संरक्षित खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	एकीकृत रोग कीरा व्यवस्थापन कार्यक्रम	२७ वटा कार्यक्रम सञ्चालन	२१ वटा	२५ वटा	२८ वटा	३० वटा	कृ.भू.व्य.स.म .र स्थानीय सरकार
२.	माटोको जैविक तत्व संरक्षण तथा प्राङ्गारिक मल उत्पादन र उपयोग विस्तार	-	३ स्थानमा	३ स्थानमा	३ स्थानमा	३ स्थानमा	कृ.भू.व्य.स.म .र स्थानीय सरकार
३.	जलवायुमैत्री कृषि प्रविधि, बीउ बिजन तथा खेती प्रणाली प्रवर्द्धन	-	२० स्थानमा	२५ स्थानमा	२८ स्थानमा	३० स्थानमा	कृ.भू.व्य.स.म .र स्थानीय सरकार
४.	प्राङ्गारिक खेती, उत्पादन तथा बजारीकरण प्रवर्द्धन	१ स्थानमा रहेको	१ स्थानमा	३ स्थानमा	५ स्थानमा	८ स्थानमा	कृ.भू.व्य.स.म .र स्थानीय सरकार
५.	बाली विविधीकरण र चक्रीय बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	-	५ स्थानमा	८ स्थानमा	१० स्थानमा	१५ स्थानमा	कृ.भू.व्य.स.म .र स्थानीय सरकार

(घ) जोखिमयुक्त हिमताल विस्फोट जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	हिमताल विष्फोट रोकथाम र अल्पीकरण कार्यक्रम	नेपाल सरकारसँगको समन्वयमा कार्यहरू भइको	निरन्तरता तथा विस्तार				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
२.	पूर्व सूचना प्रणाली विकास तथा सुदृढीकरण	३० स्थानमा पूर्व सूचना प्रदान गर्ने उपकरण जडान	निरन्तरता प्रदान गरी विस्तार				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय

(ङ) स्वच्छ तथा नवीकरणीय ऊर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	विद्युतीय सवारी साधन प्रवर्द्धन	विद्युतीय सवारी साधनको हिस्सा २ प्रतिशत रहेको र नीजि क्षेत्रबाट प्रवर्द्धन	सहजीकरण				ऊ.ज.खा.म. र निजी क्षेत्र
२.	विद्युतीय/सौर्य चुलो प्रवर्द्धन	करिव २ प्रतिशत घरधुरीमा खाना पकाउने प्रमुख इन्धनको रूपमा उपयोग	सहयोग तथा सहजीकरण				ऊ.ज.खा.म. र स्थानीय सरकार
३.	नवीकरणीय ऊर्जा उत्पादन तथा उपयोग प्रोत्साहन	प्रदेशमा जलविद्युत् उत्पादन (जडित क्षमता) ९०० मे.वा. र प्रदेश सरकारको लगानीमा संस्थागत सौर्य प्रणालीबाट हालसम्म २२५ कि.वा. विद्युत् उत्पादन	सहयोग तथा सहजीकरण				ऊ.ज.खा.म. र वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र

१३.२.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	७१८७	६९८७		२००
२०८३/८४	७९३२	७६३२		३००
२०८४/८५	९२४४	८९४४		३००
२०८५/८६	११३८४	१०८८४		५००
जम्मा	**३५७४७**	**३४४४७**		**१३००**

१३.३ विपद् जोखिम व्यवस्थापन

१३.३.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	विपद्बाट प्रभावित जनसङ्ख्या	प्रतिहजार	१७	१७	१६	१५	१३.५	१२
२.	विपद्बाट भएको मानवीय मृत्यु सङ्ख्या	प्रतिहजार	०.१८	०.१८	०.१७	०.१६	१४	०.१२
३.	विपद् प्रोफाइल तयार भएका गाउँ/नगरपालिका	प्रतिशत	३०	३५	४२	५०	६५	८४
४.	बाढी, पहिरो, आगलागी	सङ्ख्या	५	६	८	१०	१७	२५

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
	लगायतका विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सुचारु पूर्व सूचना प्रणाली							
५.	खेतीयोग्य जमिनको सुरक्षाका लागि निर्मित तटबन्धन	कि. मि.	१	१.५	२	३	४	५
६.	प्रादेशिक प्राकृतिक जोखिम नक्साङ्कन	सङ्ख्या	०	०	०	१	१	१
७.	जोखिम संवेदनशील भूउपयोग योजना तर्जुमा भएका स्थानीय तह	सङ्ख्या	३०	३५	४५	६०	७५	८५
८.	स्थानीय विपद्जोखिम व्यवस्थापन कोष भएका स्थानीय तह	सङ्ख्या	७६	७७	७९	८०	८२	८५

१३.३.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

राष्ट्रिय नीति, रणनीति तथा कानुन बमोजिम गण्डकी प्रदेशमा विपद् व्यवस्थापन नियमावली, २०७७ तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजना, २०७७-२०८७ तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा रहेका छन्। गण्डकी प्रदेशमा मुख्यमन्त्रीको संयोजकत्वमा प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद् र आन्तरिक मामिला हेर्ने मन्त्रीको संयोजकत्वमा प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समिति गठन भएको छ। प्रदेशको विपद् जोखिम क्षेत्रको पहिचान र नक्साङ्कन गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ। गण्डकी प्रदेशमा विपद्बाट प्रभावित जनसङ्ख्या प्रतिहजार १७ जना र विपद्बाट भएको मानवीय मृत्यु सङ्ख्या प्रति हजार ०.१८ जना रहेको छ।

प्रदेश स्वास्थ्य आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र, प्रदेश आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र, प्रदेश गोदामघरको स्थापना र सञ्चालन गरिएको छ। प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद् र कार्यकारी समितिको बैठक नियमित रूपमा बसी विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा छलफल र समन्वयलाई निरन्तरता दिइएको छ। प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कोषमा वार्षिक न्यूनतम रु. १० करोड रहने व्यवस्था साथै राहत वितरणको लागि ११ वटै जिल्ला विपद् व्यवस्थापन कोषमा न्यूनतम रु. १० लाख रहने व्यवस्था गरिएको छ। सुरक्षा निकायहरूलाई विपद् उद्धार सामग्रीहरू उपलब्ध गराउनुका साथै कम्युनिटी सर्च एण्ड रेस्क्यू तालिम र विपद् अभ्यास सिमुलेसन कार्यक्रमको लागि सहयोग गरिएको छ।

१३.३.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) विपद् जोखिम वस्तुस्थिति विश्लेषण तथा पूर्व चेतावनी प्रणाली विकास

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट अनुमान र प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेशस्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन रणनीति तयारी	आ.व. २०७८/७९ मा प्रदेश विपद प्रोफाइल तयारी	-	प्रदेशस्तरीय विपद् जोखिमव्यवस्थापन रणनीति तयारी	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
२.	प्रदेश विपद् प्रोफाइल तयारी	बहुप्रकोप नक्शाङ्कन २०८२ तयार भएको	प्रकोपको सूचनाको दायरा विस्तार तथा	-	-	-	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट अनुमान र प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
			अद्यावधिक				
३.	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी एकीकृत डिजिटल तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणाली विकास कार्यक्रम	PHEOCमार्फत नियमित रूपमा प्रतिवेदन प्राप्त हुने तर एकीकृत तथ्याङ्क व्यवस्थापनको कमी	--	एकीकृत डिजिटल तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणाली विकास	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
४.	उच्च जोखिमयुक्त भौगोलिक र विषयगत क्षेत्रको जोखिम अध्ययन र नक्साङ्कन	बहुप्रकोप नक्शाङ्कन २०८२ तयार भएको	प्रकोपको सूचनाको दायरा विस्तार तथा अद्यावधिक	-	-	-	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय

(ख) विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद् तथा व्यवस्थापन समितिको संस्थागत विकास र सुदृढीकरण	प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद् र व्यवस्थापन समिति गठन भइ क्षमता अभिवृद्धि गरिएको	संस्थागत विकास तथा सुदृढीकरण				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
२.	प्रदेश आपतकालीन केन्द्र स्थापना, सुदृढीकरण तथा व्यवस्थापन	आपतकालीन व्यवस्थापनका लागि संस्थागत व्यवस्था रहेको	सुदृढीकरण तथा व्यवस्थापन				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
३.	आपतकालीन उद्धार सामग्री भण्डारण तथा व्यवस्थापन	निरन्तर रूपमा हुने गरेको	भण्डारण तथा व्यवस्थापन सुधार				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
४.	प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कोष सञ्चालन	प्रदेश विपद् व्यवस्थापन नियमावली, २०७७ अनुसार सञ्चालनमा रहेको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
५.	विपद् व्यवस्थापनमा स्थानीय तह, समुदाय र सरोकारवाला क्षमता विकास	तीन वटै तहको सरकारका निकायबाट हुने गरेको	क्षमता विकास				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
६.	प्रदेशस्तर विपद् उत्थानशील कार्यक्रम	-	क्षमता विकास तथा विस्तार				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय

(ग) विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सुरक्षित बस्ती विकास, सहरी योजना र भवन निर्माण मापदण्ड तर्जुमा र कार्यान्वयन सहजीकरण	नेपाल सरकारको मापदण्ड अनुसार कार्यान्वयन भएको	कार्यान्वयन सहजीकरण				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
२.	भवन मापदण्ड कार्यान्वयन र पुराना भवन प्रवलीकरण	पुराना भवनको प्रवलीकरण सहयोग तथा सहजीकरण	सहयोग तथा सहजीकरण				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	सहयोग तथा सहजीकरण	भएको					कार्यालय
३.	विकास पूर्वाधार आयोजनाको विपद् जोखिम प्रभाव न्यूनीकरण	डिपिआर, इआए तथा आइइएमा यस्ता पक्षहरु समावेश गरिएको	विपद् जोखिम प्रभाव न्यूनीकरणको कार्य निरन्तरता				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय

(घ) विपद् व्यवस्थापन कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद् तथा व्यवस्थापन समितिको संस्थागत विकास तथा सुदृढीकरण	प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद् तथा व्यवस्थापन समिति गठन भइ क्षमता अभिवृद्धि गरिएको	संस्थागत विकास तथा सुदृढीकरण				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
२.	प्रदेश आपतकालीन केन्द्र स्थापना, सुदृढीकरण तथा व्यवस्थापन	आपतकालीन व्यवस्थापनका लागि संस्थागत व्यवस्था रहेको	सुदृढीकरण तथा व्यवस्थापन				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
३.	आपतकालीन उद्धार सामग्री भण्डारण तथा व्यवस्थापन	निरन्तर रूपमा हुने गरेको	भण्डारण तथा व्यवस्थापन सुधार				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
४.	प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कोष सञ्चालन	प्रदेश विपद् व्यवस्थापन नियमावली, २०७७ अनुसार सञ्चालन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
५.	विपद् व्यवस्थापनमा स्थानीय तह, समुदाय तथा सरोकारवाला क्षमता विकास	तीन वटै तहको सरकारका निकायबाट हुने	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
६.	प्रदेशस्तर विपद् उत्थानशील कार्यक्रम	-	क्षमता विकास तथा विस्तार				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय

(ङ) मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापन

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवार
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरणका लागि राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय सफल अनुभव आदानप्रदान	कुल १० पटक भएको	२ पटक	२ पटक	२ पटक	२ पटक	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	वन्यजन्तु निष्प्रभावी खेती प्रवर्द्धन	कुल ५ हेक्टरमा खेती भएको	सचेतना तथा सहयोग	सचेतना तथा सहयोग	सचेतना तथा सहयोग	सचेतना तथा सहयोग	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३.	वन्यजन्तु विकर्षण गर्ने प्रविधि विकास तथा विस्तार	कुल ५ स्थानमा विस्तार गरिएको	२ वटा प्याकेज	३ वटा प्याकेज	४ वटा प्याकेज	५ वटा प्याकेज	वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४.	बाँदरको प्रकोप नियन्त्रणका उपाय, प्रविधि र संयन्त्रको विकास	क.सं. ३ कार्यक्रममा समेटेर कार्यान्वयन गरिने					वन तथा वातावरण मन्त्रालय
५.	वन्यजन्तुबाट हुने क्षति कम गर्न बीमा कार्यक्रम	वन्यजन्तुबाट हुने क्षतिको राहत वितरणलाई आवश्यकताअनुसार निरन्तर					वन तथा वातावरण मन्त्रालय

१३.३.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	१२३४४	१२१४४	२००	
२०८३/८४	१४००८	१३७०८	३००	
२०८४/८५	१५६७९	१५३७९	३००	
२०८५/८६	१७६६७	१७१६७	५००	
जम्मा	**५९६९९**	**५८३९९**	**१३००**	

परिच्छेद १४ : सुदृढ शासन, सेवाप्रवाह र तहगत सम्बन्ध

१४.१ शान्ति सुव्यवस्था र मानव अधिकार

१४.१.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (अनुमान)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	निर्वाचन खर्च लेखापरीक्षण गराउने प्रदेश सभाका उम्मेदवार	प्रतिशत	४०	६०	१००	१००	१००	१००
२.	प्रहरी र जनसङ्ख्या अनुपात (प्रति प्रहरी जनसङ्ख्या)	सङ्ख्या	३३०	३९४	३५०	३१५	३००	३००
३.	प्रदेश प्रहरीको कार्यालय भवन र प्रदेश प्रहरी तालिम केन्द्र	सङ्ख्या	३६	३७	३८	४०	४२	४५
४.	मानव अधिकार हनन सम्बन्धी दर्ता/अनुसन्धान भएका घटना	सङ्ख्या	५००	४८०	४३०	४००	४५०	३००
५.	दर्ता/अनुसन्धान भएका विद्युतीय, साइबर, डिजिटल अपराध	सङ्ख्या	५२०	१२	२०	३०	४०	५०
६.	सक्रिय लागुऔषधको दुर्व्यसनी	सङ्ख्या	-	३५५	३५०	३२५	३००	२७५
७.	विगत १ वर्षमा हिंसामा परेको जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	११२८	३५१२	३५००	८००	३४००	३३५०

१४.१.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

प्रदेशभित्र शान्ति सुव्यवस्था कायम गरी नागरिकको जीउ, धन र स्वतन्त्रताको रक्षा गर्ने सवाल प्रदेशको संवैधानिक अधिकारका रूपमा रहेको छ। गण्डकी प्रदेश सरकारले शान्ति सुरक्षा सम्बन्धी अधिकार क्षेत्रको कार्यान्वयनका लागि नीतिगत तथा कानुनी संरचना तयार गर्दै लगेको छ। यसका लागि गण्डकी प्रदेश प्रहरी ऐन, २०७७ जारी भएको छ भने गण्डकी प्रदेश सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०७४ ले प्रदेश शान्ति सुरक्षा र सुव्यवस्था सम्बन्धी कार्य मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको कार्यक्षेत्रका रूपमा तोकेको छ। प्रदेश सुरक्षा प्रशासनलाई सक्षम बनाई नागरिकलाई शान्ति सुरक्षाको प्रत्याभूति दिन सुरक्षा निकायलाई क्रमशः स्रोत साधनयुक्त बनाउँदै लैजाने नीति अवलम्बन गरिएको छ।

हाल गण्डकी प्रदेशमा प्रति प्रहरी जनसङ्ख्या अनुपात ३ सय ९४ रहेको छ। मानव अधिकार हनन सम्बन्धी दर्ता तथा अनुसन्धान भएका घटना सङ्ख्या ४ सय ८० रहेको छ। हाल यस प्रदेशमा रहेका सक्रिय लागुऔषधको दुर्व्यसनीको सङ्ख्या ३ सय ५५ रहेको छ। गण्डकी प्रदेशमा रहेका कारागारको सामान्य क्षमता १ हजार ६ सय २४ रहेकोमा कारागारमा क्षमता भन्दा बढी कुल १ हजार ७ सय २५ जना बन्दी रहेका छन्।

मानव अधिकार सम्बन्धी पाँचौं राष्ट्रिय कार्ययोजनाको कार्यान्वयनका लागि प्रदेश समन्वय समिति र जिल्ला तथा स्थानीय तहमा समन्वय समिति गठन भएको छ। यसका अतिरिक्त मानवअधिकार सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा कार्य योजना सम्बन्धमा स्थानीय तहहरूलाई सुसूचित गराउने कार्य प्रारम्भ गरिएको छ। स्थानीय तहमा न्यायिक समितिको काम कारवाहीमा सहजीकरण गर्न तथा स्थानीय तहको दैनिक प्रशासनिक कार्यमा कानूनी दृष्टिकोणबाट सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले गण्डकी प्रदेश सरकार र स्थानीय तहको लागत साझेदारीमा ६५ वटा स्थानीय तहमा न्यायिक सहजकर्ताको व्यवस्था गरिएको छ।

१४.१.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) संस्थागत क्षमता विकास

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८३/८४	
१.	प्रदेशको सुरक्षा नीति, कानुन, कार्यविधि तथा मापदण्ड तर्जुमा	गण्डकी प्रदेश प्रहरी ऐन जारी भएको	प्रदेशको सुरक्षा नीति, कानुन, कार्यविधि तथा मापदण्ड तर्जुमा गर्ने कार्यक्रम			प्रहरी समायोजन	आन्तरिक मामिला महाशाखा
२.	प्रदेश सरकारको सेवा प्रवाह सम्बन्धी संरचना, पूर्वाधार विकास तथा भौतिक सुविधा व्यवस्थापन	प्रदेश सरकारको स्वामित्वमा आइ नसकेको भएपनि व्यवस्थापन भएको	प्रशासनिक पुनसंरचना मार्फत केही कार्यालय एकीकृत कार्यालय रुपमा रुपान्तरण	सुधार			बैठक तथा प्रशासन महाशाखा
३.	मानव अधिकार सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना मूलप्रवाहीकरण सहयोग	मानव अधिकार सम्बन्धी ५औं राष्ट्रिय कार्ययोजनाल तोकेका कार्य सम्पन्न	आगामी कार्ययोजनाका लागि बजेट विनियोजन भएको	कार्ययोजना अनुरुप कार्यक्रम सञ्चालन	कार्ययोजना अनुरुप कार्यक्रम सञ्चालन	कार्ययोजना अनुरुप कार्यक्रम सञ्चालन	कानुन तथा संवैधानिक मामिला महाशाखा
४.	संयुक्त राष्ट्र सङ्घबाट पारित महिला शान्ति सुरक्षा सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना मूलप्रवाहीकरण सहयोग	प्रदेश समन्वय समिति गठन भई कार्य गरिरहेको।	सहयोग निरन्तर	सहयोग निरन्तर	सहयोग निरन्तर	सहयोग निरन्तर	कानुन तथा संवैधानिक मामिला महाशाखा
५.	सूचना प्रविधिमैत्री सेवाप्रवाह तथा विद्युतीय सुशासन	GIOMS, monitoring system, action room, गुनासो व्यवस्थापन प्रणाली सञ्चालन	सञ्चालनमा आएका प्रणालीलाई सदृढ गरी आवश्यकता बमोजिम थप प्रणालीहरु निर्माण				शासकीय सुधार तथा समन्वय महाशाखा

(ख) सुरक्षा संरचना एवम् पूर्वाधार निर्माण

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेश प्रहरी तालिम केन्द्र स्थापना	निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको, ९० प्रतिशत काम सम्पन्न	केही भवन निर्माण सम्पन्न	आवश्यकता अनुसार सहयोग निरन्तर			आन्तरिक मामिला महाशाखा
२.	प्रदेश प्रहरी क्षमता विकास (आधुनिक, व्यावसायिक प्रविधियुक्त बनाउने उपक्रम)	विभिन्न तालिम सञ्चालन, सुरक्षा सम्बन्धी भौतिक पूर्वाधार निर्माण, विपद् उद्दार सामाग्री हस्तान्तरण	आवश्यकता अनुसार सहयोग निरन्तर				आन्तरिक मामिला महाशाखा
३.	प्रहरीको कार्य सञ्चालन सम्बद्ध भवन तथा उपकरण व्यवस्थापन	२५ वटा प्रहरीसँग सम्बन्धित भवन निर्माण	४ वटा भवन निर्माण, प्रहरीसँग सम्बन्धित १२ वटा भवन	आवश्यकता अनुसार सहयोग निरन्तर			आन्तरिक मामिला महाशाखा
४.	विद्युतीय अपराध (साइबर क्राइम, डिजिटल क्राइम) को अध्ययन, अनुसन्धान र नियमन	सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन	विद्युतीय अपराध (साइबर क्राइम, डिजिटल क्राइम) सँग सचेतना कार्यक्रम				आन्तरिक मामिला महाशाखा

(ग) मानव अधिकार सामाजिक जागरण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	मानव अधिकारसम्बन्धी सामाजिक जागरण तथा संवर्द्धन कार्यक्रम	मानवअधिकार सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम					कानुन तथा संवैधानिक मामिला महाशाखा
२.	मानव बेचबिखन, तस्करी, महिलामाथि हुने शारीरिक र यौनजन्य दुर्व्यवहार रोकथाम तथा नियन्त्रण	सचेतना कार्यक्रम					कानुन तथा संवैधानिक मामिला महाशाखा
३.	मौलिक हक सम्बन्धी कानुनको कार्यान्वयन सहयोग	निशुल्क कानूनी सहायता सम्बन्धी कार्यक्रम					कानुन तथा संवैधानिक मामिला महाशाखा
४.	मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटना अध्ययन तथा दण्डहीनता रोकथाम	मानवअधिकार सम्बन्धी कार्य गर्ने विभिन्न सङ्घ संस्थासँगको सहकार्यमा विभिन्न कार्यक्रम					कानुन तथा संवैधानिक मामिला महाशाखा
५.	पीडित राहत तथा क्षतिपूर्ति सहयोग	फैसला कार्यान्वयन समिति गठन र फैसला कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कार्य					कानुन तथा संवैधानिक मामिला महाशाखा
६.	मानवीय कानुन तथा विधिको शासन सचेतना	सामुदायिक विद्यालयमा आधारित कानूनी सचेतना सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन					कानुन तथा संवैधानिक मामिला महाशाखा

(घ) भ्रष्टाचार रोकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी सामाजिक जागरण कार्यक्रम

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नागरिक समाजसँगको समन्वय र सहकार्य विस्तार	जनतासँग मुख्यमन्त्री कार्यक्रम, प्रेस मिट कार्यक्रम सञ्चालन					बैठक तथा प्रशासन महाशाखा
२.	व्यावसायिक निष्ठा, इमान्दारिता र सादा जीवनको आधारमा राष्ट्रसेवक कर्मचारी प्रोत्साहन	विदा पर्यटन, वैदेशिक भ्रमण, प्रदेश निजामती पुरस्कार, क्षमता विकास सम्बन्धी तालिम कार्यक्रम					बैठक तथा प्रशासन महाशाखा
३.	भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलाप रोकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी नीति र कानुन तर्जुमा तथा सुधार	प्रदेश सुशासन ऐन कार्यान्वयन					कानुन तथा संवैधानिक मामिला महाशाखा
४.	भ्रष्टाचार निवारण सम्बन्धी सचेतना	भ्रष्टाचार निवारण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन					शासकीय सुधार तथा समन्वय महाशाखा
५.	भ्रष्टाचार रोकथाम सूचनादाता प्रोत्साहन	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट प्राप्त निर्देशन बमोजिम कार्य					शासकीय सुधार तथा समन्वय महाशाखा

१४.१.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	१५६१	१५६१		
२०८३/८४	१६७४	१६७४		
२०८४/८५	१७९८	१७९८		
२०८५/८६	१९३१	१९३१		
जम्मा	६९६५	६९६५		

१४.२ सार्वजनिक सेवा प्रवाह

१४.२.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	घरधुरीबाट १५ मुख्य सेवा लिन जान लाग्ने औसत समय	मिनेट	३२	३०	२८	२७	२३	२०
२.	सार्वजनिक सेवा पूर्ण अनलाइन प्रणालीबाट सञ्चालन हुने सार्वजनिक कार्यालय	सङ्ख्या	१	१	३	४	५	७
३.	भ्रष्टाचार विरुद्ध अभियानमा संलग्न, समन्वय र सहकार्य गर्ने नागरिक समाज संस्था	सङ्ख्या	१५	१५	१६	१८	२०	२१
४.	भ्रष्टाचार प्रतिको जनधारणा (भ्रष्टाचार सूचकाङ्क)	प्रतिशत	३५	३५	३२	३०	२७	२५
५.	कुल विनियोजनमा पुँजीगत खर्चको अंश	प्रतिशत	६०.५	५९.३	५९.७	६०.१	६२.६	६३.९
६.	लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको अंश	प्रतिशत	६५.७१	६७	६७	६८	६९	७०

१४.२.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेश सरकारले नीतिगत तथा कानुनी सुधार गरी सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई सेवाग्राहीमैत्री तुल्याउन सुशासन ऐन, २०७६ र नियमावली, २०७७; प्रदेश आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७८ तथा नियमावली, २०७९; प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०७९; प्रदेश निजामती सेवा नियमावली, २०७९; स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन, २०७९ र गण्डकी प्रदेश स्थानीय सेवा नियमावली, २०७९ लगायतका कानुन जारी गरेको छ। प्रदेश निजामती सेवा सम्बन्धी कानुनमा भएको व्यवस्था बमोजिम प्रदेश एवम् स्थानीय तहका कर्मचारीको पदपूर्ति, वृत्ति विकास, स्तरवृद्धि, सरुवा, बढुवा जस्ता गतिविधिमार्फत सेवा प्रवाहलाई सहज र सुदृढ तुल्याइएको छ। गण्डकी प्रदेश सरकारले विभिन्न ७२ वटा ऐन र २५ वटा नियमावली निर्माण गरी मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय वेबसाइटमा अद्यावधिक गरी प्रकाशन गरिएको छ। प्रदेश सरकार कार्यालय खारेजी तथा समायोजन र सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणमार्फत प्रशासनलाई चुस्त तथा मितव्ययी र सेवा प्रवाहलाई गुणस्तरीय तथा सहज तुल्याउन अग्रसर रहेको छ।

गण्डकी प्रदेशका मन्त्रालयहरूको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण स्वमूल्याङ्कन अनुसार सबै मन्त्रालयको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण हुने गरेको छ। गण्डकी प्रदेश सरकारले नागरिकको अभिमत बुझ्न र गुनासो सुन्न सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिएको छ। शासकीय प्रणाली र सेवा प्रवाहमा बालबालिकाका सवालहरूलाई सम्बोधन गर्न बालअधिकारका न्यूनतम सूचक हासिल गरेका देवचुली नगरपालिका, भिरकोट नगरपालिका, गल्कोट नगरपालिका र बाग्लुङ नगरपालिकालाई बालमैत्री स्थानीय तह घोषणा भएका छन्।

यस प्रदेशमा घरधुरीबाट आधारभूत सेवा (शिक्षा, स्वास्थ्य, सुरक्षा, लगायतका) हासिल गर्न जान लाग्ने औसत समय ३२ मिनेट रहेको छ। भ्रष्टाचार विरुद्ध अभियानमा संलग्न, समन्वय र सहकार्य गर्ने नागरिक समाज संस्था सङ्ख्या १५ रहेको छ। भ्रष्टाचार प्रतिको जनधारणा (भ्रष्टाचार सूचकाङ्क) ३५ प्रतिशत रहेको छ। कुल विनियोजनमा पुँजीगत खर्चको अंश ५९.७ प्रतिशत रहेको छ।

प्रदेश सरकारको स्थापना पश्चात सार्वजनिक प्रशासनमा स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, जनउत्तरदायी सेवा व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना गर्ने लक्ष्य लिइएको छ। सङ्घीय सरकारबाट २ हजार ६ सय ७९ दरबन्दी एवम् जनशक्ति सहित संस्थागत संरचना प्रदेशलाई हस्तान्तरण भएका छन्।

प्रदेश भित्रका सबै स्थानीय तहमा लैंगिक उत्तरदायी बजेट, संस्थागत क्षमता, स्वमूल्याङ्कन, वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्याङ्कन, मध्यमकालीन खर्च संरचना, निर्वाचित जनप्रतिनिधिका लागि आधारभूत तालिम, सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी तालिम, वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन, भवन संहिता, भौगोलिक सूचना प्रणाली सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको छ।

प्रदेश लोकसेवा आयोग गठन भइ कर्मचारी छनौट तथा सिफारिसका कार्य भएका छन्। प्रदेश र स्थानीय तहमा कार्यरत कर्मचारी एवम् निर्वाचित जनप्रतिनिधिको क्षमता विकास, कार्यसम्पादनमा सुधार र स्थानीय तहको संस्थागत सुधार एवम् शासकीय क्षमताको अभिवृद्धि गर्ने अभिप्रायले गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको स्थापना भएको छ। गण्डकी प्रदेशमा विद्युतीय सुशासन गुरुयोजनामार्फत सम्पादित क्रियाकलापले शासकीय सुधार तथा सुशासन अभिवृद्धिमा टेवा पुऱ्याएको छ। प्रदेशगत रूपमा बेरुजुको अवस्था विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा कम बेरुजु गण्डकी प्रदेशको रहेको छ।

डिजिटल गण्डकी प्रदेशको अवधारणा स्वीकृत गरी सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन डाटा डिजिटाइजेसन, अनलाइन अनुगमन प्रणाली र वेभ पोटलको निर्माण गरिएको छ। गण्डकी प्रदेश स्थापना भएदेखिका नीति तथा कार्यक्रमहरूको हालसम्मको प्रभावकारितालाई स्वतन्त्र मूल्याङ्कन गरिएको छ।

१४.२.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) सेवाप्रवाह सबलीकरण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सार्वजनिक सेवामा डिजिटलाइजेसन प्रवर्द्धन र नीतिगत तथा कानुनी सुधार	बजेट व्यवस्थापन तथा प्र.ले.नि.का, शिक्षा, स्वास्थ, उद्योग, कृषि, खानेपानी तथा सरसफाइ, भौतिक पूर्वाधार र यातायात व्यवस्थापन लगायतका क्षेत्रमा अभिलेखीकरण, सेवा प्रवाह र प्रतिवेदन तयारीमा उपयोगसँगै निरन्तरता, अद्यावधीकरण र परिमार्जन					मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय/ विषयगत मन्त्रालय
२.	सेवा प्रवाह सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान र सेवा स्तरीकरण तथा सुदृढीकरण	५ वटा कार्यालयको सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षण भएको र प्रशासनिक पुनसंरचना सम्बन्धी अध्ययन	प्रशासनिक पुनसंरचना समितिको प्रतिवेदन कार्यान्वयन	दायरा विस्तार तथा निरन्तरता	दायरा विस्तार तथा निरन्तरता	दायरा विस्तार तथा निरन्तरता	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय/ नीति तथा योजना आयोग
३.	सेवाप्रवाहमा विद्युतीय शासनको प्रवर्द्धन	सेवा प्रवाह विद्युतीय प्रणालीको प्रयोग भइरहेको	आवश्यक विद्युतीय प्रणालीको पहिचान तथा विकास र प्रयोगमा रहेका प्रणालीको सबलीकरण				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय/ विषयगत मन्त्रालय
४.	प्रादेशिक शासकीय संयन्त्र समन्वय प्रणाली विकास	प्रशासनिक समन्वय समितिमार्फत समन्वय	समन्वयमा निरन्तरता	समन्वयमा निरन्तरता	समन्वयमा निरन्तरता	समन्वयमा निरन्तरता	शासकीय सुधार तथा समन्वय महाशाखा

(ख) कार्य सम्पादन सुधार तथा अध्ययन अनुसन्धान

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण	सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण र पद दर्ताको कार्य सुरू	सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण	आवश्यकता बमोजिम	आवश्यकता बमोजिम	आवश्यकता बमोजिम	बैठक तथा प्रशासन महाशाखा
२.	गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण	निरन्तर रूपमा रहेको	TMIS प्रणाली	आवश्यकता अनुसार			शासकीय सुधार

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	प्रतिष्ठान सबलीकरण तथा व्यवस्थापन		सञ्चालन तथा व्यवस्थापन				तथा समन्वय महाशाखा
३.	स्मार्ट कार्यालय व्यवस्थापन		नीति निर्माण र अवधारणा तयारी	कार्यान्वयन तथा निरन्तरता			मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय/विषयगत मन्त्रालय
४.	विद्युतीय अनुगमन प्रणाली व्यवस्थापन	गण्डकी प्रदेश अनुगमन प्रणाली सञ्चालनमा	निरन्तरता र परिमार्जन	निरन्तरता र परिमार्जन			गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
५.	सञ्चालित विकास योजना तथा कार्यक्रमको प्राविधिक परीक्षण, आवधिक तथा प्रभाव मूल्याङ्कन	रूग्ण आयोजनाको विवरण तयार भइ समस्या पहिचान	समस्या पहिचान र प्रभाव मूल्याङ्कन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	शासकीय सुधार तथा समन्वय महाशाखा

(ग) न्यायमा पहुँच अभिवृद्धि कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	न्यायमा पहुँच सुनिश्चित गर्न सङ्घ सँगको समन्वयमा निःशुल्क कानुनी सहायता सम्बन्धी कार्यक्रम	निशुल्क कानूनी सहायता सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन					कानुन तथा संवैधानिक मामिला महाशाखा
२.	कानुनी सहजकर्जा व्यवस्थापन	स्थानीय तहमा न्यायीक सहजकर्ता परिचालन	स्थानीय तहमा न्यायीक सहजकर्ता निरन्तरता				बैठक तथा प्रशासन महाशाखा
३.	स्थानीय न्यायिक समिति क्षमता विकास कार्यक्रम	स्थानीय न्यायिक समिति क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन					कानुन तथा संवैधानिक मामिला महाशाखा

१४.१.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	२८४८	२८४८		
२०८३/८४	३०४७	३०४७		
२०८४/८५	३२६१	३२६१		
२०८५/८६	३४८९	३४८९		
जम्मा	१२६४५	१२६४५		

१४.३ अन्तर सरकार समन्वय तथा सहकार्य

१४.३.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८०/८१ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	अन्तरप्रदेश समन्वय बैठक	सङ्ख्या	३	४	४	५	६	८
३.	अन्तरसरकार सहलगानी र	सङ्ख्या	१०	१३	१७	३०	४५	६०

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८०/८१ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
	साझेदारीका लागि पहिचान भएका क्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना							
४.	दिगो विकास लक्ष्य स्थानीयकरणका लागि स्थानीय तहसँग संयुक्त प्रगति अनुगमनका लागि भएका प्रयास/अभ्यास	सङ्ख्या	५	५	१०	१५	२५	३०
५.	जिल्ला समन्वय समितिबाट अनुगमन र मूल्याङ्कन र प्रतिवेदन तयार भएका स्थानीय तहको आयोजना	सङ्ख्या	४५	५५	५७	६०	७८	८५
६.	प्रदेशको वित्तीय हस्तान्तरणबाट स्थानीय तहमा लगानीको अनुपात	प्रतिशत	७.२७	७.२७	७.३	७.५	७.७	८

१४.३.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेश सरकारले मजबुत तहगत अन्तरसम्बन्धको स्थापना र समन्यायिक एवम् सन्तुलित प्रादेशिक विकासको परिकल्पनाका साथ नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरेको छ। प्रदेश सरकारले नीति, योजना र कार्यक्रमबिच अन्तरसम्बन्ध स्थापित गरी वार्षिक नीति, कार्यक्रम र बजेट तर्जुको अभ्यासलाई व्यवस्थित गर्दै लगेको छ।

तहगत सम्बन्ध र अन्तरसरकार समन्वयका लागि स्थापित प्रधानमन्त्रीको अध्यक्षतामा अन्तरप्रदेश परिषद्, राष्ट्रिय समन्वय परिषद्, विषय हेर्ने मन्त्रीको अध्यक्षतामा विषयगत समिति, अन्तरसरकारी वित्त परिषद्, मुख्यमन्त्रीको संयोजकत्वमा प्रदेश समन्वय परिषद्, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग लगायतका संवैधानिक निकाय क्रियाशिल रहेका छन्। त्यसैगरी, सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन, २०७७ र गण्डकी प्रदेश तथा स्थानीय तह (समन्वय तथा विवाद समाधान) ऐन, २०७८ जारी भएका छन्। हालसम्म गण्डकी प्रदेश सरकारले विभिन्न ८२ वटा ऐन र २८ वटा नियमावली तर्जुमा गरी प्रदेश सरकार सञ्चालन, सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनको लागि कानुनी आधार तयार गरेको छ। अन्तर सरकार समन्वय तथा सहकार्य अभिवृद्धि गर्न विभिन्न किसिमका सम्बाद तथा अध्ययन गरेको छ।

प्रदेश दिगो विकास लक्ष्य समन्वय समिति, प्रदेश विकास समस्या समाधान समिति जस्ता संयन्त्रको नियमित क्रियाशीलतामार्फत विकासका समस्याहरूको समाधानको प्रयत्न गरिएको छ। राष्ट्रिय समन्वय परिषद र अन्तरप्रदेश मुख्यमन्त्रीको पहिलो बैठक पोखरामा सम्पन्न भई सरोकारका विषयहरूमा साझा धारणा तयार गरिएको छ। मुख्यमन्त्री नवप्रवर्तन साझेदारी कार्यक्रमबाट ३९ वटा स्थानीय तहसँग साझेदारी गरी सेवाप्रवाह, सुशासन र स्थानीय आर्थिक विकाससँग सम्बन्धित क्षेत्रका नवप्रवर्तनात्मक गतिविधिमार्फत स्थानीय तह र प्रदेश बिच सम्बन्ध स्थापित गरेको छ।

सङ्घीयता कार्यान्वयनका सन्दर्भमा प्रदेश समन्वय परिषद्को आठौं बैठकले प्रदेश र स्थानीय तहका साझा समस्या र चुनौतीहरू पहिचान गर्दै सङ्घीय सरकारको ध्यानाकर्षण गरेको छ। प्रदेश दिगो विकास निर्देशक समितिको बैठक बसी दिगो विकासका कार्यसूचीलाई स्थानीयकरण गर्न निकायगत जिम्मेवारी प्रदान गरिएकोमा उपलब्धि एवम् कार्यप्रगतिको प्रतिवेदन लिने प्रणाली स्थापित गरिएको छ।

१४.३.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) सेवाप्रवाह संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेशस्तरमा हुने सेवाप्रवाह सम्बन्धी अध्ययन र नीति तथा कानुन निर्माण र परिमार्जन	सेवा प्रवाह गुणस्तरीय तुल्याउन विषयगत मन्त्रालयको तर्फबाट कार्य भएको	सेवाप्रवाह सम्बन्धी अध्ययन तथा अन्सन्धान र नीति, र कानुन निर्माण, परिमार्जन निरन्तर				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय
२.	स्थानीय सरकारबाट प्रदान गरिने सेवाप्रवाहमा सुधारका लागि सहयोग तथा सहजीकरण	मुख्यमन्त्री नवप्रवर्तन साझेदारी कार्यक्रम र नवप्रवर्तन साझेदारी कोषमार्फत कार्यक्रम	स्थानीय सरकारबाट प्रदान गरिने सेवाप्रवाहमा सुधारका लागि सहयोग तथा सहजीकरणका लागि कार्यक्रम				शासकीय सुधार तथा समन्वय महाशाखा
३.	प्रदेश र स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि र कर्मचारी क्षमता विकास कार्यक्रम	आ.व.२०८१/८२ मा १२६१ जनालाई तालिम	हरेक आ.व. मा १५०० जनालाई तालिम				गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान

(ख) प्रगति अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	जिल्ला समन्वय समितिलाई स्थानीय तहको योजना तथा कार्यक्रम अनुगमनमा सहयोग र सहजीकरण	कानुनी जटिलताका कारण कार्यान्वयनमा बाधा	जिल्ला समन्वय समितिमार्फत स्थानीय तहको योजना तथा कार्यक्रम अनुगमनका लागि सहयोग र सहजीकरण				शासकीय सुधार तथा समन्वय महाशाखा
२.	वित्तीय हस्तान्तरण कार्यान्वयन अवस्था र प्रगति विवरण प्रणालीको विकास	जिल्ला समन्वय समिति र स्थानीय तहलाई हस्तान्तरण	कार्यविधि परिमार्जन र थप व्यवस्थित गर्ने	कार्यान्वयन			आर्थिक मामिला मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र
३.	दिगो विकास लक्ष्य प्रगति अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यक्रम	वार्षिक बजेट तयारीका क्रममा प्रगति अनुगमन	दिगो विकास लक्ष्य स्थानीयकरण अवस्था अध्ययन	वार्षिक बजेट तयारीका क्रममा समीक्षा			गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
४.	प्रदेश र स्थानीय तहका नीति, योजना र कार्यक्रमको प्रभावकारीता सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान र संवाद	--	विकास आयोजनाको प्रभावकारीता अध्ययन	नीति तथा योजना प्रभावकारीता अध्ययन	विकास आयोजनाको प्रभावकारीता अध्ययन	विकास आयोजनाको प्रभावकारीता अध्ययन	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

(ग) अन्तर सरकार समन्वय तथा सहकार्य प्रवर्द्धन कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	साझेदारी तथा सहकार्यका क्षेत्र पहिचानका लागि अध्ययन	कार्यविधि निर्माण भएको	प्रदेश स्थानीय तह साझेदारी कार्यक्रम				गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
२.	प्रदेश समन्वय परिषद् बैठक तथा सवाल केन्द्रित संवाद	८ वटा प्रदेश समन्वय परिषद्को बैठक भएको	नियमित रुपमा बैठक सञ्चालन				शासकीय सुधार तथा समन्वय महाशाखा
३.	अन्तरसरकार सहयोग संयन्त्र स्थापना	-	अन्तरसरकार सहयोग संयन्त्र स्थापना	सबलीकरण र सुदृढीकरण	सबलीकरण र सुदृढीकरण	सबलीकरण र सुदृढीकरण	शासकीय सुधार तथा समन्वय महाशाखा

१४.३.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	३१४	३१४		
२०८३/८४	३३६	३३६		
२०८४/८५	३५९	३५९		
२०८५/८६	३८५	३८५		
जम्मा	१३९४	१३९४		

परिच्छेद १५ : सुसूचित नीति, योजना तथा विकास व्यवस्थापन

१५.१ तथ्याङ्क व्यवस्थापन

१५.१.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	सञ्चालित तथ्याङ्क प्रणाली	सङ्ख्या	५	५	६	८	९	१०
२.	विकास नीति, योजना र कार्यक्रमको नियमित अनुगमनका लागि तथ्याङ्कमा आधारित सूचक निर्माण र स्थापना भएका मन्त्रालय/निकाय	सङ्ख्या	२	३	४	६	८	१०
३.	तथ्याङ्कमा आधारित त्रैमासिक प्रगति विवरण सुरु भएका मन्त्रालय	सङ्ख्या	३	३	४	५	६	७

१५.१.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

प्रादेशिक गार्हस्थ्य उत्पादन लगायतका समष्टिगत आर्थिक तथ्याङ्कका अतिरिक्त प्रादेशिक तहको अन्य तथ्याङ्क उपलब्ध हुन थालेका छन्। राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ र नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण चौथो (२०७९/८०) को प्रतिवेदनमार्फत प्रदेशगत रूपमा तथ्याङ्क उपलब्ध हुने गरेको छ। प्रदेश सरकारले वार्षिकरूपमा आर्थिक सर्वेक्षण गरी तथ्याङ्क उपलब्ध गराउने गरेको छ।

गण्डकी प्रदेशमा एकीकृत तथ्याङ्क प्रणालीका लागि सफ्टवेयर निर्माण भएको र क्षेत्रगत तथ्याङ्कहरू प्रविष्टि गरी तथ्याङ्क प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्ने दिशामा अगाडि बढेको छ। प्रदेश सरकारले गण्डकी प्रदेश सरकारका ७ वर्षका अनुभव र उपलब्धि समेटर प्रतिवेदन तयार गरेको छ। विषयगत मन्त्रालय लगायत विभिन्न आयोगका प्रतिवेदन प्रकाशन भई निकायगत तथ्याङ्क उपलब्ध रहेका छन्। विद्युतीय प्रणालीमार्फत सेवाप्रवाह सुरुवात गर्ने स्थानीय सरकारको अनुपात ७० प्रतिशतको हाराहारीमा पुगेको छ। गण्डकी प्रदेशमा सञ्चालित तथ्याङ्क प्रणालीमा एकीकृत विद्युतीय तथ्याङ्क प्रणाली, एकीकृत तथ्याङ्क व्यवस्थापन सूचना प्रणाली, नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली र आयोजना बैङ्क प्रणाली रहेका छन्।

१५.१.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) प्रदेश तथ्याङ्क प्रणाली स्थापना

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेशमा स्थापित तथ्याङ्क कार्यालयसँग समन्वय र सहकार्य	तथ्याङ्क कार्यालयसँग समन्वय र सहकार्य निरन्तर भइरहेको	समन्वय र सहकार्यमा निरन्तरता	समन्वय र सहकार्यमा निरन्तरता	समन्वय र सहकार्यमा निरन्तरता	समन्वय र सहकार्यमा निरन्तरता	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
२.	★एकीकृत प्रदेश तथ्याङ्क प्रणाली विकास आयोजना	प्रदेशको डाटा पोर्टल तयार भएको	अद्यावधीकरण तथा सूचना प्रविष्टी	अद्यावधीकरण तथा सूचना प्रविष्टी	अद्यावधीकरण तथा सूचना प्रविष्टी	अद्यावधीकरण तथा सूचना प्रविष्टी	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
३.	तथ्याङ्क व्यवस्थापनमा सङ्घ तथा स्थानीय	तथ्याङ्क कार्यालयसँग समन्वय तथा साझेदारी	स्थानीय तहको तथ्याङ्क प्रणाली	एकीकृत तथ्याङ्क प्रणाली	एकीकृत तथ्याङ्क प्रणाली	एकीकृत तथ्याङ्क	गण्डकी प्रदेश नीति तथा

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	तहसँग समन्वय र साझेदारी	हुने गरेको	विकासका लागि कार्यविधिनिर्माण	निर्माण	अद्यावधीकरण	प्रणाली अद्यावधीकरण	योजना आयोग
४.	नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली व्यवस्थापन	गण्डकी प्रदेश अनुगमन प्रणाली सञ्चालन भएको	गण्डकी प्रदेश अनुगमन प्रणाली अद्यावधिक				शासकीय सुधार तथा समन्वय महाशाखा
५.	आयोजना पहिचान, सम्भाव्यता अध्ययन र प्राथमिकता निर्धारण सहित आयोजना बैङ्क प्रणाली व्यवस्थापन	आयोजना बैङ्क प्रणाली तयार भइ कार्यान्वयनमा आएको	आयोजना बैङ्क प्रणाली सञ्चालन कार्यविधि परिमार्जन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
६.	रोजगार सूचना प्रणाली स्थापना र अद्यावधीकरण	रोजगार सूचना केन्द्र तयारी प्रक्रियामा रहेको	रोजगार सूचना केन्द्र स्थापना	रोजगार सूचना केन्द्र स्थापना	अद्यावधीकरण	अद्यावधीकरण	सा.वि.यु.खे.म.

★ *प्रदेश सरकारको लगानीमा सञ्चालन हुने रूपान्तरणकारी कार्यक्रम तथा आयोजना*

(ख) प्रविधि र उपकरण व्यवस्था र उपयोग

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	विद्युतीय तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणाली विकास तथा सञ्चालन		(क) को २ अनुसार कार्यान्वयन हुने				गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
२.	तथ्याङ्क व्यवस्थापनमा ट्याबलेट, इन्टेलिजेन्ट क्यारेक्टर रिकग्निशन, अप्टिकल मार्क रिडर लगायत डिजिटल उपकरण उपयोग विस्तार	-	(क) को २ अनुसार कार्यान्वयन हुने				गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

(ग) तथ्याङ्क व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	अध्ययन, अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण	मौसमी प्रवृति सम्बन्धी अध्ययन	वातावरणीय अध्ययन	अध्ययन तथा अनुसन्धान निरन्तर			गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
२.	तथ्याङ्क प्रणाली व्यवस्थापन प्रशिक्षण	-	-	स्थानीय तह तथा निकाय प्रशिक्षण			गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
३.	अन्तरतह तथा निकाय तथ्याङ्क, सूचना र सिकाइ आदान प्रदान	आवश्यकताका आधारमा हुने गरेको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

१५.१.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	७५४	७५४		
२०८३/८४	८२९	८२९		
२०८४/८५	९१२	९१२		
२०८५/८६	१००३	१००३		
जम्मा	३४९८	३४९८		

१५.२ नीति तथा योजना तर्जुमा

१५.२.१. वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०८०/८१ (यथार्थ)	२०८१/८२ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	आवधिक योजना र दिगो विकास लक्ष्यअनुरूप प्रगति प्रतिवेदन तयार तथा प्रकाशन प्रदेश मन्त्रालय तथा निकाय	सङ्ख्या	०	०	९	९	९	९
२.	नीति, योजना र कार्यक्रमबिच अन्तरसम्बन्ध स्थापित गरी वार्षिक नीति, कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा गर्ने प्रदेश मन्त्रालय	सङ्ख्या	७	९	९	९	९	९
३.	आयोजना बैङ्कमा आयोजना समावेश भई कार्यान्वयन भएका आयोजना	प्रतिशत	०	०	१०६	५००	६००	७००
४.	रणनीतिक/गुरुयोजना तर्जुमा भई कार्यान्वयन भएका विषय	सङ्ख्या	३	४	६	७	८	८

१५.२.२ प्रगति समीक्षा तथा प्रवृत्ति विश्लेषण

गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोगले सोह्रौं योजनासँग तादात्म्यता कायम गरी पहिलो पञ्चवर्षीय योजनाको कार्यान्वयनको सिकाइका आधारमा गण्डकी प्रदेशले दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना तर्जुमा गरेको छ। प्रदेश सरकारको गठन पश्चातको अवधिमा योजना प्रणालीलाई संस्थागत गर्दै आर्थिक सामाजिक विकासको क्षेत्रमा महत्त्वपूर्ण उपलब्धि हासिल भएका छन्।

गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको सहयोगमा कुल ४७ स्थानीय तहमा आवधिक योजना निर्माण, ६२ स्थानीय तहमा राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण, ४९ स्थानीय तहमा क्षमता विकास योजना तर्जुमा, ६८ स्थानीय तहमा लैससास रणनीति निर्माण र ६९ स्थानीय तहमा लैससास परीक्षणमा सहयोग उपलब्ध गराइएको छ। एसियाली विकास बैंकको सहयोगमा प्रदेशका १५ वटा महत्त्वपूर्ण आयोजनाको आयोजना अवधारणा पत्र (Project Concept Note) तयार गरिएको छ । गण्डकी प्रदेश आयोजना बैङ्क कार्यविधि- २०८१ तयार भइ कार्यान्वयनको चरणमा रहेको छ। वार्षिक बजेटसँगै मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी पञ्चवर्षीय योजनालाई वार्षिक बजेटसँग तादात्म्यता मिलाउने कार्य गरिएको छ।

१५.२.३ कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

(क) संरचनागत सुधार कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नीति योजना आयोग व्यवस्थापन सुधार	-	सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण	व्यवस्थापन सुधार	व्यवस्थापन सुधार	व्यवस्थापन सुधार	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
२.	आयोजनाको प्राविधिक	-	आयोजना प्रभाव मूल्याङ्कन				गण्डकी प्रदेश नीति

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
	परीक्षण तथा आवधिक मूल्याङ्कन						तथा योजना आयोग
३.	कर प्रशासन सुदृढीकरण	क्षमता विकास तथा सेवा सहजीकरण	जनशक्ति क्षमता विकास र डिजिटलाइजेसन प्रवर्द्धन				आर्थिक मामिला मन्त्रालय
४.	दिविल स्थानीयकरण तथा आन्तरिकीकरण	दिविल स्थानीयकरण तयार र कार्यान्वयन	दिविल स्थानीयकरण तथा आन्तरिकीकरण प्रवर्द्धन				गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग र विषयगत मन्त्रालय
५.	नीति, योजना र कार्यक्रम तर्जुमा सम्बन्धमा प्रदेश सभा सदस्यसँग सम्बाद	योजना तर्जुमा प्रक्रियामा भएको	प्रदेश समुन्नतिका लागि नीति सम्वाद कार्यक्रम				गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

(ख) क्षमता विकास तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सहभागितामूलक योजना तर्जुमा	पञ्चवर्षीय योजना तथा PTMP तयारी	पर्यटन गुरूयोजना तर्जुमा र स्थानीय तह साझेदारी	स्थानीय तहसँग साझेदारी			गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
२.	विषय क्षेत्रगत नीति, योजना, कार्यक्रम तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी सम्वाद तथा प्रशिक्षण	नीति सम्वाद निरन्तर हुने गरेको	प्रदेश समुन्नतिका लागि नीति सम्वाद कार्यक्रम				गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
३.	सार्वजनिक निकाय एवम् निजी, गैर सरकारी तथा सामुदायिक क्षेत्रको क्षमता विकास	क्षमता विकास तथा सुदृढीकरण	क्षमता विकास तथा सुदृढीकरण				गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान गैर सरकारी र निजी क्षेत्र

(ग) नीति तथा योजना तयारी सहयोग र सहजीकरण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेश नीति, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, नतिजा अनुगमन तथा आवधिक मूल्याङ्कन	आवश्यकता अनुसार भइ रहेको	(ख) को क.सं. (१) र (२) बमोजिम कार्यान्वयन गर्ने				गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
२.	प्रदेश आर्थिक नीति तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी	राजस्व सम्भाव्यता अध्ययन भएको	राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी	-	-	-	आर्थिक मामिला मन्त्रालय
३.	लैङ्गिक उत्तरदायी तथा जलवायु मैत्री बजेट तर्जुमा तथा परीक्षण कार्यक्रम	लैङ्गिक उत्तरदायी र जलवायु मैत्री बजेट तर्जुमा तथा परीक्षण भइरहेको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
४.	आयोजना बैङ्क तयारी तथा व्यवस्थापन	-	१५.१.३ को (क) को ५ अनुसार कार्यान्वयन हुने				गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
५.	वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमको माइलस्टोन र सूचकमा आधारित कार्ययोजना तयारी	-	पञ्चवर्षीय योजना कार्यान्वयन योजना तयार	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
६.	स्थानीय तहका नीति, योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र आयोजना बैङ्क तर्जुमामा सहयोग र सहजीकरण	सहयोग र सहजीकरण निरन्तर भएको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

(घ) आयोजना सुशासन अभिवृद्धि कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	आयोजना बैङ्क निर्माण तथा व्यवस्थापन	-	१५.१.३ को (क) को क.सं. ५ अनुसार कार्यान्वयन हुने				गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
२.	आयोजना कार्यान्वयन प्रभावकारिता अभिवृद्धि	आयोजना व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
३.	आयोजना समयमै सम्पन्न गर्ने आयोजना प्रमुख तथा निर्माण व्यवसायी प्रोत्साहन	प्रावधान रहेको	----	निर्माण व्यवसायी प्रोत्साहन	निर्माण व्यवसायी प्रोत्साहन	निर्माण व्यवसायी प्रोत्साहन	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यलय

१५.२.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	७७०	७७०		
२०८३/८४	८४७	८४७		
२०८४/८५	९३२	९३२		
२०८५/८६	१०२५	१०२५		
जम्मा	३५७४	३५७४		

१५.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

१५.३.१ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

क.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०७९/८० को यथार्थ	२०८०/८१ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१.	नियमित अनुगमन तथा प्रगति प्रतिवेदन तयार भएका कार्यक्रम तथा आयोजना	प्रतिशत	३०	४०	५०	६०	७०	८०
२.	अन्तिम, मध्यावधि तथा वार्षिक समीक्षामा प्रस्तुत सुझावमध्ये कार्यान्वयन भएका सुझाव	प्रतिशत	४०	५०	५५	६०	७०	८०
३.	उपलब्धि मापनका लागि तर्जुमा भई आवधिक रूपमा प्रगति मापनमा अभ्यास गरिएका नतिजा सूचक	सङ्ख्या	१३९	१४८	१६०	१७५	२००	२२५

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	आधार अवस्था		आ.व. अनुसार वार्षिक लक्ष्य			
			२०७९/८० को यथार्थ	२०८०/८१ (अनुमान)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
४.	कुल वार्षिक बजेटमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि विनियोजित अंश	प्रतिशत	०.०१	०.०२	०.०३	०.०५	०.०७	०.१

१५.३.२ वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य

गण्डकी प्रदेश सरकारको आवधिक एवम् वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रदेश सभा र विषयगत समितिबाट हुँदै आएको छ। प्रदेशका विषयगत मन्त्रालयले आफ्नो वार्षिक नीति र कार्यक्रमको अनुगमन नियमित र व्यवस्थित रूपमा गरिरहेको छ।

हाल नियमित अनुगमन तथा प्रगति प्रतिवेदन तयार भएका कार्यक्रम तथा आयोजना ३० प्रतिशत रहेको छ। कुल वार्षिक बजेटमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि विनियोजित अंश ०.०१ प्रतिशत छ। त्यसैगरी, अन्तिम, मध्यावधि तथा वार्षिक समीक्षामा प्रस्तुत सुझावमध्ये कार्यान्वयन भएका सुझाब सङ्ख्या करिब ४० प्रतिशत रहेको छ। प्रदेश स्तरका आयोजनाहरूको कार्यान्वयनमा प्रभावकारीता ल्याउन अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र क्षमता अभिवृद्धिका लागि नियमित रूपमा अभिमुखीकरण गरिएको छ।

(क) संस्थागत विकास कार्यक्रम

क. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	प्रदेश तहको नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि कानुन, कार्यविधि तथा मापदण्ड निर्माण	नीति तथा कार्यक्रम सम्बन्धी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०७८; नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन सम्बन्धी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०७८; प्रदेश तथा स्थानीय तह अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन, २०७७; बजेट तथा योजना कार्यान्वयन सम्बन्धी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०८० तयार	मूल्याङ्कन तथा अनुगमन योजना, २०८२ तयारी	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	कार्यान्वयन	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय/गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
२.	विद्युतीय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली विकास र सुदृढीकरण	गण्डकी प्रदेशमा अनलाइन अनुगमन प्रणाली विकास भएको	सुधार तथा प्रभावकारीता अभिवृद्धि				मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय/गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

(ख) सहकार्य तथा अन्तरसम्बन्ध सुदृढीकरण कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	सहभागितामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली विकास	-	मूल्याङ्कन तथा अनुगमन योजना, २०८२ तयारी	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली विकास		-	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय/गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
२.	विश्वविद्यालय, अध्ययन तथा सर्वेक्षणसँग सम्बन्धित निकायसँग सहकार्य	तथ्याङ्क र विशेष आवश्यकता मा सहयोग लिने गरेको	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	विषयगत मन्त्रालय/नीति तथा योजना आयोग
३.	संयुक्त अनुगमन प्रणाली स्थापना	-	-	संयुक्त अनुगमन प्रणाली स्थापना			मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय/गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
४.	सूचना, सुझाव तथा पृष्ठपोषण कार्यान्वयनका लागि व्यवस्थापकीय प्रतिवद्धता कार्ययोजना तयारी	-	-	कार्ययोजना तयारी	निरन्तर	निरन्तर	

(ग) क्षमता विकास कार्यक्रम

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०८१/८२ सम्मको अवस्था	क्रियाकलाप/बजेट प्रक्षेपण रू. हजारमा				प्रमुख जिम्मेवारी
			२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१.	नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजना अनुगमन, मूल्याङ्कन, सिकाइ तथा जवाफदेहिता प्रवर्द्धन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
२.	नीति तथा कार्यक्रम सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण		१५.२.३ को (घ) को ३ अनुसार कार्यान्वयन हुने				गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
३.	सूचनाको प्रयोग, सिकाइ र जवाफदेहिता अभिवृद्धिका लागि जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र सेवा प्रदायकको क्षमता विकास	आ.व.२०८१/८२ मा १७८ जनाको क्षमता विकास	२०० जना	२५० जना	२५० जना	३०० जना	गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान

(घ) दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाको कार्यान्वयन यस कार्यान्वयन योजना बमोजिम हुनेछ। यस योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गण्डकी प्रदेश विकास मार्गचित्रको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना, २०८२ अनुसार हुनेछ।

१५.३.४ स्रोत प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	लगानी प्रक्षेपण (रकम रू. लाखमा)			
	कुल	सार्वजनिक	निजी	सहकारी/सामुदायिक
२०८२/८३	६४०	६४०		
२०८३/८४	७३५	७३५		
२०८४/८५	८४६	८४६		
२०८५/८६	९७३	९७३		
जम्मा	**३१९४**	**३१९४**		

गण्डकी प्रदेश सरकार

गण्डकी प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

पोखरा, नेपाल

फोन : ०६१-४५११८८
Email: pppcgandaki@gmail.com Website: ppc.gandaki.gov.np